

พระราชบัญญัติ

แต่ประกาศต่าง ๆ ในรัชกาลที่ ๕

ตีพิมพ์

โรงอักษรพิมพ์การ ในพระบรมมหาราชวัง

วัดมโหรี ถนนสนามไชย ๑๑๐

๑๐๐๐ คุบขี

08/10/2566

หอสมุดแห่งชาติ

๑ ๖ ๕๓ ๕๐/๓๓๓

หนังสือพระราชบัญญัติแลประกาศเก่าใหม่นี้ นับว่า
 เป็นหนังสือสำคัญเรื่องหนึ่ง ซึ่งควรแก่ผู้ซึ่งเป็นข้าราชการ
 ฤ็าพ่อบ้านแม่เรือน จะต้องมิไ้สำหรับตัวแลส่งสอน
 บุตรหลาน ให้ทราบในขนบธรรมเนียมราชการ แลประเพณี
 บ้านเมืองของเรา แลรอษฐ์ในพระราชกำหนดกฎหมาย
 เพื่อได้เป็นเครื่องแนะนำ ความประพฤติการอันควรประพฤติ
 เว้นการควรเว้นเป็นหนทางอันจะรักษาเกียรติยศ แลทรัพย์สิน
 สมบัติ สรรพสุขประโยชน์ทั้งปวงให้ถาวรจิรดีการสืบไป

หนังสือที่เรียกว่าพระราชบัญญัติแลประกาศเก่าใหม่นี้
 ได้รวบรวมพระราชบัญญัติแลประกาศต่าง ๆ ซึ่งได้พิมพ์แล้ว
 ในโรงอักษรพิมพ์การ แลประกาศไปแก่พระบรมวงษานวงษ์
 ข้าทูลละอองธุลีพระบาทราษฎร ตั้งแต่ไ้รัชกาล ที่ ๔
 ตลอดถึงรัชกาลปัจจุบัน ซึ่งได้ประกาศแล้วแลยังมีต่อไป
 ในอนาคตรวมไว้ ในเล่มสมุดเรื่องแลขนาดเดียวกัน เพื่อ
 ได้เป็นเครื่องประดับสำหรับตัดงามแลค้นข้อความได้โดยง่าย
 การที่รวบรวมหนังสือนี้ ได้หาใครยืมต้นฉบับ
 แต่ผู้ที่ได้รวบรวมรักษาไว้ได้แต่่งละมากบ้าง น้อยบ้าง แล
 คัดจากพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษาบ้าง ตามที่ได้หาได้บ้าง ฉบับ
 นี้เป็นกระดาษกงฉนวน เนื้อบางชำระชุดไสมน้าง ต้องหา

ที่จะเป็นเครื่องค้นง่ายอีกเล่มหนึ่งทุกหมวดไป

ในเล่มต้นนี้ได้เริ่มออกแต่เดือนเมษายน รัตนโกสินทร
ศักราช ๑๑๐ เป็นต้นไปจนถึงเดือนกรกฎาคม จึงจะได้จำหน่าย
เล่มที่ ๒ คงเป็น ๓ เดือนก่อนเล่มเล่มต่อไปกว่าจะหมดฉบับ
ที่หาไว้ได้แล้ว

ท่านทั้งปวงผู้ที่ได้เห็นคุณประโยชน์อันดีของเรื่องนี้
แล้ว เป็นผู้สามารถที่จะแนะนำกระทำให้หนังสือเรื่องนี้ เป็นประโยชน์
พิเศษยิ่งได้ฉันใด ขอจงมีเมตตาช่วยอนุเคราะห์ให้เป็น
ประโยชน์สำเร็จ สิ้นความปรารถนาของผู้ที่รวบรวมหนังสือ
งทุกประการ เทอญ

สำนักหอสมุด

เรื่องประกาศที่มีในนี้

- ๑ ประกาศจับช่างทองชเลยศักดิ์
๘๘ ในการทำพระเบญจาทองคำช่างทองชเลยศักดิ์โต ถ้ามุนาขไม่ส่งจับได้
เอาเป็นช่างหลวง ๙๙ หน้า ๑ ถึง ๒
- ๒ ประกาศเตือนผู้ที่ใช้อักษรผิดให้ถูกตามแบบ
๘๘ ห้ามไม่ให้เขียนหนังสือใช้ ห นำ แลกากระบาพในที่ไม่ควรขึ้น
ทูลเกล้าฯ ถวาย ๙๙ หน้า ๓
- ๓ ประกาศไม่ทรงติเตียนคนสีจ้ำพวก
๘๘ ห้ามไม่ให้ยกยอผู้ที่ประพฤดีไม่เป็นที่ชอบพระราชหฤไทย ไว้ในราชการ
เปล่า ๆ ๙๙ หน้า ๔ ถึง ๕
- ๔ ประกาศทรงพระราชปรีญญาณ อัญญาติข้าราชการ
ฝ่ายในทูลลาออก
๘๘ ถ้าข้าราชการฝ่ายใน ไม่สมัครทำราชการในที่ซึ่งทำอยู่ให้กราบทูลถวาย
บังคมลา ก่อน เจ้าจอมมารดาในแผ่นดินที่ล่วงแล้ว แลมารดาหม่อมเจ้า
มีมัวต้องเสียดาย แลมีโทษต่างกัน ๙๙ หน้า ๖ ถึง ๑๐
- ๕ ประกาศเปลี่ยนพระราชลัญจกร
๘๘ พระราชลัญจกรเดิมเปนราชช้างเผือกเปลี่ยนเป็นทองคำและขนาดย่อม แลทรง
ใช้ตราอุณาโลมด้วย ๙๙ หน้า ๑๑ ถึง ๑๒
- ๖ ประกาศกำหนดศักราช
๘๘ เร่งเจ้าหมื่นนำศักดิ์ แลแต่งกองจับกำหนดค่าธรรมเนียมต้องจับ ค่าทางว่าว
ในกรุงแลหัวเมือง ๙๙ หน้า ๑๓ ถึง ๑๔

๗ ประกาศว่าด้วยประกาศที่ควร จะเชื่อแต่ไม่เชื่อ

๘ ประกาศพระบรมราชโองการ จ्ञาประกาศเสนาบดีผู้รักษาเมือง ผู้รั้งกรมการ
กำหนดอำเภอถ้ามีตราเป็นสำคัญ ให้เชื่อ ๑, หน้า ๑๕ ถึง ๑๖

๘ ประกาศ กำหนดที่ ให้ขายให้เข้าแก่คนนอก ประเทศ

๘ ห้ามไม่ให้ขายที่ในพระนคร แลนอกพระนคร โดยรวมกำหนด ตั้งแต่ ๒๐๐
เส้น แลที่ไกลเกิน ๒๔ ชั่วโมง โดยระยะเรือพายเป็นสิทธิ์แก่ชาวต่างประเทศ
การเข้าที่ขายที่ต้งมีเจ้าพนักงานผู้เห็น ๑, หน้า ๑๗ ถึง ๒๑

๘ ประกาศฝรั่ง ทำหนังสือ สัญญา

๘ การให้เข้าที่ขายที่แก่คนนอกประเทศ คนต่างประเทศซื้อที่ไม่ปลุกสร้างลามบิ
บังคับกันได้ ห้ามคนมีที่ดิน ไปอยู่ด้วยคนต่างประเทศ คนต่างประเทศไปเที่ยว
ในทาง ๒๔ ชั่วโมงต้งมีหนังสือบอก้องคนไทยที่มีนายรับจ้างต่อคน
ต่างประเทศมีคิดเกี่ยวข้องกัน ห้ามมีเหตุคนต่างประเทศ ลักษณะคบหา
ซื้อขายแก่คนต่างประเทศ ถ้าคนต่างประเทศกดซื้อให้ยื่นเรื่องราว
ต่อกรมท่ากลาง จ्ञาร้องกงสุลหัวเมืองร้องต่อผู้ว่าราชการ ๑, หน้า ๒๒ ถึง ๒๖

๑๐ ประกาศ เลิกภาษีมีพร้าว เรียกเป็นอากร ๓ ตัน สลึง

๘ เลิกเจ้าภาษีข้อผลมีพร้าว ยอมให้ราษฎรทำน้ำมันขายเอง เปลี่ยน
เรียกเป็นอากรตามขีในโฉนด ๑, หน้า ๒๗ ถึง ๓๑

๑๑ ประกาศ อนุญาตให้ทำการ กับฝรั่ง

๘ ห้ามไม่ให้ราษฎรต้นแตกหนีจากกรมจ้างการต่าง ๆ แก่คน
ต่างประเทศ ด้วยกลัวความผิดตามคำลือ ๑, หน้า ๔๐ ถึง ๔๒

๑๒

ประกาศให้ค้าขายแลรับจ้างทำการต่อคนนอกประเทศ
แลห้ามไม่ให้ตั้งตักใจเล่าลือการผิด ๆ

ห้ามไม่ให้ราษฎรตื่นตกใจ ด้วยเรือรบต่างประเทศจะมีเข้ามา
ณกรุงเทพฯ แลในการที่จัดเรือรบออกไปลาดตระเวนทางทะเล
บึ่งกัน โจรผู้ร้ายจนถึงทั้งการค้าขาย แลรับจ้างคนต่างประเทศ
ให้เสียประโยชน์ด้วยกลัวผิด ๑๑ หน้า ๔๓ ถึง ๔๗

๑๓

พระราชกำหนดเจ้าเมืองกรมการชำระความหัวเมือง

หัวเมืองถ้าราษฎรมาร้องทุกข์กล่าวโทษผู้ใด ให้เจ้าเมืองกรมการ
เร่งเอาตัวมาว่าแต่ใน ๑๕ วัน อย่าให้เกรงเจ้าขุนมูลนายผู้ตั้งคดี
ถ้าพ้นกำหนดเป็นอุทธรณ์ ๑๑ หน้า ๔๘ ถึง ๕๑

๑๔

ประกาศพระราชทานพระบรมราชาบาท ข้าหลวงซึ่งออกไป
ไปศึก เลขหัวเมือง

เตือนสติอย่าให้ข้าหลวงกรมการคิดหวาดหวั่น เกรงกลัวต่อข้าเจ้า
บ่าวขุนนางผู้ใหญ่ให้สืบกล่าวให้สืบเชิง ๑๑ หน้า ๕๒ ถึง ๕๕

๑๕

ประกาศอย่าให้เชื้อการหลอกซึ่งอ้างอำนาจเรื่องผี

ห้ามไม่ให้เชื้อหนังสือทั้งถายแทงพระอุตุรงค์ ถ้าเก็บหนังสือทั้ง
ด้วยเรื่องมีลางได้ให้ตั้งแก้กำมัดอำเภอบ แลให้ราษฎรเร่งสืบเสาะ
จับผู้ร้าย ๑๑ หน้า ๕๖ ถึง ๕๗

๑๖

ประกาศเรื่องรับเบี้ยหวัดแทน

ห้ามไม่ให้เจ้ากรมปลัดกรม ๆ ต่าง ๆ จ้างวานคนรับ
เบี้ยหวัดแทน ถ้าจับได้จะปรับจัตตุรงค์ถ้าผู้รับมีวัยให้บุตรภรรยา
ภรรยาสามารับไปแทน ๑๑ หน้า ๕๘ ถึง ๖๐

๑๗ ประกาศ กำหนดเปลี่ยนแปลงตราภูมิคุ้มห้าม

๘๘ ไม่ให้ไพร่พลวงเจียงฮากงค่าน้ำก่อนได้รับตราภูมิคุ้มใหม่ ๖๖ ถึง ๖๓

๑๘ ประกาศ ด้วย ราช ฎีกา ชาว กอง เก้า ถวาย เข้า เปลือก

๘๘ แม้พระราชกุศล แก่ราช ฎีกา ซึ่งถวาย เข้า เปลือก มา ใช้ ในการ พระราชกุศล แล กำหนด ความ ด้วย เก็บภาษี ฮากง ถ้า กรมการ ไม่ ว่า กล่าว ให้ แก่ราช ฎีกา พัน เตือน หนึ่ง ให้ ถวาย ฎีกา ๖๖ หน้า ๖๔ ถึง ๖๖

๑๙ ประกาศ พระราชทาน ส่วนพระราช กุศล ใน การ ที่ ทรง บริจาค เพ็ชร ใหญ่ ประ คับ พระ ชู ณา โลม พระ พุทธ รัตน ปฏิมา กร

๘๘ แดง ด้วย พระราช ทพย์ คำ เพ็ชร ไม่ ใช้ เงิน ส่วน ราชการ แดง แดง ว่า เมือง นี้ เปน เมือง พระ พุทธ คำนาคณา แต่ เนิม อยา ให้ คน นอก คำนาคณา โทมน คัด เตือน ๖๖ หน้า ๖๗ ถึง ๖๘

๒๐ ประกาศ ให้ ตั้ง ฮากง ค่าน้ำ เก็บ เรียก ตาม เดิม

๘๘ ฮากง ค่าน้ำ ที่ เก็บ ตาม พิกัด เครื่อง มือ ที่ โปรด ให้ เลิก แต่ แผ่นดิน พระบาท สมเด็จ พระนั่ง เกล้า เจ้า อยู๋ หัว นั้น ให้ กลับ เก็บ ตาม เดิม ยก แต่ การ บัด เมื่อน้ำ ทาง คน เตือน กับ ค่าน้ำ ตรา แดง โปรด ให้ ลด พระราชทาน ราช ฎีกา ไร่ ละ เพื่อ คง เก็บ ไร่ ละ ล้าง ใช้ ส่วน ค่าน้ำ ที่ เรือ กั้น แต่ ราช ฎีกา แล แม้ พระราช กุศล เรื่อง ถวาย เข้า เปลือก ๖๖ หน้า ๗๐ ถึง ๗๑

๒๑ ประกาศ ให้ ผู้ ที่ เกรง ว่า ยืม เสง เข้า จะ แพง ก็ ให้ ช้อ เข้า ไว้

๘๘ อธิบาย ด้วย ลิน คำ เข้า ที่ ขาย ไป ต่าง ประเทศ แล เตือน ผู้ ที่ ตี น กอ ล้ว เข้า แพง ให้ ช้อ ไว้ จะ ไม่ เปน การ ขาด หุน ๖๖ หน้า ๘๐ ถึง ๘๑

๒๑๘ ประกาศ ให้ใช้เงินเหรียญนอกที่ ๑

๕ ให้ผูกค้ำพามิชที่ขังอยู่ในกรุงเทพฯ รั้งใช้เงินเหรียญนอก
ราคาตามพิกัต แลพระคลังจะรั้งด้วย ๗ หน้า ๘๓ ถึง ๘๗

๒๑๙ ประกาศ มหาสัง กรานตย์ มเสง นพศัก

๕ เป็นอย่างประกาศชั้นแรก ๗ หน้า ๘๘

๒๒๐ ประกาศให้ผู้ที่เกรงว่าเข้าจะแพงในข่มเสง ซอเข้า
แลคึกทำนาไว้

๕ แผ่นต้นข่มเสง ถัดจะแล้งกลางข่ม แต่ยังไม่เห็นเหตุจะประกาศมัดเข้า
เตือนให้ราษฎรคิดซื้อเข้าแลทำนาไว้ ๗ หน้า ๘๙ ถึง ๙๐

๒๒๑ ประกาศว่าด้วยกงซุลอังกฤษ จะทำตึก อนุญาตให้
คนทั้งปวงรั้งจ้างแลขายสิ่งของได้

๕ อนุญาตให้รั้งจ้างแลขายของ แลตั้งพระราชหฤทัยอธิ ทิราษฎร
จะได้รั้งผลประโยชน์ ๗ หน้า ๙๑

๒๒๒ ประกาศ ทอง เหรียญนอกต่างตัวเค็ก แลพิกัตเงินเหรียญนอก

๕ ทองเงินเหรียญนอกเป็นของลำรั้งใช้จ่าย แลมีรูปไม่ก้างแขน
แลเจ้าแผ่นดินอื่น ไม่ควรจะทำเป็นเครื่องประดับ แลอัตราราคา
เงินเหรียญ ๗ หน้า ๙๒ ถึง ๙๔

๒๒๓ ประกาศ บึงกระสุนทางเสด็จพระราชดำเนิน

๕ ห้ามไม่ให้มีน้ำรั้งแลเรือประตุนครบาล ถึงกระสุน แลได้คน
ให้มัดประตุนบ้านเรือน ในเวลาเสด็จพระราชดำเนินแลไม่ให้มีข่ม
กิริยาที่เคารพตามชาติภาษา ๗ หน้า ๙๕ ถึง ๑๐๐

๒๘ ประกาศให้ใช้เงินเหรียญนอกที่ ๒

๖๖ เข้าประกาศที่ ๑ เลข ๒๒ แลโปรดตั้งเจ้าพนักงานคลังรับ
แลกเปลี่ยนเหรียญตราษฎร ๖๖ หน้า ๑๐๑ ถึง ๑๐๓

๒๙ ประกาศแม่พระราชกุศลช่อมแซมถนน

๖๖ ให้ผู้มีศรัทธาเอาอิฐหักมาดั่งแก่เจ้าพระยามหา
มหาดเล็กทำรายงานกราบทูล ๖๖ หน้า ๑๐๔ ถึง ๑๐๕

๓๐ ประกาศขอพระราชบัญญัติให้ใช้เงินเหรียญนอก

๖๖ ถ้าผู้ใดไม่สัญญาใช้เงินบาท เอาเงินเหรียญนอกได้ไม่รับ ผู้ใด
มาร้องปรับพิไนยร้อยละห้า แลบังคับให้รับ ๖๖ หน้า ๑๐๖ ถึง ๑๐๘

๓๑ ประกาศแจกตัวคุ้มคักแก่ผู้ที่ไม่ควรคัก

๖๖ ใช้เป็นตัวคุ้มคักแต่เจ้าพระยาเมืองกลาโหม ๖๖ หน้า ๑๐๙ ถึง ๑๑๐

๓๒ ประกาศออกหนังสือราชกิจจานุเบกษา

๖๖ แลตั้งประโยชน์ของหนังสือราชกิจจา แลเตือนผู้รับให้เก็บเย็บ
เล่มเล่มลงวันไว้ ๖๖ หน้า ๑๑๑ ถึง ๑๑๔

๓๓ ประกาศสงกรานต์ในขั้มเม็ยสัมฤทธิศก

๖๖ ว่าอย่าให้ลงโดยสงกรานต์ ๔ วัน ๖๖ หน้า ๑๑๕ ถึง ๑๑๖

๓๔ ประกาศเรื่องผูกข

๖๖ ^{๐๘/๑๐/๒๕๖๖} อดิคราควารวมเน็ยผูกข แลรับฎีกาพิมพ์ แลโปรดให้ลดเงิน
ชำระราชการแก่คนไทยสู้บ่อนไว้เบ็ยเป็นเงิน ไม่ผ่าบ่นพระราชบัญญัติเดิม
แลห้ามไม่ให้จีนตุ๊กจ้างฝรั่งหลอมเหล็กไม่ผูกข ๖๖ หน้า ๑๑๗ ถึง ๑๒๐

๓๕ ประการ เวียง อากรเตาศุวากรุงเก่า

“เอกรได้แก่ผู้ ขึ้นเงินสูงกว่า จะเอาเงินนอกทางว่าวที่ถวายเจ้า
ต่างกรมมาบอกว่ามากไม่ได้ แลกระแสดพระราชดำริในเรื่องเงินขึ้น
นอกทางว่าว ๕ ชั้ ” หน้า ๑๒๑ ถึง ๑๒๕

๓๖ ประการ จ่าย เงิน ภาษีเข้าบำรุงพระนคร

“แสดงประโยชน์ที่ราษฎรทำนาได้เข้ามากขึ้น เพราะเปิดให้ขาย
เข้าไปต่างประเทศ อย่าให้ชวนกันดิเตียน เงินภาษีเข้าก็ได้บำรุง
ถนน แลตพานเดินด้วยกัน ” หน้า ๑๒๖ ถึง ๑๒๘

๓๗ ประการ พระราชทาน นามคดียอง

“เหตุที่บริจาคพระราชทรัพย์เพื่อพระเจดีย์ จึงพระราชทานนามว่า
คดียองเจดีย์บูชา ” หน้า ๑๒๙

๓๘ ประการ ว่าที่รียคนเสพยาใน วันสังกรานต์

“ใครเมาสุร่านำมันเวลาตรุสังกรานต์ให้เจ้าของบ้านจับส่งนครบาล
ในกำลังเมา ถ้าอึดผู้เมาแพ้ฝ่ายเดียว ห้ามผู้อื่นช่วยเจ้าของบ้าน
กัลุ่มม ห้ามคนเมาเดินถนน ” หน้า ๑๓๐ ถึง ๑๓๑

๓๙ ประการ ทรงปฏิสังขรณ์พระราชวังเมือง ลพบุรี

“ให้เรียกชื่อพระที่นั่งเดิม ตามที่ค้นได้ในพระราชพงษาวดาร แล
พระราชทานนามพระที่นั่งที่สร้างใหม่ แลวัดกระวีศรี ให้ผู้ตามเสด็จ
คิดขุดม้อคักน้ำ แลว่าด้วยผู้ศุครเรียกชื่อเมือง ลพบุรี ละระบบรี
พรหมบุรี อินทบุรี ” หน้า ๑๓๒ ถึง ๑๓๖

๔๐ ประกาศ ตั้ง ภาษีหน้า ทาถ ซาย

๘๘ ตั้งเจ้าภาษีแยกเป็นสามคน ลำน้าเจ้าพระยา ๑ หัวเมืองตะวันออก ๑

ตะวันตก ๑ เมื่อยังไม่สิ้นกำหนดจะร้องขาดฎผู้อื่นจะประมูณ

ไม่ได้ ๗ หน้าที่ ๑๓๗ ถึง ๑๓๘

๔๑ ประกาศไม่ให้เรียกเงินค่านา ที่ราษฎรตากดางทำขึ้นใหม่
ในปีแรกทำ

๘๘ นางคนล้างไม่เรียกค่านาในปีแรกทำ บัดต่อไปเรียกไร่ละเพียง

ตามทำไร่อยู่สามปี จึงเรียกเต็มอย่างคู้โค นานักบัดต่อมาเรียก

ไร่ละสลึงตามทำได้ สามปีจึงเรียกไร่ละสลึงเพียง การโค่นล้าง

ให้บอกก้านัดเสนาก่อน ๗ หน้าที่ ๑๔๐ ถึง ๑๔๑

๔๒ ประกาศ ค่า ขรรคมเนียม ตราฎม

๘๘ ให้เรียกแต่ใบละเก้ายสลึงเพียง ถ้าเรียกเกินร้องแม่กอง

ถ้าไม่สำเร็จให้ถวายฎีกา ๗ หน้าที่ ๑๔๓ ถึง ๑๔๔

๔๓ ประกาศ ค่า ขรรคมเนียม หนังสือ คู้ม คู้ก ๑๐ ยก ๑๒ ยก ๑๕ ยก

๘๘ ให้เรียกขุนหมื่นในกรุงใบละ ๑๐ สลึง หัวเมือง ๑๑ สลึง

๑๐ ยก ๑๒ ยก ๑๕ ยก ๑๑ สลึง ถ้าเรียกเกิน

08/10/2566

ร้องลรัควตีไม่สำเร็จถวายฎีกา ๗ หน้าที่ ๑๔๕ ถึง ๑๔๖

๔๔ ประกาศ ว่าด้วย ผู้ จะ ถวาย เรือง ราว

ผู้ถวายเรืองราวให้เขียนในกระต่ายพื้ม ย่ามวันเป็นทางว่า
อย่างไรหยามต่อผู้มีศักดิ์โดยโกรธ อย่างไรเขียนคำคำ ถวายเองดูความ
ผู้ใดก็ได้ ถ้าราษฎรถวายวัน โทณ ถ้าเสด็จออกตำรวจรับตัว ไม่เสด็จออก
ลัษมวันรับ ห้ามขุนคาลเกาะวางฎีกา ฎีกาและขอให้ลัษมวังสดใหม่
เรียกค่าคัด ๒ สลึง แลอย่าให้ช้ากว่า ๑๕ วัน จะพระราชทาน
เงินคนถวายฎีกาน่าที่นั่งคนละ ๒ สลึง ๗ หน้า ๑๔๗ ถึง ๑๕๐

๔๕ ประกาศ ไปรกให้ คัก เลข ไพร่ หลวง หัว เมือง ชะแแล เรือง
ผู้ปลอม คัก เลข

จะพระราชทานรางวัลผู้จับผู้ปลอมคักเลขได้เป็นเงิน ๑๕๗ หน้า ๑๕๑ ถึง ๑๕๔

๔๖ ประกาศ พระ ราช พิธี จรท พระ นัง คัก

บอกผู้แรกมา กำหนดผ้า แลโคกิน ตามนิยมแลไปรคให้ราษฎร
ลงนามไม่ต้องรอปิหัวเมือง ๗ หน้า ๑๕๕

๔๗ ประกาศ ว่าด้วย ผู้ ไซ่ คำ ลึก

ว่าด้วยแลเรจ ล่าเรจ ลัมเรทอิ ตามที่ควรไซ่ ๗ หน้า ๑๕๖

๔๘ ประกาศ ห้าม มิ ให้ ขอ ทำ ภาษี พลุ

พลูเป็นของไซ่แต่ในคนชาวสยามแท้ ห้ามมิให้ผู้ใดผู้หนึ่ง
นำเรืองราวเงินขอทำภาษีพลูขึ้นถวายไม่ไปรค ๗ หน้า ๑๕๗ ถึง ๑๕๘

๔๙ ประกาศ ขอ พระ ที่ นัง ใน กรุง เทพ

ว่าด้วยชื่อหนึ่งลำหรับพระที่หนึ่งหลังหนึ่ง แลพระราชทานนาม
พระที่หนึ่งในส่วน ๗ หน้า ๑๕๙ ถึง ๑๖๐

๕๖ ประกาศผู้ซึ่งจะได้รับพระ ราชทานเบี้ยหวัด
๘๘ หม่อมเจ้า ระสูตรีใหม่ หม่อมราชวงศ์ราชฉนิษฐาเกิดใหม่ ฝากส่งไป
ให้บอกศาลาข้างในให้ทราบ ย้ำให้ล่องบั๊กษนั้น ๗๗ หน้า ๑๖๑ ถึง ๑๖๒

๕๗ ประกาศผู้ซึ่ง จะถวายตัวเป็นมหาดเล็ก
๘๘ บุตร หลานตรง ๆ ของข้าราชการชั้นสัญญาบัตรฤาหม่อมเจ้า
แลหม่อมมหาดเล็กถวายตัวได้ นอกนี้พระกระแสโปรดให้ถวาย
จึงนำถวายตัวได้ ๗๗ หน้า ๑๖๓ ถึง ๑๖๔

๕๘ ประกาศห้ามมิให้ ภาษลูกหนีไปหาใครยวงเจ้าบ้านชุมชน
๘๘ ผู้หนีเข้าบ้านผู้มีศักดิ์สืบตระกูล ครมถึงกรมทูล มงจับได้ที่ใดเจ้าบ้าน
ใช้สินบน เงินหลวงใช้ตัดสิน ผู้หนีประหารชีวิต ๗๗ หน้า ๑๖๕ ถึง ๑๖๖

๕๙ ประกาศผู้ซึ่ง จะช่วยคนแลให้กู้เงิน
๘๘ ผู้อยู่ในพระบรมมหาราชวัง ให้เร่งทาสลูกหนีให้หาประกันองตัว
ถ้าต้นกำหนด เกิดความขึ้นจะแบ่งค่าตัวที่ได้เป็นสามส่วนถวายวัด
หนึ่งส่วน ๗๗

๕๙ ประกาศห้ามมิให้เจ้าชอง วงเจ้าชองบ้านเกลี้ย ก่อสมคน
๘๘ ทาสลูกหนีในพระบรมมหาราชวังรู้ว่าไปอยู่ที่ใดจะโปรดให้ข้างใน
ฤาข้างนำไปขอตัวเจ้าบ้าน ก็ถือว่าไม่อยู่ได้ตัวสืบสมว่าอยู่ที่แห่งให้เจต
ใช้สินบนทาสลูกหนีนอกหนีเข้าในให้ร้องล้นมวัง ถ้าช้าเกิน ๗ วัน
ให้ถวายฎีกา ทาสลูกหนีนอกไปอยู่อื่น นอกจากพระบรมมหาราชวัง
๐๘/๑๐/๒๕๖๖
แต่ที่ผู้มิบรรดาศักดิ์เหลืออำนาจอำเภอ ร้องล้นมวังเหมือนกัน
ถ้าหนีไปอยู่ที่ จะเกาะกรงได้ให้ว่าตามกระทรวง ๗๗ หน้า ๑๖๘ ถึง ๑๖๙

๕๕ ประกาศ ว่าด้วยผู้ มีความชั่วความผิด

๖๖ ห้ามมิให้ทำผิดทางผู้มีชื่อ ๗ คน และผู้ที่มีเหล่านี้ห้ามทั้งใคร ให้ถวายฎีกาทีเดียว ๑๑ หน้า ๑๓๗ ถึง ๑๓๘

๕๖ ประกาศ ว่าด้วยพระยาไชยา กลัษ

๖๖ ทรงพระราชวินิจฉัยคำปลุกฆาตลีนโทษ ชัยกลัษ พระยาไชยา โดยพระกระแสดพระราชดำริขอพระราชทานรื้อ ๑๑ หน้า ๑๓๘ ถึง ๑๓๙

๕๗ ประกาศ ขอก น้ำฝน ถิ่น เข้าแก่ห้ามมิให้ถือ การ ผิด

๖๖ แสดงลักษณะน้ำ ที่ออกต่างประเทศนี้ มีลักษณะที่จริงเป็นการขัดอยู่เอง ขอให้เชื่อถือว่าไม่รังชื่อไปทั้งน้ำจากกับบุญและอื่น ๆ ๑๑ หน้า ๑๔๖ ถึง ๑๔๗

๕๘ ประกาศ ยก ขา กร เกือบ คลาด เกือบ เป็น ภาชี

๖๖ เก็บตามเรือโรงร้านที่บรรทุกไว้ล้นค้ำ แลให้เข้าเป็น ๑๒ ชัก ๑ เลิกก้านันตลาค ไพร่หลวงที่ได้ตราภูษคุ้มคำตลาคเดิม ทักภาชีเรือ โรงร้านให้ตามคุ้มได้มากแถมด้วย ๑๑ หน้า ๑๔๘ ถึง ๑๔๙

๕๙ ประกาศ ให้ข้าราชการที่ จะถวาย เรือ ขาว ฎีกา ลงชื่อ ประทับตรา

๖๖ ถวายเรือขาวทางว่าคำปลุกฆาตลีนโทษ ถ้าจะทูลเกล้าฯ ถวาย ต้องลงลายมือชื่อตัวมี ฅนนั้นก็ประทับตราเป็นสำคัญ ถ้าร่วมกับหลายคน ก็ต้องลงหลายคน ๑๑ หน้า ๑๔๙ ถึง ๑๕๐

๖๐ ประกาศ เรื่อง กาว หาง

๖๖ แสดงตัวอย่าง และเหตุผลที่ได้เคยมีมาแต่ก่อนห้ามมิให้ราษฎร ฅนตกใจว่าจะเป็นเหตุการ ๑๑ หน้า ๑๕๐ ถึง ๑๕๑

๖๑ ประกาศว่าด้วยผู้จะถวายเรื่อง รวามณิกาทา

๖๖ ราษฎรที่จะถวายเรื่องราวณิกาทา เขียนเองไม่ได้วานผู้อื่นเขียน
ให้วานผู้อื่น ๆ อ่าวนให้ตั้งให้หลายเที่ยว ขอบใจแล้วให้ตั้งข้อ
ลงไม่ได้ให้วานผู้ที่ได้ใจลงข้อแทน ภายหลังจะว่าอย่างอื่น ๆ อีก
ไม่ได้ ๖๖ หน้า ๔๙๘ ถึง ๕๐๐

๖๒ ประกาศเรื่อง ยิง ยิง

๖๖ ถ้าจะยิงปืนใหญ่เล็ก ให้บอกกรมเมื่องมหาดไทยกระทรวง
กรมวังก่อนจึงยิงได้ ๖๖ หน้า ๕๐๑ ถึง ๕๐๔

๖๓ ประกาศ ทรงอนุญาตให้ข้าราชการฝ่ายในออกนอกราชการ

๖๖ ข้อความในประกาศที่ ๔ หน้า ๖ ถึง ๑๑ ๖๖ หน้า ๕๐๕ ถึง ๕๐๖

๖๔ ประกาศ ข้าราชการฝ่ายใน ทูลลาออกนอกราชการ

๖๖ แสดงพระราชทัณฑ์โปรดเกล้าฯ ให้ผู้มีชื่ะของลาออกนอก
ราชการ อนุญาตขาทูลลาของ ๆ จะขอไปเป็นกระยาได้ ๖๖ หน้า ๕๐๗ ถึง ๕๐๘

๖๕ ประกาศ ขน จัวยผู้ร้าย ทั้งไฟ

๖๖ ผู้ทั้งไฟโทษประหารชีวิต ถ้านายเงินจับทาสทั้งไฟลง
พระพระราชทานคืนค่าตัว ๖๖ หน้า ๕๐๙ ถึง ๕๑๒

๖๖ ประกาศ เตือนผู้ จะเข้า กรมหมื่นถาวร กรมหมื่นถองกฎ

๖๖ ผู้รับพระบรมราชโองการไป ถ้าไม่พบพระองค์เจ้าอากรมมิได้
ก็ให้รับนาคความมากกราบบังคมทูลพระกรุณาได้ เจ้าของวิเจ้าของน้าช
ทวนผู้อื่นเข้าไปเกิดวิวาทว่ามกรุกไม่ได้ ๖๖ หน้า ๕๑๖ ถึง ๕๑๘

๒๓ ประกาศให้ผู้คมนาคมไทย มาออกมุลนาย ของตัว เมื่อ
ขณะมีผู้มาซึ่งเขาคณไทย ไป

๖ นายทรายแล้วไม่กรมายังคมทูลใน ๗ วัน ให้ผู้คุมถวายฎีกา
ถ้าทรงทราบมาแต่อื่นให้นายไข่นักโทษนั้นตามการ ๖๖ หน้า ๒๑๙ ถึง ๒๒๐

๒๔ ประกาศ ว่าด้วย วัน สง กรานต์ ปี ๒๒๒๑

๖ ผู้ชยากรว่าสง กรานต์จะไร ให้มาดูรูปแชนไว้ที่ระที่หนึ่ง
อมรินทร์ ๖๖ หน้า ๒๒๑ ถึง ๒๒๒

๒๕ ประกาศให้ผู้เปนเจ้า ของข้ำ ให้วังคนข้ำ

๖ ถ้าข้ำหนีให้เจ้าของข้ำมอกฮายัดคำหนึ่งประณม ต่อกรมวังก่อน
ถ้าไม่ตราลนข้ำเข้าวังต้องปร้มเจ้าขงข้ำ ตามกำหนดชั้นนอก
ชั้นใน ๖๖ หน้า ๒๒๓ ถึง ๒๒๔

สำนักหอสมุด

ประกาศ
พระราชบัญญัติต่าง ๆ ในรัชกาลที่ ๕

ประกาศ จับช่างทองชเลขศักดิ์ ๑๑๑

ด้วย จมื่นราชามาต ปลัดกรมพระตำรวจ ในซ้าย
รับพระบรมราชโองการใส่เกล้าใส่กระหม่อม ทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมสั่งว่า แต่ก่อนได้ให้มีหมายประกาศ
ไป ให้เจ้าต่างกรมหากกรมมิได้ ฝ่ายหน้าฝ่ายใน แลข้าราชการ
การผู้ใหญ่ผู้น้อย ในพระบรมมหาราชวัง แลพระบรมราชวัง
แลผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการณหัวเมืองปากใต้ฝ่ายเหนือทั้งปวง
แต่บัดนี้ช่างมีช่างทองชเลขศักดิ์ ให้เอาตัวมาส่งแก่พระเจ้า
ห้องยาเชษฐ์ กรมหลวงเทเวศร์วิชัยินทร์ จะได้ทำการพระเบญจฯ

ของ สอนของ พระเทศพระคุณ นั้นน้อยนักหาที่นักราชการไม่ จึงมี
 พระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมสั่งว่า การ
 พระเบญจาทรงนี้เป็น การใหญ่ ควรที่พระราชวงษานวงษ์
 แลข้าทูลของทุกพระบาทผู้ใหญ่ผู้น้อยทั้งปวง จะคิดทำ
 สอนของพระเทศพระคุณพร้อมกันให้สิ้นกำลัง หากควรที่จะปี
 บังช่างทองผู้ใดผู้หนึ่งไว้ไม่ ให้เจ้าต่างกรมหากกรมมิได้
 ฝ่ายนำฝ่ายใน แลข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยในพระบรมมหา
 ราชวัง แลพระบรมราชวัง แลผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการ
 ปากใต้ฝ่ายเหนือทั้งปวง จงเห็นแก่พระเทศพระคุณ เอาตัว
 ช่างทองชเลยศักดิ์มาสั่งให้สิ้นเชิง แต่ในเดือนอ้ายปี
 ตรีศกนี้ให้จงได้ ครั้นณวันเดือนอ้ายขึ้นค่ำหนึ่ง จะให้ปล่อย
 ช่างทองชเลยศักดิ์ ซึ่งได้ตัวมาทำพระเบญจาทรงแล้วแต่ก่อน
 นั้น ให้นำตำรวจออกเที่ยวสืบจับช่างทองซึ่งเหลืออยู่ ถ้าแล
 ผู้ใดสืบได้สามคนสี่คนห้าคน ก็จะได้ปล่อยผู้นั้นเสีย แต่ช่าง
 ทองที่จับมาได้ นั้น จะเอาตัวไว้ใช้ราชการในกรมช่างทอง
 หลวงที่เกี่ยวข้องไม่คิดให้กลับไปคงคุมเลย ให้มหาดไท
 กระจาโทม สัสดี กรมวัง หมายประกาศให้รู้ทั่วตามรั้วสั่ง
 หมายรั้วสั่งลงหนังสือพิมพ์ ณวันจันทร์ เดือนอ้าย ขึ้นสิบห้าค่ำ
 ปี ตรีศก

08/10/2566

ประกาศเตือนผู้ที่ใช้ อักษรผิดให้ดูตามแบบ

ด้วยชนสุวรรณอักษร รัชพระบรมราชโองการใส่เกล้า
ใส่กระหม่อม ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม สั่งให้
ประกาศว่า ด้วยอักษร ๔ อักษร คือ ฤ ฎ ฎ ฎ นี้
หาควร จะใส่หน้า แลภาวะบาทไม่ เมื่อถึงคำว่าฤ ฎ หรือ
ที่เขียน อุดริกว่าโยธาณ ว่าฤ ฎ ย่าง ว่า ฎ ฎ ย่าง ก็ให้เขียน
แต่ฤ อย่างนี้ อย่าให้เขียนหน้า แลใส่ภาวะบาทเลย
ด้วยตัวท่อนั้น เฉพาะหน้าได้แต่อักษรต่ำ เหมือนอย่าง หมู่ หนึ
แหวน อย่างนี้ เป็น อักษร ต่ำ จึงเอาหน้าได้ อักษรต่ำ
นั้นคือ คคณง ฌจณญ จจณณ ททณ พพณม ยยรลพช
แลภาวะบาทนั้น ใช้ได้แต่อักษร กลางเหมือนอย่าง
เก้ง เป้า จ้ำ อย่างนี้ เป็น อักษร กลาง จึงใส่ภาวะบาทได้
อักษร กลางนั้นคือ ก จ ฎ ฏ ก ต ข ย ป อ ตังแต่ขึ้น ลึบ ไป
ให้เข้า ทลลของ ขลล พระบาท ผู้ใหญ่ผู้ น้อย ซึ่ง จะมี ฐานะ
เขียน หนึ่ง ลือ เรือง ราว ชน กราย บังคม ทล พระกรุณาแล้ว ก็ให้
ศึกษาได้ ตามเขียนให้ถูกต้องตามอักษรสูง อักษรกลาง อักษรต่ำ
อย่าให้เขียนใส่ภาวะบาท แลเอาหน้าผิด ๆ เข้ามาทลเกล้า
08/10/2566
ทล กระหม่อม ถวาย เป็น อันขาด ที่ เติบว พระราชบัญญัตินี้ ศั พิมพ์
แต่ ณ วัน พทช เดือน แปด ขึ้น สิบห้า ปี ๒๕๖๖ จศก ศักราช ๑๒๑๕

ประกาศทรงติเตียนคน ๔ จำพวก

มีพระบรมราชโองการ ให้ประกาศพระราชดำริห์
สั่งเขปมาให้ท่านทั้งปวงทราบพระราชอัทยาไสย์ ว่าไม่ทรง
ติเตียนคน ๔ จำพวกที่จะว่าข้างกัน แลไม่โปรด
คนจำพวกหนึ่งที่จะว่าข้างปลาย แลอธิบายโดยพิศดาร
ให้ท่านทั้งปวงทราบเลาเถิด

๑ คนที่มีอุปนิสัย เป็นไป ตามอุปนิสัยของตัวก็ทรง
เห็นชอบด้วย

๒ คนที่กล่าวศนาแล้ว ประพฤติสมควรแก่ศนา
ตามใ้ตามมีตามมีตามทาง ก็ทรงเห็นชอบด้วย

๓ คนที่วาศนายน้อย ผูกตัวทั่วไปโน่นข้างนี้ข้าง
พอสมควรก็ทรงเห็นชอบด้วย

๔ คนที่มีสารทุกข์แล้ว เป็นตามสารทุกข์ของตัว
ก็ทรงเห็นชอบด้วย

แต่คนที่มีสารทุกข์ แล้วคิดไปอย่างไรมาไม่หนึ่งแลเห็น
ในที่ในทางอันควรแก่ตัว มาทำแลประพฤติได้แหลมให้ประหลาด
เป็นที่ให้คนอื่นเห็นแล้วคิดไปต่าง ๆ ก่อเหตุ
ให้เป็นที่หม่นหมองข้างโน้นข้างนี้ ๆ นั้นคิดจะทรงซึ่งไม่โปรด
ไม่ชอบ พระราชฤทธิแลเลย คนเช่นนี้ เป็นแต่คนไต่ข้อเท้า

ผู้มีอำนาจให้ราคาขอยุติขอเสียอย่าให้ท่านผู้รักชาติต่อราชการ
เอามายกมาขยให้เปลืองเสียหวั่นเปล่า ๆ ถ้าได้ราชการ
แผ่นดินจึงเอา เทอญ

ประภาษ มาถวันพฤหัส เดือน ๕ ค่ำ
ปีชานฉศก

สำนักหอสมุด

ประกาศทรงพระราชบัญญัติ

อนุญาตข้าราชการฝ่ายใน ทูลลา ออกนอกราชการ

มีพระบรมราชโองการ ในพระบาทสมเด็จพระจอม

เกล้าเจ้าอยู่หัว ประกาศบัญญัติไว้ เป็นความสัตย์ความจริง
แก่เจ้าจอมอยู่งานชั้นใน ชั้นกลาง ชั้นนอก ทั้งปวง

เว้นแต่เจ้าจอมมารดาในพระเจ้าลูกเธอ แลหม่อมพนักงาน
ทุกตำแหน่ง แลเจ้าจอมเกล้าแก่แลท่านเจ้าแก่ แลนางรำ

ข้าเรอทั้งปวงทุกคน ด้วยบัดนี้ไม่ทรงหวงแหนด่านผู้ใด
ผู้หนึ่ง ไว้ในราชการด้วยการข่มเหงกักขังคอก ทรงพระ

มหากรุณาชยเลี้ยง ตามสมควรแลเห็นแก่ตระกูลแลความชอบ
ของท่านทั้งปวง จึงทรงพระกรุณาชยเลี้ยง พระราชทาน

เบี้ยหวัดผ้าป่า แลเครื่องยศชั้นศักดิ์ก็ โดยสมควร
บัดนี้ท่านทั้งปวงก็ทำราชการมานานแล้ว ใคร ๆ ไม่สบาย

จะใคร่กราบถวายบังคมลาออกนอกราชการ ไปอยู่วังเจ้าบ้าน
ชนนางบ้านบิดามารดา จะมีลูกมีเมียให้สบายประการใด

ก็อย่าให้กลัวความผิดเลย ให้กราบทูลถวายบังคมลา โดย
ทรงแล้ว ถวายเครื่องยศคืนเสียแล้วก็ จะโปรดให้ไปตาม

08/10/2566

ปรารภนา โดยสะดวกไม่กักขังไว้ แลไม่ได้มีความผิดแก่ตัวผู้
นั้นแลผู้ที่จะเป็นผู้นั้นเลย ห้ามแต่อย่าให้สนสือหาชู้หาเมียแต่

ด้วยัง อยู่ ใน ราชการด้วย อดายทาง ไท ทางหนึ่ง ก่อนกราย
 ยัง คม ทล พระ กรุณา เป่น อนิชาตที่ เคี้ยว เป่นตั้ง นั้น จะเสี่ย
 พระราชกำหนด สำหรับ แผ่น ดิน ไป เมื่อ ไป อยู่ นอก พระ ราชวัง
 แล้ว ถ้า เป่น คน มี ตระกูล อยู่ ไป อยู่ กับ ยี ตา มารดา ญาติ พี่
 น้อง ญาติ เป่น นาง ห้าม เจ้า นาย ที่ ทรง พระ มหากรณา
 ให้ มี บัน ตาคัก กิติ ใหญ่ ๆ ญาติ เป่น ภรรยา ข้าราชการ ที่มี
 คัก กิติ นาม มาก ก็ จะ พระ ราชทาน เบี้ย หวัด อยู่ ย่าง โดย สม
 ควร อนึ่ง ถ้า เจ้า จอม อยู่ งาน ชั้น ใน เห็น ว่า พระ ราช บัญญัติ
 บังคับ ๆ แคนใจ นึก จะ ถวาย บัง คม ลา ออ กนอก ราชการ
 ก็ อดาย ออก สู่ อยู่ ชั้น ใน ไม่ สบาย จะ ขอร บั พระ ราชทาน โอิ ภาษ
 เลื่อน ออก มา เป่น ชั้น กลาง ชั้น นอก แล พนักงาน ทำ ราชการ
 ส่นอง พระ เศษ พระ คุณ ตาม อย่าง แล บัง คับ เจ้า จอม อยู่ งาน
 ชั้น กลาง ชั้น นอก แล พนักงาน แล นาง รำ บำ เรอ ก็ ตาม
 แต่ จะ ขอบ ใจ แต่ ให้ กราย ทล ก่นอน ขอย่า เพ่อ ทำ การ ช่ระ พฤติ
 แชน เชื้อ น เกิน อย่าง เจ้า จอม อยู่ งาน ชั้น ใน ก่อน กราย ทล ขอ ออก
 ด้ว จะ ทรง พระ กรุณา ไพร คให้ ลต แต่ เครือ ง ยศ แล เบี้ย หวัด
 อย่าง เจ้า จอม อยู่ งาน ชั้น ใน เสี่ย ให้ คง ไต่ กัง เจ้า จอม อยู่ งาน
 ชั้น กลาง ชั้น นอก แล พนักงาน แล นาง รำ บำ เรอ โดย สม ควร
 แต่ เจ้า จอม มารดา ใน พระ เจ้า ลูก เรอ จะ ไพร คให้ ออก นอก

08/10/2566

ราชการไปมีผิวไม่ได้ จะเสีย พระเกียรติยศพระเจ้าลูกเธอไป
 เมื่อจะใคร่ ออกนอกราชการ เพียง จะอยู่กับ พระเจ้าลูกเธอ
 ไม่มีผิวก็จะทรงพระกรุณาโปรด กระแส พระบรมราชโองการดังนี้
 ก็ได้ มีพระราชดำริศมาหลายครั้งแล้ว แต่ที่ จะห้ามใคร เชื้อไม่
 ด้วยเข้าใจว่าตริศเล่น ก็ดี ประชด ก็ดี การอันนี้ เป็น สัจ
 สัจจริง จึงโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้ตีพิมพ์ ประการ
 พระราชทานเป็น สำคัญสัญญาไว้ให้มันคงให้ ท่านทั้งปวง เชื่อว่า
 ไม่ทรงหวงแหนกับ ชังจริง ๆ แลพระราชดำริศนั้น เป็น ความ
 จริง ความตรง ให้ท่านทั้งปวง รัย คำประกาศนี้ไว้ เป็น สำคัญ
 ถ้าการไปข้าง นำมิได้เป็น จริงดังนี้ ก็ควรที่ ท่านทั้งปวง แลเทพย
 ตามนุษครหาดี เตียน อยู่แล้ว

อนึ่ง เจ้าจอมมารดาพระ องค์เจ้าในแผ่นดินล่วงแล้วมา
 ถ้ายังมี พระ องค์เจ้า อยู่ก็อย่าให้มีผิว ถ้าอยาก จะมีผิวให้ได้
 ก็ให้มากราบทูลพระ กรุณา ว่า ตริศชน พระ องค์เจ้าให้ขาด เสีย
 ก่อน อย่าให้เรียกว่า เจ้าจอมมารดาเลย ถ้าพระ องค์เจ้า ย่อม
 ตักไม่นัย ถือแล้ว จะโปรดให้มีผิวตามสยาย ถ้าไม่ได้
 กราบทูลพระ กรุณา ขึ้น มีผิว ถ้าผิวเป็น พระ องค์เจ้า
 ก็ จะ โปรดลดเบียดหัวตเสียดึงหง ถ้าผิวเป็น หม่อมเจ้า เป็น
 ข้าราชการ มีบันตาคักก็กัก ก็ ยก เบียดหัวตเสียดึง แล้ว จะ ให้

08/๕/2566

เสียดฟ้าสี่ขั้ว สิบสองคำลึง ถ้ามีผิวเป็นข้าราชการ
มีขันคาคักก็น้อย แลไฟระจะให้ลงพระราชอาญาแล้ว ผิวจะให้
วิยราชบาท แล้วเอาตัวส่งญาข้าง ทิวหญิง จะให้ลง
พระราชอาญาจำไว้จนตาย ถ้าพระองค์เจ้าส่งสารกราบทูลขอ
ก็จะพระราชทานให้ไปอยู่กับพระองค์เจ้า วิยพระราชทาน
เย็บหัตถ์เหมือนอย่างนางนม ให้เรียกแต่ว่ามารดา ไม่ให้ใส่
คำนำเรียกว่าเจ้าจอม หนึ่งขันตามารดาหม่อมเจ้าในพระ
องค์เจ้าที่ตงกรมแล้ว แลยังไม่ไต่ตงกรมทั้งปวง ชั่งสิ้น
พระชนมแล้ว เมื่อหม่อมเจ้ายังมีตัวอยู่ ถ้าไม่มีผิวก็
วิยพระราชทานเย็บหัตถ์หกคำลึงข้าง ยิ่งกว่านั้นข้าง ถ้ามีผิว
ให้เล็กเย็บหัตถ์เสียด ให้ผิวที่เขยไฟระ มีใช้เจ้าเสียดฟ้าสี่
ขั้วหกคำลึง เป็นเย็บเลี้ยงแก่หม่อมเจ้าไปทุกเดือนกว่า
หม่อมเจ้าจะไม่มีตัว พาสีนี้ใครอย่าคิดว่าแรง เพราะมิได้
เรียกเอามาเป็นหลวงแต่สักเพียง พระราชทานให้แก่หม่อม
เจ้าผู้บุตรทั้งสิ้น เป็นกาบจะกตขี้คนที่เขยผิวมารดาหม่อมเจ้า
ให้ข้ระภูษิตหม่อมเจ้าไป หนึ่งเมื่อมารดาหม่อมเจ้าไม่มีผิว
พระราชทานเย็บหัตถ์ด้วย ก็เพื่อจะให้เขยกำลึงเลี้ยง
หม่อมเจ้าไป ก็เมื่อไม่อยู่เลี้ยงหม่อมเจ้าไม่มีผิว ก็ควรให้
คนผู้เขยผิวเสียดฟ้าสี่ให้แก่หม่อมเจ้า เท่าเย็บหัตถ์ซึ่ง

พระราชทาน เมื่อไม่มีฉว จึงชอบ ถ้ามารดาหม่อมเจ้า
 ที่มีฉว โกรธกับฉว ถึง ย่ำว่าร้าง จากฉวเมียกัน ถ้า
 สาขานไต้ทั้ง สองข้าง ขย่ำกัน แต่เดือนใดก็ให้ยกพาสีแต่
 เดือนนั้นไป โกรธกันเล็กน้อยถึงว่าไม่ได้ อยู่ด้วยกัน ถ้า
 สาขานไม่ได้ว่าซากกันก็ไม่พันพาสี ถ้าหยากจะไม่เสียพาสี
 มาทนสาขานแล้วกลับไปก็กัน ฤๅสียไต้ความจริงว่า
 ยังกกันอยู่ จะปรับให้ใช้พาสีสองต่อจนเดือนที่ชำระความ
 ถ้ามารดาหม่อมเจ้ามีฉวเป็นพระองค์เจ้า ไม่เสียเกียรติยศ
 อันใด เช่นแต่ไปรดให้ยกเขี่ยหวัตเสีย ไปให้พระองค์เจ้า
 ผู้ฉวเลี้ยงเด็ก ฤๅจะไต้เขี่ยหวัต ก็จะได้ด้วยอำนาจพระองค์เจ้าที่
 เปนฉวใหม่ ถ้ามารดาหม่อมเจ้าไปไต้ฉวใหม่เช่นหม่อมเจ้า
 จำหม่อมเจ้าผู้บุตร ยอมยินทีเอาเป็นบิดาเลี้ยงก็แล้วไป ถ้า
 หม่อมเจ้าผู้บุตรมียอมยินที่ด้วย ก็จะทำทรงพระกรุณาโปรด
 ศึกเอาเขี่ยหวัตของหม่อมเจ้าที่เข้ามาเป็นฉวนั้น แบ่งสามส่วน
 ยกเอาส่วนหนึ่ง ให้แก่หม่อมเจ้าผู้บุตรเช่นพาสีทุกปีไป
 เพราะทำให้หม่อมเจ้าผู้บุตรได้ความดีด้วย ลักษณะพระราช
 กำหนดนี้ 08/10/2508
 ทั้งปวงทรงด้วยจงทั่วกัน ประทานมาฉววันพฤหัส เดือน อ้าย
 ชนสามคำ ขุนนคก

1109

ประกาศเปลี่ยนพระราชลัญจกร

มีพระบรมราชโองการ ให้ประกาศให้ทั่วว่า ตั้งแต่
เสด็จเถลิงถวัลย์ราชบรมราชาภิเศกมาแล้ว

ได้ทรงพระทัยพระบรมราชมหาลัญจกร คราพระบรม
ราชโองการครั้งนี้ กับพระราชลัญจกร
สำหรับพระนามครั้งนี้ เป็นสำคัญทุกการงาน
ไปในสิ่งที่จะต้องการสัญญาแม่นยำ ในพระบรม
ราชโองการคำรัสสั่งนั้น แลพระบรมราชลัญจกร ทั้งสอง
แกะด้วยวาพญาช้างเผือก เช่นของหายากเมื่อต้องพระทัย
ทุกเมื่อทุกวัน ก็สึกหรือเข้าไปจนเส้นลายลักษณะใหญ่
ไปจะต้องจำลองให้สึกลงไปอีก เนื่องจากจะหมกน้อยเข้าไป
ทุกครั้ง เพราะฉะนั้นครั้งนี้โปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระราชลัญจกร
ทองคำตามอย่างนั้น แต่ทวงย่อลงมาเพื่อจะได้พระทัย
ง่ายในที่น้อย ๆ แลให้มีขึ้นทรงแทนพระบรมมหาราชลัญจกร
ใหญ่ในกิจต่าง ๆ

พระราชลัญจกรทองคำใหม่ สองดวงนี้
คือ อันนี้ ให้ท่านทั้งปวงทุกพนักงานจำไว้ตั้งแต่นี้
สืบไปเมื่อนำพระบรมมหาราชลัญจกรใหญ่สององค์จะทรงพระทัย
แต่ในนามสัญญาบัตรทั้งเจ้าต่างกรม แลพระราชาคณะพระครู

08/10/2566

แลเจ้าพญาแลพญาพระพลวง ^{ซึ่งมีตำแหน่ง} ครอบครอง ^{จะทรงตั้ง}
 ไปให้ เป็นศรี สวทิมงคล ^{แต่ในการอื่นมิใช่ตั้ง} ตำแหน่ง
 ยืนตาคักก็ ^{คือให้จ่ายเงิน} คลังจ่ายกิน ^{ขึ้น} แลตั้ง ^{ด้วย} อดย ความ
 แล ถอดคนไทย แลอื่น ๆ ^{จะทรง} ประทับ ^{พระ} ราช ^{ลัญ} จกร
 ทองสำรับน้อยมาเป็นสำคัญ ^{ขอให้} ทุก ^{พนัก} งาน ^{เชือก} ติง
 พระบรมมหาราช ^{ลัญ} จกร ^{แต่ก่อน} นั้น ^{เกิด} ^{หนึ่ง} ถ้า ^{การ} เล็ก ^{น้อย}
 คือ ^{สิ่ง} การ ^{ใด} ๆ ^{มา} ^{แต่} ^{ข้าง} ใน ^ๆ ^{อัน} ^{ใด} ๆ ^{ซึ่ง} เป็น ^{การ} ^{รับ} ^{สิ่ง} ^{ใช้}
 เร็ว ๆ ^{จะ} ^ท ^{ใส่} ^{ใน} ^{พระ} ^{ราช} ^{หัตถ} ^{เลขา} ^{ประ} ^{ทับ} ^{แต่} ^{พระ} ^{ราช} ^{ลัญ} ^{จกร}
 พระราช ^{โอง} ^{การ} ^{น้อย} ^{ดวง} ^{นี้} ^{ซึ่ง} ^{ทำ} ^{ด้วย}
 สิวาทย ^ก ^{นี้} ^{ก็} ^{ที่} ^{พระ} ^{อณา} ^{โล} ^ม ^{น้อย} ^{ดวง} ^{นี้} ^{ซึ่ง} ^{ทำ}
 ด้วย ^{สิวา} ^{นี้} ^{หยก} ^{ใน} ^{เรือน} ^{ประ} ^{ทับ} ^น ^{พร} ^{ตัน} ^{ประ} ^{จำ} ^{พระ} ^{หัตถ} ^{นี้} ^{ก็}
^{ประ} ^{ทับ} ^{มา} ^{เป็น} ^{สำคัญ} ^{ก็} ^{ให้} ^{เชือก} ^ฟ ^{เท} ^ญ
^{สิ่ง} ^{ฉนวน} ^{เส} ^า ^{เท} ^{ียน} ^{สาม} ^{ชั้น} ^{แก้} ^{คำ} ^{ยี่} ^{ชาน} ^{ฉก}

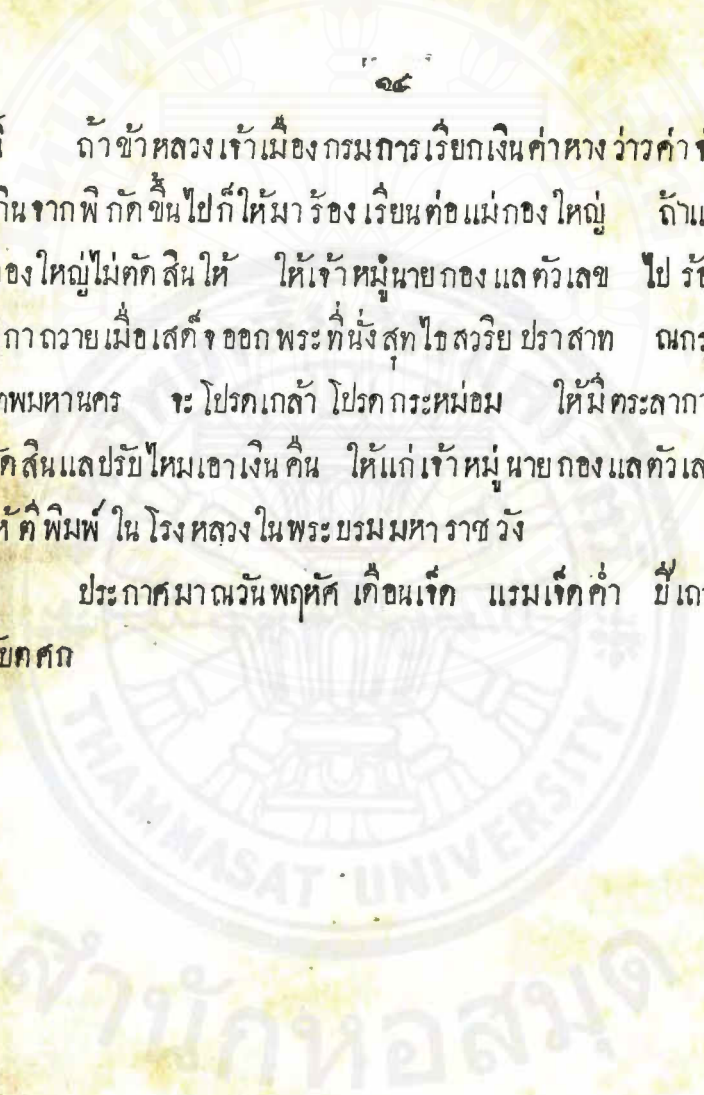
ประกาศกำหนดคดีเลข

มีพระบรมราชโองการ โปรดเกล้า โปรดกระหม่อม ให้
ประกาศแก่อาณาประชาราษฎร์ ในกรุง แขวง กรุง เทพ แลหัว
เมือง ชุกชี ใต้ฝ่ายเหนือ ให้รู้ทั่วกัน ด้วย โปรดเกล้า
โปรดกระหม่อม ให้มีหมายประกาศให้เจ้าหม่อมลนาย เจ้า
ของเลขนำตัวเลขมาสัก หลังมือ ให้สิ้นเชิง แต่ใน สี่เดือน
ถ้าพ้นนั้น ไปจะ โปรดเกล้า โปรดกระหม่อม ให้นายอำเภอกำนัน
นำข้าหลวง กองจับ ออกจับตัวเลขซึ่ง ยังไม่ได้สัก มาสักไว้
เช่น ไพ่หลวง ทั้ง สั้น ถ้ากองจับ ๆ ตัวเลขซึ่งยังมีได้สักมา
ได้ ชำระไ้ความว่าเป็น ไพ่หลวง กรมใด จะให้สักไว้คง อยู่
กรมนั้น แล้ว จะหักเงินเบี้ย วัตถุประสงค์เจ้ากรมปลัดกรม ให้ฝนฆ่า
เห็นแก่ผู้จับ ตามตัวเลข ที่ต้องจับนั้น เสมอคนละแปดบาท
ถ้าจับ ตัว เลข สัก กัด พ้น มา ไ้ ก้ จะ ให้ สัก ไว้ เช่น ไพ่หลวง
ทั้ง สั้น เงินค่าจับนั้น จะให้ปรับใหม่เอา กับ ตัว เลข ซึ่ง จับ มา ได้
นั้น คนละแปดบาท หางว่า ยื่น สัก ที่ กรุง เทพมหานคร หกทาง ๆ
ละ สัก รวมกัน เป็น เงิน หก สัก ที่ หัวเมือง นั้น ยื่น หาง ว่า แยกทาง ๆ ละ
เพียง เช่น เงินบาทหนึ่ง ให้เจ้าหม่อมลนาย เจ้าของเลขกับตัวเลขเสีย
เงินค่าหาง ว่า ค่าจับ แต่ตามพิกัก มิให้เรียกเอาค่าทำยาฉุขี
สม โนครวั แล ค่าธรรมเนียมอื่น ๆ ในการ สัก เลข ยิ่ง ขึ้น ไปกว่า

นี้ ถ้าข้าหลวงเจ้าเมืองกรมการเรียกเงินค่าทาง ว่าวค่าจับ
 เกินจากพิ กัดขึ้นไปก็ให้มาร้อง เรียนต่อแม่กงใหญ่ ถ้าแม่
 กงใหญ่ไม่ตัดสินให้ ให้เจ้าหมื่นนายกอง แลตัวเลข ไปร้อง
 ฎีกาถวายเมื่อเสด็จออกพระที่นั่งสุทไธสวรรย ปราสาท ณกรุง
 เทพมหานคร จะโปรดเกล้า โปรดกระหม่อม ให้มีตระลาการ
 ตัดสินแลปรับโทษเอาเงินคืน ให้แก่เจ้าหมื่นนายกอง แลตัวเลข
 ให้ตีพิมพ์ ในโรงหลวงในพระบรมมหาราชวัง

ประกาศมาฉวันพฤหัส เดือนเจ็ด แรมเจ็ดค่ำ ปีเถาะ

สยัคศก

สำนักหอสมุด

ประ กาศ ว่าด้วยประ กาศที่ควร จะเชื่อแลไม่เชื่อ

มีพระบรมราชโองการ ให้ประ กาศ แก่ข้าราชการ
 ผู้ใหญ่ผู้น้อย แลราษฎร ทั้งปวงให้รู้ทั่วกันว่า ตั้งแต่นั้นไป
 การที่จะให้เข้าประ กาศทั่วทั้งพระมหากษัตริย์ ควรจะเชื่อฟังเอา
 เช่นแน่แท้ใต้นั้นสอง อย่าง คือ ประ กาศไปแต่พระบรมราช
 โองการ อย่างหนึ่ง ประ กาศยังค้ำแต่เสนาบดี ฤ็า นาย
 อำเภอ แลผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการ อย่างหนึ่ง ถ้าจะมี
 มีพระบรมราชโองการ โปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้ประ กาศ
 บางครั้งก็จะเป็นหนังสือพิมพ์มีตราดวงนี้ เส็น
 คำนำหน้าหนังสือพิมพ์เป็นสำคัญ เหมือนอย่างประ กาศ
 ฉบับนี้ ฤ็าถ้าเป็นการเร็วด่วนก็จะเป็นหนังสือเขียนจะมีพระ
 ราชลัญจกรบรมราชโองการองค์น้อย ฤ็าองค์ใหญ่ นำหน้า
 มีพระราชลัญจกรประจำแผ่นดิน ประ ทัยพนมศกเป็นสำคัญ
 ฉำเช่นแต่คำประ กาศของนายอำเภอ ประ กาศแก่ราษฎร
 เขาย่านตามแขวงตามอำเภอ โดยยังค้ำเสนาบดี แลผู้รักษา
 เมืองผู้รั้งกรมการ ด้วยเรื่องโจรผู้ร้ายแลอื่น ๆ ก็จะมีตรา
 เจ้ากระทรวงผู้หมอบประ กาศนั้น ๆ บัดประจำเป็นสำคัญ
 ถ้าราษฎร ได้เห็นดวงตรา ตามที่กำหนดไว้ในหมายประ กาศ
 ฉบับนี้แล้ว ก็ให้เชื่อเอาเป็นจริง ตามการใหญ่ผู้น้อยนั้นเทียว

ถ้าคำเขียนประกาศไม่มีดวงตราเป็นสำคัญ ก็อย่าให้เชื่อฟัง
 เขาเป็นจริงเลย แต่ขาดหมายกันด้วยเรื่อง การตามตำแหน่ง
 มิใช่คำประกาศทั่วทั้งพระมณฑล เป็นแต่สั่งกันในข้าราชการ
 เจ้าขุนมนานายนั้น ถึงไม่มีตรา ก็ให้เชื่อฟังกันตามเคยแต่ก่อน
 ประกาศมาณวันพุธ เดือนห้า แรมสิบค่ำ ปีมะโรง
 นิกษัตริย์ศก

ประกาศกำหนดที่ไ้ชายไ้เช่าแก่คนนอกประเทศ

มีพระบรมราชโองการ มาร พระบิณฑุรสรสังฆนาท
 ไ้ประกาศแก่ราษฎรชาวกรุงเทพมหานคร สมรรัตน โกลสินทร
 มหินทรายททยา ที่เรียกว่าบางกอก แลอยู่ในแขวง
 หัวเมืองชั้นในใกล้ ๆ คือเมืองนครเขื่อนขันธ์ ที่เรียกว่า
 ปากลัด เมืองสมทปราการ ที่เรียกว่าปากน้ำ เมืองสาคร
 บริที่เรียกว่าท่าจีน เมืองนครไชยศรีที่เรียกว่าลครไชยศรี
 เมืองนนทบุรีที่เรียกว่าตลาดขวัญ เมืองปะทุมธานี
 ที่เรียกว่าสามโคก แลกรุงเทพทวารวดีศรีอยุธยา
 ที่เรียกว่ากรุงเก่าว่าเมือง เมืองอ่างทอง เมืองสิงห์บุรี เมือง
 พรหมบุรีที่เรียกว่าบ้านแยง บาง พุทรา เมืองลพบุรีโบราณ
 เรียกว่าสระบัว แลคนชาววัดบางพวกอุตรเรียกว่าเมืองนพบุรี
 แลเมืองสระบุรีที่เรียกว่าเมืองใหม่ข้าง บ้านทน บ้านม่วงข้าง
 แลเมืองนครนายกที่เรียกว่าคอระยก เมืองปราจีนบุรีที่เรียกว่า
 บางคาง เมืองชะเชิงเขาที่เรียกว่าแปดริ้ว เมืองพนัสนิคม
 ที่เรียกว่าบ้านวัดโบกวัดหลวง เมืองชลบุรีที่เรียกว่าบาง
 ปลาสร้อยหรือบางปลาล้อย เมืองบางสมงแลเกาะในหมู่เกาะ
 ศรีขิง แลเมืองเพชรบุรีที่เรียกว่าพริบพรี แลเมืองสมท
 สงครามที่เรียกว่าแม่กลอง แลเมืองราชบุรีที่เรียกว่าราชพรี
 ราษฎรอยู่ในเขตรแขวงเมืองเหล่านี้แลอื่น ๆ คือไทย-ลาว

เขมรมอญ พม่า จีน ยวน แขก ฝรั่ง เกินทั้งปวง ให้รู้จึ่งทั่ว
 บัดนี้ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระ
 พระชั้นเกล้าเจ้าอยู่หัวทั้งสอง พระองค์ ทรงพระราชดำริ
 เห็นพร้อมกัน กับความคิดท่านเสนาบดี ปรารถนาจะใคร่ทำน
 บำรุง พระนคร แลราษฎร ให้มีทางที่ทำกิน แลค้าขาย ให้เจริญ
 ทรัพย์ สมบัติ ชนกว่าแต่ก่อน ครังนี้ คนชาติที่มีผิวขาว
 ที่เรียกว่าฝรั่ง นอกเข้ามาสัญญาว่า จะขอเข้ามาซื้อที่อยู่
 ตั้งทำมาหากิน ในพระราชอาณาจักนี้ คล้ายกันกับ
 จีน แลชาวประเทศอื่น ซึ่งเข้ามาอยู่แต่ก่อน จึงได้ทรงพระ
 กรุณา ไปรขยอมให้พวกฝรั่งนั้น ซื้อที่เช่าที่ในเขตร แขวงที่
 ไม่ใกล้หนัก ใกล้หนัก แต่กรุงเทพมหานคร คือในภายในพระนคร แล
 ห้างกำแพง พระนคร ออกไปเพียงสองร้อยเส้นเข้ามา โดยรอบ
 ในเขตรเท่านี้ ห้ามไม่ให้ผู้ใดขายที่ขาด แต่คนนอกประเทศ
 ที่เข้ามา อยู่ยังไม่ถึงสิบปี แต่จะให้เช่านั้นได้ ไม่ห้ามเมื่อจะให้
 เช่านั้นให้มาทำหนังสือสัญญา ว่ากล่าวกันต่อหน้ารั้วแขวงจำ
 เปอแลเจ้าพนักงาน ให้รู้เห็นเป็นพยานไว้ อย่าให้ลอบขายด้วย
 โวหาร ว่าให้เช่าคือเอาเงินล่วงหน้ามากกว่ากำหนดเช่าตามเทศ
 ตามนี้ ถ้าวันระจะใคร่ได้เงินมากจะขายที่กับคนนอกที่เคี้ยว ด้วย
 อยากรู้จะได้เงินเร็ว ๆ ก็ให้ กราบเรียน ท่านเสนาบดีก่อน เมื่อ

08/10/2566

ท่านเสนาบดียอมให้ชาย จึง ชาย ไ้ แลที่ห่างกำแพงพระนคร
สองร้อยเส้น ออกไปในภายในที่ที่ไม่ไกลนัก เพียงเรือพาย
เรือแจว จะไปถึงไ้ใน ๒๔ ชั่วโมงเข้ามานั้นเจ้าของที จะชาย
ที่ข้านท่งเข้าเรือน แลที่สวนที่พาให้ขาดกับคนนอกที่เรียก
ว่าฝารัง ก็ไ้ไม่ห้ามไม่มีโทษ ไ้ว่คณุญาตแล้ว เพราะ
ว่าคนนอกมักใจใหญ่ใจโตชื้อแพง

มาก ๆ เงินทองจะไ้ตกอยู่ไ้บ้านไร่มะจะ
จะให้คนนอกเข้าที่สวนที่นาที่โรงที่เรืออย่างไรก็ไ้
เจ้าของที จะไ้ให้ ค่าเช่าดีกว่านี้ อยู่เปล่า ๆ แลเมื่อเจ้ของ
มีกำลังทำเอง ให้มีผลมากกว่าค่าเช่าไ้ไ้ไ้ไ้ แต่
ห้ามไ้ให้ชื้อเขียตบั้งเอาที่

ที่ไ้ไม่เปนสิทธิ์แก่ตัวไปช ยกับค ๒๓
ยุ่งยงกันขึ้น ๆ เพราะเหตุ ๒๓
บอกกล่าวกับรั้วแขวงอัครเพอ

แลผู้สำเร็จราชการเมืองกรม ไ้
หนึ่ง สื้อชื้อชายแลสัญญาเช่าที่
อย่าให้มีความเกี่ยวข้องกับค่อไ้ไ้ไ้ไ้ แลค้ำพลต

08/10/2556

ต่างพระนครสองร้อยเส้น แต่ที่ลือชื้อห้ามไ้ให้ชายชเตน
คือทิศเหนือกำแพงถึงปากน้ำบางพุทรา ที่ร่วมกับแม่น้ำ

เจ้าพระยาต่อไป จนถึงกำแพงเมืองลพบุรีเลย ทรงไปถึงท่า
 พระงามแม่น้ำสระบุรี ทิศตะวันออกแต่ท่าพระงามถึงบางกนก
 ปลายคลองซุกที่ออกแม่น้ำบางปะกง ทรงไปถึงปากน้ำบางปะกง
 ต่อไป จนเกาะศรีมหาราชาทิศใต้ ตั้งแต่เกาะศรีมหาราชา
 ไปจนถึงกำแพงเมืองเพชรบุรี ทิศตะวันตกตั้งแต่อ่าวทะเล
 เมืองเพชรบุรีไป ถึงปากน้ำเมืองสมุทรสงคราม เลยไป
 ตามลำแม่น้ำจนถึงกำแพงเมืองราชบุรีต่อไป จนถึงเมือง
 สพรรณบุรี ตั้งแต่สพรรณบุรีไปถึงปากน้ำบางพุทรา
 ประจวบที่เก่าในภายในที่เท่านี้ แลที่นอกกำหนดทาง ๒๔
 ชั่วโมงนี้ออกไป เช่นที่เปลี่ยวที่ไกลข้ามไม่ได้ผู้ใด ขาด
 แก่คนนอกประเทศ แลให้คนนอกประเทศ เข้าตั้งหนึ่ง
 ที่ภายใน กำหนดเข้ามา แต่ในที่นอกกำหนดนั้น ถ้าคน
 นอกประเทศ มีหนังสือ เบิกท่านเดินทาง ไปสำหรับตัวไม่เป็นคนหนึ่ง
 แล้วยาษฎร จะขอจะขายก็ได้ จะให้เข้าที่ภักพา อาศัยอยู่
 กว่า จะกลับก็ได้ แต่จะให้เข้า เช่นที่อยู่ แลจะขายขาดไม่ได้
 คำประกาศนี้ เช่นแต่คำสั้น ๆ ภาให้คนฟังเข้าใจง่าย
 รวดเร็ว ๆ ข้อความวิจารณ์มีอยู่อีกฉบับหนึ่ง ได้แจกไปกับ
 ผู้สำเร็จราชการเมือง กรมการ รั้วแขวงอำเภอแล้ว
 แลได้ยึดไว้ที่วัดใหญ่ ๆ ที่ศาลากลางที่การุญเวียนหลายแห่ง

แล้วเมื่อไม่เข้าใจไปตามอ่านคุณเกิด อย่าได้ประารภเอาความ
 ในประกาศชั้นนี้ไปพดจาเล่าๆกันไปผิด ๆ ถูก ๆ ประกาศมา
 ณวันพฤหัส ขึ้นสองค่ำ เดือนเจ็ด ปีมะโรงนักษัตรอัฐศก

สำนักหอสมุด

ประกาศฝรั่งทำหนังสือสัญญา

มีพระบรมราชโองการ ามารพระบัณฑูรสรุ สิ้นหนาท ให้ประกาศ
 ข้าราชการ การผู้ใหญ่ผู้น้อย แลผู้สำเร็จราชการเมือง กรมการ
 แลบัณฑิตาษากรทั้งไทยจีน ยวน มอญ ลาว เขมร พม่า มลายู
 แลคนเชื้อฝรั่ง โปรตเกศเคิม แลคนเชื้อแขกเทศแขกจาม
 ทุกชาติทุกภาษาทั้งปวง ซึ่งอยู่ในกรุงเทพมหานคร มหานครอมรรัตนโก
 สีนทร มหินทรายทงยาที่ เรียกว่าบางกอก แลอยู่แขวงหัวเมือง
 ธานีในไกล ๆ คือเมืองนครเขื่อนขันธ์ที่เรียกว่าปากลัด เมือง
 สมุทรปราการ ที่เรียกว่าปากน้ำ เมืองสาครบุรีที่เรียกว่าท่าจีน
 เมืองนครไชยศรีที่เรียกว่าลครไชยศรี เมืองนนทบุรีที่เรียก
 ว่าตลาดขวัญ เมืองปะทุมธานีที่เรียกว่าสามโคก แลกรุงเทพ
 ทวารวดีศรีอยุธยา ที่เรียกว่ากรุงเก่าเมือง เมืองอ่างทอง
 เมืองสิงห์บุรี เมืองพรหมบุรีที่เรียกว่าบ้านแย่งบางพุทรา
 เมืองลพบุรีที่โบราณเรียกว่าละโว้ แลคนชาววัดบางพวก อคริ
 เรียกว่าเมืองนพบุรี แลเมืองสระบุรีที่เรียกว่าเมืองใหม่ข้าง
 บ้านทนบ้านม่วงข้าง แลเมืองนครนายกที่เรียกว่าคชระยก
 เมืองปราจีนบุรีที่เรียกว่าบางคาง เมืองสระเชิงเขาที่เรียก
 ว่าแปดริ้ว 08/10/2516 เมืองพนัสนิคมที่เรียกว่าบ้านวัดโบสถ์หลวง
 เมืองชลบุรีที่เรียกบางปลาสร้อย หรือบางป่าสร้อย เมือง

บางละมุง แล เกาะในหมู่เกาะศรีชัง แลเมืองเพชรบุรีที่เรียกว่า
 ฟ้าพริบฟ้าที่ แลเมืองสมุทรสงครามที่เรียกว่าแม่กลอง
 แลเมืองราชบุรีที่เรียกว่าราชบุรี ราษฎรอยู่ในเขตแขวง
 เมืองเหล่านี้แลอื่น ๆ ให้ทราบจงทั่ว ด้วยเมื่อปีเถาะ
 สัปตศกเป็นปีที่ ๕ ในแผ่นดินประจวบนั้น สมเด็จพระเจ้า
 ไปเสวยอนที่สามเช่นพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส แลสมเด็จพระนาง
 เจ้ากวิณวิศกขอเรีย เป็นเจ้าทวีปบริเตนใหญ่แลไฮยิแลค
 แลปรีไล เคนต์ผู้ ครองอยู่ในทิศเทศอเมริกา ได้บังคับให้ขุน
 นางเข้ามาขอทำสัญญาผูกพันทางพระราชไมตรี แลการ
 ที่ลูกค้าฝรั่งเศส อังกฤษ อเมริกัน จะเข้ามาค้าขายให้สะดวก
 สบายดี ขึ้นกว่าแต่ก่อน ในข้อสัญญาข้อหนึ่งเป็นที่ ๔ ในคำ
 ขันนั้น มีว่า จะขอให้คนฝรั่งเศส อังกฤษ อเมริกัน แลชาติ
 อื่นซึ่ง อยู่ในบังคับฝรั่งเศส อังกฤษ อเมริกันได้ เข้ามาพึ่งพระบาร
 มีพระเดชพระคุณ อาไศรยตั้ง บ้านเรือน อยู่ทำมาหากินใน
 แผ่นดิน ซึ่งเช่นพระราชอาณาจักรกรุงสยาม ให้สมควร
 แก่การที่ข้ามเมืองเป็นไมตรีกัน จะยอมให้เสียภาษีอากร
 ในที่เพาะปลูก แลค่าน้ำค่าตลาดแลภาษีสินค้าขาเข้าขาออก
 ทั้งปวง ทก อย่างเสมอกัน กับคนชาติอื่นภาษาอื่นซึ่งเข้ามา
 อาไศรยพึ่งพระบารมีทำมาหากิน อยู่แต่ก่อน จึงได้ทรงพระ

ราชคำรិតพร้อมกับความกตัญญูท่านเสนาบดี ว่าคนชาติฝรั่ง
 เสดอังกฤษ อเมริกัน แลคนซึ่งขึ้นกับฝรั่งเสดอังกฤษอเมริกัน
 บัดนี้ ก็เป็นข้าแผ่นดินเมือง ที่เห็นพระราชไมตรีกันแล้วทั้ง
 สามเมือง แลคนชาติฝรั่งเสดอังกฤษอเมริกัน ก็มีวิชาฉลาด
 ในการทำงานต่าง ๆ เมื่อได้เข้าตั้งบ้านเรือนอยู่ในพระราชอาณา
 เขต เห็นจะมาประกอบกิจการช่างทำสิ่งของเครื่องใช้สอย
 ต่าง ๆ ปลาย ๆ ก็กว่าสิ่งของที่เคยทำได้ในกรุง ซึ่งมีมา
 แต่ก่อนบ้าง แลจะเอาออกจำหน่ายซื้อขายแก่ราษฎรราคา
 ของที่ทำเมืองนี้ ก็จะถูกกว่าของที่ลบก้านำมาขายแต่เมืองอื่น
 ช่างชาวพระนครนี้ เมื่อเห็นเป็นคดี ก็จะทำเรื่องเดินทำตาม
 อย่างการช่างทั้งปวงก็จำเรื่องดีขึ้นกว่าแต่ก่อน หนึ่ง การ
 เพาะการปลูกสิ่งของที่มีผลเป็นประโยชน์ในแผ่นดิน คนฝรั่ง
 เสดอังกฤษอเมริกันมักเข้าใจวิธีเพาะปลูกมีคำหรัยตำรา ถ้า
 เข้ามาเมื่อสุทธานี้เพียรพยายาม ทำไร่นาเรือกสวนได้มากในที่
 ฝนป่าแลท้องทุ่ง ที่รกร้างว่างเปล่าอยู่ ก็จะได้จำเรื่องสมภัก
 ษร อากาศภูมิมีมากขึ้น แก่แผ่นดินโดยลำดับเวลาไปภายหน้า
 เมื่อพวกฝรั่งเสดอังกฤษอเมริกัน เอาเงินทองมาแต่ นอก
 ประเทศ ลงทุนซื้อที่เข้าที่แลจ้างลูกจ้างใช้เงินทองเมือง
 อื่นก็จะได้ตกอยู่ในแผ่นดิน จำเรื่องแก่ราษฎรชาวพระนครนี้

08/10/2566

ราชทูรที่ปากจน จะได้รับจ้างเลี้ยงชีวิตดีกว่า ชาย ทัว เป็น ทาม
 ให้ท่านผู้อื่นใช้ ด้วยเห็นประโยชน์อย่างว่ามานี้ แลอย่างอื่น ๆ
 ก็ควร จะยอมให้คนฝรั่ง เสก อังกฤษ อเมริกัน เข้ามาอาไศรยอยู่
 ในพระราชอาณาจักร ตามสบาย แต่ยังเห็นเหตุอยู่อีกอย่าง
 หนึ่งว่า คนชาติ ฝรั่ง เสก อังกฤษ อเมริกัน รูป ร้าง เพศ ภาษา
 แปลก ตา จริต กิริยา อย่าง ธรรมเนียม ก็ผิดกับคนชาวประเทศนี้ นัก
 ครั้น จะยอมให้ไปอยู่ไกลห่าง พระนคร ไปนัก กัดวคนที่ไกล ๆ
 ไม่เคยพบเห็น ฝรั่ง เสก อังกฤษ อเมริกัน จะ สำคัญ คิดว่าเป็นคน
 แปลกมา จะพากัน ช่ม เหวง ต่าง ๆ เมื่อเดินทางไกล ๆ อยู่ใน
 ที่เปลี่ยว คนใจ ร้ายใจ พาลเมื่อเห็นเป็นคนต่างเมืองต่างภาษา
 ก็จะเข้าปล้นชิง ที่วัน พันฆ่า เมื่อความเช่นนี้ มีขึ้น จะได้อาณ
 ทาพยาน สืบเอาการ เป็นจริงก็ จะยากไป เพราะพวก ฝรั่ง เสก
 อังกฤษ อเมริกัน ไม่รู้ จัก ใคร ในที่ไกลที่เปลี่ยว จะไต่ความ
 ตำหนัก หนึ่ง จะให้พวกฝรั่ง เสก อังกฤษ อเมริกัน ชื้อที่ซุก
 เป็นของ ฝรั่ง เสก อังกฤษ อเมริกัน อยู่ใน ภายใน ที่ไกล พระนคร
 แต่แรกมาใหม่ ๆ ยังไม่กว้างขวาง รู้จักใคร มาก เมื่อ
 บ้านเรือน เยือกเสียด แทรกแซงกัน จะมีความ เผลอ วิวาท
 ชาวพระนคร นี้ เห็นว่า ไม่รู้ จัก ใคร ก็จะกลุ่ม รุม ช่ม เหวง ต่าง ๆ ด้วย
 ยังไม่คุ้นเคย จึงไต่ทรง พระราชดำริศพร้อม กับ ความคิดท่าน

0850/2566

เสนาบดี จะยอมให้ ฝรั่งเศส อังกฤษ อเมริกา
 ฝรั่งเศส อังกฤษ อเมริกา เข้ามา อยู่ในกรุงเทพมหานคร แต่ในทาง
 ๓๔ ชั่วโมง ที่จะไปไต่ ท้ายเรือปรกติของประเทศนี้ แต่ใน
 ที่รอบพระนครสองรอบเส้นนั้นห้ามมิให้ ฝรั่งเศส อังกฤษ อเมริกา
 ที่มาใหม่ อยู่ในประเทศนี้ยังไม่ถึง ๑๐ ปี ซอที่ซอกปะของ
 ตัวแปนแต่จะเข้าอยู่นี้ไต่ ที่ห่าง กรุงเทพมหานครกว่าสองร้อย
 เส้น ออกไปภายใน ๓๔ ชั่วโมง เข้ามานั้น แห่งใดแห่งหนึ่ง ฝรั่งเศส
 อังกฤษ อเมริกา จะเข้าก็ไต่ จะซอที่นาที่สวนที่บ้าน
 ที่เรือซอกปะของตัวก็ไต่ ท่านเสนาบดีจึงได้เชิญพระราช
 ท้ารถนี้ ไปพูดปรึกษาทุกฝรั่งเศส อังกฤษ อเมริกา ซึ่ง
 เข้ามาขอทำสัญญา ก็ได้ยอมพร้อมใจกันใส่ความอันนี้ไว้ใน
 ข้อสัญญาข้อแปดที่ ๔ โดยลำคัยว่าดังนี้ คน อยู่ในบังคับ
 ฝรั่งเศส อังกฤษ อเมริกา จะมาค้าขายตามหัวเมืองชายทะเล ซึ่ง
 ขันกัยกรุงเทพมหานคร ก็ค้าขายได้ โดยสะดวก แต่จะหาใคร
 อยู่ในไต่ ที่เดียวก็แต่ในกรุงเทพมหานครตามในจังหวัดซึ่งกำหนด
 ไว้ในหนังสือสัญญา ประการหนึ่งคน อยู่ในบังคับฝรั่งเศส
 อังกฤษ อเมริกา จะมาเข้าที่ปลูกโรงปลูกเรือนปลูกตึก
 แลจะซอเรือซอโรงซอตึก พันกำแพงออกไปในกำหนด
 ๓๖๐ เส้น ก็คือ ๔ ไมล์ อังกฤษ เข้าได้แต่จะซอที่ซอไม่ไต่

๑๘/๒/2566

ถ้าอยู่ถึง ๑๐ ปีแล้วจึงจะขอได้ ถ้าอยู่ยังไม่ถึง ๑๐ ปี
 ท่านเสนาบดีจะโปรดให้ช้อก็ช้อได้ แลที่นอกกำหนดสองร้อย
 เส้นนี้คน อยู่ในบังคับฝรั่งเศส อังกฤษ อเมริกัน จะช้อจะเช่าที่
 เรือนที่สวนที่ไร่ที่นา ตั้งแต่กำแพงเมืองออกไปเกินด้วย
 กำแพงเรือแจวเรือพายทาง ๒๔ ชั่วโมง จะช้อจะเช่าเมื่อไร
 ก็ช้อได้เช่าได้ แต่เมื่อคน อยู่ในบังคับฝรั่งเศส อังกฤษ อเมริกัน
 จะช้อที่ช้อเรือน จะต้องบอกกงซุนฝรั่งเศส อังกฤษ อเมริกัน ตามที่
 ตามตำแหน่งผู้จะช้อได้ กงซุนจะได้บอกเจ้าพนักงานฝ่ายไทย
 เจ้าพนักงานกับกงซุนเห็นว่าคนที่ จะช้อที่นั้น เป็นคนจะ
 ทำมาหากินโดยจริง เจ้าพนักงานกับกงซุนจะช่วยว่ากล่าว
 ให้ช้อตามราคาสมควร แล้วจะไต่ถามแลบันทึกวัดที่ทำหนังสือ
 บัณฑิตเจ้าพนักงานให้ไว้เช่นสำคัญ แล้วจะได้ฝากส่งเจ้าเมือง
 กรมการให้ช่วยดูแลทำนุบำรุงด้วย แลให้ผู้ที่ไปอยู่นั้น
 ฟังบังคับบัญชาเจ้าเมือง กรมการ ตามคติ ขรรณ ค่าขรรณเนียม
 ที่ทำไร่ทำสวน ราษฎรบ้านนั้น เมืองนั้น ต้องเสียอย่างไร
 ก็ให้เสียตามชาวบ้านนั้นชาวเมืองนั้น ถ้าในกำหนด ๓ ปีแล้ว
 ผู้ที่ช้อที่ไม่มีพินทรอนญาแซ่เขื่อนเสียมิได้ตั้งการปลูกสร้าง เสนา
 บัติจะคืนเงินค่าที่ ให้จะตกคืนคืนเขาที่นั้นเสีย หนังสือสัญญา
 ทั้ง ๓ เมืองความเหมือนกันนี้ได้ทำแล้ว แลขุนนางฝรั่งเศส

๑
 ๒
 ๓
 ๔
 ๕
 ๖
 ๗
 ๘
 ๙
 ๑๐
 ๑๑
 ๑๒
 ๑๓
 ๑๔
 ๑๕
 ๑๖
 ๑๗
 ๑๘
 ๑๙
 ๒๐
 ๒๑
 ๒๒
 ๒๓
 ๒๔
 ๒๕
 ๒๖
 ๒๗
 ๒๘
 ๒๙
 ๓๐
 ๓๑
 ๓๒
 ๓๓
 ๓๔
 ๓๕
 ๓๖
 ๓๗
 ๓๘
 ๓๙
 ๔๐
 ๔๑
 ๔๒
 ๔๓
 ๔๔
 ๔๕
 ๔๖
 ๔๗
 ๔๘
 ๔๙
 ๕๐
 ๕๑
 ๕๒
 ๕๓
 ๕๔
 ๕๕
 ๕๖
 ๕๗
 ๕๘
 ๕๙
 ๖๐
 ๖๑
 ๖๒
 ๖๓
 ๖๔
 ๖๕
 ๖๖
 ๖๗
 ๖๘
 ๖๙
 ๗๐
 ๗๑
 ๗๒
 ๗๓
 ๗๔
 ๗๕
 ๗๖
 ๗๗
 ๗๘
 ๗๙
 ๘๐
 ๘๑
 ๘๒
 ๘๓
 ๘๔
 ๘๕
 ๘๖
 ๘๗
 ๘๘
 ๘๙
 ๙๐
 ๙๑
 ๙๒
 ๙๓
 ๙๔
 ๙๕
 ๙๖
 ๙๗
 ๙๘
 ๙๙
 ๑๐๐

คุณนาง อเมริกัม รับเขาไปว่า จะเอาไปลงทรามาส่งเปลี่ยนต่อ
 ภายหลัง หนังสือสัญญาเมืองอังกฤษ ที่ทำเสร็จแล้วก่อน
 นั้น ทูตอังกฤษ ก็ได้้นำไปถวายสมเด็จพระนางเจ้ากรุง
 ลอนดอน เมืองอังกฤษ ก็ทรงเห็นชอบด้วย ลงตราสันนิษฐานมาเป็น
 อันเสร็จแล้วว่า ให้สัญญาคงอยู่อย่างนั้นทุกประการ แลขุน
 นางอังกฤษ ซึ่งเป็นทูตจำทูตพระราชสาสน์ แลเกรียงมงคล
 ราชบรรณาการ มาทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย แลวางหนังสือ
 สัญญากันทั้งสองฝ่ายเป็นอันเสร็จในครั้งนั้นนี้ ได้ยกฤชา
 กษัตริย์เสนาบดีว่า คำในข้อสัญญาว่า คำที่ว่าต่างพระนคร
 ไทขรอม สองร้อยเส้นนี้ ก็คือ คำว่าต่างไกลเพียงที่เรือจะไป
 มาได้ใน ๒๔ ชั่วโมงก็ถึงจะประกาศไป ใครไม่ได้วัด
 แลตกลงก็ จะไม่รู้ว่าเป็นเพียงไหน จะเป็นเหตุให้สงสัย
 ทั้งเบื้องกัน จึงได้ให้เจ้าพนักงานกรมเมือง ไปกับขุนนางอังกฤษ
 วัดทางสองร้อยเส้น รอยพระนครขึ้นเสาศิลาไว้สี่ทิศ เช่นที่หมาย
 ของวงเวียน รอยพระนคร แลในที่นี้ที่วงเวียนของพระนคร จะ
 ล้อมแม่น้ำเจ้าพระยานั้น ก็ได้มีเสาศิลาเป็นสำคัญทั้งสอง
 ฟากด้วย ทั้งแต่วงเวียนที่มีเสาศิลาเป็นสำคัญ เข้ามา
 ๐8/10/2566
 จนถึงพระนครนั้น ห้ามมิให้ผู้ใดขายที่ บ้านที่สวน แก่คนนอก
 ๑๖๖
 ๑๖๗
 ๑๖๘
 ๑๖๙
 ๑๗๐
 ๑๗๑
 ๑๗๒
 ๑๗๓
 ๑๗๔
 ๑๗๕
 ๑๗๖
 ๑๗๗
 ๑๗๘
 ๑๗๙
 ๑๘๐
 ๑๘๑
 ๑๘๒
 ๑๘๓
 ๑๘๔
 ๑๘๕
 ๑๘๖
 ๑๘๗
 ๑๘๘
 ๑๘๙
 ๑๙๐
 ๑๙๑
 ๑๙๒
 ๑๙๓
 ๑๙๔
 ๑๙๕
 ๑๙๖
 ๑๙๗
 ๑๙๘
 ๑๙๙
 ๒๐๐

มีกำหนดเป็นระยะ ๆ นั้นได้ไม่ห้าม เมื่อจะให้เช่นนั้น
 ให้มาทำหนังสือสัญญาว่ากล่าวกัน ต่อหน้ารั้วแขวงอำเภ
 แลเจ้าพนักงาน ให้รู้เห็นเป็นพยานไว้ อย่าให้ลอมชวยกัวย
 ไหวหารว่าให้เช่า คือเอาเงินล่วงหน้ามากกว่ากำหนดเช่า
 ตามเงื่อนไขสมควรแก่เยี่ยงอย่างควรจะยอมกัน ถ้าร้อนรน
 จะใคร่ได้เงินมาก จะขายที่กับคนนอกที่เกี่ยว กัวย อยาก จะ
 ได้เงินเร็ว ๆ ก็ให้กรวยเวียนท่านเสนาบดีก่อน เมื่อท่าน
 เสนาบดียอมให้ขาย จึงขายได้ ฤๅจะใคร่จำหน่ายทำสัญญา
 ว่าขาดคอกเขี้ยเป็นหลด ก็ให้มายอกจำหน่ายแก่คนที่มิทรวัย
 ในฝ่ายไทยก่อน ถ้าไม่มีใครรับได้เงินแรงกว่าอังกฤษรับแล้ว
 ให้เอาความมาเวียนท่านเสนาบดีกรมพระนครบาล จะคิดอ่าน
 ได้ไต่สมประสงค์ ก็แลในทาง ๒๔ ชั่วโมง แต่กำแพง
 กรุงเทพนานคร นอก ๒๐๐ เส้น ไทบรอนั้น ท่านเสนาบดี
 กับทูตอังกฤษ ปรึกษาว่ากำหนดลงเป็นคำขลแล้ว คือทักเห็นอ
 กำหนดถึงปากน้ำบางพตรา ที่ร่วมกับแม่น้ำเจ้าพระยาต่อไป
 จนถึงกำแพงเมืองลพบุรี เสด็จตรงไปตั้งท่าพระงามแม่น้ำสระบุรี
 ทิศตะวันออกแต่ท่าพระงามถึงบางกนก ปลายคลองซุกที่ออก
 แม่น้ำบางปะกงตรง ต่อไป ถึงปากน้ำบางปะกง ต่อไป จนเกาะศรี
 มหวราชา ทิศใต้ตั้งแต่เกาะศรีมหาราชาไปจนถึงกำแพง

08/10/2566

0004 T 00050

เมืองเพ็ชรบุรี ทิศตะวันออก แต่ฝั่งอ่าวทะเลเมืองเพ็ชรบุรีไปถึง
 ปากน้ำเมืองสมุทรสงคราม เลยไปตามลำแม่น้ำจนถึงกำแพง
 เมืองราชบุรี ค่อยไปจนถึงเมืองสุพรรณบุรี ถึงแก่สุพรรณบุรี ไปถึง
 ปากน้ำทางพทวาระจวบที่เก่า ในภายในที่เท่านี้ ราษฎรที่เป็นเจ้า
 ของที่อยู่แต่ก่อน จะให้คนอังกฤษ แลคนซึ่งขึ้นกับอังกฤษ ฤ
 ฝรั่งเศส แลอเมริกัน เปนชาวเมือง ฤชนแกเมืองฝรั่งเศสอเมริกัน
 ซึ่งมาทำสัญญาแล้ว นั้นเข้าอยู่ก็ได้ ทำการเพาะปลูกก็ได้ จะ
 ขายให้ชาวต่างชาติบ้านที่เรือนที่สวนที่นาก็ได้ไม่ห้ามแต่เมื่อจะให้
 เข้าฤจะขายให้นั้น ให้ทำหนังสือสัญญากำหนดที่กำหนดราคา
 มีวันคืนเดือนปี ให้แน่นอนต่อหน้ารั้วแขวง อำเภอบริการงานให้รู้เห็น
 เปนพยาน ฤเมื่อจะให้เงินรับเงินแลผลิตภัณฑ์อย่างไร ก็ให้มี
 สักขีพยานแลใบรับใบได้เป็นสลักสำคัญ อย่าให้มีวิวาทท่มเถียง
 กันไปในภายหน้าได้ เมื่ออังกฤษ แลอื่น แลชาวอเมริกัน ไปซื้อที่
 เข้าที่อยู่ในที่ใด ๆ ไทยแลจีนแลคนอื่น ๆ จะเข้าไปรับจ้าง
 ได้ใช้ทำการงานเอาสินจ้างเลี้ยงชีวิตก็ได้ไม่ห้าม อย่าให้
 คนที่มีความผิดต่อกฎหมายแผ่นดิน คือประโจรผู้ร้าย
 แลความชั่วอื่น ๆ หลบหนีหนี สภาตะลาการ รว้แขวง อำเภ
 แลกองจับ ฤทนายแลลูกหนี้ที่คิดจะหนีเจ้าขุนมุนนายแลเจ้าน
 หลบหนีเข้าไปอยู่ในที่ของอังกฤษ แลอเมริกัน ก่อความได้

สุภา ตระลาการ เจ้าหมู่ มุนาย ต้องมาฟ้องร้องวิวาทเป็นความ
 กับคนต่างประเทศ คนที่เป็นต้นเหตุหลบหนีเข้าไป อยู่
 ก่อเหตุให้เกิดความต้อง ว่ากับคนต่างประเทศนั้น คงจะต้อง
 ชำระเอาตัวคืนมาให้จงได้ เมื่อได้ตัวมาแล้ว จะต้องให้มีโทษ
 เพิ่มให้มากกว่าความผิดของคนผู้ทำผิดโดยปรกตินั้น ถึง
 ทายแลลูก ^{ผู้}ที่หนีเข้าเขี่ยนายเงิน ทำให้เจ้าเขี่ยนายเงินต้องเป็น
 ความกับคนต่างประเทศก็ จะให้มีโทษ อีกตามโทษานุโทษเพราะ
 ทำนเสนาบดีได้ใส่ในหนังสือสัญญาไว้แล้ว กับฝรั่งเศส อังกฤษ
 อเมริกัน ว่าดังนี้

ข้อ ๓ ว่าคนซึ่ง อยู่ในบังคับไทย จะไป แลลูกจ้าง
 อยู่กับคน อยู่ในบังคับฝรั่งเศส อังกฤษ อเมริกัน ก็ คนอยู่ในใต้
 บังคับไทยที่มีใ้ไป แลลูกจ้าง ก็ ทำผิดกฎหมาย เมืองไทย
 จะหนีไปหาใครอยู่ กับคน อยู่ในบังคับ ฝรั่งเศส อังกฤษ อเมริกัน
 ซึ่ง อยู่ใน กรุงเทพมหานคร ถ้ามีพยานว่าทำผิดหนีไป อยู่กับคน
 ในบังคับฝรั่งเศส อังกฤษ อเมริกัน จริง กงซุนทั้ง สามตาม
 จะจับตัวส่ง ให้กับเจ้าพนักงานฝ่ายไทย ถ้าคน อยู่ในบังคับ
 ฝรั่งเศส อังกฤษ อเมริกัน ที่เข้ามาตั้งบ้านเรือน แลเข้ามา
 หาใครยค้าขาย อยู่ใน กรุงเทพมหานคร ทำผิดหนีไป
 อยู่กับคนในใต้ บังคับไทย ถ้ามีพยานว่าทำผิดหนีไป

อยู่กับคน ใน ใต้ มังคัม ไทย จริง กองชุดทั้ง สามตามที่จะ
ขอเอาตัวเจ้าพนักงานฝ่ายไทย จะ จับตัวส่ง ให้ ถ้าพวก จีน
คนใด จะ ว่า เป็นคน อยู่ใน มังคัม ฝรั่งเศส อังกฤษ อเมริกัน ไม่มี
สำคัญ สิ่ง ไร เป็นพยาน ว่า เป็นคน อยู่ใน มังคัม ฝรั่งเศส อังกฤษ
อเมริกัน กองชุดทั้ง สามเมืองก็ไม่เอาเป็น ชูระ

ข้อ * ว่าคน อยู่ใน มังคัม ฝรั่งเศส อังกฤษ อเมริกันที่เข้า
มา จะ อาศัยอยู่ ณ กรุงเทพมหานคร ต้องไป บอก กับกองชุด
ตามที่ ได้ จด ชื่อไว้ ถ้าคนเหล่านี้ จะ ออกไป ทะเลใดๆ จะ ไป เทียบ
เกินกำหนดทาง ๒๔ ชั่วโมงตามสัญญาไว้ ที่ จะ ให้ คน ใน มังคัม
ฝรั่งเศส อังกฤษ อเมริกัน อยู่ นั้น กองชุดตามที่จะ ไป ขอ
หนังสือเปิดช่องเจ้าพนักงานฝ่ายไทยให้ไป ถ้าคน ใน มังคัม
ฝรั่งเศส อังกฤษ อเมริกัน จะ กลับ ออก ไป จาก กรุงเทพมหานคร
ถ้าขุนนางเจ้าพนักงานฝ่ายไทย บอกกับกองชุดตามที่มีเหตุควรจะ
ห้ามมิให้ ออกไป กองชุดตามที่จะ มิ ได้ ออกไป ถ้าคน อยู่ใน มังคัม
ฝรั่งเศส อังกฤษ อเมริกัน ไป เทียบ ใน ระหว่าง ทาง ๒๔ ชั่วโมง
กองชุดตามที่จะ เขียนเป็นหนังสือไทยให้ไป ว่าคนนั้น ชื่อ อย่าง
นั้นรูปร่าง อย่าง นั้น มี ชูระ อย่าง นั้น แล้ว จะ ต้อง ให้ เจ้าพนักงาน
ฝ่ายไทยมีคตราหนังสือให้ไป เป็น สำคัญ ทั่วยุทธาวก้านทางฝ่าย
ไทยทุก หนังสือแลให้คืนหนังสือให้ปล่อยตัวไป โดยเร็วถ้าไม่มีหนังสือ

กงซุนตามที่ยึดตราเจ้าพนักงานฝ่ายไทยไปสำหรับตัว ต้อง
สงสัยว่าเป็นคนหนี ก็ให้ยึดเอาตัวไว้แล้วให้มายกความ
กับกงซุนตามทีให้รู้

ข้อ ๖ ว่าคนซึ่งอยู่ในบังคับฝรั่งเศส อังกฤษ
อเมริกัน จะเข้ามาเที่ยว แลจะเข้ามาหาใครอยู่ ณ กรุงเทพมหานคร
จะถือศาสนาทุกชนไทยก็ไม่ห้ามปราม เมื่อจะ
สร้างวัดขึ้น จะทำไต่ก็แต่ในที่เสนาบดีจะโปรดให้ ถ้าคนอยู่ใน
บังคับฝรั่งเศส อังกฤษ อเมริกัน ซึ่งจะเข้ามาอยู่ ณ กรุงเทพมหานคร
จะจ้างคนซึ่งอยู่ในใต้บังคับไทยมาเป็น
ลูกจ้างเสนาบดีฝ่ายไทยจะไม่ห้ามปราม ถ้าคนที่มิมีนาย
จะมารับจ้างอยู่กับคนอยู่ในบังคับ ฝรั่งเศส อังกฤษ อเมริกัน
มิมีนายไม่รู้ มิมีนาย จะมาเอาตัวไปก็เอาไปได้ ถ้าคนในบังคับ
อังกฤษ ไปจ้างคนในใต้บังคับไทย เช่นลูกจ้างไม่ได้
ทำสัญญากับมิมีนายให้รู้ก่อน ภายหลังถ้าเกี่ยวข้อของสิ่งหนึ่งสิ่ง
ใดเสนาบดีฝ่ายไทยไม่ชำระให้

หนึ่งคนซึ่งอยู่บ้านไกลเคียงแลต่างบ้านนั้นก็ ห้ามอย่าให้ รุกที่
รุกแดน แลลอบลักเข้าไปตัด ถอนต้นไม้ สิ่งใดที่ปลูก เพราะขอของคน
ต่างประเทศ แลก่อเหตุวิวาท อย่างใดอย่างหนึ่ง หนึ่ง อังกฤษ
แลชาวยุโรปอื่น แลอเมริกัน เข้ามาเช่าที่ซื้อ ที่เช่าบ้านเรือน

อยู่ที่ไหน ๆ ห้ามมิให้ผู้ใดเข้าไปเพื่อเยี่ยมเยียนกว่าก่อนก่อนความวิวาท
 อย่างไม่รู้ เช่นนี้ในบ้านของพวกเขา อังกฤษ แลชาวเยอรมัน
 แลอเมริกาซึ่งจะเข้ามาอยู่นั้นได้ ถ้าใครเข้าไปล่วงเกิน
 ก่อวิวาทในบ้านของคนต่างประเทศ ก็จะมีโทษแก่ผู้นั้น
 ฝ่ายเดียวจะไม่ว่าความผิด เมื่อผู้ใดจะขอจะขายกับพวก
 อังกฤษ แลชาวเยอรมันแลอเมริกัน ซึ่งจะเข้ามาตั้งอยู่ที่ใด
 จะเที่ยวไปทางหน้าทางขาค้าขายอยู่ที่ใด ก็ให้ซื้อให้ขายสิ่งของ
 ทุกอย่าง เว้นแต่สุราแลยาฝิ่นนอกภาษี แต่เมื่อจะให้แลรับ
 สิ่งของแลเงินทอง ก็ให้มีหนังสือรับเป็นสำคัญ
 แลพยานรู้เห็นถึงจะผิดผิดกันให้ปันกัน ก็ให้มีหนังสือไว้
 เป็นหลักสำคัญแลพยานรู้เห็น อย่าทำให้เกยข้องรุงรังนัก
 มีความจะชำระยากไป เมื่อจะสมคบกับลูกค้ายคนอังกฤษ
 แลชาวเยอรมันแลอเมริกันก็ให้จับประพดจากนั้นก็ให้นำบ้านนำโรงมี
 ผู้รู้ผู้เห็น อย่าให้คนต่างประเทศ รุกรานเข้าไปทวงถาม
 ทุ่มเถียง ยื้อแย่ง จนเกิดวิวาทในบ้านในเรือนของตัวได้
 ให้ออกรับพุดจาเสียนำบ้านนำโรงให้มีผู้รู้ผู้เห็น ในสุรา
 แลยาฝิ่นสองสิ่งนั้น ถ้าคนอังกฤษ แลชาวเยอรมันแลคน
 อเมริกัน 08/10/2552 มารับเอาหน้าสุราแต่นาย อากรไปขายหน้าสุรานั้น
 คนทั้งปวงซื้อกินซื้อใช้ก็ไม่มีโทษ ต้มสุราจนไม่ได้ผล

ไปแต่ นายอากร กัด ก็ เอาสุรา เมืองนอก มาขาย กัด ก็ ห้าม
 มิให้ใคร ไปซื้อ ออกมา แล ไปซื้อ กิน ในบ้าน คนนอก ประเทศ นั้น
 คนที่ ไปซื้อ ออกมา กัด ก็ คนที่ ไปกิน ในบ้าน นั้น เม้า ออกมา กัด ก็
 ให้นาย อากร จับปรับ โทษ เหมือน คนทำสุรา ตามโทษานุโทษ แต่
 ฝืน นั้น ถ้าคนนอกประเทศ มาจับ ไปจาก เจ้าภาษี จะไปสยบตัวกัน
 เอง กัด ก็ ไปขาย แก่เงิน กัด ก็ ไม่มีโทษ ถ้าคนที่ พระราชบัญญัติ
 ห้ามมิให้สยบฝืน ไปปรับ มาสยบมาขาย กัด ก็ เข้าไป อาไศรย
 สยบ ในบ้าน นั้น กัด ก็ จะมีโทษ ตามโทษ สยบฝืน แต่ฝืน นอก
 ประเทศ ที่คนนอก ประเทศ จะลอบเอา มาซื้อ ขาย นั้น ได้ห้ามไว้
 ในหนังสือ สัญญา แล้ว เมื่อมีเหตุขึ้น ก็ จะปรับ รงกัน ตาม
 หนังสือ สัญญา หนึ่ง ขยำให้ ส้มคย เขาคน อัง ฤกษ์ แล ชาว
 ยรรยอื่น แล อเมริ กั้น ที่มีความผิด นั้น กง ชุน ตามที่ เมืองนั้น ๆ
 แล กบยี่ ตัน นายเรือ ลุก เรือ แล คย หลบ เจ้านี้ ให้หลบ ลี้ อยู่
 ในบ้าน ในเรือน ถ้าหลบ เข้าไป ก็ ให้จับตัว มาส่ง กบยี่ ร้อย
 แฉวง นายอำเภอ จะไต้ พาตัว ไปส่ง กบยี่ กง ชุน ตามที่ ตาม
 ข้อ สัญญา ที่ว่า แล้ว นั้น ถ้าคน อัง ฤกษ์ แล ชาว ยรรยอื่น
 แล อเมริ กั้น มาทำ การ ช่มเหง แก่ผู้ ไต่ ๆ นอกบ้าน ของ พวก นั้น กัด ก็
 ฎา เกียว ข้อ เงิน ทอง ชัก ขวาง อย่าง ไร กัด ก็ ถ้า อยู่ หัว เมือง
 กัด ก็ ทำ เรือ รว ไป ยื่น ต่อ ผู้ สำ เรท ราช การ เมือง กรมการ

การภอที่ผู้สำเร็จราชการเมืองกรมการ จะว่ากล่าวได้แล้วไปได้
 โดยยุติธรรมเห็นชอบด้วยกัน ก็ให้ว่าให้แปลแล้วแก่กัน ถ้า
 ชัดขวางอยู่จะว่าไปมิได้ ก็อย่าให้ผู้สำเร็จราชการเมืองแล
 กรมการเกาะครอง กตขี่ขี่มเหงจำเลยวุ่นวายไป ก็ให้
 บอกสั่งเรื่องราวกับโจท ลงมายังกรุงเทพมหานคร
 ถ้าคนที่เห็นความกับคนต่างประเทศ อยู่ในกรุงเทพมหานคร
 จะฟ้องคนต่างประเทศ ก็ให้ทำเรื่องราวไปยื่นต่อเจ้าพนักงาน
 กรมท่ากลาง ที่ศาลาเวณกรมท่าจะได้พาตัวโจท
 กับเรื่องราวไปหากงชุนของคนต่างประเทศนั้น ให้หาตัว
 จำเลยมาชำระให้ ฎาจะไปฟ้องกับกงชุนใดที่เดียวก็ตาม
 เมืองกงชุนบังคับอย่างไรก็ให้ฟังแลทำตาม ถ้ามีเห็นชอบ
 ด้วย ก็อย่าทุ่มเถียงทะเลาะวิวาท ให้เอาความมาเรียนเจ้าพนักงาน
 กรมท่ากลางให้ฟังช่วยไต่ถามต่อว่าให้ โดยสมควร ประกาศมา
 ณวันพฤหัสบดี แรมค่ำหนึ่ง เดือนเจ็ด ปีมะโรงนักษัตรอิฐศก

๒๐๑๒

ประกาศเลิกภาษีมีพร้าวเรียกเป็นอากร ๓ ต้น สลึง

ด้วย พระยาพิพิธโรโกไคย์ รัชพระบรมราชโองการ ให้เกล้า
 ใต้กระหม่อม ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม
 สั่งว่า แต่ก่อนเจ้าภาษีน้ำมันมะพร้าว มาร้องว่าลางตำบล
 บ้านที่คนต่าง ๆ ไม่ให้เข้าออกคลองลำน้ำ ก็มีผู้ทำ
 น้ำมันมะพร้าวปลอมแทรกซอขายเป็นอันมาก ครั้นจะแต่ง
 คนพวก พ้องเจ้าภาษีให้ไปจับ ก็มักมีถ้อยความวิวาทชกตี
 แลดูมเด็จพระที่นั่งต้องเป็นคดีขึ้นโรงศาลช่วยการทำอากรภาษี จึงหา
 รัที่จะทำอย่างไรไม่ จะขอทำภาษีผลมะพร้าวที่ในสวนของ
 ราษฎรที่เกี่ยว เจ้าภาษีจะจัดซอ ๑๐๐ ละ ๒ สลึงเพียง
 จะจำหน่ายขายให้กับผู้ที่ทำน้ำมันร้อยละ ๕ สลึง จึง
 ท่านเสนาบดี ปฎัก ษากัน เห็นว่าราคามะพร้าวปรกติ ขรรพคา
 ราษฎรซอขายกัน เมื่อคราวมะพร้าวสมฤฤผลเล็กขายกัน
 ร้อย ๒ สลึง สลึงเพียงก็มีบ้าง เมื่อคราวมะพร้าวแพง
 ที่ผลใหญ่ขายกันร้อยละบาทก็มี ๕ สลึงก็มี จึงให้เจ้าภาษี
 จัดซอ ร้อยละ ๒ สลึงเพียงเป็นราคากลางควรอยู่แล้ว แต่
 ถ้าสวนของผู้ใดเจ้าของจะใส่สอยกินเอง ฤจะทำน้ำมันใช้สอย
 ที่บ้านที่เรือนของตัวเองไม่ห้าม แต่มิได้ขายให้กับผู้อื่นไปทำน้ำมัน
 ด้วย น้ำมันมะพร้าวเป็นสินค้าใหญ่ ынทุกไปขายต่างประเทศ

๒๘/10/2566

มีกำไรมาก ครั้นสืบมาได้ความว่าเจ้าภานีหาทำตามพิภัก
 อัคราไม่ ชอบมะพร้าว ของราษฎรชาวสวนก็ลดราคาเสียบ้าง
 เรียกเอามะพร้าวแถมปะคนรัยหนึ่ง ๓๐ ผลบ้าง ๓๐ ผลบ้าง
 แล้วเที่ยวจับปรียใหม่ลงเอาเงินกับราษฎร โดยความเทษบ้าง
 จึงบ้างราษฎรได้ความเดือดร้อนต่างๆ ครั้นนี้ จึงจะทรงพระมหา
 กรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้เลิกภาษีผลมะพร้าว น้ำมันพร้าว
 เสีย ให้ราษฎรขายผลมะพร้าวแลทำน้ำมันขาย ตามชอบใจ
 ของตัวเป็นสุขสบาย แต่ยังมีชกอยู่ด้วยต้องการน้ำมันพร้าว
 จับจ่ายใช้สอยราชการ ในพระบรมมหาราชวัง แลพระ
 บวรราชวัง ขชาพระวิคินไทรยในพระอารามหลวง แลพระ
 ราชทานน้ำมันประจำเดือนกับพระบรมวงษานุวงษ์ ทั้งฝ่าย
 นำฝ่ายในเสมือตกเดือนเป็นอันมาก ครั้นจะยกเสียไม่ให้เรียก
 ค่าพร้าวเลยทีเดียว ก็หาไม่กำลังอื่นมาใช้แทนในที่
 จะจัดซื้อน้ำมันมะพร้าวจับจ่ายในราชการไม่ จึงโปรดเกล้า
 โปรดกระหม่อม ให้ยกค่าอากรมะพร้าวที่เรียกต้นละร้อยเขย
 ในหน้าโฉนดเท่านั้นเสีย ให้เรียกเอา ๓ ต้นเป็นเงินสี่สิ่งหนึ่ง
 เป็นอันสมบทอากรมะพร้าว ในสวนแลภาษีเป็นอันเดียวกัน
 เสียทีเดียวมิให้ราษฎรได้ความลำบาก คิดเป็นเงินภาษีครม
 จำนุวรถจะจัดซื้อน้ำมันมะพร้าวจับจ่ายราชการ แลผลมะพร้าว

08/10/2566

ต้นหนึ่ง ที่ผลตกก็เก็บได้ ๗๐ ผล ๘๐ ผลข้าง ลางต้น
 ที่ไม่สู้ตกก็เก็บได้ ๗๐ กว่า ๓๐ ผล ๔๐ ผล เรียกค่าต้น
 ดังนี้ ราษฎร จะได้ทุนบำรุง ต้นมะพร้าวให้งามดี ก็คง
 จะมีผลมีประโยชน์กับราษฎรมากกว่าแต่ก่อน ตั้งแต่ข่มโรง
 นักขัตร์ อัฐคนี้ไป ภาษีผลมะพร้าวแลน้ำมันมะพร้าว
 เป็นอันเลิกแล้ว ให้ราษฎร ที่มีสวนมะพร้าวเสียเงินค่าอากร
 มะพร้าวให้กับนายระวาง ๓ ต้น เป็นเงินสลึงหนึ่ง ตาม
 มีบัญญัติต้นในหน้าโฉนดใหญ่เสมอ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐
 หมายประกาศ มาฉนวนพฤษศ ๑๕ เดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๐๖
 นักขัตร์ อัฐค

ประกาศอนุญาตให้ทำการค้าฝรัง

มีพระบรมราชโองการ ให้นำพระบัญชาตูลุ สังกษนาท ให้
 ประกาศรู้ทั่วไป แก่ราษฎร ยัน ตาอยู่ในพระราชอาณาจัก
 คือชาวกรุงเทพมหานคร กัท ชาวหัวเมืองรอบขอบซึ่งจะ
 มาถึงใ้ใน ๒๔ ชั่วโมง นั้น กัท ให้ทราบ จงทั่วกัน ว่า
 บัดนี้ มหานคร ใหญ่ นอกประเทศ ถึง สามเมือง ใ้เข้ามา
 ทำสัญญาทางพระ ราชไมตรี แลการค้าขาย กัทด้วย
 พระ มหานคร นี้ การหนึ่ง สือสัญญา กัทสำเร็จแล้ว บัดนี้
 กัทมีลูกค้าวานิช คนผิวขาว ที่เรียกว่าฝรังหลายพวก
 หลายคน เอาเงินทอง เปนอันมาก เข้ามา แลคิดอ่าน จักซื้อ
 สินค้า แลหาที่ทาง จะซื้อ จะเช่า แลจ้างคนฝ้ายไทยใ้
 ใ้เป็นครูสอนภาษา แลทำการงานต่าง ๆ พระเจ้า
 แผ่นดิน แลเสนาบดี กัทมีความยินดี ว่าราษฎรฝ้ายไทยที่ยาก
 จะใ้ช้ออง เพื่อ จะค้าขาย แลรับจ้าง ทำการหาเงินทอง
 เปนประโยชน์ จำเริญแก่บ้านเมือง แลการเรื่อง จะใ้เจ้าขอ
 ที่ดินยอมใ้คนนอก ที่เรียกว่าฝรังเช่าที่ซื้อที่ใ้ ถ้าคน
 ที่กำหนด กัทเพียงใ้. กัทใ้มีแจ้งในคำประกาศ มาก่อน
 ในเค็ชนี้แล้ว ใครยังไม่ทราบ กัทก็ใ้ไปถาม
 สือท่าคำประกาศ ที่ใ้ในอำเพอ รั้วแขวง แลใคร ๆ ที่ใ้

ไปก่อนนั้นเกิด แต่การที่จะรับจ้างคน พวกที่เรียกฝารัง
 ทำการนั้น ก็ได้มีว่าไว้ข้างในคำประกาศฉบับใหญ่ ซึ่ง
 ประกาศเข้าไปในเดือนเจ็ดนั้นแล้ว แต่ยังไม่ละเอียดถี่ถ้วนถี่ครั้น
 เหตุอะไรมีขึ้นสักแห่งหนึ่งก็แตกตื่นตกใจเล่าๆกันไป ผิดๆ
 ต่างๆ ลกจ้างของคนนอกประเทศที่เรียกว่าฝารัง
 ทำการค้างอยู่ ภาให้รักษาเข้าเรือนสิ่งของอยู่ เมื่อใดฟัง
 อะไรเล็กน้อยก็แตกตื่นหลบหลีกหนีไป ทำให้ผู้จ้างผู้ใช้เสีย
 ประโยชน์ ขาดประโยชน์ต่าง ๆ เพราะฉะนั้นจึงประกาศมา
 ขันนี้ เพื่อให้เชื่อถือคำประกาศมีตราหลวงเป็นสำคัญ
 ให้เชื่อเอาเป็นจริงเป็นประมาณ อย่าให้เชื่อคำเล่าๆต่าง ๆ
 ใคร ๆ คือ ไทย จีน ยวน พม่า มอญ เขมร ลาว แขนกลาย
 แขนจาม แล ลกหลานฝารัง ประคองเต็ม ทั้งปวงทั้งหญิง
 ทั้งชาย ใครจะไปรับจ้างคนนอกที่เรียกว่าฝารัง อยู่ให้ใช้
 ทำการในบ้านในเรือนในเรือ ของคนนอกที่เรียกว่าฝารังนั้น
 ก็ดี จะรับเอาการของคนนอกที่เรียกฝารังมา ทำในบ้าน
 ในเรือนของตัวแลที่ใด ๆ ก็ดี ภาจะเป็นแต่อยู่ในบ้าน
 เรือนของตัวไปทำการของคนนอกที่เรียกว่าฝารังตามเวลา
 คังครผู้ไปสอนหนังสือสอนภาษา แลคนไปรับจ้างชกชู้
 ท่อเรือแลอื่น ๆ นั้นก็ดี โปรดให้ทำหมดทุกอย่างมิได้ห้าม

คนที่ต้องที่อยาก จะใคร่ รัยจ้าง งบใต่ค่าจ้างเป็นผลประโยชน์
ของตัวเลี้ยง ชีวิตเรดิคไม่มีความผิด อันใด เพราะที่รัยจ้าง
คนนอกที่เรียกว่าฝารั้งนั้นเลย ประกาศมาฉวันเสาร์ ซึ้นห้าค่ำ
เค็อนลียเย็ค ยั่มโรง นักยัทรอัฐศก

สำนักหอสมุด

ประกาศให้ค้าขายแลรับจ้างทำการต่อคนนอกประเทศ

แลห้ามไม่ให้ตื่นตกใจเล่ารายการผิด ๆ

มีพระบรมราชโองการมารพระบัณฑูรสรุสสีหนาท ให้
 ประกาศแก่ราษฎร คือ ไทย จีน ยวน มอญ ลาว เขมร
 พม่า มลายู แยกเทศ แยกจาม ฝรั่งเศส ซึ่งอยู่ในกรุงเทพ
 มหานคร แลหัวเมืองปากใต้ฝ่ายเหนือทั้งปวง ให้รู้แจ้งทั่วว่า
 ครั้งนี้ พระเจ้ากรุงอังกฤษ พระเจ้ากรุงฝรั่งเศส แลปรีศ
 เทนเจ้าเมืองอเมริกา แต่งให้ทูตคุมเครื่องมงคลราช
 บรรณาการ เข้ามาเจริญทางพระราชไมตรี ขอทำหนังสือ
 สัญญาค้าขาย ให้มีผลประโยชน์ทั้งสองฝ่าย จึงได้ทรง
 ปลูกษากับท่านเสนาบดี เห็นพร้อมกันยอมทำหนังสือสัญญา
 เพราะทรงพระราชดำริห์เห็นว่า บ้านเมืองฝ่ายประเทศสยามนี้
 ไม่มีที่เก็บแร่เงิน จะร่อนถลุงใช้ไต่เอง ต้องเอาใครยใช้เงิน
 มาแต่ประเทศอื่นแต่เดิมมา แลบัดนี้เมื่อได้ทำหนังสือสัญญา
 กับประเทศใหญ่ที่มีลูกค้ามาก แล้วเรือลูกค้าต่างประเทศ
 ก็มีเข้ามามาก ถึงจะขึ้นทุกสินค้าเข้ามาขายก็ขายได้บ้าง
 ไม่มากนัก เหนจะต้องเอาเงินนอกประเทศเข้ามาซื้อสินค้า
 ในประเทศสยามนี้ ยืนทุกเรือให้เต็มออกไปทั่วเงินก็จะตก
 อยู่ในประเทศนี้ ราษฎรก็จะไต่มีบริบูรณ์ขึ้นกว่าแต่ก่อน

เพราะจะได้หาสินค้าต่าง ๆ มาขาย แลจะไ้รับจ้าง
 ทำการงานทั้งปวง บัดนี้เรือลบกค้าคนขาวชาวประเทศนอก
 ที่เรียกว่าฝรั่งเข้ามาค้าขายก็มีมากขึ้นกว่าแต่ก่อน เขาเงิน
 มาซื้อสินค้าในกรุงเทพมหานครบ้าง ลางลำก็มีสินค้า
 เข้ามาขายบ้าง แต่ที่เขาเงินมาซื้อสินค้าในกรุงเทพมหานคร
 นี้ก็มาก ไ้ใช้เงินมาแต่่นอกประเทศอยู่ไม่ได้ขาด แลจ้าง
 คนในประเทศนี้ เช่นลูกจ้างทำการงานต่าง ๆ ก็มาก บัดนี้
 ไ้ปรคให้ประกาศให้ราษฎรทั้งปวง มีความเพียร อุตสาห
 หาสิ่งของแลสินค้าต่าง ๆ ไปขายกับคนชาวนอกประเทศ
 ให้มีผลประโยชน์ตามชอบใจ ฤฯจะรับทำการจ้างสิ่งใด ๆ
 ในที่บ้านเรือนคนนอกประเทศก็ดี ก็ไ้รับจ้างทำโดยสะดวก
 สบายไม่ห้ามปราม แต่เมื่อแรกจะไ้รับจ้างนี้ ให้พูดจา
 ว่ากล่าวกับเจ้าหมู่มูลนายนักหมายเสียให้ตกลงกัน ทั่วย
 ราชการ แลการของนายไ้รู้กันไว้แต่เดิม ภายหลังอย่าให้
 มีเกี่ยวข้องต้องท่งเถียงกัน ให้เสียผลประโยชน์ทั้งสองฝ่าย
 หนึ่ง ขรรวมเนียมเมืองใหญ่ในประเทศที่เรียกว่า เมืองฝรั่ง
 ฤฯเวลานี้ ถ้ามีลบกค้าเมืองนี้ ๆ แต่งเรือไปค้าขายมาก
 หลายลำ ฤฯบางพวกได้ไปตั้งอาศรัยอยู่ค้าขายมากณเขตร
 แคนประเทศอื่นใด ๆ ก็ย่อมมีเรือรบลำหนึ่งบ้าง หลายลำ

ข้างมาเยี่ยมเยือนประเทศนั้นเนื่อง ๆ แต่เมืองเดิมของลูกค้า
 นั้น ๆ เพื่อ จะช่วยระวัง รักษาเป็นเพื่อนลูกค้า กันสลัด
 ศัตรู ในท้องทะเลมิให้ย่ำยีลูกค้าตามเมืองนั้น ๆ ซึ่งมา
 ค้าขาย ฤาอย่างหนึ่งเมื่อมีหนังสือสัญญา ว่าผูกพันธ์
 นั้นคงในทางไมตรีแล้ว เรือรบเมื่อขัดสน สะเบียง อาหาร
 แลสิ่งใดสิ่งหนึ่งก็แวะเข้ามา ยางที่เข้ามาขอหาใครยซ่อนม
 แฉมเรือจาร์กก็มี เพราะฉะนั้นตั้งแต่นี้ไป ถ้าจะมีเรือรบ
 ลำเดียวฤาหลายลำ เข้ามาถึงเมือง สมุทรปราการก็ตี
 ฤาทอดนอกสันดอนก็ตี เมื่อไต่บิ่นข่าวเรือรบมาแล้วก็ตี
 ฤาขรรมนิยมเรือรบมาถึงแล้วย่อมยิงปืนค้ำนัยเมือง ฝ่าย
 เมืองก็ต้องยิงรัวค้ำนัยกัน แลเมื่อเรือรบมา จะไต่บิ่นเสียงปืน
 ก็ตี อย่าให้ตื่นเล่าฤาถือตามคน แลเชื้อข่าวค้ำคน
 เล่าฤาซุบซิบต่าง ๆ แล้วสตุ้งตกใจ วุ่นวายเลิก การซื้อขาย
 ขยับคนนอกที่เข้าที่ฤาไปมาหาตัว แลทำกระตาดต่าง ๆ
 ให้ขาดประโยชน์ไป จึงซื้อขายกันคงอยู่ตามปรกติเถิด อย่า
 ให้ตื่นกันให้วุ่นวายไปเหมือนอย่างครั้งก่อน ๆ นั้นเลย ท้าย
 ใ้ทำหนังสือสัญญาไว้แน่นอนแล้ว เมื่อจะมีการสิ่งใดซึ่ง
 ขุนนางทั้งสองฝ่าย จะปรึกษาว่ากล่าว กันตามหนังสือสัญญา
 แต่โดยดี จะไม่ให้มีความเคียด ร้อนแก่ราษฎรทั้งปวง

08/10/2566

๘๖
 จะทรงพระราชดำริห์ ระวังผ่อนปรนให้มีประโยชน์กับราษฎร
 ในประเทศสยาม อยู่เย็นเป็นสุขทั่วกัน อนึ่ง บัดนี้ สำนึกจีน
 สลัดในท้องทะเลก็มีมากขึ้น เพราะเมืองจีนเกิดวุ่นวาย
 มาหลายปี แลในทะเลจีนเรือรบต่างประเทศมากระแวน
 ระวังมาก พวกจีนผู้ร้าย จึงแล่นเรือมาเที่ยวปล้นลูกค้า
 หากินค่างทะเล ฝ่ายไทย ทั้ง ทวัน ตก ทวัน ออก ใน ปี เถาะ
 สัปตศก ได้ไปรบเกล้าไปรบกระหม่อม ให้กำขึ้น หลวง
 ออกไปลาดกระแวนก็จับมาได้ หลายลำหลายคน แต่จีนสลัด
 บังมากอยู่ จึงทรงพระราชดำริห์ว่า จะสร้างเรือรบเรือกลไฟ
 เรือค่ายใช้ขึ้นใหญ่ขึ้นอีกหลายลำอยู่ เพื่อจะใช้ ออกแล่นไล่
 เรือสลัด แลจะขู่ของกันเรือกระแวน ฝ่ายยวนมิให้ล่วงเกิน
 มาทำร้ายแก่เขตรแดนนี้ได้ เพราะได้ข่าวว่าที่แดนเมืองยวน
 ก็มีสลัดมาก พวกเมืองยวนก็จัดเรือ ออกลาดกระแวน อยู่
 เกล็ดอกเรือกระแวนยวน จะไล่สลัดเกินเขตรแดนยวนเข้ามา
 ซึ่งได้ขึ้นข่าวว่ายวน จะคิดอย่างไรไม่ทราบถนัด จัดทหาร
 ลงมารักษาปากน้ำอยู่ทุกหัวเมือง ที่กรุงจึงระตั้งกระเตรียมการ
 ระวังไว้ข้างอย่าให้ยวนคิดเกินเลยเข้ามา เมื่อราษฎร
 เห็นการ จัดแจงเรือรบเรือไล่สลัดทั้งนี้ ก็อย่าให้ถือเอา
 เต่าอุจ ว่าจะมีทัพศึกรบพุ่งกับเมืองใดใด แลแล้วแลคิด

08/10/2566

ทลข ทลิก ทลวิ ฉิก ไมค้ำไมขาย ทวียคนท่าง ประเทศ แลไม
 รัยจ้างคนท่าง ประเทศ แลไมให้เข้าที่ซ้อกินแลการ อะไร
 แผลก ๆ ไปให้เขนเทศที่เสี่ยประโยชน์ตามประสงค์เลย จง
 ทำมาหาภิน อยู่โดยช่อกติเด็ก จงทำให้เต็มความสัญญา
 กับสุกค้ำท่างประเทศที่ได้มาทำสัญญานี้ทุก ประการ เทอญ
 ประภาคมาฉวันพฤษศ แรมสอง ค่ำ เดือนสิบเย็ด
 ปีฉมโรงนักษัตรอัฐศก

พระราชกำหนดเจ้าเมือง กรมการ ข้าราชการหัวเมือง

มีพระบรมราชโองการ โปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้
ประกาศแก่เจ้าเมือง กรมการ แลอาณาประชาราษฎร
ให้ รั้งทั่วกัน ด้วย แรกก่อนได้ทรง ทราบ ได้ฝ่า ลของ ขลุ
พระบาท อยู่ว่า คนที่ถือเจ้าถือ นายมัก ตั้ง กอง ช้อง สุ่ม
สมคบโจรผู้ร้าย ลักพา ข้ำทาส แล ลูกนี้ ชายหญิง แล ช้างม้า
โค กระบือ ของราษฎร ไว้ ผู้ใดมา ฟ้อง ร้อง ว่ากล่าว
ขัดแย้งต่อเจ้าเมืองกรมการ ถือเจ้าถือ นายก็ เคย มี มา ทุก ๆ
แผ่นดิน การ เชน ดัง นี้ เพราะ เจ้าเมือง กรมการ อาณา
ประชาราษฎร หัวเมือง ปาก ไต้ ฝ่าย เหนือ ภาคนั้น ถือใจ ฝิด ราษฎร
มี คดี ความ เกี่ยว ข้อง จะ ฟ้อง ร้อง ต่อ เจ้าเมือง กรมการ
ก็ ไม่ เกรง กลัว เสีย ว่า เขา เชน ข้ำ อยู่ใน เจ้า องค์ นั้น ๆ ท่าน
ขุนนาง ผู้ นั้น ๆ ถึง เจ้าเมือง กรมการ จะ ยาก หมาย ไป เขา ตัว
ก็ คง จะ ไม่ ได้ ด้ ด้ มา แล้ว จะ มีความ พยายาม ทย มา ทำ ชุ่ม เหนง
ต่าง ๆ ต่อ ๆ มาก ไป อีก จึง คิด อ่า น เสีย เงิน ค่า ได้ ถอน
เสีย ด้วย คิด ว่า คี กว่า ฟ้อง ร้อง ฝ่าย เจ้าเมือง กรมการ เล่า ก็ ถือใจ
ฝิด เหมือน กัน มี ผู้ มา ฟ้อง ข้ำ เจ้า พระ องค์ นั้น ข้ำ ท่าน ขุนนาง
ผู้นั้น ใช้ กรมการ ไป เกาะ ด้ ด้ ไม่ ได้ ด้ มา ครั้น จะ ออก ลง ไป
ยัง ศาลา เวรม ๓ ทศ ไท กระ ลา โหม กรม ท้า ตาม เมือง ขึ้น ให้นำ

ชนกรายบังคมทูลพระกรุณา ก็คิดเกรงว่าเจ้าพระของคณั้น
 ข้าราชการผู้นั้น ๆ ฝ่ายหน้าฝ่ายในก็ก็ เช่นคนสนิทในพระ
 เจ้าอยู่หัว ถ้าท่านจะกราบบังคมทูลพระกรุณาชักนำประการใด
 พระเจ้าอยู่หัวก็จะทรงเชื่อถือทุกประการ ที่ไหนเจ้าพนักงาน
 จะกล้าเอาไขบอกชนกรายบังคมทูลพระกรุณา แล้วท่าน
 ก็ไต่สิ่งเสียมี่หนึ่งสี่ฝากฝังมาไว้ ภาภันคิดผิด ๆ ไปดังนี้
 การทุกวันนี้ไม่เป็นเช่นนั้น พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า
 เจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณากับอาณาประชาราษฎรเป็นอันมาก
 ถึงท่านผู้ใดจะมีบุญญาธิการ แผลมหลักสนิทชิดชมไปรค
 ปรวนเพกทูลชักนำชักชวนประการใด ก็ทรงชักใช้สืบสวน
 ไล่เลียงเอาแต่ที่จริงเป็นประโยชน์ ทรงประพฤติกการแต่ที่ชอบ
 ที่ควร ค้ำวยการซึ่งเช่นอย่างไรแก่บ้านเมืองมาแต่หลัง
 ใต้เคยทรงทราบมานานแล้วทุกประการ ถึงพระราชหฤทัยว่า
 การสิ่งใดที่เป็นที่ขัดข้อง ให้ราษฎรไต่ความเดือดร้อนนั้น
 จะมีให้มีค้ำไปทั้งแต่ที่สืบไปเมื่อนำ ถ้าราษฎรเกี่ยวข้อ
 คดีประการใด ๆ ก็ให้มาร้องฟ้องต่อเจ้าเมือง กรมการ
 ให้เจ้าเมือง กรมการเอาตัวมาชำระให้แต่ใน ๑๕ วัน
 ฤๅเดือนหนึ่ง ๐8/10/2566 ตามระเบียบทางใกล้ไกล ถ้าเจ้าเมือง กรมการ
 นิ่งความไว้พันกำหนดนี้ ให้มาร้องอุทธรณ์ยังท่านลูกขุน

ณศาลาตามเมืองชั้น ถ้าเป็นความฉกรรจ์มหันตโทษ ฤๅความ
 เสียน หนามแผ่นดินอันใหญ่ ฤๅไร้ความเดือดร้อนยิ่งหนัก
 ก็ให้มาร้องถวายฎีกาที่เกี่ยว จะได้โปรดเกล้าโปรดกระหม่อม
 ให้เอาตัวผู้ต้องคดีมาให้ มีตราการชำระคดีสินให้สำเร็จ
 ตามพระราชกำหนดกฎหมาย ฝ่ายเจ้าเมืองกรมการนั้นเล่า
 ข้อคดีของราษฎรมีประการใด ก็อย่าให้คิดเกรงใจท่านผู้
 วาคนามากว่าทุกข์ของราษฎร ฤๅ จะมาร้องฟ้องข้อคดีประ
 การใด ก็ให้ขาดหมายไปเกาะถมเอาตัวผู้ต้องฟ้องมาชำระ
 แต่ใน ๔๕ วัน ถ้าผู้ต้องฟ้องนั้นต่อสู้ขัดขวางมีมาแข็งแรง
 ก็ให้เร่งบอกมายังศาลาเวร จะได้นำเอาข้อความขึ้นกราบ
 บังคมทูลพระกรุณา ถ้าเจ้าเมืองกรมการคิดเกรงเจ้าพระองค์
 นั้น ฤๅ ท่านขุนนางผู้นั้น ฤๅ ที่เป็นเจ้านายของผู้ต้องคดี
 จะมีหนังสือบอกลงมา ยังศาลาเวร ก็ให้บอกเป็นคำนิษมา
 ในพระองค์เจ้า ฤๅท่านขุนนางที่เป็นเจ้านายของผู้ต้องคดีนั้น
 ด้วยฉัยหนึ่ง ว่าตัวโจทเขามีเขาจะร้องฎีกาเอา ถ้าพระองค์เจ้า
 ฤๅขุนนางที่เป็นเจ้านายของผู้ต้องคดี ใ้หนังสือเจ้าเมือง
 กรมการที่คำนิษแจ้งข้อคดีของข่าวข่าลงมา แล้วกลับเข้า
 กับข่าวข่า 08/10/2596 ว่ากล่าวโกรขซึ่งเจ้าเมืองกรมการ คิดอ่านผูก
 พยายามท้าวเวรต่อสู้ไม่ ทรงพระราชดำริห์เห็นว่า เจ้านาย

พระองค์นั้น ท่านขุนนางผู้นั้น มิได้มีใจที่จะทูลบำรุง
 แผ่นดิน แลราชฎรให้อยู่เย็นเป็นสุขเลยเป็นอันขาดโดยแท้
 ที่จะเป็นใหญ่ต่อไปข้างหน้าไม่ได้เป็นอันขาด ให้ผู้มีสติ
 พิจารณาเทียบเคียงการซึ่งเป็นมาแต่หลังคเกิด ดัพิมพ์
 ประกาศมาฉวันทุกทิศ เตือนแจก แรมสืบสืบคำ ชั่วเกาะสัปดาห์

สำนักหอสมุด

ประกาศ พระราชทานพระบรมราโชวาท

ข้าหลวงซึ่งออกไปคักเลขหัวเมือง

ด้วยมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้จกหมาย
กระแสพระราชดำริห์เป็นพระบรมราโชวาท ให้ประกาศแก่
เจ้าพระยาแลพระยาพระหลวงแม่กอง สักเลข ซึ่งออกไปคักขัณฑ์
เลขหัวเมืองขัณฑ์ให้ ฝ่ายเหนือ แลเจ้าพระยาแลพระยาพระ
หลวงชนหมื่น ซึ่งเป็เจ้าเมืองกรมการกองนอกกองส่วย แต่
บันคาซึ่งไต่กระทำสัตยาณุสั ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย
ไว้ ต่อได้ผ้าดของขลิพระบาท รัชพระราชทาน ถือน้ำพระพิพัฒน์
สัจจาขัณฑ์ ๒ ครั้ง ๆ นั้นให้ประพฤติการให้สมควรกับที่ทรง
พระมหากรุณาชุกเกล้าชุกกระหม่อม ตั้งแต่งไว้ให้มีขัน
คาศักดิ์ ด้วยแต่ก่อนได้ทรงทราบการอยู่เย็นแ่นว่าตนเป็นบรมคา
ว่าข้าราชการในกรุงเทพมหานครแลหัวเมืองก็คัก มักประพฤติ
การเพื่อแผ่การนำแลเหลือวซ้ายแลขวา ระวังตัวนอกจากระวัง
ราชการของพระเจ้าอยู่หัวกลวิสันกลวิคม เกรงเจ้าพระองค
นั้น ๆ แลข้าราชการผู้นั้น ๆ ฝ่ายหน้าฝ่ายในที่โปรดปราน
มีบุญญาธิการหลักแหลม คิดเพื่อไว้ว่าใคร จะเป็นใหญ่
ไปพายน่า 08/10/2566 ถ้าจะเอาแต่ราชการอย่างเดียว ท่านก็จะพยายาท
ถ้าระแวงผิดลงท่านก็จะเพศทูลซ้ำเติม ให้ต้องพระราชดำริห์

คิดเคียดมากไป แลถอกถอนจากยศชั้นตาศักดิ์ก็ ฤๅการยัดไป
 เมื่อพายน่าถ้าท่านพระองค์นั้น ๆ ใต้เป็นใหญ่ยิ่งขึ้นไปก็ จะ
 ไม่ชบเลี้ยงใต้ ในที่สถานันคร แลจะไม่เลื่อนที่ทางใต้ เป็น
 หย่างอื่น ๆ ยิ่งยศชั้นตาศักดิ์ขึ้นแลคิดไปต่าง ๆ ตาม
 ทำร่าเก่า ๆ นั้นทรงทวารู้เท่าหมดแล้ว ครั้นนี้โปรดเกล้า
 โปรดกระหม่อมพระราชทานสั่งสอน เตือนสติมาว่าการเช่นว่า
 มาขึ้นอย่าได้คิดเลณินใสยพระองค์ใดใต้เป็นพระเจ้าแผ่นดินโดยสวัสดิ์
 เพราะพระบรมวงษานวงษแลข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย สวามีภักดี
 พร้อมใจกัน เชิญเสด็จขึ้นเถลิงถวัลยราชสมบัติแล้ว ถึง
 จะมีอาชญาพระยาบาทกับใคร ๆ มาแต่ก่อนก็ดี ถ้าผู้นั้นมี
 ความปลงใจทำราชการแผ่นดินโดยสุจริต ต่อแผ่นดินที่ล่วง
 แล้วมาแต่ก่อนปรากฏอยู่แล้ว ก็คงจะตั้งชบเลี้ยงผู้นั้น
 ให้มียศชั้นตาศักดิ์ ยิ่งขึ้นตามสมควรแก่คุณานุคุณของผู้นั้น ๆ
 เพื่อจะได้เป็นเยี่ยงอย่างสืบไป ครั้นนี้แต่เจ้าพระยามรราช
 พระยามหาอำมาตย์ก็เป็นขุนนางผู้ใหญ่ เช่นที่ไว้วางพระราช
 หฤไทยต่างพระเนตรพระกรรณทรงเชื่อกว่า คงจะตั้งใจสืบ
 สวามีเลชเดิมศักดิ์ เลชลูกหมู่ที่ยังมีใต้สักมาสักจงให้สิ้นเชิง
 แต่ทรงพระราชวิตกไปว่าข้าราชการผู้น้อย แลกรมการ
 กำนันที่เป็นคนโลภเหินแก่ลาภ จะยึดบังตัวเลขไว้ให้เป็นผล

ประโยชน์อย่างหนึ่ง ภายใต้วัยคนทั้งหลายหนึ่งแต่ตั้งกองชองสม
 อยู่ในป่าในดงจะจับกุมเอาตัวมา ก็เห็นว่าคนเหล่านั้น
 เปนกองชองกองลับอยู่ในพระองค์เจ้านั้น ๆ ท่านขุนนาง
 คนนั้น ๆ ฤๅนายหมวดนายกองให้เงินให้ทอง สิ่งของ
 บ้างเล็กน้อยแล้วจะพากันหนีเสีย จะหาจับได้ตัวเลขมาสักไม่
 ตัวเลขก็จะหลงเหลือแลมีกองชองสม ถือเจ้าถือนาย
 ที่มีพาศนามมาก ทั้งซัดแซงต่อเจ้าเมือง กรมการ รัชชังม้า
 โคกระบือผู้ร้าย สมคบผู้คนข้าทาสของราษฎรไว้
 จนผู้จะติดตามเข้าไปเอาตัวก็มีได้ ฤๅจะได้โดยยาก
 เพราะฉะนั้นให้เจ้าพระยามรราช พระยามหาอำมาตย์ข้าหลวง
 มีชื่อแลเจ้าเมือง กรมการ ปลงใจลงในราชการแผ่นดิน
 คิดอ่านสืบสาวเอาเลขเกิมสัก เลขลูกหมู่มาสักหลังมือ
 ให้สิ้นเชิง อย่าให้มีผู้ยึดบังเลขไว้แลกลัวเกรงเจ้าพระองค
 นั้น ๆ ท่านขุนนางคนนั้น ๆ ที่มีบุญพาศนามแลระวงษ์ระวงษ์หลัง
 ถ้าเจ้าที่มีกรมฤๅท่านเสนาบดีผู้ใหญ่ ที่พระบาทสมเด็จพระจอม
 เกลาเจ้าอยู่หัว ทรงหนักถือว่าเป็นผู้ใหญ่ก็ให้แม่กองมาทูล
 ฤๅรำเรียนชี้แจง แ่่งหนักให้เป็นเบาแบ่งมากให้เป็นน้อย
 แต่ขอได้ราชการ อย่าให้เสียผลประโยชน์ทั้งสองฝ่าย แต่ขอ
 อย่าให้เป็นที่น้อยใจมิวหมองต่อใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท สมเด็จ

08/10/2566

พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้นำแม่กองแลเจ้าเมืองกรมการ
 ละเลยให้มีกองช่องสุ่ม อยู่ในแขวงบ้านแขวงเมืองมากมาย
 หลายกองเหมือนการแต่ก่อน ๆ ใต้ เช่นอื่น ชาติที่เกี่ยว
 บ้านโตเมืองโตมีกองช่องสุ่มอยู่เท่าใด ให้ช่วยกันสืบสวน
 เร่งรัดเอาตัวมาสัก หลังมือให้สิ้นจงได้ จึงจะสมกับที่
 ทรงพระมหากรุณาชุบเลี้ยงไว้ในที่ศบันตาศักดิ์ ให้เป็นที่
 ไว้วางพระราชหฤทัย ใช้สอยต่างพระเนตร พระกรรณต่อไป
 แล การซึ่งให้ทำบาญชียี่สิบโนครว แล สักเลขครั้งนี้ มีพระ
 ราชประสงค์จะใคร่ไว้ตัวเลขไว้ให้สิ้นเชิง มีราชการศึก
 สงครามมาจะได้สู้รบหน้าศึกศัตรูให้ทั่วหน้าเสมอกัน

ตีพิมพ์ประกาศมาฉวันพฤหัส เดือนแปดขี้น มาสาท
 ขันหกคำ ปีเถาะสัปตศก

ประ กาศ อย่ า ให้ เชน่ การ หลอก ชั่ง อ่าง อำ นา พริอง ณี

วัน อา ทิ คย เเท อ น แปะ อ ต ร า ส าท แรม เจ ก ค ำ บ ี เฉ ฉะ
ส ี ป ต ค ก พ ระ เ จ ำ น ึ่ง ย า เช อ ก ร ม หน ึ่ง น ว ร จ ัก ร ช ร าน ภา พ ำ
หน ึ่ง ส ี อ เ ป น เ ร ็ อ ง ร าว หล อ ก ล วั ง ช ึ่ง ร าย ฎ ร หล อ ก ต ่อ ๆ ก ัน มา
ช ึ่ง ทุ ล เ ก ล ำ ทุ ล ก ระ หน ึ่ง อ ม ถ วย ใ ห้ ท ร ง ท ร าย ใ ต้ ฝ ำ ล อ ง ช ึ่ง
พ ระ บ าท ใ น หน ึ่ง ส ี อ หน ึ่ง ใ จ ค ว า ม ว่า พ ระ ย าย ม ร าช น าย ณี
บ อ ก แ ก่ เ จ ำ เ มี อ ง ป ะ ก ิ่ง ว่า จะ เ ก ิ ต ค ว า ม ใ ช้ เ ต ้ ใ น ทุ ส ุ ท หน ึ่ง ส ี อ
หน ึ่ง ห ำ ม ม ี ใ ห้ จ ุ ก ใ ต้ ต ำ ม ไฟ ใ น เ ห ย ำ เ ร ็ อ น ต ึ ง เ ต ้ เ พ ล ำ พ ล บ ค ำ
ใ ป จ ุ น ร ุ ง ไ ค ร เ ร ็ อ ก ็ ใ ต้ ย ำ ข าน อย ำ ท ัก ท าย ส ึ ง ไ ค ๆ ด้ วย
พ ระ บ าท ส ม เ ก ็ จ พ ระ จ อ ม เ ก ล ำ เ จ ำ อย ู่ ทุ วิ ฆ ี พ ระ บ ร ม ร าช
โ อ ง ก ำ ร ต ร ุ ส เ หน ือ เ ก ล ำ เ หน ือ ก ระ หน ึ่ง อ ม ว่า ก ำ ร เ ช ่น หน ึ่ง ใ ม
ป ระ หล าก อ ั น ิ จ ร อย ใ ต้ เ ค ย ท ร ง ท ร าย ใ ต้ ฝ ำ ล อ ง ช ึ่ง พ ระ บ าท
มา เ ต ้ ก ่อน หล าย ค รั ง แ ล ้ว เ มี ค รั ง เ ฝ ำ น ติ น พ ระ บ าท ส ม เ ก ็ จ พ ระ
พ ุ ท ุ เ ล ็ ค หล ำ น ภา ใ ล ะ ย ใ ก ็ มี ค รั ง หน ึ่ง เ ฝ ำ น ติ น พ ระ บ าท ส ม เ ก ็ จ
พ ระ หน ึ่ง เ ก ล ำ เ จ ำ อย ู่ ทุ วิ ฆ ี ค รั ง เ ร ็ อ ง ร าว ใ ก ็ เ มี อ น ใ ก ็ น อย ำ ใ น
เ ป น ค ำ เ ล ำ ภา ใ อ ู ง ใ ห้ พ ระ เ เท ็ ย ว ช ึ่ง ใ ต้ เ ร ็ อ ง ร าว มา บ ำ ง ฤ ใ ล าย
ผ ุ ก บ ำ ง ป ุ ล ิว มา ติ ต ัน ใ ม ใ ม อย ู่ บ ำ ง ก ำ ร ใ ก ็ ใ ม จ ริง เ มี อ น ทุ ก ำ หน ุ ก
ว่า จะ เ ก ิ ต เ ทุ ก ำ ร ส ี ก รั ง เ เต ็ ย วั ช ร อย จะ เ ป น ค ว า ม ติ ก ช อ ง
ผู้ ร ำ ย ใ จ ห ำ ม ม ี ใ ห้ จ ุ ก ใ ต้ ต ำ ม ไฟ ใ น เ ห ย ำ เ ร ็ อ น แ ล ใ ม ใ ห้ รั อ ง

08/10/2016

ทักทายสิ่งใด ๆ เพราะจะขึ้นปล้นสทมย์ของเขาลักทรัพย์
 สิ่งของ เห็นว่าเจ้าของบ้านเจ้าของเรือนระวังรักษาบ้านเรือน
 มั่นคงอยู่ไม่มีความประมาท อ้ายผู้ร้ายจะคิดขึ้นปล้นสทม
 ย์ของเขาได้โดยยาก จึงแกล้งอุบายแต่งเรื่องราวหลอกลวง
 ชู้ให้คนกลัวตกใจต่าง ๆ หวังจะให้คนทั้งปวงนับถือเชื่อ
 ฟังทำตาม อ้ายผู้ร้ายจะได้ขึ้นปล้นสทมย์ของเขาเข้าลัก
 ทรัพย์สิ่งของได้โดยสะดวก จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า
 โปรดกระหม่อม ให้ตีพิมพ์ประกาศแก่ข้าทูลลอองธุลี
 พระบาทแลราษฎรให้รู้ทั่วกันว่า อย่าให้เชื่อเรื่องราวเล่านี้
 เป็นความไม่จริง ผู้ใดได้เรื่องราวอย่างนี้ไว้แล้วถ้าอยู่ใน
 แขวงกรุงเทพมหานครก็ให้เอาเรื่องราวนั้น มาส่งแก่กรมพระ
 นครบาล ถ้าอยู่ในแขวงหัวเมืองใด ๆ ก็ให้เอาเรื่องราวนั้น
 มาส่งแก่เจ้าเมืองกรมการเมืองนั้น ๆ อย่าให้ราษฎรทั้งปวง
 ตกใจกลัววุ่นวายไปต่าง ๆ อย่างใดอย่างหนึ่งเลยให้รักษา
 แต่บ้านเรือนของตนคอยระวังจับผู้ร้ายให้ได้ ถ้าผู้ใดจับตัวผู้
 ร้ายมาส่ง กรมพระนครบาลได้ในสามเดือนนี้ จะทรงพระมหา
 กรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม พระราชทานรางวัลให้แก่
 ผู้นั้นโดยสมควร ตีพิมพ์ประกาศมาฉวันพุทฺธ เดือนแปด
 อุดรสาท แรมสิบค่ำปีเถาะ สัปตศก

๖๒๖

ประกาศเรื่องรับเขยทวิแทน

วันจันทร์ เดือนสิบเขตทวิสิบเขตคำ ปีเถาะสัปตศก
 เวลาบ่าย ๕ โมงเสกเสกจ์ ออกพระสิ่งหบัญชร พระรจนา
 ริงสรรค์จางวาง กรมช่างสิบหมู่ ทำเรื่อง รวกราบยังคมทูล
 พระกรุณาว่า กรมช่างสิบหมู่ที่ได้รับพระราชทานเงินเขย
 วัตน์นั้น ไม่มีตัวเข้ามารับพระราชทานนี้ พระพิพัชสัตยา
 เหมือนอย่างรับพระราชทานเงินเขยวัตน์ แลเลขชี้ไพร่หลวงช่าง
 สิบหมู่ซึ่งสักไว้ นั้น ก็ยังเข้าไว้ เปนอาญาประโยชน์ โทษมาก
 ครั้นถึงกำหนดพระราชทานเขยวัตน์ แล้วก็จางวางคนอื่น ๆ
 เข้ามารับพระราชทานเขยวัตน์แทนไปเป็นประโยชน์แห่งตน ตาม
 ราชข้อซึ่งยื่นทางว่าไว้ ครั้นได้ทรงทราบใตฝ่าละอองธุลี
 พระบาทดังนี้ จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรด
 กระหม่อม ดำรัสถามพระเจ้าฟ้าเธอ กรมหลวงมหิศวริน
 ทรามเรศร์ ๆ จึงกราบยังคมทูลพระกรุณาว่า เขยวัตน์ทุก
 วัตน์นั้น จางวางคนอื่นเข้ามารับขึ้นทุกแห่งทุกกรม จึงมี
 พระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม สั่งพระเจ้าฟ
 ฟ้าเธอ กรมหลวงมหิศวรินทรามเรศร์ ให้เอาตัวเจ้ากรม
 บลัทธิกรมสมุหุษาญชยสารวัตน์ นายหมวกในกรมช่างสิบหมู่
 มาชำระเอาตัวคนมารับราชการให้สิ้นเชิง อย่าให้คบคิด

08/10/2567

กันจ้างวานคนอื่นเข้ามารับพระราชทานเงินเบี้ยวัด แทนคน
 ในกรมไปเป็นประโยชน์แห่งการ เป็นประโยชน์ที่ท่านผู้อื่นเป็น
 อื่นชาติ แล้วอย่าให้ คบ คัดกัน ยึด ยังเอาเล่ห์ไพร่หลวงไว้
 ใช้สอยสืบต่อไป การซึ่งจ้างวานคนเข้ามารับพระราชทาน
 เงินเบี้ยวัดไป ยึดยังเอาไพร่หลวงไว้ นั้นก็ อยู่ในฉ้อพระ
 ราชทัณฑ์เหมือนกัน การซึ่งจ้างวานคนเข้ามารับพระราชทานเงิน
 เบี้ยวัดไปนั้นก็เป็นเช่นนั้น อยู่โดยมาก จึงไปรทเกล้าไปรทกระหม่อม
 ว่า ตั้งแต่สืบไปห้ามมิให้เจ้ากรมปลัด กรม สมหยาญชัย
 สारวัต นายหมวดกรมใด ๆ จ้างวานคนอื่นเข้ามารับพระ
 ราชทานเงินเบี้ยวัดแทนคนในกรม เป็นอื่นชาติ ถ้าแ
 กรมใด ๆ ยังขึ้น จ้างวานคนเข้ามารับพระราชทานเงินเบี้ยวัด
 แทนไปแล้วก็ดี แล จ้างวานเข้ามาแล้วยังไม่ได้รับเงินไป
 ก็ดี เจ้าพนักงานจับได้แลมีผู้มาฟ้องร้องกล่าวโทษ ฤๅคนที่
 รับจ้างวานเข้ามานั้นกลัวพระราชอาญา เป็นโทษฟ้องกล่าว
 โทษขึ้น ว่าเจ้ากรมปลัด กรม สมหยาญชัย สारวัต นายหมวด
 คนนั้น กรมนั้น จ้างวานเข้ามารับพระราชทาน เงินเบี้ยวัด
 แทนคนนั้น ๆ พิจารณาได้ความสัตย์จริงแล้ว จะให้เอาเบี้ยวัด
 ผู้หนึ่งตั้งปรับใหม่เจ้ากรม ปลัดกรม สมหยาญชัย สारวัต นายหมวด
 ในกรมนี้ โดยตามจะกระทำตามเงินมาก แลน้อย

ผู้ที่ รวย จ้างวานเข้ามา รวย พระราชทานเงิน เข็ม วัต นั้น ถ้า แลแล้ว
 ไม่ได้ ว่างกล่าว ชน เจ้าพนักงาน จับได้ จะให้ ลง พระราช อาญา
 ปรียบใหม่ ทวี คุณ ด้วย มิใช่ ตัว ผู้ นี้ เข้ามา รวย แทน ผู้ นั้น เงิน ที่
 ปรียบใหม่ ได้ มา นั้น จะ ไป รศ พระราชทาน ให้ เป็น ขำ เห็น ค ราง วัล แก่
 เจ้าพนักงาน ผู้ ที่ จับ ได้ แล ผู้ ที่ มา ด กะ โทษ เป็น โจทก์ ว่า นั้น ส่วน หนึ่ง
 ส่วน หนึ่ง ให้ ส่ง พระ ค ลัง มหา สมบัติ ไว้ ง่าย ราช การ ต่อ ไป หนึ่ง คน ซึ่ง
 ได้ รวย พระราชทานเงิน เข็ม วัต กรม ไต ๆ บ่อย เจ็บ จะ มา รวย พระ
 ราชทานเงิน เข็ม วัต ไม่ได้ ก็ ให้ เจ้า กรม ปลัด กรม สมุห ชาญ ชี ย
 สาร วัต กรม นั้น ๆ กราบ ทูล พระ เจ้า พี่ยา เชน กรม หลวง มหิ ศว
 วิน ทราม เระ คร์ แล บอก เจ้า พนักงาน ได้ รู้ ว่า คน นั้น ๆ บ่อย เจ็บ จะ
 มา รวย พระราชทานเงิน เข็ม วัต ไม่ได้ ึง ทุก หมู่ ทู กรม ตาม รวย
 สิ่ง จะ ไป รศ ให้ เจ้า พนักงาน กำกับ กั้น คม เงิน ไป พระราชทาน
 แก่ ผู้ ซึ่ง บ่อย เจ็บ นั้น ทู ก ๆ คน ถ้า คน ซึ่ง บ่อย เจ็บ นั้น บ้าน ไกล
 ก็ ให้ เจ้า กรม ปลัด กรม สมุห ชาญ ชี ย สา ยาน แล วั ภา ย ตร ภา ร รยา
 ญา ตี ผู้ ที่ บ่อย เจ็บ มา รวย พระราชทาน เงิน เข็ม วัต ึง ทู ก คน
 ไป รศ ให้ คั พิ ม พ ระ ภา ค์ ขำ ทู ล ล ของ ชู ลี พระ ยาท ใน พระ บรม
 มหาราช วัง แล ใน พระ บวร ราช วัง ได้ รู้ ึง ทู ก หมู่ ทู กรม
 ตาม รวย สิ่ง หมาย ปรระ ภา ค์ คั พิ ม พ์ ฅ วน ี ศ ก ร เตื ोन สื ย ส อ ง
 ชน สื ย สั ค ำ บั เาะ สั ป ต ศ ก

08/10/1566

ประกาศกำหนดเปลี่ยนตราภูมิคุ้มห้าม

105

ด้วยมีพระบรมราชโองการมาพระ บัณฑิตศรีสุหนาท
 คารัสเห็นเกล้าเห็นอกระหม่อม สั่งให้ทำคำประกาศ
 แก่ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย พระหลวงขุนหมื่นพันทนาย
 แลไพร่หลวงในพระบรมมหาราชวัง แลพระบวรราชวัง
 เจ้าเมืองกรมการหัวเมืองยักษไคฝ่ายเหนือทั้งปวง แลเจ้าอาษา
 นายอากรกำนันตลาดแลนายด่านขนอน ทุกตำแหน่งให้รู้แจ้งทั่ว
 กันว่า แต่ครั้งแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า
 จุฬาลงกรณ์ แลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
 ได้โปรดพระราชทานตราภูมิคุ้มห้ามให้กับไพร่หลวง แต่หมู่
 ฝัพายเรือพระที่นั่งศรีสุทนต์ เรือพระที่นั่งกราบทรง
 เรือพระที่นั่งกราบรอง เรือพระที่นั่งตั้งทองแขวนฟ้า
 ฝัพายบ้านใหม่โพธิ์เรียง เรือตั้งอาษาวิเสศ ช่างกลางหมู่
 ไชยสงครามัญฑ์ต่างทองคาสงมือ อาษาจามทองทะเล
 นายท้ายนายใบเมืองสมุทรปราการ กรมอภิรมย์ ราชยาน
 ทหารรักษาพระองค์ล้อมพระราชวัง ให้คุ้มค่าน้ำค่าตลาด
 สมพัทธร ได้เพียงราคาค่าสิ่งหนึ่ง ภายหลังมาในแผ่นดิน
 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานตราภูมิ
 ให้กับไพร่หลวงทุกหมู่ทุกกรม แต่มีพระราชบัญญัติไว้ว่า

ถ้าไพร่หลวงที่ได้ตราภรณ์นี้ตาย ก็ให้เจ้าหม่อมหลวง
 เอาตราภรณ์นี้มาคืนให้กับเจ้าพนักงาน ถ้าบุตรหมู่ไพร่หลวง
 สักคนใหม่ได้รับราชการ ให้ทำหางว่าวมาขึ้นขอตราภรณ์
 ให้ถลกชื่อคนตำบลบ้าน ครั้นกาลล่วงนานมาไพร่หลวงนั้นตาย
 มีราชการอื่น ๆ ไปไม่มีใครได้ตักเตือน เจ้าหม่อมหลวง
 ก็หาเอาตราภรณ์นี้มาคืนให้กับเจ้าพนักงานไม่ ตราภรณ์ของ
 ผู้ตายนั้นมีผู้เอาไปซบขายกันต่อ ๆ ไปก็มีบ้าง ทภรรยา
 ได้ผิวใหม่เป็นคนหมู่อื่นไม่ควรจะไ้ตราภรณ์ ก็ไ้ตราภรณ์
 ไปแอบอ้างซัดขวางไม่ให้เรียกสมพิศพร อากรค่าหน้าค่าตลาต
 ที่เป็นส่วจะเก็บมาแจกเขียนหวัคแลจ็บจ่ายใช้ในการแผ่นดิน จง
 เกิดความวิวาทขึ้นหลายราย ชำระไ้ความว่าเป็นตราภรณ์
 ช้อของผู้ตาย ภรรยาขายให้บ้าง คนต่างหมู่จากไพร่หลวง
 เข้าไปผิวใหม่ แล้วรับช้อ ผิวเก่าครอบครองเอาย่างยุ่งยัก
 ครั้นจึงไปรคเกล้าไปรคกระหม่อม ให้ปฤกษาท่านเสนาบดี
 ว่าควรจะทำอย่างไร ท่านเสนาบดีเห็นพร้อมกันว่า ถ้าสักเลข
 ไพร่หลวงเสร็จแล้วเมื่อไร ขอรับพระราชทานไปรคเกล้า
 ไปรคกระหม่อม ให้ทำตราภรณ์ใหม่ให้กับไพร่หลวงคตณยัย
 จะเรียกตราภรณ์เก่าคืนมาเสียให้สิ้นเชิง การจึงไ้รอรั้ง
 การสักเลขเข้ามาจนบัดนี้ บัดนี้ไปรคเกล้าไปรคกระหม่อมให้

ประกาศกำหนดเป็นแน่ว่าตั้งแต่เดือนห้าขึ้นโรง อัฐศกไป จะ
 ไล่แจกตราภุมใหม่เป็นหนังสือพิมพ์ ให้กับหมู่ไพร่พลวงทั้ง
 สิ้น ตั้งแต่ต้นขึ้นโรง อัฐศกไป ตราภุมเก่าใช้ไม่ได้ ใช้
 ได้แต่ในชั้นฉล เบญจศก ชั้นชานฉก ชั้นเงาะสปีต ศกเท่านั้น
 แลชั้นไพร่พลวง สักชั้นใหม่แลกรมตั้งใหม่ ที่ยังไม่ได้
 รับพระราชทานตราภุมนั้น ในก่อนได้ตราภุมใหม่จะขัดขวาง
 ไม่เสียค่าน้ำสมปักษรชนอนตลาดนั้นไม่ได้ ให้คงเสีย
 ให้กับนาย อากรตามพิภักดิ์ ต่อ ไปรตเกล้า ไปรตกระหม่อม
 พระราชทานตราภุมใหม่ให้เมื่อใด จึงจะคุ้มค่าน้ำค่าสมปัก
 ษรค่าตลาดได้แต่ราคาต่ำลงหนึ่งตามอย่างแต่ก่อน ห้ามมิให้
 เจียงเจ้าภาษีนาย อากรกำนัน ตลาดแลนายน้ำว่าตัวไพร่
 พลวง ไม่ยอมเสียถึงเจียงก็อย่าให้เชื่อฟัง ถ้าทะเลาะวิวาท
 ถ่มเถียงไม่ยอมก็ให้เจ้าภาษี นาย อากรนายนำกำนัน ตลาดนำ
 ความมาฟ้องต่อเจ้าจำนวน ให้ถือว่าพิภากษาให้ตามผิดชอบ
 ไปรตเกล้า ไปรตกระหม่อมให้ตีพิมพ์ ประกาศมาให้ท่านทั้งปวง
 รู้เทอดถุ

ประกาศ มาณวันศุกร์ ขึ้นสี่ค่ำ เดือนยี่ เงาะสปีตศก

ประกาศว่าด้วยราษฎรชาวกรุงเก่า

ถวายเข้าเปลือก

มีพระบรมราชโองการมาพระยันทรงสุรสิงหนาทคำ
 รัสเห็นเกล้าเห็นอกระหม่อมว่า ซึ่งราษฎรชาวกรุงเก่า
 รวมกันทูลเกล้าฯ ถวายเข้าเปลือก ๓๘ เกียนนั้น พระ
 บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระเมตตาปราณีเป็นอันมาก
 ด้วยว่าราษฎรเมื่อทำนา ได้ผลเม็ดเข้าเปลือกมากน้อยเท่าใด
 ก็ต้องเสียค่านาอยู่ตามจำนวนเรียก แล้วยังอุสาหที่มีใจ
 สำนึกกตัญญูเข้าเปลือกทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย เป็นส่วน
 ผลิตของพระเดชพระคุณอีกชั้นหนึ่ง จึงโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม
 พระราชทานผ้าลายขึ้นไป ให้เจ้าพระยาธิบดีนครมหินทร
 มหากัลยาณมิตรที่สมุหนายก แยกแก่ราษฎรเหล่านั้น
 คนละผืน ๆ เป็นรางวัลเล็กน้อย แลเข้าเปลือกซึ่งราษฎร
 ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายนั้น โปรดเกล้าโปรดกระหม่อม
 ให้เอามาใช้ในการพระราชกุศล จัดเป็นเข้าทรงบาตรข้าง
 เลียงพระสงฆ์ในพระบรมมหาราชวังข้างพระราชทานราษฎร
 บัวยเป็นโรคต่าง ๆ ซึ่งมารักษาตัวอยู่โรงหลวงข้าง
 พระราชทานแก่คนชราพิการคนนักโทษ แลราษฎรมารับ
 พระราชทานโรงทานนั้นข้าง ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทาน

ส่วนพระราชกุศล ให้ราษฎรผู้เจ้าของเข้าไต่อนุโมทนา
 ทั้งสิ้นด้วยกัน แลให้อยู่เย็นเป็นสุขทั้งชีวิตชีวนำเทอด
 หนึ่ง ไปรคเกล้า ไปรคกระหม่อมว่า เจ้าภานาย อากรคำน้ำ
 แล สมพักศร นาย อากรอื่น ๆ เมื่อจะไปเกยภานี้เรียก อากร
 หัวเมืองโต ก็มีตราไปวางแก่ผู้สำเร็จราชการ เมือง แล กรม
 การ ร้อยแขวง กำหนดนายอำเภอ ไต่ข่าวร้องให้ราษฎร
 ชาวบ้าน รู้ข้างมีไต่ รู้ข้างเจ้าภานาย อากร ไปเรียกเอา
 ภานี้ อากร สมพักศร เหลือเกินพิกัต ราษฎร ก็ต้องยอมเสีย
 ให้เพราะมีไต่ รู้พิกัตในท้องตรา จึง ไปรคเกล้า ไปรคกระหม่อม
 สั่งให้คักพิกัต ภานี้ อากร สมพักศร จะตีพิมพ์ แจกให้ราษฎร
 ในกำหนดพิกัตต่อภายหลัง ก็ในระหว่างที่ยังมีไต่ ตีพิมพ์
 พิกัตแจกมานี้ ถ้าราษฎรผู้ ไต่ไต่ความเดือดร้อนเพราะเจ้า
 ภานี้ นาย อากร กตขี้เรียกภานี้ อากร เหลือเกิน ฤา มีทุกข์
 ด้วยเรื่อง คดีโต ๆ ก็ให้ มากราบเรียน ร้องทุกข์
 ต่อท่านเสนาบดี แม้นท่านเสนาบดี สั่ง ตระลาการ ผู้ไต่
 ให้ชำระ แล ตระลาการ กตความไว้ให้เห็นนาน พันเคื่อน
 หนึ่งแล้ว ข้อคดียังมีไต่สำเร็จ ก็ให้ราษฎรผู้ไต่ความ
 เดือดร้อนนั้น ^{๒๘/10/2566} ทำเรื่องราวฎีกาทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย
 จะ ไปรคเกล้า ไปรคกระหม่อม ทรงคักสินให้สำเร็จ โดยเร็ว

หมายเหตุ มาฉวนพจน เกอหนี แรมแปศคำ ข้เถาะสัศคก
ศักราวช ๑๒๑๗

สำนักหอสมุด

ประ ภาศพระรราชทานส่วนพระรราชกศล ในการที่ทรงบริจาศ

เพ็ชรใหญ่ประศับพระอุณา โลมพระพุทธรศนปฏิมากร

มีพระบรมราชโองการมาร พระยัณทร สุร สศินาถ ใน

พระบาท สมเด็จ พระ จอมเกล้าเจ้า อยู่หัว ให้ประ ภาศพระรราช

ทานส่วนพระรราชกศลมาให้ทาน ทั้ง ปวง ที่เป้น ชนยัง นัย ถือ

พระพุทศ สาสนานัน ให้ทราบทุกคน ด้วยเมื่อวัน จันทร

เดือน สิบ สอง แรมคำหนึ่ง ยี่ชานฉศก พระพุทศสาสนายกาล

สองพัน สามร้อยเก้า สิบเจ็ด เสด็จ พระรราชดำเนินไปทรง

ถวายนมัสการ ทรงน้ำ เปลี่ยนเครื่อง ประศับพระมหาพุทธรศน

ปฏิมากรแก้วมรกฏ ฉวศ พระศวีรศน สาศคาราม ทศศ

พระเนตรเห่น พระอุณาโลมเกล้าเป้นเรือชเพชร ย่อมๆ ไม่งาม

ไพโรจน์มาก จึงทรงพระรราชศรัทธา อุสาศ์บริ จาศเพชรยศศใหญ่

ขนาดผลบัวอ่อนบริ สุทศ สศาคหนา มีราคาศศสิบซึ่ง

สศน ฐานเท่านี้ ประศับเข้าเป้น พระพุทศ อุณาโลม

แห่ง พระพุทศ รศนปฏิมากร แลพระรราชทรพยซึ่งได้ จศศช

เพชร ยศศนนี้ จะได้ มาด้วย ช่มเห่ง รวยฎรไศ้มา ก็คามิได้

08/10/2566

เป้น พระรราช ทรพย ส่วนนอก จากจ่านวนเงินพระ ศคสัง

ซึ่ง จะใช้ แจกเย็บหวัศ ใช้รจการ แผ่นศน แลการที่เป้น ประโยศน

แก่ผู้ใดผู้หนึ่ง ในพระราชวงษานวงศ์ แลข้าราชการ
 สมณพราหมณาจารย์ ข้าราชการทุกทั้งปวง เพราะฉะนั้น
 ไม่เป็นอันเสื่อมเสียประโยชน์ประสงค์ของท่านผู้ใดผู้หนึ่งเลย
 ด้วยพระราชมัทศัมบริ จากอันนี้ ขอท่านทั้งปวงที่ยังนับถือ
 พระพุทธศาสนา เชื้อพระพุทธรเจ้าเป็นอันครุเขตร จงมีใจ
 เลื่อมใสศรัทธาอันโมทนาวิสัยส่วนพระราชกศล ในพระพุท
 ธิชาอันนี้เถิด แลท่านผู้ที่ไม่สู้เอาใจใส่เอาใจเพื่อด้วย การกศล
 ในพระพุทธรศาสนาอันนี้แล้ว ถ้ายังมีความกระตัญญูกตเวที
 คือพระเศษพระคุณ ในพระบาทสมเด็จพระพุทธรชอกฟ้า
 รุฟ้าโลกย แลพระบาทสมเด็จพระพุทธรเลิศหลานภาไชย
 แลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว แลพระบาทสมเด็จพระ
 จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งได้ทรงปฏิวัติขานับถือพระมตา
 พุทธรรัตนปฏิมากรนี้ มาเป็นที่เลื่อมพระเกียรติยศพระนคร
 แลพระบารมีก็จงมีความยินดีด้วยมัทศัมบริตนุขชาอันนี้ เพื่อ
 จะได้เป็นพระเกียรติยศแก่พระนคร ซึ่งเป็นที่อยู่ของท่าน
 ทั้งปวงด้วยถัน แลเป็นพระเกียรติยศแก่พระราชตระกูลอันนี้
 ที่เป็นที่ท่านทั้งปวง แลบรรพบุรุษของท่านทั้งปวง ได้นับถือ
 ยกย่องท่านบำรุงอาไศรยเป็นสุขสถาพรสืบมา แลจะ
 สืบไปนั้น ยินดีที่ท่านทั้งปวง . ที่มีความยินดีอันโมทนา

08/10/2566

พระราชกฤษฎีกานี้ทุกคน ทรงแม่ พระราชเมตตา กรุณา
 จิตร มาถึง ว่าขอให้ท่านทั้งปวง อยู่เย็นเป็นสุข สุขสบาย
 พ้นจากอันตราย ไข้เจ็บ อุบัติทั้งปวงเทอญ ความปราถนาอันใด
 ที่ไม่มีโทษ แก่ตัวท่าน แลสัตว์ผู้อื่น ความปราถนา อย่างนี้
 ของท่านทั้งปวง ก็จงสำเร็จโดย สดวกเทอญ ภาร พระราช
 บริ จากอันนี้ ทรงพระราชดำริห์ เห็นว่าไม่ชด ขวาง เป็นเหตุ
 ให้ท่านผู้ใด ชนเคือง ชักใจเลย พระนคร นี้ เป็นถิ่นที่ของคน
 น้อย ถือ พระพุทธศาสนา มาแต่เดิม ไม่ใช่แผ่นดิน ของศาสนาอื่น
 คนที่ ถือศาสนาอื่น มาแต่อื่น ก็ดี อยู่ในเมืองนี้ ก็ดี จะ ไทรมนค
 น้อยใจ ค้ำย ฤศยา แก่ พระพุทธศาสนา เพราะ ขนอาอันนี้ ไม่ไค
 ค้ำย ไม่ใช่ เมือง ของ ศาสนา ทั่วเลย ถ้า ไทรมนค ก็ชื่อ ว่า
 โลก ล่วง เกิน ไป แล ถ้า ท่าน ผู้มี กเสีย คาย ว่า ของ ควร
 จะ ประคั บราช ทรระ กุล เป็น พระ เกียรติยศ แผ่นดิน ไป เป็น ของ วัค เสีย
 จะ ไม่ไค ไค ้อ่า คิค อย่าง นั้น เลย เพชร ยอก อื่น ใหญ่ กว่ นั้น
 หลาก ยอด ไค ทรง รัต ตา ไว้ สำหรับ แผ่นดิน มี อยู่ แล้ว ไม่
 เขา ไป ไทน เสีย คอก ขอ ถวาย พระ พุทธ เจ้า เป็น พระ ราช กุศล
 แล เป็น พระ เกียรติยศ ใน คน เป็น อัน มาก ที่ ถือ พระ พุทธ ศาสนา น
 ยอด หนึ่ง เด็ก ๐8/10/2566 ขอ ท่าน ทั้ง ปวง จง ยิน ติ อนุ โมทนา ประ กาศ
 มา ณ วัน จันทร์ เดือน สิบสอง แรม ค่ำ หนึ่ง ปี ๒๕๖๖

ประกาศให้ตั้ง อากร คำน้ำเก็บเรียก ตามเดิม

มี พระบรมราชโองการมา พระบัณฑิต ชูร สิงหนาท ใน
 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้ประกาศแก่
 ราษฎรทั้งปวงให้รู้ทั่วกันว่า ในแผ่นดินพระเจ้าแผ่นดิน
 แแต่ก่อนทุกพระองค์ แต่โบราณ สืบมา ย่อมมีเยี่ยง อย่างแบบ
 แผน ตั้งให้นาย อากร เรียก อากร คำน้ำเก็บแต่ราษฎร
 บัณฑิตที่หาปลาในทะเลแม่น้ำคลอง บึงบาง ที่เขนทางน้ำไหล
 แลด้วยหนองน้ำ บัณฑิตในพระราชอาณาจักว โดยพิภก
 ให้เก็บตามกำหนดเครื่องมือ ใหญ่แลน้อย แแรงแลอ่อนต่าง ๆ กัน
 พิภกต่าง ๆ นั้นมียังมี แจึงอยู่ในท้องตราเคยมีมา
 แแต่ก่อนนั้นแล้ว จำนวนเงินค่าน้ำซึ่งนาย อากร เก็บได้แล้ว
 แแลส่งเข้าท้องพระคลังแต่ก่อน นั้นมีดังนี้ ๗๐๐ ซึ่งเสศ
 มาจนบัดนี้แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ครังนี้
 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเพลึกเพลึก
 ไปในการพระราชกุศลมากนัก จึงทรงสืบทราว่า
 นาย อากร ไปเก็บ อากร คำน้ำ แแล้วคัดทอน ขายหนองคลอง
 บึงบาง แปนคลองเขินให้แก่ ราษฎร แปนเจ้าของที่ต่าง ๆ
 จึงผู้ซึ่งขอทอนทั้งปวงนั้น บัดนี้ขอยลง กระบั้งรัง แผู้
 ก็นคลองบึงบาง รุก รวมเอาปลา กักขังไว้ในสวนของตัว ๆ

ปลาจะว่ายไปมาตลอดไปในที่มีน้ำทั้งปวงตามธรรมดา ก็ไม่ได้
 คนที่มีประโยชน์จะเดินเรือก็เดินไม่ได้ จึงทรงพระมหากรุณา
 ธิคุณปลาว่าเป็นสัตว์มีชีวิต อย่าให้ต้องติดกับขัง
 จำตายเลย แลจะให้คนที่มีประโยชน์เดินเรือไปมาได้คง
 ไม่ต้องเซ็นข้ามพนบแลฝือก เช่นเหตุให้มีทะเละวิวาทกัน
 นั้นด้วย จึงโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้ข้าหลวง
 ไปเบิกพนบแลกระบังรังฝือก ที่ถิ่นหนองคลองเข้าข้าง
 หนองคลองเขินทั้งปวงนั้นเสีย แลห้ามปรามราษฎรไม่ให้ลง
 กระบังรังฝือกดังนั้นต่อไป แลให้ประกาศแก่นายอากรว่า
 บัดนี้ให้เลิกการขังกระบังรังฝือกเสียทุกแห่งแล้ว ตั้งแต่นั้นไป
 ให้นายอากรเก็บค่าน้ำต่อไป แต่โดยพิถีพิถันตามเครื่องมือ
 อย่างเดียว อย่าตัดคชอนขายต่อไปเลย เมื่ออากรจะขาด
 สักเท่าไร ก็ให้นายอากรมาร้องขาดเถิดจะลดให้ ฝ่าย
 นายอากรก็มาร้องขาด ให้ลดเงินอากรลงปีหนึ่ง ๓๐๐ ซึ่งเสศ
 คงเงินอากรอยู่แต่ปีละ ๕๐๐ ซึ่งเสศ ครั้นภายหลังมายัง
 ทรงรังเกียจกลัวบาปต่อไป ด้วยทรงแคลงว่าเพราะมีค่าน้ำ
 คนจึงหาปลามากขึ้น จึงโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมอีกครั้งหนึ่ง
 ให้ยกอากรค่าน้ำที่เคยเรียกได้เป็นเงินอากรเพียงปีละ ๕๐๐
 ซึ่งเสศนั้นเสียทีเดียว เพราะว่าครั้งนั้นภาษีอากรได้ตั้งขึ้น

ใหม่มากหลายราย ได้เก็บเงินภาษีอากรรายใหม่ ๆ นั้นมา
 จ่ายใช้ในราชการแผ่นดิน แทนเกินมากกว่าเงินอากร
 ค่าน้ำ ๓๐๐ ซึ่งเสียดัง ซึ่งเลิกเสียทั้งสองครั้งนั้น อีกไม่ขาด
 จำนวนพระราชทรัพย์ในท้องพระคลัง ซึ่ง จะจ่ายใช้ราชการเลย
 ผลซึ่ง ไปรคเกล้า ไปรคกระ หม่อม ให้ยกเงิน อากรค่าน้ำ
 ครั้งหนึ่ง ๓๐๐ ซึ่งครั้งหนึ่ง ๕๐๐ ซึ่งสองครั้ง เป็นจำนวนเงิน
 ควรจะได้เข้าท้องพระคลังทุกปี ละ ๘๐๐ ซึ่งเสียดังนี้ ก็ไม่เป็นคุณ
 ใดใด แก่ สัตว์ ตรี วจิยาน สมดัง พระราชประสงค์ แลไม่ได้มา
 เป็นคุณ เกื้อหนุน แก่ พระพุทธศาสนา ด้วย อากรอย่างใด อย่าง
 หนึ่ง แลไม่ได้เป็นคุณ แก่ ราชการแผ่นดินเลย เพราะด้วยเหตุที่
 ยกเงิน อากรค่าน้ำ ๓๐๐ ซึ่งเสียดังนี้ จะเพนเหตุให้ปลาตาย
 น้อยลงกว่าแต่ก่อน จน สัก ตัว หนึ่ง ก็หาไม่เลย ราษฎร ก็คง
 หาปลาอยู่ตามมีตามเกิด ฤ็ที่มีผู้ ที่แต่ก่อนไม่ได้หา กิน ด้วย
 หาปลา ครั้น เห็นว่า ภาษีอากร ไม่เกี่ยวข้อง ก็มาหา กิน ด้วย
 การหาปลามากขึ้น จนปลาเหลือ ราษฎร กิน ใน ประเทศ นี้ ต้อง
 ยันทุก ไปขาย เมืองอื่น หลายลำ สำเภาทุกนี้ อีก ไม่เห็น ว่า
 เป็นคุณ แก่ สัตว์ ตรี วจิยาน สมดัง พระราชประสงค์ เลย แล เพราะ
 เลิกค่าน้ำเสียดังนี้ ก็ไม่มีความเจริญ แก่ พระสงฆ์ สามเณร ใน
 การเล่าเรียน ฤ็ว่า ภิหารเจติยสถาน จะได้สร้าง ฤ็ปฏิสังขรณ์

ให้ มากให้ ดี ฤๅ อย่างไรด้วย เล็กค่าน้ำนั้น ก็หาไม่เลย เมื่อ
 พระราชบัญญัติห้ามไปแต่ก่อน ไม่ให้ บัดกระบังรังเผือกใน
 คลองเขินเข้าบึงข้างนั้น ครั้นเมื่อ เล็กค่าน้ำเสีย หมดที่เคียวไม่
 มีใครรับเป็นธุระเอาใจใส่ในการที่ราษฎรหาปลา แลกราย
 ทูลด้วย การนี้เลย แล้วพวกข้าเจ้าว่า นายก็มาเดินเห็น
 แก่เจ้าขุนมูลนาย ที่มีกำลังมีขันตาคักก็ให้มีหนังสือไปถึงเจ้า
 เมือง กรมการเข้าหองเอาหัวหนองคลองบึงข้างแล้ว ก็ขัด
 กระบังรังเผือก ขายคลอง ขายหนอง แก่กันเหมือน อย่างก่อนแล้ว
 ก็เอาผลประโยชน์ที่กันไว้ได้นั้น ไปให้แก่เจ้าขุนมูลนาย
 ของตัว ๆ ที่ให้หนังสือไปหองหัวหนองคลองบึงข้างไว้
 ให้ตัวได้ ผลประโยชน์อะไรก็ไม่ได้เข้ามาในหลวง
 พระราชบัญญัติก็เป็นอันลบล้างไป พระประสงค์ก็ไม่สำเร็จ
 ผลเมื่อไปรคเกล้าไปรคกระหม่อมให้ยกค่าน้ำ จะให้เป็น ประ
 โยชน์แก่สัตว์ที่ วิจารณ์ ก็ไม่ได้เป็นคุณแก่สัตว์ที่ วิจารณ์
 เห็นเป็นคุณมากแต่แก่คนฆ่าสัตว์หาปลาให้ ได้ทำกิน
 เหมือนเป็นไทยแก่ตัว ไม่ต้องเสียส่วนช่วยราชการแผ่นดิน
 เป็นสุขก็เสียกว่า คนที่เลี้ยงชีวิตด้วยสัมมาอาชีพ
 ก็ขอทำนาแลทำไร่ทำสวนนั้นเสียอีก แลพวกที่หาปลาได้รับผล
 ประโยชน์ ยกภาษีอากรที่ตัวควรจะต้องเสียถึงปีละ ๗๐๐ ซึ่งเสศ

08/30/2566

ทุกชั้นนี้ไปแต่ในหลวงทรงมีมาหลายชั้นแล้ว ก็ไม่ได้มา มีกตัญญู
 รั้วพระเดชพระคุณ มาทำราชการฉลองพระเดชพระคุณ
 ในหลวง ให้ปรากฏเห็นประจักษ์เฉพาะแต่เหตุนี้แต่สัก อย่าง
 หนึ่งเลย ครั้นมาถึงแผ่นดินประจวบนี้ ท่านเสนาบดีผู้ใหญ่
 คือสมเด็จพระเจ้าพระยาองค์ใหญ่ สมเด็จพระเจ้าพระยาองค์น้อย แล
 เจ้าพระยาศรีสุริยวงษ์เป็นประธาน เมื่อจัดแจงราชการแผ่นดิน
 บังคกษาพร้อมกันเห็นว่าอากรค่าน้ำ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระ
 พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวให้เลิกเสีย ไม่เป็นคุณประโยชน์อันใด
 แก่สัตว์วิธินาน ไม่เห็นเป็นคุณความจำเริญแก่พระพุทธ
 ศาสนา แลไม่เป็นคุณเกื้อหนุนราชการแผ่นดินแต่สักอย่างหนึ่ง
 ราษฎรกลับทำปลามากขึ้น ปลาก็ตายมากขึ้น กว่าแต่ก่อน
 เสียอีก จึงพร้อมกันกราบบังคมทูลพระกรุณา ขอให้
 เรียกค่าน้ำคืนมีขึ้นดังเก่าตามอย่างโบราณ จึงทรงพระราช
 คำริษว่า ซึ่งพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรด
 เลิกไปรคกระหม่อมให้เลิกอากรค่าน้ำเสีย ๗๐๐ ซึ่งเสศนั้น
 จะให้เป็นคุณแก่สัตว์วิธินานนี้ไม่สมพระราชประสงค์ ปลา
 ก็คงต้องตายมากอยู่อย่างนี้เองจริง แต่ซึ่งทรงห้าม มิให้
 ราษฎรบิตกระบังรังเผือก บิตพนบคัตตอน ขายด้วยหนของคตอง
 บึงบางแก่กันนั้น ยังทรงเห็นเป็นการชอยช้อย เพราะวา

08/10/2566

เมื่อให้เลิกการกระบังรังเผือกเสียนั้น ปลา ก็ได้ว่ายไปมาใน
น้ำทั่วไปไม่ขัดขวางตามประโยชน์ของสัตว์ แลประสงค์ของ
คน อยู่ในที่ทิ้งปวง คนผู้ที่ใ้เรือก็จะไปมาได้ โดยง่าย
ตามปรารถนา จึงได้ทรงยอมให้คืนเรืออากรค่านี้แต่ราษฎร
ที่หาปลาตามพิภพเขื่อนมื่อที่ว่าแล้ว เปนจำนวนเงินขึ้น
ท้องพระคลังแต่เพียง ๔๐๐ ซึ่งเสศ สำหรับใ้จ่ายใ้ราชการ
แผ่นดิน แลห้ามมิใ้นายอากรแลราษฎร บัดกระบังรังเผือก
กั้นพบคัตตอนขายลำแม่น้ำลำครองที่เป้นทางน้ำไหล ที่เรือ
ราษฎรไปมาได้ นั้น ไปหวงกั้นเอาเป้นอาณาประโยชน์ของตัว
แต่ผู้เดียว หนึ่งลำคลองที่เข้าทุ่งเข้านาเมื่อรดน้ำมาก
เรือราษฎรไปมาได้ มิใ้ให้นายอากร หวงห้าม ใ้ราษฎร
หากินได้ทั่วกัน เมื่อน้ำลดคลองแห้งเป้นตอน ๆ เหมือน
อย่างหนอง เรือไปมาได้แล้วกับหนองแลบึงในทุ่งทุ่ง
ใ้ให้นายอากรรักษาเป้นของนายอากรทำไปตามเดิม อย่าใ้
ราษฎรบังอาจแลลักลอบทำปลาในหนองในบึง แลลำคลอง
แห้งเป้นตอน ซึ่งเป็นของนายอากร เป้นอันขาด ถ้าราษฎร
จะหากินก็ใ้ไปว่ากับนายอากร ๆ จะยอมใ้ก็ได้
ไม่ยอมใ้ก็ได้ หนึ่งลำแม่น้ำใหญ่ถึงรุดน้ำลดแห้ง
เป้นหัวงเป้นตอน เหมือนอย่างลำแม่น้ำเมืองลพบุรีนั้น

๒๑/2566

คง เช่นแม่น้ำเหมือนน้ำไม่แห้ง เพราะตลอดไปถึงบ้าน
 ฝนอันมาก จึงห้ามมิให้นาย อากรแลราษฎร ทวงห้ามไว้
 แต่ผู้เดียว ให้ราษฎรได้หากินได้ทั่วกันเหมือนเมื่อน้ำไหล
 อยู่เป็นนิตย ให้ นาย อากรแลราษฎร ประพฤติ ตามพระ ราช
 บัญญัติ ที่ว่ามานี้ให้มันคง ตั้งแรกห้าม ในต้นแผ่นดิน
 พระบาท สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว มีผู้ไปตรวจตราทัก
 ข้าราชการ บังคับกระบัง รังเผือกคัต คอน ชาย สืบไป
 เจ้าพระยาศรี สूरียวงษ์สมันตพงษ์ วิสุทธมหาบุรุษ รัตโนคมว่าที่
 สมุทพระกระลาโหม คำวิธี การ รอย คอบ แล้ว กราย ทูลพระ
 กรูณาว่า อย่าง ขรรณนิยมเก็บค่านี้ เก็บ กำพันค
 ไร่ละ สิบสอง เพอง เสมอไปหมดนี้ ชาวนาท่ง นาหวานเอา
 โคเสี้ยเปรียบนาข้าว นาข้าวฝน ฟาง ลอย ถึง สอง อย่าง คือเข้า
 นาท่งมีราคาร้อยกว่านาสวน แลต้องเสี้ยเสมอไปตามจำนวน
 นาในตราแดง ไม่ไ้ลดหย่อนผ่อนเสี้ยแต่ตามที่ไ้ทำ
 มีฟางเข้าเห็น อยู่ทั้งนาสวน ครั้นคราวเมื่อฝน แล้งฤาหน้ามาก
 ราษฎร ชาวนาท่ง จึงมาร้องทุกข์ต่าง ๆ เหนือ ๆ ถ้ามัน
 ทรงพระ มตา กรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้ลดค่านาท่ง
 ที่ต้องเสี้ยตามกำหนด จำนวนนาในตราแดงทั้งปวงนี้ ลง
 ไร่ละ สิบสอง ให้เก็บแต่ไร่ละ สิบสองเท่านั้น จะควรยิ่งนักตามแท้

ทรงพระมหากรุณาโปรดฯ จึงทรงพระราชดำริเห็นชอบ
 ทรงยินดีด้วยแล้ว มีพระบรมราชโองการ โปรดเกล้าโปรดกระหม่อม
 ดำรัสสั่งให้ลดค่านาทองนาคนุโคลง คงเรียกแต่ไร่ละ สลึง
 เสมอไป ทั้งแต่เดือนในต้นปีเถาะ สืบต่อกันนั้นมา ได้ทรง
 พระกรุณาโปรดลดหย่อนพระราชทาน ให้แก่ราษฎรชาวนาทุ่ง
 ทั้งปวง ไร่ละเพียง ๆ คิดเป็นเงินถึง ๔๐๐ ซึ่งเสกเป็นอัน
 ไซ้แทนเงินค่าน้ำที่เรียกขึ้นแก่ราษฎรที่หาปลา ยกมาพระ
 ราชทานให้แก่ราษฎรที่ทำนาเลี้ยงชีวิตโดยชอบธรรม บัด
 นี้ราษฎรก็มีความยินดี รู้พระเดชพระคุณ จึงได้นำเอาเข้า
 เปลือกมาทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย ตามมาก แลน้อยสม
 ควรกับกำลังเป็นเข้าเปลือกถึง ๑๐๐ เกวียนเสกก็เป็นความ
 ชอบของราษฎรชาวนา ที่รู้จักพระเดชพระคุณนั้น อยู่แล้ว
 จึงโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้พระยาราชประสิทธิ์ เจ้า
 กรมพระคลังวิเศษคุมผ้าห่มผ้าห่ม ชนมมา พระราชทาน
 กับราษฎรชาวนา ที่ได้ทูลเกล้าทูลกระหม่อมได้ถวาย
 เข้าเปลือกคนละเล็กน้อยนั้น เป็นรางวัลคนละสำรับ
 แต่ขอให้รู้แน่ว่าเข้าเปลือกของราษฎร ที่มอบให้เจ้าเมือง
 กรมการทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายนั้น เจ้าเมืองกรมการไม่ได้
 เบียดบังไว้ ได้นำมาทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายแล้ว แล

08/10/2566

ซึ่ง จะ ใ้ พระ ราช ทาน กับ ราช ภูว โดย เป็น ของ คอย แทน นั้น มี ไ้
 แล เข้า เปลือก ซึ่ง ราช ภูว ทูล เกล้า ทูล กระ หม่อม ถวาย ลง มา นั้น
 ไ้ ไ้ ปรต เกล้า ไ้ ปรต กระ หม่อม ให้ เจ้า พัก งาม รัช รัช ษา ไ้ ไ้ สำหรับ
 จำ น่วย ใน ภาว พระ ราช กุศล เป็น เข้า สำหรับ ทรง ชาติ
 พระ สงฆ์ สาม เณร แล เลี้ยง พระ สงฆ์ นั้ ตาม เคย ย่าง จำ ใน โรง
 พระ ราช ทาน เลี้ยง พระ สงฆ์ สาม เณร ยาก วรรณิ พก คเฐธา
 พิการ แล คน ไ้ มา รัช ษา ทั่ว แล ราช ภูว ที่ รัช พระ ราช ทาน ใน
 โรง ทาน เป็น นิศย ทุก วัน ย่าง แล ส่วน พระ ราช กุศล นั้น ๆ
 ทรง พระ กรุณา ไ้ ปรต พระ ราช ทาน อุกิศ มา เป็น ของ คอย แทน
 แก่ ราช ภูว ชาว นา ผู้ เป็น เจ้า ของ เข้า เปลือก ทั้ง ปวง จง ชื่น ชม
 ยิน ดี รัช ส่วน พระ ราช กุศล นี้ แล จง มี จิตร คิถ สำ คัญ ว่า
 เหมือน กุศล ที่ คน ไ้ ทำ เอง ทุก คุระ เถิด แล จง อสุ าส ทำ มา
 หากิน ให้ มี ผล ประโยชน์ เจริญ คุช สวัสดิ์ ใน ชั่ว นี้ แล สะ สม กุศล
 ที่ จะ เป็น คุณ แก่ ทั่ว ใน ชาติ นั้ ทั่ว ทุก คน เทอญ
 อนึ่ง ทรง พระ ราช ดำ รัส ไ้ ทั่วย กำ ลัง พระ มหา คุรณา
 จะ ทำ กำหนด ค่า นั้ ตาม พิกัด เครื่อง มือ แล พิกัด เกี่ย ตลาด
 คี พิมพ์ เป็น แขนย เดียว กัน แจก มา ให้ ทั่ว ทั่ว กัน เพื่อ จะ มี ไ้
 นาย อา คุร ค่า นั้ แล กำ นั้ นั้ ตลาด นั้ คุน เกี่ย เกิน กำหนด ไ้
 แต่ คุร ครัง นี้ ยัง ไม่ ทัน จะ จัก แจง แล จัง จะ แจก มา ครัง หลัง

ให้คอยฟัง อนึ่งถ้ามีข้าเจ้าชาวนายไท ทั้ง กอง สมคบ
 ผู้ร้ายลักไล่โคกระบือ สมคบทาสลูกนี้ของผู้ ไท ไท ไป
 ทั้งเช่น เปนมาก่อน ก็อย่าให้ราษฎรหนึ่งทนความลำบาก
 ยาก อย่าง ก่อนเลย จงมาฟ้องแก่ผู้รักษาเมือง กรมการ
 ให้ชำระให้ ถ้าไม่ชำระไม่บอกส่ง ก็ให้รีบลงไปยื่นเรื่องราว
 ร้องทุกข์ที่ กรมล้อมพระราชวัง ณ กรุงเทพมหานคร โดยเร็วเทอญ
 จะทรงพระมหากรุณาโปรดชำระให้ ให้ได้ทำไร่นาหาเข้าขาย
 แก่ลูกค้าทั้ง ในประเทศ นอกประเทศให้เปน คชด้วย
 ประกาศมา ณ วันอาทิตย์ ขึ้นห้าค่ำ เดือนสิบสอง ปีมะโรง
 รัชกาลที่ ๕
 หนักมิตร อัฐ ศก

ประกาศให้ผู้ ที่เกรงว่าขี้มเสงเข้าจะแพงก็ให้ซื้อเข้าไว้

มีพระบรมราชโองการ มาน พระยัฒนฑูรสุรสีหนาท

ประกาศแก่ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยแลราษฎร อยู่ในกรุง
 นอกกรุงทั้งปวง ให้ทราบทั่วกันว่า ในขี้มโรงนักษัตริย์อัฐศกนี้
 ฝนงามก็เข้าในนามีผลบริบูรณ์ทุกตำบล จนเล่าๆไปถึง
 คนต่างประเทศๆ จิตเรือกำปั่นเข้ามาซื้อเข้ามากมายหลายลำ
 ได้ขึ้นทกเข้าในกรุง ออกไปมากแล้ว ขี้ที่ราคาเข้าก็ขึ้น
 ไปเพราะต้นกันซอ ต้นกันขาย ฝ่ายเรือลุดค้าต่างประเทศ
 ก็ยังมีเข้ามามาก เพื่อจะซื้อเข้าออกไปไม่น้อยลง ถ้าในขี้
 มเสง นักษัตริย์นพศก ฝนงามก็อยู่เหนืออื่นอย่างขี้นี้ เข้าก็จะ
 ไม่ซัด สนแก่พลเมืองฝ่ายไทย ถ้าฝนไม่งามก็เข้าก็จะขึ้น
 ราคาแพงมากไป เพราะฉะนั้นข้าราชการแลราษฎรผู้ใด ๆ
 ซึ่งไม่ได้ทำนาฤามีเข้าอยู่แต่หน่อย จะใช้สอยไม่พอซัวขี้ใน
 ขี้มเสง นพศกนี้ เมื่อกลัวว่าขี้ใหม่เข้าจะแพงก็ให้เร่งจัด
 ซื้อเสียโดยเร็ว แต่เวลายังถูกอยู่ให้ถือการที่จะใช้สอย
 ของตัวถ้าในขี้ใหม่ฝนงามก็เข้างามเหมือนในขี้นี้ เข้าที่
 ใต้อัฐศกก็จะไม่เสียเปล่า ให้จำหน่ายไปแก่ลุดค้าที่ซื้อเข้าขาย
 แล้วซื้อเข้าใหม่ต่อไป ๑๘/10/25๑๖ จึงรีบซื้อเข้าเก็บไว้ใช้กันแต่เมื่อเข้า
 ยังไม่แพงนัก อย่าไปต้นกันซอเมื่อฝนแล้งเมื่อเข้าแพงถึง

แต่ก่อนเลย ^๑หนึ่งผู้ที่ ^๒เกิดจากร้านไม้ไผ่ ^๓ทำนาซอเข้าเขากิน
ก็อยากแต่จะให้ราคาเขาถูกอยู่เสมอไป ^๔ราษฎรที่ทำนาถ้าขาย
เข้าได้ราคาถูกนั้นก็ ^๕ไม่สมกับแรงเหนื่อย ^๖ก็จะทอดทิ้งไร่นา
ไปทำการอื่น ๆ ^๗เสีย ^๘เพราะฉะนั้นจึงทรงพระมหากรุณา
โปรดให้ราษฎรขายเข้าแก่คนนอกประเทศ ^๙เพื่อให้ราษฎร
ได้ผลประโยชน์ตามสมควร

ประกาศมาฉะนี้ ^๑อนาติศย์ ^๒ขึ้นแก้คำ ^๓เดือนนี้
ขึ้นโรง ^๔นักขัตราวุธศก

สำนักหอสมุด

ประกาศให้ใช้เงินเหรียญนอกที่ ๑

มีพระบรมราชโองการ หมาย พระยัฒนการุณ สืบหาท ให้
 ประภาษข้าราชการ ผู้ใหญ่ผู้น้อย แลผู้สำเร็จราชการ
 เมืองกรมการแลบันตาราชฎา ไทย จีน ยวน มอญ ลาว
 เขมร พม่า มลายู แลคนเชื้อฝรั่งโปรตุเกสเคม แลคน
 เชื้อแขกเทศแขกจาม ทุกชาติทุกภาษาทั้งปวง ซึ่งเป็น
 พลเมือง อยู่ในกรุงเทพมหานคร อมรรัตนโกสินทร์มหิน ทวา
 ยททยา แลแขวงหัวเมืองซึ่งชนกับกรุงเทพมหานคร
 ให้รู้จกทั่ว ทวยตั้งแต่เซอชวยนโยวริงเข้ามาทำหนังสือ
 สัญญาแลัว มาจนถึงเดือนอ้ายขั้มโรงนักษัตร์อัฐศก
 มีเรือลกค้าต่าง ประเทศเข้ามาค้าขาย ณกรุงเทพมหานคร
 ถึง ๑๐๓ ลำ เรือลกค้ากรุงเทพมหานคร ตกแต่ง ออกไป
 ค้าขายเมืองต่างประเทศถึง ๓๗ ลำ มีแต่เงินเหรียญเข้ามา
 ซ้อสินค้าล้าละ สอชหมื่นข้าง หมื่นหนึ่งข้าง ห้าพันข้าง
 เงินเหรียญจะไซ้อสินค้ากับลกค้า ที่ในกรุงเทพมหานคร
 ก็ไม่มีผู้ใดจะรับเอาเงินเหรียญไว้ ทวยการไม่เคยใช้มาแต่
 เดิม นายห้างอังกฤษ ฝรั่ง เสค อเมริกัน ซึ่งเข้ามาตั้ง
 ค้าขาย อยู่ณกรุงเทพมหานคร ต้องเอาเงินเหรียญเข้าไป
 วานข้างในคลังมหาสมบัตินำเงินตรา ก็ได้ไปคได้เจ้าพนักงาน

08/10/2566

รัชชช่วยทำให้ โดยทรงพระมหากรุณาภัยลภค้ำพานิช
 ทั้งปวง มิได้คิดที่จะเอาเสศกำไรแต่อย่างใดอย่างหนึ่ง
 เงินที่ลภค้ำเข้าไปวานทำหักไว้ซึ่งละคำสิ่งสิ่งนั้น เป็นค่าถ่าน
 เสียสิ่งหนึ่ง ไล่เอาเนื้อทองแดงออกเสียสามบาท สัญญาเพลิง
 ไปเสียบาทหนึ่ง แต่เนื้อทองแดงที่ไล่ออกไว้ได้สามบาทนั้น
 ก็พอคุ้มกันกับที่ลงทุนก็บอกขึ้น เอามาเลี้ยงเงินให้น้ำเงิน
 ไปบริสุทธิ ไม่มีเสศกำไรเลย แลลภค้ำเอาเงินเข้าไป
 วานทำก็ไปทำไปแล้วถึง ๒๒๘, ๘๒๗ เหยียน เงินยังค้ำ
 คงอยู่ข้างนอกอีกก็หลายหมื่นเหยียน ลภค้ำเอาเงินเข้าไปวานทำ
 แล้วจะเร่งเอาเงินตราออกมาซื้อสินค้าโดยเร็ว เจ้าของเงิน
 หลายรายต่างคนก็รีบจะเอาเงินก่อน ช่างทำเงินก็มี
 น้อยตัวตามเคยใช้ เตาหนึ่งทำได้แต่วันละสามชั่ง มีนาย
 เตาอยู่สิบนายทำได้แต่วันละสามสิบชั่งเสศ การทำพดด้วง
 คีตรา นั้นทำด้วยเครื่องมือไทย ไม่ได้ทำสำหรับด้วยเครื่อง
 มือเหมือนอย่างชาวประเทศยุโรป การจึงช้าไม่ทันใจลภค้ำทั้งปวง
 ครั้น จะหาคนช่างเงินทำให้มาก คนที่เคยทำเงินลับที่ก็ก็มีน้อย
 จะให้ได้การเร็ว ๆ ก็ไม่ได้ด้วยแต่ก่อนทำใช้แต่การในหลวง
 ไม่ได้ทำการมาเหมือนครั้งนี้ จึงมีศบแลผู้ว่าการแทนกงซุน
 อังกฤษทำหนังสือทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย ว่าลภค้ำพานิช

ทั้งปวง เอาเงินเข้าไปให้ทำแล้ว ไม่ใคร่ จะไต่เงินตราออกมา
 ย่อยการในทางค้าทางขาย ขอให้ประกาศให้ใช้เงินเหรียญกัน
 เลียบในย่านในเมือง จะไม่ได้ยากลำบากแก่ลูกค้าทั้งปวง
 แลเงินซึ่งจะใช้หนี้ ถ้ามากกว่า สิบ ซึ่ง ขึ้นไปจะขอให้เงิน
 เหรียญ ถ้าต่ำกว่าสิบ ซึ่ง ลงมาผู้รับพระราชฎีกาบ้าน
 นอกไม่รู้จักเงินเหรียญ จะให้เงินตราบาท แลแต่ก่อนผู้
 ที่มีเงินเหรียญมา แลกเอาเงินบาทไป แลกกัน ข้างนอกคิด
 เหรียญละ หกสลึงเจ็ดทศ สังกะ ที่จีนเรียกว่าหน เงินร้อย
 เหรียญ ได้เงินบาท สอง ซึ่ง คำลึง สาม บาท สอง สลึง เข้าไป
 ทำในพระคลังเงินร้อยเหรียญ ให้เงินบาทแต่สอง ซึ่ง คำลึง
 สามบาท มีสแลดขอให้ แลกใช้กันครั้งนี้ เงิน ๑๐๐ เหรียญ
 จะขอเงินแต่สอง ซึ่ง คำลึง กิ่ง จึงทรงพระราชดำริเห็นว่า
 เงินเข้ามาในบ้านในเมือง ก็มีคุณกับแผ่นดินเป็นอันมาก
 ด้วยราชฎีกา จะได้มีทรัพย์สิ้นเงินทองบริบูรณ์ขึ้น แล
 แผ่นดินเมืองจีน เมืองพราหมณ์ เมืองแขกเทศ แขกมลายู
 เมืองพม่า เมืองมอญที่ลูกค้าชาวยุรพบไปค้าขายถึง ก็ให้ใช้
 เงินเหรียญกันทั่วไปแล้ว แลเมืองสงขลาเมืองกลางเมืองพังงา
 เมืองตะกั่ว ทั้งเมืองตะกั่วป่า ซึ่ง ขึ้นกับกรุงเทพมหานคร
 ที่ค้าขายถึงกันกับประเทศที่ขึ้นแก่อังกฤษ ก็ใช้เงินเหรียญ

อยู่ข้างนานมาแล้ว แลที่กรุงเทพมหานครทุกวันนี้
 ลูกค้าพานิช เข้ามาค้าขายจำเรี่ยมาก ชนกว่าแต่ก่อน
 หลายสิบเท่า ควรที่จะให้ใช้เงินเหรียญกันได้แล้ว ถ้าลูกค้า
 พานิช แลราษฎรรักจะใช้เงินเหรียญกันก็ตามใจเถิด อย่างลือเลบ
 ว่าจะมีโทษ เพราะใช้เงินเหรียญ แต่ให้เจ้าพนักงานพระคลัง
 มหาสมบัติ ก็อ่านกันด ให้ตกลง จะใช้กัน อย่างไร จะรับ
 เงินภาษีอากรที่ส่ง อย่างไร จึง จะสมควรกับการ เจ้าพนักงาน
 พระคลังมหาสมบัติได้ประชุมปรึกษากัน มีพระเจ้าลูกยาเธอ
 กรมหมื่นวิศุฉนารถนิภาธรเป็นประธาน พระยาราชนิกติ พระยา
 พิพิชโกไค พระไชยศสมบัติ พระศรีไกรลาส พร้อมกัน
 เห็นว่าซึ่งมีศแปลว่าการแทนกงชุน อังฤษ ทำหนังสือ
 ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย ขอให้ประกาศให้ใช้เงินเหรียญ
 ซอสิ่นค่าได้ เงินเหรียญร้อยหนึ่ง จะแลกเงินตราบาทสองซ่ง
 คำดั่งกึ่งนั้นชดชอยู่แล้ว ลูกค้าจะไม่ได้ช่วยการซ้อขาย
 เพราะ การที่จะแลกเงินบาทไม่ทันการ แต่เงินเหรียญทุกวันนี้
 เป็นสามอย่าง ลืออย่าง ๆ หนึ่งเงินที่ใหม่ยังหนักคงเต็มเหรียญ
 ละเจด สดั่งสองทสางค์ช้อยก็มี อย่างหนึ่งเงินที่เก่าแล้ว
 เบาหย่อนตาซ่งไป เหรียญละทสางค์บ้าง ครึ่งทสางค์ก็มี
 อย่างหนึ่ง เงินที่เข้าไปในแผ่นดินเมืองจีนแล้ว นายห้างตีตรา

08/10/2566

ยี่หื้อยี่เยื่อไป ลางที่แตกหักเปนเงินย่อยก็มี การเปนดังนี้
 จะหื้อเหรียญ ๑๐๐ หนึ่งเปนเงินสองซ่งตำลึงถึง ก็จะมีเกิด
 เก่งแย่งทุ่มเถียงไม่ตกลงกัน ถ้าเจ้าภาษีนายอากร
 ลูกค้าพานิช ราษฎรทั้งปวงที่ซื้อ ขายใช้เงินเหรียญไว้
 จะเอาเงินเหรียญเข้าไปส่งเปนหลวง แทนเงินภาษีอากร
 ฤฯ จะแลกเปลี่ยนเอาเงินตรามาใช้สอยบ้าง ชาวพระคลัง
 มหาสมบัติ จะขอเอาเงินซ่งเงิน แล้วจะหักเอาเปนค่าสูญเพลิง
 ค่าถ่าน ซ่งละตำลึงสลึง คงให้เงินตราสียแปดตำลึง สามบาท
 สามสลึง เหมือนอย่างเคยทำมาแต่ก่อน ถ้าเจ้าพนักงาน
 พระคลังมหาสมบัติ จะจ่ายเงินเหรียญให้ก็ จะคิดค่าสูญเพลิง
 ค่าถ่าน ให้ซ่งละตำลึง สลึง เหมือนกันกับที่รับไว้ ซ่ง
 ลูกค้าพานิชแลราษฎรทั้งปวง จะซื้อ ขายใช้เงินเหรียญกัน
 ข้างนอกก็ตามใจ แต่ให้คิดสามเหรียญเปนเงินตราตำลึง
 บาท ซ่งหนึ่งเปนเงินเหรียญสี่สียแปดเหรียญ เงินตราสียซ่ง
 เปนเงิน ๔๘๐ เหรียญ เห็นว่าไม่สู้เสียรคเสียเปรียบกันนัก
 ทั้งเจ้าของเงินเหรียญเจ้าของเงินบาท ถ้าเงินเขาตราซ่ง
 แลเงินย่อยจะนับเปนเหรียญไม่ได้ ก็ให้ซ่ง ตามพิภคคลัง
 เงิน ซ่งหนึ่งหักค่าสูญเพลิงค่าถ่านแล้ว คงให้เงินตราสียแปด
 ตำลึง สามบาทสามสลึงคั้งนี้ จึงไ้รคเกล้าไปรคกระหม่อม

09/10/2566

คำ รศ สั่งว่า ซึ่ง ปรึกษาพร้อมกันเห็นดังนี้ชอบ อยู่แล้ว
 ให้ประ ภาชลูกค้าพานิชราษฎร ทั่ว ว่าตามใจจะใช้
 เงินเหรียญนี้เทอดู เมื่อเจ้าภาชีนาย อากรเรียก ภาชี
 กัยราษฎร ได้เงินเหรียญ จะเอาเงินเหรียญเข้าไปส่ง
 พระคลังมหาสมบัติ เจ้าพนักงานจะขอเอาเงินซึ่งเงินตามอย่างเคย
 แลกเปลี่ยนกันแต่ก่อนแล้วก็จะรับ บัระภาช มาเหนือ พุทธ
 ชนสิบสองคำ เตือนยี่ ขึ้นโรงนักษัตร อัฐ ศก

ประกาศ มหาสงกรานต์ ยี่มเสงนพศก

มีพระบรมราชโองการมาร พระบัณฑิต จุฬาสีหนาท ให้
ประกาศแก่ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย แลราษฎรในกรุง
นอกกรุง ให้รู้ทั่วกันว่า ในยี่มเสงนักษัตรนพศกนี้
ฉวันเสาร์ เดือนห้า แรมสองค่ำ เปนวันมหาสงกรานต์
วันอาทิตย์ แรมสามค่ำ เปนวันเนา วันจันทร์ แรมสี่ค่ำ เปนวัน
เกล็ดงก เปนวันนักษัตรฤกษ์พิเศษเพียงสามวัน ให้ข้าราชการ
ผู้ใหญ่ผู้น้อย แลราษฎรในกรุงนอกกรุงทำบุญให้ทาน
ในเขตรมหาสงกรานต์นี้ เหมือนอย่างเคยทำมาแต่ก่อน ยี่
มเสงนพศกนี้ พุทธศักราช ๒๔๐๐ นี้ตั้งแต่วันเสาร์
เดือนหก แรมค่ำหนึ่งไปเป็นปีที่เจ็ด ในวราภคประจุบันนี้
มหาศักราช ๑๗๗๗ จพัศักราช ๑๒๑๗ ตั้งแต่วันอาทิตย์
เดือนห้า แรมสี่ค่ำไปยี่มไม่มีอธิกมาส แลอธิกวาร จะมี
สรีบคราครึ่งหนึ่ง ในเดือนสิบสี่เดือน จะมีจันทร์ปราศ
ครึ่งหนึ่งในเดือนสี่กลางเดือน ฉวันเสาร์ เดือนห้าขึ้นสามค่ำ
วันหนึ่ง วัน พุทธเดือนสิบแรมสิบสามค่ำวันหนึ่ง เปนวัน
ที่ถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา ประกายมาฉวันพุท เดือน
แรมสิบห้าค่ำ ยี่มโรงนักษัตรอัฐศก

08/10/2566

ประกาศให้ผู้ที่เกรงว่าเขาจะแพ่งในกลางข่มเส่งช้อเข้า
แสดงมือทำนาไว้

มีพระบรมราชโองการมาร พระมัทธนคร สวัสดิ์หนาท ให้
ประกาย แก่ราษฎรให้ทราบทั่วกันว่า เมื่อข่มโรงอัฐศกนั้น
ฝนต้นข่มมากผิดปรกติ จึงได้เกรงว่าฝนกลางข่มจะแล้ง
ราษฎรจะทนกันช้อเข้าราคาเขาจะแพ่งชน ราษฎรที่ยากจน
จะได้ ความลำบาก จึงทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าโปรดกระ
หม่อม ให้ข่มเข้าเสียแต่ต้นมือมิให้คนนอกประเทศ ช้อเข้า
ข่มทุก ออกไปนอกพระราชอาณาเขต ตั้งแต่เดือนห้ามาจนถึง
เดือนเก้า ครั้นเห็นฝนกลางข่มตกมากบริบูรณ์ก็ เข้างาม
ทั่วกันทุกตำบลแล้ว จึงให้ข่มเข้าจำหน่ายขายไปนอกประเทศ
เพื่อจะให้ชาวนาไม่เกียจคร้าน ทั้งการทำนาเสีย แลจะได้มีน้ำใจ
ทำนาให้มากแลให้เย็นประโยชน์ แลลูกค้าวานิชต่างประเทศ
เพราะเป็นมงคลเหมือนกัน ความนั้นเล่าฎาไปถึงคนต่างประเทศ ๆ
จึงได้จัดเรือเข้ามาช้อเข้าใน กรุงเทพมหานคร ข่มทุก
ออก ไปมากหลายลำแต่เลือกช้อเข้าทั้งงาม เป็นเข้านาสวน
เข้านาเมืองเพชรบุรี เข้าหางม้าด้วยเห็นว่าเป็นเข้าอย่างดี
แลเข้านาที่งั้นใด ช้อขายกันอยู่แต่ในประเทศนี้โดยมาก ครั้นปลาย
ข่มโรงอัฐศก ตั้งแต่เดือนสามมาจนถึงเดือนห้า ต้นเดือน

ฝนตกชุกมากหนักผิดปรกติ ควรจะเกรงว่า กลางปีฝน จะแล้ง
 ครั้นจะประ ภาศให้ ปีคเข้าเสียแต่บัดนี้ ลกค้าต่าง ประเทศก็ยังมี
 นิยมยินดีที่จะซื้อเข้า คนที่ขายเข้าก็ยังคงกำลังที่จะยินดี
 ได้ช่องขายไม่วายลง ราคาเข้าก็ยังไม่ขึ้นไม่แพงนักยังไม่
 มีเหตุที่ควร จะห้าม จึงยอมให้ใครซื้อขายกัน อยู่ยังไม่ห้าม
 ถ้าใครกลัวว่าเข้า จะแพงในกลางปี เพราะเห็น ว่า ฝนจะน้อย
 ก็ให้ รับซื้อเข้าไว้ ให้พอแต่เมื่อเข้ายัง ถูก อยู่ ฝ่าย ชาวนา
 เล่าก็อย่าประมาท ที่โตโตแปนที่ลุ่มที่เลนมีน้ำ ใน ฝนต้นมือ
 พอจะทำนาได้ ให้ รับจักแรงลงมือทำนาทำเข้าหางม้าเข้าไร่ลงไว้
 ได้ จึง มากแต่ในต้นฤดูฝนนี้ เมื่อ กลางปีฝน ไม่แล้ง
 เหมือนปีหลัง เข้านาสวนนาทุ่งจะได้ผลบริบูรณ์ เข้าหางม้า
 ที่ทำไว้จะได้แปนสินค้าขายแก่คนนอกประเทศ ได้ราคา
 กว่าเข้านาทุ่ง ถ้าเมื่อปลายปี ฝนน้อย ไปจึง จะให้ ปีคเข้า
 ห้ามมิให้จำหน่ายออกไปนอกประเทศ เพื่อจะให้ราษฎร
 ทั้งปวงไม่ได้รับความเดือดร้อนขัด สนจะได้แปนสุขทั่วกัน

ประกาศ มาณวัน จันทร์ เดือนห้า ขึ้นสิบสองค่ำ

ยังมีเสงยังแปนอยู่ ตก
 08/10/2566

ประกาศว่าด้วย กงชุน อังกฤษ จะทำตึก อนุญาตให้คนทั้งปวง
รับจ้าง แล ขาย สิ่ง ของ ได้

มีพระบรมราชโองการ ามาร พระบัณฑูร สุรัสวดี สัตนาท ให้
ประกาศ แก่ข้าราชการ ผู้ใหญ่ผู้น้อย แล ลูกค้าไทยจีน
ทั้งปวง ให้ทราบทั่วกันว่า บัดนี้ กงชุน อังกฤษ จะสร้าง ตึก ขึ้น
ในที่ ซึ่งโปรดพระราชทาน ให้ได้บ้าน กงชุนโปรดเกษนั้น
จึงได้คิด จะให้ลูกจ้าง รับเหมา ทำการก่อสร้าง ตามตัวอย่าง
ที่ กงชุน อังกฤษ คิดไว้แล้ว นั้น ให้แล้วโดยเร็ว เมื่อผู้ใดจะ
ขายไม้ขายหิน ขายปูน แล ของ อื่น ๆ แก่ กงชุน ผู้ใด ๆ
จะรับจ้าง รับเหมา ทำการของ กงชุน ก็ได้ไปหากงชุน ว่ากล่าว
ราคา ข่าจ้าง ให้ตกลงกันแล้ว จึงขาย แล รับจ้าง ทำการ
ตามชอบใจเถิด ในหลวงไม่ทรงพระราชดำริห์ ติเคียน
อันใดตอก จะทรงยินดีด้วย ผู้ขาย ของ แล รับจ้าง ซึ่ง เป็น
คนใน พระราชอาณาจักร จะได้เงิน ราคา ข่าจ้าง เป็นผล
ประโยชน์ ของ ตัว เลี้ยง ชีวิต จะไม่มีความผิดอันใด
เพราะที่ ขาย ของ รับจ้าง ต่อ กงชุน นั้น เลย ประกาศ มา ณ วัน ศุกร
ฤกษ์หน้า แรมแปดค่ำ ยี่มเสง นักษัตรนพศก

ประกาศของเหรียญนอกต่าง ตัวเด็กแลพิศเงินเหรียญนอก

มีพระบรมราชโองการมารพระบัณฑูรสรสีหนาท ให้
 ประกาศแก่ชายหญิงในกรุงนอกกรุงทั้งไพร่ทั้งผู้คี่ บันคา
 อยู่ในพระราชอาณาจักร ให้คิดคำนึงรำพึงดูให้รู้ที่ควร
 แลสมควร เพราะคนทุกวันนี้หลายแห่งหลายพวกด้วยกัน
 มารักงามนำขี้ตีสื่อตมั่งมี นำอียศ อวดยศหน้าอาบเขอื่น
 ไม่คิดคำนึงรำพึงดูให้รอบคอบ จึงคิดเปรียบเทียบดูเกิด
 พวกละว่าเกรียงชาวป่าชาวทอง ไม่เคยเห็นหอยเมียบของทะเล
 แลได้รู้ว่าหอยเมียบของที่มีราคาซื้อของกินได้ บ้านเมือง
 คนป่ามีเมียบน้อยหาได้โดยยาก ก็มาสำคัญว่าเมียบของดีจึง
 ได้มาเจาะร้อยหอยเมียบเป็นเครื่องแต่งตัว คือผูกคอข้าง
 ทำสังวาลใส่ข้างผูกเสื้อข้าง ผูกชายผ้าข้าง เครื่อง
 ประดับชาวป่าเช่นนี้ นำหัวเราะนักมิใช่ฤา ชนิงราษฎร
 ชาวบ้านนอกมีเงินน้อยหาเงินยาก เมื่อหาได้เล็กน้อย
 ก็เอาเงินบาทข้างเงินสลึงข้างเงินเฟื้องข้างเจาะร้อยผูกคอ ผูก
 ข้อมือขลุ่ยหลานด้วย จะอวดกันว่ามีเงิน อย่างนั้นเห็นงาม
 อยู่ฤา แลบัดนี้คนในกรุงเขินมากทั้งไพร่ทั้งผู้คี่ ชน ชม
 นิยมกันเอาทองเหรียญเงินเหรียญ เจาะร้อยผูกคอข้าง
 ผูกข้อมือข้าง ทำเป็นสังวาลข้างแต่งตัวขลุ่ยหลาน ด้วย

08/10/2560

สำคัญว่าเป็นของปลาต จะอวกว่ากว้างขวางมีของต่าง
 ประเทศนั้น เห็นว่างามอย่างไร เมื่อคิดเป็นหน้าขาย
 หน้าอกสแก่คนนอกประเทศ ซึ่ง^๕ทองเหรียญเงินทอง
 ทุน^๖ถมมากมายใช้^๗สอย^๘ ช้อ^๙ขายเหมือนเงินบาทเงินสิ่ง
 เงิน^{๑๐}เพียง แล^{๑๑}เขย^{๑๒}ที่ใช้^{๑๓}สอย^{๑๔}กันอยู่ในกรุงแลในเขตรแดน
 พระราชอาณาจัก^{๑๕}นี้ ไม่เป็นของวิเสศแปลกปลาตเลย
 หนึ่งตายในทองเหรียญเงินเหรียญนั้น ก็มี^{๑๖}เป็นรูปไม้กังเขน
 เครื่องหมาย^{๑๗}สำคัญของคนประเทศอื่น ซึ่ง^{๑๘}คน^{๑๙}ถือ^{๒๐}พระพุท
 ษาศนา^{๒๑}ไม่เชื่อ^{๒๒}ไม่นับถือ แล^{๒๓}มี^{๒๔}รูป^{๒๕}มี^{๒๖}นาม^{๒๗}เจ้า^{๒๘}แผ่นดิน^{๒๙}ประเทศ^{๓๐}อื่น
 ต่าง^{๓๑}ๆ ทุก^{๓๒}เหรียญ^{๓๓}มี^{๓๔}ใช้^{๓๕}ๆ แล^{๓๖}บุตร^{๓๗}หลาน^{๓๘}ของ^{๓๙}คน^{๔๐}ไทย
 ถือ^{๔๑}พุท^{๔๒}ษาศ^{๔๓}นา แล^{๔๔}เป็น^{๔๕}เจ้า^{๔๖}แผ่นดิน^{๔๗}อยู่ใน^{๔๘}พระ^{๔๙}ราช^{๕๐}อา^{๕๑}ณา^{๕๒}
 จัก^{๕๓}นี้ ไม่^{๕๔}คว^{๕๕}ร^{๕๖}จะ^{๕๗}เอา^{๕๘}เคร^{๕๙}อง^{๖๐}ห^{๖๑}มา^{๖๒}ย^{๖๓}ของ^{๖๔}ศา^{๖๕}ศ^{๖๖}นา^{๖๗}อื่น^{๖๘}ๆ แล^{๖๙}รูป^{๗๐}
 แล^{๗๑}นาม^{๗๒}เจ้า^{๗๓}แผ่นดิน^{๗๔}ประเทศ^{๗๕}อื่น มา^{๗๖}เป็น^{๗๗}เคร^{๗๘}อง^{๗๙}ประ^{๘๐}ค^{๘๑}บ^{๘๒}แต^{๘๓}ง^{๘๔}ตัว^{๘๕}
 บุ^{๘๖}ตร^{๘๗}หลาน^{๘๘}ของ^{๘๙}ตัว^{๙๐}เลย เพราะ^{๙๑}ฉ^{๙๒}น^{๙๓}นี้^{๙๔}แต่^{๙๕}นี้^{๙๖}ไป^{๙๗}ขอ^{๙๘}เส^{๙๙}ย^{๑๐๐}เก^{๑๐๑}ติ^{๑๐๒} ข^{๑๐๓}าย^{๑๐๔}หญิง^{๑๐๕}
 ใน^{๑๐๖}กร^{๑๐๗}ง^{๑๐๘}น^{๑๐๙}อก^{๑๑๐}กร^{๑๑๑}ง^{๑๑๒}ท^{๑๑๓}ัง^{๑๑๔}ไฟ^{๑๑๕}ว^{๑๑๖}ผู้^{๑๑๗}ดี บ^{๑๑๘}ัน^{๑๑๙}ตา^{๑๒๐}อยู่^{๑๒๑}ใน^{๑๒๒}พระ^{๑๒๓}ราช^{๑๒๔}อา^{๑๒๕}ณา^{๑๒๖}จัก^{๑๒๗}
 อย^{๑๒๘}่า^{๑๒๙}ไ^{๑๓๐}้^{๑๓๑}เอา^{๑๓๒}ทอง^{๑๓๓}เหรียญ^{๑๓๔}เงิน^{๑๓๕}เหรียญ^{๑๓๖} มา^{๑๓๗}เจ^{๑๓๘}าะ^{๑๓๙}ว^{๑๔๐}้อ^{๑๔๑}ย^{๑๔๒}ทำ^{๑๔๓}เป็น^{๑๔๔}เคร^{๑๔๕}อง^{๑๔๖}
 แต^{๑๔๗}ง^{๑๔๘}ตัว^{๑๔๙}บุ^{๑๕๐}ตร^{๑๕๑}หลาน^{๑๕๒}เลย ขอ^{๑๕๓}ใ^{๑๕๔}้^{๑๕๕}เส^{๑๕๖}ย^{๑๕๗}เป็น^{๑๕๘}ฉ^{๑๕๙}ิน^{๑๖๐}ชา^{๑๖๑}ค^{๑๖๒}ที่^{๑๖๓}เด^{๑๖๔}ียว^{๑๖๕}
 ๐๘/๑๐/๒๕๖๖
 เงิน^{๑๖๖}เหรียญ^{๑๖๗}ทอง^{๑๖๘}เหรียญ^{๑๖๙}ใคร^{๑๗๐}มี^{๑๗๑}ใคร^{๑๗๒}หา^{๑๗๓}ได้^{๑๗๔}ก็^{๑๗๕}ง^{๑๗๖}ใช้^{๑๗๗}ส^{๑๗๘}อย^{๑๗๙} ช^{๑๘๐}้อ^{๑๘๑}จ^{๑๘๒}่าย^{๑๘๓}
 ข^{๑๘๔}าย^{๑๘๕}แล^{๑๘๖}ก^{๑๘๗}ไป^{๑๘๘}กับ^{๑๘๙}เงิน^{๑๙๐}ตรา^{๑๙๑}ใน^{๑๙๒}กร^{๑๙๓}ง^{๑๙๔}นี้^{๑๙๕}เก^{๑๙๖}ติ^{๑๙๗} ด้^{๑๙๘}วย^{๑๙๙}ย^{๒๐๐}ค^{๒๐๑}นี้^{๒๐๒}เงิน^{๒๐๓}เหรียญ

ลูกค้าต่างประเทศ ก็เอาเข้ามา ใช้สอยมาก เมื่อรับไว้ใช้สอย
 แก่กันก็ได้อยู่ คุ้มไม่ใคร่ จะเปนแดงเพราะคนทำปลอมมาก
 ควรเชื่อได้ ดีกว่าเงินตราทำในกรุงนี้ ในหลวงไม่ห้าม
 การใช้สอยเงินเหรียญในการซื้อขายเลย ถึงในท้องพระคลัง
 บัดนี้เงินเหรียญก็มีมาก การหลวงก็จะใช้จ่ายเงินหลวง
 ประปนไปกับเงินตราที่ทำในกรุงนี้ ถ้าราษฎรไม่เชื่อเนื้อ
 เงินเหรียญ ก็จะตีตราอย่างตราเงินบาท ลงในแผ่นเงินเหรียญ
 มาให้เป็นสำคัญให้ราษฎรเชื่อว่าเป็นเนื้อเงินดี หมายประกาศ
 มาณวันพฤหัสบดี เดือนเจ็ด ขึ้นสี่ค่ำ บรมเสงนพศก ๒๔๖๖
 หนึ่งให้ราษฎรทั้งปวงรู้พิกัตในที่ จะใช้เงินเหรียญดังนี้ ๓ เหรียญ
 คิดเป็นเงิน บาท ๕ บาท ๖ เหรียญเป็นเงิน ๑๐ บาท ๘ เหรียญ
 เป็นเงิน ๑๕ บาท ๑๒ เหรียญ เป็นเงิน ๒๐ บาท
 ๒๕ เหรียญเป็นเงิน ๕๐ บาท ๔๘ เหรียญเป็นเงิน ๘๐ บาท
 ๖๐ เหรียญ เป็นเงิน ๑๐๐ บาท ให้ราษฎรรู้พิกัตดังนี้
 แล้วให้ ใช้สอยกันเทอญ

ประกาศถึงกระสุนทางเสด็จพระราชดำเนิน

ด้วยเจ้าพระยามรราชวาทินางค์นรินทร มหินทรายักษ์

ศรีวิชัยราชมหาย สวริยบริรักษ์ ภูมิพิทักษ์ โสภการทัณฑ์

ฤทธิ อรรครบาล สมุหบดี อภัยพิริยปรากรมพาหุ รั้งพระ

บรมราชโองการมาร พระบัณฑูรสุร สีสนาท ตำรัสเหนือเกล้า

เหนือกระหม่อมสั่งว่าให้หมายประกาศแก่บัณฑิตข้าราชการฝ่ายทหาร

ฝ่ายพลเรือนทั้งฝ่ายหน้าฝ่ายใน แลราษฎรไทย จีน มอญ ลาว

เขมร ขวน แแซก ฝรั่งเศสไปทุกเทศให้รู้แจ้งทั่วกันว่า มีพระราช

กำหนดแลขพระ อัยการสำหรับประเทศกรุงสยาม แต่ครั้ง

กรุงเทพทวารวดีศรีอยุธยาที่ทุกวันนี้เรียกว่า กรุงเก่า

นั้นสืบ ๆ มา เป็นอย่างธรรมเนียมอยู่จนตราเย้าทุกวันนี้

ถ้าพระเจ้าแผ่นดินจะเสด็จพระราชดำเนินทางสถลมารค ก็มี

ม้านำวิฆวาททางไปก่อน มีกระสุนมีขน มีดอกชดเสียบไป

บนหลังม้า แล้วจึงกระบวนองครักษ์ถือหว่าย ถือดอกชดกระยี่

เป็นลำดับ ๆ จนถึงพระราชยาน ถ้าเสด็จพระราชดำเนิน

ทางสถลมารคแล้ว ในเรือประทุนนำประตูลงในเรือคั้งในเรือกัน

ทุก ๆ ลำ แลนำแลท้ายเรือพระที่นั่งก็มีกระสุนมีขน

มีไม้คี่ตะตวยไป ถ้าเรือคั้งนำเรือพระที่นั่งถูกแข่งชนมา

ก็ตั้งคง ขาฉาตาม ถศคหมาย ถ้าราษฎรเดินขึ้นเยี่ยมหน้าต่าง

08/10/2566

เยี่ยมประต ^{ที่} ใกล้ทางเสด็จพระราชดำเนิน มา ^{ที่} ครัว
 แลเจ้าพนักงาน ^{ใน} เรือ ประต ^{หน้า} ประต ^{หลัง} ในเรือ ^{ทั้ง} ในเรือ
 พระที่นั่งก็เอากระสุนยิง ครั้นกาลล่วงมานานเมื่อครั้งแผ่นดิน
 พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร พระพุทธเลิศหล้านภา
 โไลย เสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทาน พระกระสุน ^{หนึ่ง} หนึ่ง
 หนึ่งนางของ แล้วเสด็จพระราชดำเนิน กลับมาในกลางทาง
 ทรงไต่ถามถึงผู้หญิงร้องทุกข์ถวายความว่า เจ้าพนักงาน ^{ใน} เรือ ^{ก็}
 เอากระสุนยิง ถูกดวง จักษุแตก ครั้นได้ทรง ^ส สกย แล้ว
 ทรงพระมหากรุณาโปรด ใ้เรือ ^{เรือ} พระที่นั่ง แล้วดำรัสสั่ง
 ให้หลวงทิพเนตรเจ้ากรมหมอ สำหรับรักษา ^จ จักษุโรค ซึ่ง ^ง
 ประจำอยู่ในเรือพระที่นั่งไปรักษา หลวงทิพเนตรจึงกลับมา
 กราบทูลพระกรุณาว่ากระสุนยิงถูกดวง ^จ จักษุแตกเสียแล้ว จึง
 พระราชทานเงินตราผ้าห่มผ้าห่ม ทำขวัญให้ ^ก กษัตริย์
 ผู้เสีย ^จ จักษุ นั้นแล้ว จึงโปรดให้มีพระราชบัญญัติห้ามว่า
 แต่นี้สืบไป ^{เม} เมื่อนำ อย่าให้เจ้าพนักงาน ^{ใน} เรือ ^{ประ} ประต ^{หน้า}
 ประต ^{หลัง} ในเรือ ^{ทั้ง} ในเรือพระที่นั่งเอากระสุนยิงเอาราษฎร
 ต่อไป เช่นแต่ให้ ^เ เองออก ^เ เองพอให้ ^ร ู้ ^ก กลัว เพราะ ^ฉ ฉนั้นเจ้าพนักงาน
 ต้องเอากระสุนเตรียมไปตามธรรมเนียม แล้วห้าม ^ค คน ^{ที่} ไม่
 เคารพ ^ร ะเวียบ ^ร ้อย แต่ด้วย ^โ โขก ^ม มือห้าม ^ข ้าง ^เ เอง ^ก ะสุน ^ข ้าง

08/10/2556

แต่ครั้งนั้นมาเจ้าพนักงานก็มีใ้เอากระสุนยิงเอาราษฎร จะเป็น
 อยู่ข้างก็แต่ที่คนมีไข้เทือกแถวเคยนำเสกซ์มาเนือง ๆ แล
 มาเป็นพนักงานเรือประตุน้ำ เรือประตูลังเรือกิ่งขึ้นใหม่ ๆ
 คั้น ๆ ถือไปตามพระราชกำหนดเดิม จึงได้ทราบบว่า
 มีเหตุขึ้นข้าง บัดนี้จึงประกาศเข้ามา ตั้งแต่บัดนี้สืบไปเมื่อนำ
 ถ้าเจ้าพนักงานเรือประตุน้ำ ประตูลังเรือกิ่ง ยิงกระสุน
 ถูกราษฎรพวกใด แล้วให้พวกนั้นสืบมาให้รู้แน่ว่าเรือประตุน้ำ
 ประตูลังเรือ กิ่งลำใดจะเป็นเรือกรมใดมาร้องฟ้องใ้ความ
 แน่แล้ว ก็ใ้ว่ากล่าวตามพระราชกำหนดที่ห้ามไว้ จะชำระ
 ทำโทษใ้ ๆใ้ทำขวัญใ้ โดยสมควร บัดนี้พระบาท
 สมเด็จบรมนารถยพิตร พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราช
 คำริห์ว่า เสกซ์พระราชดำเนินไปทางสถลมารคแลทางชล
 มารค กรมเมืองแลนายอำเภอพวกหนึ่ง กอง ๆ กงของ
 ล้อมวง มำนำรั้วแลค้ำรวจ้แลเรือประตุน้ำประตูลังเรือ
 กิ่งก็ใ้คนเสียมใ้ใ้ที่อยู่ใกล้ทางเสกซ์พระราชดำเนิน แล้วใ้
 ชาวบ้านปักประตูบ้านแลปักประตูโรงประตูร้านประตุน้ำถึงเสียม
 ทมก ก็มีใ้เป็นการที่จะบังกัน อันตรายอย่างไร อย่างหนึ่ง
 ใ้ไม่เห็น เป็นคนเสียม เห็นเป็นโทษเป็นหลายประการ คือ
 มีใ้ทอดพระเนตรเห็นราษฎรที่เคยเฝ้าแลทรงรั้วจักมาแต่ก่อน

08/10/2566

ประการหนึ่ง ปีค^๒ประต^๒โรง^๒ประต^๒ร้าน^๒ประต^๒นำ^๒ถึง^๒ไว้^๒ก็^๒จะ^๒เช่น^๒ที่
 คน^๒แอบ^๒แผลง^๒ คน^๒ที่^๒แอบ^๒แผลง^๒ อยู่^๒ใน^๒โรง^๒ใน^๒ร้าน^๒ใน^๒นำ^๒ถึง^๒นั้น^๒ จะ^๒
 เป็น^๒คน^๒ที่^๒ถูก^๒คน^๒เสียบ^๒จริต^๒ประการ^๒ใด^๒ก็^๒ไม่^๒รู้^๒ จึง^๒โปรด^๒ให้^๒มี^๒
 ประกาศ^๒ห้าม^๒ว่า^๒ตั้ง^๒แต่^๒นี้^๒สืบ^๒ไป^๒เมื่อ^๒หน้า^๒ ถ้า^๒เสก^๒จ^๒พระ^๒ราช^๒คำ^๒
 เนิน^๒ไป^๒ทาง^๒สลด^๒มาร^๒ทาง^๒ชด^๒มาร^๒ก็^๒อย่า^๒ให้^๒กรม^๒เมือง^๒นาย^๒อำเภอ^๒แล
 กรม^๒ไพร่^๒หลวง^๒ที่^๒ไป^๒นั่ง^๒กอง^๒จุก^๒ช่อง^๒ล้อม^๒วง^๒ไล่^๒ราษฎร^๒ชาว^๒บ้าน^๒ไป^๒
 ไกล^๒เลย^๒ แล^๒อย่า^๒ให้^๒ปีค^๒ประต^๒บ้าน^๒แล^๒ประต^๒โรง^๒ประต^๒ร้าน^๒ประต^๒
 ร^๒อน^๒ประต^๒แพ^๒ ประต^๒นำ^๒ถึง^๒เสียบ^๒ตั้ง^๒แต่^๒ก่อน^๒ ให้^๒ราษฎร^๒
 เจ้า^๒ของ^๒บ้าน^๒เป็น^๒ผู้^๒ใหญ่^๒ใน^๒บ้าน^๒ใน^๒เรือน^๒ ออก^๒มา^๒คอย^๒เฝ้า^๒รับ^๒
 เสก^๒จ^๒ถวาย^๒บัง^๒คม^๒ให้^๒ทอด^๒พระ^๒เนตร^๒เห็น^๒ ถ้า^๒ทรง^๒รู้^๒จัก^๒จะ^๒ไต่^๒
 ทรง^๒ตก^๒ท่าย^๒ปรา^๒ใ^๒ส^๒บ้าง^๒ตาม^๒สมควร^๒ให้^๒ไต่^๒ความ^๒ยินดี^๒ อ^๒นึ่ง^๒ให้^๒
 เจ้า^๒ของ^๒บ้าน^๒เจ้า^๒ของ^๒เรือน^๒เจ้า^๒ของ^๒โรง^๒เจ้า^๒ของ^๒ร้าน^๒ตรวจ^๒ตรา^๒
 อย่า^๒ให้^๒คน^๒เมา^๒สุรา^๒แล^๒คน^๒เสียบ^๒จริต^๒ อยู่^๒ที่^๒หน้า^๒บ้าน^๒หน้า^๒เรือน^๒หน้า^๒โรง^๒
 หน้า^๒ร้าน^๒ของ^๒ตัว^๒ เมื่อ^๒เพล^๒า^๒จ^๒วน^๒จะ^๒เสก^๒จ^๒พระ^๒ราช^๒คำ^๒ เนิน^๒ไต่^๒ไป^๒อัน^๒
 ซาก^๒ ถ้า^๒เจ้า^๒ของ^๒บ้าน^๒เป็น^๒ข้าราชการ^๒มี^๒กำลัง^๒ก็^๒ให้^๒ไล่^๒เสียบ^๒ให้^๒
 ไป^๒ให้^๒พัน^๒ให้^๒ไกล^๒อย่า^๒ให้^๒อยู่^๒ที่^๒หน้า^๒บ้าน^๒ได้^๒ ถ้า^๒ไล่^๒มิ^๒ไป^๒ ก็^๒ให้^๒
 จับ^๒ตัว^๒ส่ง^๒ให้^๒กรม^๒เมือง^๒แล^๒พวก^๒นั่ง^๒กอง^๒จุก^๒ช่อง^๒ล้อม^๒วง^๒ ถ้า^๒เป็น^๒
 ราษฎร^๒มี^๒กำลัง^๒น้อย^๒จะ^๒จับ^๒มิ^๒ได้^๒จะ^๒ไล่^๒มิ^๒ไป^๒ ก็^๒ให้^๒ไป^๒ออก^๒กรม^๒เมือง^๒
 นาย^๒อำเภอ^๒พวก^๒นั่ง^๒กอง^๒จุก^๒ช่อง^๒ล้อม^๒วง^๒ ให้^๒มา^๒ช่วย^๒ไล่^๒ช่วย^๒จับ

เสียโดยเร็วในก่อนเวลาเสด็จพระราชดำเนิน อย่าให้คนใน
 กระทบแน่ เสด็จพระราชดำเนินต้อง ไล่ต้อง จับคนเมาสุราคน
 เสียจริตให้วุ่นวายไป ถ้าเสด็จทางชลมารคก็ให้เจ้าของ
 บ้านเจ้าของเรือนเจ้าของแพ ออกมานั่งคอยเฝ้าหน้าบ้านหน้า
 เรือนหน้าแพในที่ควร จะหมอบอยู่ได้ ให้ทอกพระเมตเต้ แล้ว
 ไล่ ถ้าเห็นกระทบเสด็จพระราชดำเนินแล้ว และมีเรือพาย
 ชนต้อง สวนทางแลแข่งกระทบ ก็ให้เจ้าของบ้านเจ้าของ
 เรือนเจ้าของแพบอกห้ามให้ เรือนนั้น จอกเสีย อย่าให้พาย
 สวนพายแข่งพายคึกหน้ากระทบเสด็จพระราชดำเนินได้ ถ้า
 เปนเรือจีนใหม่ เรือแขก เรือฝรั่ง เขาไม่รู้ธรรมเนียมไทย
 ไม่เข้าใจกัน ก็ให้ใช้โย้บอกห้ามตามไม่รู้ จักภาษากัน ถ้า
 เจ้าของบ้านเจ้าของเรือนเจ้าของโรงเจ้าของร้าน เจ้าของแพ
 ไม่อยู่ ก็ให้บุตรภรรยาออกมารับเสด็จ คูแลแทนบิดาแทน
 มารดา แทนแล้ว อนึ่งถ้าราษฎร เปนจีนแลเมื่อเพลาสเสด็จ
 พระราชดำเนินไปถึงหน้าบ้านหน้าเรือนหน้าโรงหน้าร้านหน้าแพ ถ้า
 แลจะเคารพหมอบกราบอย่างไร ตามเคยมาแต่ก่อนก็ตามไซ
 ฤจะลุกขึ้นยืนยกเคารพ ตาม อย่างจีนเคารพต่อพระเจ้าแผ่นดิน
 จีนก็ตาม อนึ่งแขกแลฝรั่งถ้ารู้ ธรรมเนียมไทย จะนั่งลง
 เคารพหมอบกราบ อย่างไรก็ตาม ฤจะยืนมีศทมวกก็มีศีระ

08/10/2566

ยกมือเคารพอย่างแขกอย่างฝรั่งก็ตาม อย่าให้ข้าราชการ
 ในกระบวนเสด็จพระราชดำเนิน แลกรมเมือง นายอำเภอ
 หนึ่งกองจุกช่อง ล้อมวง แลราษฎรชาวบ้านที่ออกมาหนึ่งคอก
 เม้ารับเสด็จ ห้ามปรามว่ากล่าวชื่นใจคนนอกประเทศ
 ซึ่งพอใจจะเคารพรับเสด็จ ตามจารีตของตัว ๆ นั้น
 ให้นำหมอบลงเคารพกราบอย่างไทยเลย จึงได้ถามเสียให้รู้
 กิริยาคนนอกประเทศ แล้วจึงยอมให้คนนอกประเทศได้เ
 ปรตามใจจารีตที่เคยนิยมถือนั้นเกิด หนึ่ง ถ้าคนนอกประเทศ
 มาเข้าโรงเช่าเรือนเช่าแพของผู้ใดอยู่ ก็ให้เจ้าของโรง
 เจ้าของเรือนเจ้าของแพ เอาใจใส่คักเตือนคนนอกประเทศ
 ซึ่งไม่รู้ธรรมเนียมนั้น ให้เคารพตามธรรมเนียมคนประเทศ
 นั้น ๆ ฤตามอย่างไทยก็ตาม จึงบอกกล่าวห้ามปราม
 เสียอย่าให้ทำกิริยาอะไร ๆ ะ ๆ ไม่มีเคารพได้ เมื่อ
 เวลาเสด็จพระราชดำเนิน ทางสถลมารคทางชลมารคจกทุก
 ราย ถ้ามีเหตุเพราะคนเมาสุรา แลคนเสียจริตแลอื่น ๆ
 อันใดขึ้นที่หน้าบ้านร้านโรงผู้ใด เมื่อเวลาเสด็จพระราชดำเนิน
 ก็จะต้องหาตัวเจ้าของบ้านร้านโรงมาชำระให้ระวัง
 ใจไว้คอยคอยเทอด ที่พิมพ์มาฉนวนอาทิตย์ เกือบแปด
 ขึ้นเจ็ดค่ำ ยี่มแสง นัก สัตว์รณพศก

ประการให้ใช้เงินเหรียญนอกที่ ๒

มีพระบรมราชโองการมาพระบัณฑูรสรุสสีหนาท ให้
 ประกาศข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยทั้งปวง ในพระบรมมหาราชวัง
 ในพระบรมราชวังแลผู้สำเร็จราชการเมืองกรมการแลข้าราชการราษฎร
 ไทย จีนยวน มอญ ลาว เขมร พม่า มลายู แลคนเชื้อฝรั่งโปรตุ
 เกศเดิมแลคนเชื้อแขกทวายพม่า แขกมลายูแขกจามทุกภาษายัน
 ฑาเป็นคนชน อยู่ในพระราชอาณาจักรกรุงสยาม ทั้งปวง ทั้ง อยู่
 ในกรุงเทพมหานคร อมรรัตนโกสินทร มหินทรายุทธยา แล
 แขวงหัวเมือง ซึ่งชนกับกรุงเทพมหานครให้รู้จกทั่ว ด้วยตั้งแต่
 ได้ทำหนังสือสัญญากับชาติอังกฤษ อเมริกัน ฝรั่งเศสทั้งสาม
 เมือง แล้วมีเรือลุดค้าต่างประเทศ เข้ามาค้าขายในท่ากรุงเทพ
 มหานครมากกว่าแต่ก่อนหลายส่วน มีแต่เงินเหรียญเข้ามาซื้อ
 สินค้าล้าละสองหมื่นบ้างหมื่นบ้าง โดยน้อยก็มีมากกว่าห้าพัน
 เงินเหรียญ จะใช้ซื้อสินค้าก็ลุดค้าที่ในกรุงเทพมหานคร ก็ไม่
 ไคร่จะมีผู้ใครรับเอาเงินเหรียญไว้ ด้วยการไม่เคยใช้มาแต่
 เดิม นายห้างอังกฤษ ฝรั่งเศสอเมริกัน ซึ่งเข้ามาตั้งค้า
 ขายอยู่ณกรุง เทพมหานคร ต้องเอาเงินเหรียญให้ไปวาน
 ช่างในพระคลังมหาสมบัติ ทำเงินตรา ก็ได้โปรดให้เจ้า
 พนักงานรับช่วยทำให้ โดยทรงพระมหากรุณาภัยลุดค้าวานิช

๑๘/10/2566

ทั้งปวง แล้วได้ให้ตีพิมพ์ประกาศ ให้ราษฎร ลูกค้า
 วาณิช ใช้เงินเหรียญกับลูกค้าต่างประเทศครั้งหนึ่งแล้ว ราษฎร
 ลูกค้า วาณิชชาวกรุงเทพมหานคร แลชาวหัวเมืองชั้น
 ทั้งปวง ในพระราชอาณาจักรก็ยังรังเกียจอยู่ไม่ใช้เงินเหรียญ
 จึงทรงพระราชดำริที่ว่า เงินเหรียญเข้ามาในบ้านในเมืองก็มี
 คดกับแผ่นดินปนอันมาก ด้วยราษฎรจะได้ยังมีทรัพย์สิน
 เงินของบริวารชั้น แล แผ่นดินเมืองจีน เมืองพราหมณ์ เมือง
 แหกเทศ มลายู เมืองพม่า เมืองมอญ ที่ลูกค้าชาวยุโรป
 ได้ไปขายถึง ก็ได้ใช้เงินเหรียญกันไปแล้ว แลเมืองสงขลา
 เมืองถลาง เมืองพงา เมืองตะกั่วทุ่ง ตะกั่วป่า ชั้นชั้นกรุงเทพ
 มหานคร ที่ค้าขายถึงกันกับประเทศที่ชนแก่อังกฤษ ก็ได้ใช้เงิน
 เหรียญอยู่ช้านานมาแล้ว แลที่กรุงเทพมหานคร ทุกวันนี้
 ลูกค้า วาณิชเข้ามาค้าขายเจริญมากขึ้นกว่าแต่ก่อนหลายสิบเท่า
 คราวจะให้ใช้เงินเหรียญกันได้แล้ว เพราะฉะนั้นจึงโปรดให้
 ประกาศเข้าประกาศฉบับเก่าอีก ฉบับหนึ่ง เพื่อจะได้ลูกค้า
 วาณิช แล ราษฎร ใช้เงินเหรียญ เมื่อใช้ไม่ได้ก็ให้เอามาแลก
 ต่อพระคลังมหาสมบัติตามพิกัต สามเหรียญเป็นเงินห้าบาท
 จะโปรดให้เจ้าพนักงาน พระคลังมหาสมบัติคอยรับเงินเหรียญ
 เปลี่ยนเงินตราให้ราษฎร อึ่ง บัดนี้ก็ได้โปรดให้เจ้าพนักงาน

08/10/2566

ช่างเงินทำเงินตราเพิ่มเติมขึ้นอีกก็มาก วันหนึ่งทำได้
หลาย ๆ ร้อยบาท เพราะฉะนั้นอย่าให้ราษฎรลูกค้าวาณิช
รังเกียจเลย ให้รับใช้เงินเหมือนกับชาวต่างประเทศเด็ก
ลูกค้าชาวต่างประเทศจะได้เข้ามาค้าขายมากเสมอไป เงิน
ทองจะได้ตกอยู่ในกรุงเทพมหานคร อาณาประชาราษฎร
ก็จะเป็นสุข สมบูรณ์ สมบัติทุกประการ ประกาศมาฉวันเสาร์
แรมเจ็ดค่ำ เดือนสิบแปด ปีแสง รัชชัตรา นพ ศก

ประกาศแม่พระ ราชกุศล ซ่อมแซม ถนน

ด้วยเจ้าพญา มราชชาติเสนาง คน วัน ทรมหิน ทราธิย กิ
 รัช พระบรมราชโอง การโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม สั่งว่า ยัก
 นี้ ถนน ใน พระนคร ชำ รุก ชุก ไช มย ยั ย่อย ไปมาก สมณ ชี
 พราหมณ อนุประชา ราช ฎร เติ นไป เติ นมา ลำ ยาก จึง ทรง พระ
 มหากรรณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้เจ้าพญา มราช เชน
 แม่ กอง ทำ ถนน ที่ ชำ รุก ลุ่ม ชุก ไป นั้น ทำ เสี้ย ใหม่ ให้ เปน ปรกติ
 เปนหลาย แห่ง แล้ว ทรง พระ ราช คำ ริ ติ ว่า การ ก่อ ถนน นี้
 เปน สว ฆารณ กุศล เปน ประ โยชน์ แก่ คน ทั่ว ไป ใคร ๆ ก็ จะ
 ได้ เติ นไป มา สบาย สดวก ด้วย กัน ทุก ๆ คน ควร ที่ ทำ น ทั้ง ปวง
 จะ ยิน ติ ทำ ด้วย กัน เพราะ ฉนั้น จึง โปรดเกล้าโปรดกระหม่อม
 ให้ ประ กาศ ขอก แม่ การ พระ ราช กุศล คอ พระ บรม วงษ์ ษา ณ วงษ์
 ขำ ราช การ ผู้ ใหญ่ ผู้ น้อย ฝ่าย ทหาร พล เรือ น ค่าง นำ
 ค่าง ใน ใน พระ บรม มหาราช วัง พระ บวร ราช วัง ที่ ได้ รัช พระ
 ราช ทาน เข็ ย หวัด ใน จำนวน ฎ ยี่ ม สง น พศ ก นี้ ได้ ได้ ส่วน
 พระ ราช กุศล ด้วย กัน ตาม ได้ ตาม มี ตาม ศรั ติ ษา อู ษา ติ คือ ขอ
 ให้ เอา อิด ติ ย่าง อิด หัก ย่าง มาก แล น้อย ตาม แต่ จะ ยิน ติ
 ช่วย มาก แล น้อย ๐๘/10/2566 ไม่ ว่า ไม่ เณ จ มา เภ ม ใน การ พระ ราช กุศล
 ทุก ๆ คน เที ญ เมื่อ จะ เอา อิด ติ ฎ อิด หัก มา ส่ง นั้น

ได้มาส่งกับเจ้าพญาสมราชแม่กอง แต่ในเดือนอ้ายเดือนนี้
 ยี่มเสงนพศก โยวคให้จกหมายรายวันตามผู้ใดมีสักขา
 ใต้เอาอิดมาส่งมากแต่น้อย ให้มหาคเล็กรายงานกรายทล
 พระกรุณาให้ทรงทราบ ระทรงอนุโมทนาด้วยท่านทุก ๆ คน
 ตามรัชสัง ที่พิมพ์ประกาย การพระราชกุศล ฌวันพุทธ
 เดือนสิบสอง แรมสามค่ำ ยี่มเสงนพศก

ประกาศชื่อพระราชบัญญัติให้ใช้เงินเหรียญนอก

มีพระบรมราชโองการมา พระยาศรีสุริยราช สืบเสาะหา ได้
 ประภาษแก่ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย แลลูกค้าพานิช
 ในประเทศนอกประเทศ แลราษฎรในกรุงนอกกรุง แลหัวเมืองนอก
 เมืองโท เมืองตรี เมืองจัตวา ปากใต้ฝ่ายเหนือให้รู้ทั่ว
 ท้ายแต่ก่อนให้มีหมายประกายว่า ให้ใช้เงินเหรียญ
 ความแจ้งอยู่ในหมายประกายทั้ง ๒ ฉบับนั้นแล้ว แลทุกวันนี้
 ลูกค้าในประเทศนอกประเทศ คนเงินเหรียญเข้ามาใช้ซื้อ
 สินค้าในกรุงเทพฯ มากขึ้นทุกคราวเร็วไป คิดดูตามบัญญัติ
 ถึง ๓๐ แลเงินเหรียญเสกแล้ว เจ้าของเงินเหรียญคนเงิน
 เข้าไปแลกเงินบาท เจ้าพนักงานทำเงินบาทก็ไม่ทัน
 การที่จะใช้ จนถึงเดือนกุมภาพันธ์ก็จะต้องแจกเงินบาท
 เงินเหรียญไปแก่ข้าราชการ แลข้าราชการทั้งปวง
 รัชเงินเหรียญไปแล้ว จะเอาไปใช้ก็จะมีผู้รับข้าง ไม่มีผู้รับข้าง
 ใต้ความลำบากเพราะจะต้องไปแลกเงินบาท หมายประกาย
 ไปให้ใช้เงินเหรียญถึง ๒ ครั้งแล้วก็ยังหาใช้เงินเหรียญทั่วกัน
 ไปไม่ได้ แลตั้งแต่บัดนี้ไปจะต้องมีพระราชบัญญัติให้มีเหรียญ
 เสียข้าง เพราะไม่ฟังทำตามบังคับพระเจ้าแผ่นดิน แลเสนา
 ยศพร้อมกันบังคับประกายมา บัดนี้จึงมีพระราชบัญญัติ

08/10/2566

พร้อมกับความศรัทธาในเสนาบดีมาโต รู้ทั่วกันว่าทั้ง แต่นี้ไป ถ้า
 ข้าราชการก็ดี ลูกค้าในประเทศนอกประเทศ แลราษฎร
 คนใดที่มีเงินเหรียญ จะใช้ถ่ายค่าตัวทนาย แลใช้หนี้เงินกู้เงินยืม
 แลใช้เงินค่าสินค้า ซึ่งเกี่ยวค้างกันมาแต่ก่อน ก็ได้ผู้เจ้านั้น
 นายเงินรับเงินเหรียญ คิดสามเหรียญเช่นเงินตราห้าบาทตามพิทัก
 ซึ่งหมายมาแต่ก่อน ถ้าเจ้านั้นนายเงินไม่รับเงินเหรียญไว้
 จะรับแต่เงินตราบาทถ่ายเดียว ที่กรุงเทพฯ ให้ผู้เป็นลูกหนี้
 มาร้องต่อเจ้าพนักงาน พระคลังสินค้า ซึ่งได้ตั้งรับแลกเงิน
 เหรียญ อยู่ณพระคลังสินค้า ที่หัวเมือง ให้ผู้เป็นลูกหนี้มาร้อง
 ต่อผู้สำเร็จราชการ เมือง กรมการ จะได้หมายไปหาตัวเจ้านั้น
 นายเงินผู้ไม่รับเงินเหรียญมาว่ากล่าว ให้รับเงินเหรียญไป แล้ว
 ให้เจ้าพนักงาน พระคลังสินค้า แลผู้สำเร็จราชการ คิดหัก
 ไว้เช่นพิไนย์หลวง ร้อยละห้าบาทตามเงินมากแลน้อย เพราะ
 เจ้านั้นนายเงินมิได้ทำตามหมาย พระภาษ แต่ก่อน แลลูกค้า
 ในประเทศนอกประเทศ จะขอขายกันต่อไป ภายหน้า ว่าราคา
 สินค้าตกลงกันแล้ว จะสัญญาใช้กันเช่นเงินตราเงินเหรียญ
 ก็ได้มีหนังสือสัญญาสำคัญเช่นพะยานกันไว้ ถ้าไม่มีหนังสือ
 สัญญาเป็นสำคัญ จะมีความทุ่มเถียงต่อกัน ก็ได้เจ้าพนักงาน
 แลผู้สำเร็จราชการ เมือง กรมการ คักสินให้ใช้เงินเหรียญกันได้

แล้วให้ชักไว้เป็นพิไฉนหลวง ร้อยละห้า ทั้งแต่ฉวันพุทธ

เดือนอ้าย แรมค่ำหนึ่ง ยี่ มเสง นพศกจ ทุกราช กัวยมิได้

มีหนังสือสัญญาสำคัญต่อกันทั้ง หมายประกายนี้

ประกาย มาฉวันพุทธ เดือนสิบสอง แรมสิบค่ำ

ยี่ มเสง นักษัตร นพศก

สำนักหอสมุด

ประกาศ จะแจกตัวคุมศึกแก่ผู้ที่ไม่ควรศึก

หนังสือ พระยาสุรเสนา มาตยาธิบดีศรี สมุหพระ
 กระลาโหมฝ่ายเหนือ มาถึงข้าหลวงกองชัยในกรุงนอกกรุง
 แลผู้รักษาเมืองผู้รั้งกรมการกำหนดนายอำเภอ แลท่านคอย
 ทักตำบลดให้ทราบ ด้วยครั้งนี้มีพระบรมราชโองการ
 สั่งให้ ๑ พณ ๑ สมุหพระกระลาโหม กับตัวเราออกมา
 ชำระศึกเดช ในหัวเมืองชั้นกรมพระกระลาโหมทุกหัวเมือง
 ๑ พณ ๑ สมุหพระกระลาโหมกับเรา จึงได้จัดแจงทำ
 หนังสือคุมศึก สำหรับขุนหมื่นกรมการ แลคนซึ่งไม่
 ควรจะต้องศึกทั้งปวงแล้วได้ไปขอลงตีพิมพ์ ในโรงพิมพ์
 หลวง แล้วได้ขอรับพระราชทานให้ประทับตราค้างที่สำหรับ
 ผู้รับพระบรมราชโองการมาเป็นสำคัญแน่นอน แล้วจึงมา
 แจกแก่คนชั้นคาทไม่ควรจะต้องศึก อยู่หัวเมืองชั้นกรมพระ
 กระลาโหมทั้งปวงเพื่อจะประกาศว่าบัดนี้ เจ้าพระยาศรี
 สूरียวงษ์สมันตพงษ์พิสุทธ มหาบุรุษยวัตรไฉนคม บรมอัครมหา
 เสนาธิบดีอภัยพิริยปรากรมพาหุ ว่าที่สมุหพระกระลา
 โหม รับพระบรมราชโองการใส่เกล้าใส่กระหม่อม ทรง
 พระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมสั่งว่า ให้ศึกหลัง
 มีดเลข ในหัวเมืองชั้นกรมพระกระลาโหมทั้งปวงให้สิ้นเชิง

แต่ชนหมื่น กรมการ กำนัน พิน นายบ้านชาวท่าน มีตำแหน่ง
 ใต้รับพระราชทาน เข็มหวัด กัด ก็ ไม่ใ้รับพระราชทาน เข็มหวัด
 เป็นแต่ใ้ค่าธรรมเนียมในราชการต่าง ๆ กัด ก็ ควรใ้
 มีข้อมือเปล่าไม่ได้ศักทั้งปวงนั้น ใ้ใ้รับพระราชทาน
 หนังสือพิมพ์มีกำหนดต่าง ๆ เขียนคัมศักมาเป็นสำคัญ
 ประกาศใ้กองจับในพระบรมมหาราชวัง พระบวรราชวัง
 แลเข้าเมืองกรมการท่านคอยทักตักขู่ทั้งวัน ถ้าจับใ้
 คนที่ยังไม่ได้ศัก แจ้งความบนันว่าตัวเป็นชนหมื่นมีหนังสือ
 คัมศัก ใ้เรียกหนังสือคัมศักแล้ว ใ้ตรวจตราตรูปพรรณ
 ส่งตำตำขาวแลตำหนิที่ในตัวของตัว ซื่อกรรยาตำบยาน
 สังกัดมุลนาย ถูกต้องกัน กับอักษรสำคัญต่าง ๆ เป็นตัว
 เขียนเส้นคิน สอต่อหนังสือพิมพ์ลงไป แลตรวจตราแน่นอนแล้ว
 ก็ ขยำใ้เกาะกมหนองเหนียวไว้ใ้เหน็บเข้า จึงปล่อยใ้ใ้ไปมา
 โดยสะดวก ถ้ามีต่องก็ใ้จับตัวมาส่งกรมพระสัศักิ ๆ
 ข้าหลวงกองศักในหัวเมืองขึ้นกรมพระกระลาโหมโดยเร็ว ทรา
 คัมศักฉบับนี้ ทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมใ้
 ทำใ้กับ รูปพรรณ ผิวเนื้อ กรรยา
 บ้านอยู่ แขวง สังกัดกรม ใ้รับตรา
 หนังสือพิมพ์คัมศักไปฉวัน คำข่มเส่งนักเัตรขพฤศักกราศ ๑๓๑๙

08/10/2566

ประกาศ ออกหนังสือราชกิจจานุเบกษา

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล
 เสด็จพระราชดำเนินทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้
 พระราชทานสัญญาบัตรตั้งข้าราชการ
 ข้าราชการจากราชการสามัญ ข้าราชการ
 ข้าราชการพิเศษ พระจอมเกล้าเจ้าแผ่นดินสยาม ทรงพระราช
 ดำริที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เรียก
 สำเนาของประโยชน์ทั่วถึง แลแนบออกให้ดีขึ้น
 ใจทรงพระราชวิตกว่าราชการต่าง ๆ ซึ่งสั่งด้วย
 หมายแต่กรมวังให้สัสดีแลทลวงพื้นดินบอกตาม
 หมู่ตามกรมต่าง ๆ นั้นก็ดี การที่ยังค้ำ
 ให้นายอำเภอ มีหมายเข้าประกายแก่
 ราษฎรในกรงก็ดี การที่มีท้องตราไป
 ให้เจ้าเมืองกรมการหัวเมืองปากใต้
 ฝ่ายเหนือ มีหมายให้กำนัน
 รื้อแขวงอำเภอประกายแก่
 ราษฎรในแขวงนั้น ๆ ก็ดี พระราชบัญญัติใหม่ ๆ
 ซึ่งขึ้นเพื่อจะห้ามการที่ควร
 แลยังค้ำการที่มีควรก็ดี การ
 เตือนสติให้ระทุกแลถือพระราชกำหนด
 กฎหมายเก่าก็ดี ซึ่งแลเล็กทั้ง
 อักษรภาษีต่าง ๆ แลพิภค
 ภาษีนั้น ๆ แลลกหย่อนลง
 ฤาเพิ่มขึ้นพิภคของใน
 ภาษีนั้น ๆ ก็ดี การกระ
 เกนแลขอแรงแลบอกบุญ
 ก็ดี ว่าโดยสั้นโดยย่อเหตุใด ๆ
 การใด ๆ ที่ควรชำระราชการ
 ทั้งปวง ฤาราษฎรทั้งปวง
 จะพึงรู้ทั่วกันนั้น

08/10/2566

แต่ก่อน เป็น แต่บาท หมายถึง แล ทำคำประภาษ เจ็บน เส้น คิน สอคำ
 ลงกระภาษ ส่ง กัน ไป ส่ง กันมา แล ให้ ลอกต่อกันไปผิด ๆ ถูก ๆ
 แล ก็ เพราะ คบขหนังสือ นั้น น้อย ผู้ ที่ จะ ได้ อ่าน ก็ น้อย ไม่ รู้ ที่ ใด กัน
 ว่า การ พระ ราช ประ สงค์ แล ประ สงค์ ของ ผู้ ใหญ่ ใน แน่น คิน
 จะ ยัง คับ มา แล ตก ลง ประ การ ไท ข้าราชการ ทั้ง ปวง แล
 ราษฎร ทั้ง ปวง ก็ ไม่ ทราบ ทัก กัน ได้ ยิน แต่ ว่า มี หมาย ว่า เกณ
 ว่า ประ ภาษ ว่า ยัง คับ มา เมื่อ การ นี้ ใญ่ เกี่ยว ข้อง กับ ทั่ว ไคร ก็ เป็น
 แต่ ตาม กัน ต่อ ไป ผู้ ที่ จะ ได้ อ่าน นั้น หมาย ต้น ท้อง ทราน นั้น
 น้อย ทั่ว ถึง จะ ได้ อ่าน ก็ ไม่ เข้าใจ เพราะ ราษฎร เมือง ไทย
 ผู้ ใญ่ หนังสือ นั้น น้อย กว่า ผู้ ที่ ไม่ ใญ่ คน ไพร ๆ ใน ประเทศ บ้าน
 นอก หนังสือ ก็ อ่าน ไม่ ออก ดวง ตรา ของ ขุนนาง ใน ตำแหน่ง
 ซึ่ง จะ ยัง คับ ราชการ เรื่อง ไร จะ เป็น อย่าง ไร ก็ ไม่ รู้ จัก คุ สัก
 แต่ ว่า เห็น ดวง ตรา ที่ ตี มา ทั่ว ชาศ แล เส้น แวง ๆ แล ทั่ว ก็ ทั่ว
 ผู้ ที่ ใญ่ มา ว่า ไร ก็ เชื้อ หมก เพราะ ฉนั้น จึง มี คน โกง ๆ กต ๆ
 แท่ง หนังสือ เป็น คึง ท้อง ทราน แล บาท หมาย อ่าง รัย สั้ง วัง หลวง
 แล วัง น้า แล เจ้า นาย แล เส นาย บัก ที่ เป็น ที่ ราษฎร หนี ถือ ย้า เบง
 แล ด้ ว่า การ ยัง คับ ไป ท่าง ๆ ตามใจ ทั่ว ปราด ภา ทั่ว การ ที่
 มิ ได้ เป็น ธรรม แล ทำให้ ราษฎร เกือ คร้อ น แล เสียบ พระ
 เกียรติ ยศ ของ พระ เจ้า แผ่น คิน แล พระ นาม เจ้า นาย แล ชื้อ

ของขุนนางไป เพราะฉะนั้น บัดนี้ ทรงพระราชดำริห์ จะบำหนักโทษ
 ต่าง ๆ ทั้งว่ามาแล้วนั้น ทบชำระการ จึงโปรดให้ตั้งการ
 ที่พิมพ์หนังสือ อย่างหนึ่ง มีชื่อโดยภาษาสังฆภาษว่าหนังสือ
 ราชกิจจานุเบกษา แปลว่าหนังสือเป็นที่แห่งพระราชกิจ มีตรา
 รูปพระมหามงกุฎแลฉัตร กระหนาบสองข้าง ทวงใหญ่ ตั้งใน
 เส้นดำกั้นตัวหนังสือ นำหน้าเป็นอักษรตัวใหญ่ว่า ราชกิจจา
 นุเบกษา อยู่เบื้องบน บันทัดทุกฉบับเป็นสำคัญ แจกมาแก่คน
 ต่าง ๆ ที่ควร จะรู้ทุกเดือนทุกปี กษัตริย์ แต่เดือนห้าขึ้นเมษ
 เป็นปีที่แปด ในรัชกาลอันเป็นประจักษ์นี้ไป หนังสือในราชกิจจา
 นุเบกษานี้ คือ การใด ๆ ซึ่งได้มีท้องบัญญัติตราและบาทหมาย
 แลประกาศด้วยหนังสือเขียนเส้นดิน สอดำ ประทับตรา
 ตามตำแหน่ง ตามธรรมเนียมเก่านี้ ซึ่งได้มีแล้วไปในรัชสมัย
 ญาภิษที่ล่วงแล้ว ในเดือนนั้น ญาเดือนที่ล่วงแล้วก็จะเก็บเอามา
 ว่าแต่ย่อ ๆ ในสิ่งซึ่งเป็นสำคัญเพื่อจะให้เขียนพยาน
 แก่ท้องบัญญัติตราและบาทหมายคำประกาศ ซึ่งมีไปแล้วก่อนนั้น
 เพื่อจะให้คนที่ไ้ อ่านหนังสือก่อน เชื้อแท้แน่ใจไม่สงสัย
 ที่ไม่เข้าใจความจะได้เข้าใจ ผู้ใดไม่รู้จักความในหนังสือท้องบัญญัติ
 ไยตราบาทหมายก่อนก็จะไ้รู้ฉันทันที อนึ่งถ้าเหตุแลการใน
 ราชการแผ่นดินประการใด ๆ เกิดขึ้น พระบาทสมเด็จพระเจ้า

08/10/2566

แผ่นดินแลเสนาบดีพร้อมกันยังคืบไปอย่างไร บางทีก็จะ
 เล่าความนั้นได้มาในหนังสือราชกิจจานุเบกษาขึ้นข้าง เพื่อ
 จะให้รู้ทั่วกันมิให้เล่ากาฬิก ๆ ไปต่าง ๆ ซาก ๆ เกิน ๆ
 เป็นเหตุให้เสียราชการ แลเสียพระเกียรติยศแผ่นดินได้ หนังสือ
 ราชกิจจานุเบกษาขึ้นเมื่อตกไปอยู่กับผู้ใดขอให้เก็บไว้อย่าให้ฉีก
 ทำลายล้างเสีย เมื่อใดฉบบอื่นต่อไปก็ให้เย็บต่อ ๆ เข้า
 เป็นสมุดเหมือนสมุดจีนสมุดฝรั่ง ตามลำดับตัวเลขที่หมายหนึ่ง
 สองสามสี่ต่อ ๆ ไป ซึ่งมีอยู่ทุกหน้ากระดาษนั้นเกิด ขอให้มิ
 หนังสือราชกิจจานุเบกษาขึ้นเก็บไว้สำหรับจะได้ค้นดูราชการ
 ต่าง ๆ ทุกหมู่ทุกกรมข้าราชการแลทุกหัวเมืองโดยประกาศ
 นี้ เสด็จ ประภาคมาวันจันทร์เดือนห้าขึ้นห้าค่ำ บรมเมษ
 ยังเป็นนพศก เป็นวันที่ ๒๔๙๖ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระ
 อนุปฏิพานพิจิตร อนุมหาสิทธิไวยากรมพระชาลภษณ
 เป็นผู้รับสั่ง

ประกาศ วันสงกรานต์ ในขั้มเมีย สัมฤทธิศก แล

มีพระบรมราชโองการ ให้ประกาศแก่คนทั้งปวง

บันดาคนที่ถือพระพุทธรูปศาสนา แลธรรมเนียมเดือนคี่วัน

อย่างเช่น ใช้ในเมืองไทย รู้ทั่วกันว่า ในขั้มเมียนั้น วันอาทิตย์

เดือนห้าแรมสิบสามค่ำ เป็นวันมหาสงกรานต์ วันจันทร์

เดือนห้าแรมสิบสี่ค่ำ แลวันอังคาร เดือนหก ขึ้นห้าค่ำ

เป็นวันเนา วันพุธ เดือนหก ขึ้นสองค่ำ เป็นวันเถลิงศก

ขึ้นศักราชใหม่เช่น ๑๒๒๐ ในขั้มการทำบุญ แลเล่น

นิกขัตฤกษ์ สงกรานต์เช่น ๔ วันด้วยกัน คือเดือน

แรม ๑๓ ค่ำ ๑๔ ค่ำ แลเดือนหก ขึ้นห้าค่ำ แลสองค่ำ

เช่นนี้แล้ว คนพื้น ๆ เพื่อน ๆ เลื่อน ๆ ไตล ๆ จำการหลัง

ไม่ได้ อย่างนี้ถามว่าทำไมสงกรานต์จึงเป็นสี่วัน ก็สงกรานต์

สี่วันนี้ โดยบังคับตามคัมภีร์โหราศาสตร์วางขั้มเคยมีมา

แต่ก่อนตอก ตั้งแต่วันจันทร์ เดือนห้าขึ้นห้าค่ำ ไปจนวัน

อังคาร เดือนหก ขึ้นห้าค่ำ จกหมายช้อยในทั้งปวงให้ว่า

ขั้มเมียยังเป็นพศิก ถ้าจกฤกษ์ศักราช ให้คงเป็น ๑๒๑๙ อยู่

ตั้งแต่วันพุธ เดือนหก ขึ้นสองค่ำ ไปจนสิ้นขั้มจนถึง

วันเสาร์ เดือนสี่ แรมสิบห้าค่ำวันตรุษศกขั้มนั้น ให้จกช้อยว่า

ขั้มเมียสำเวทศิก ลงเลขฤกษ์ศักราชว่า ๑๒๒๐ แต่เลข ๗

ท้ามนับแผ่นดินซึ่งเขียนไว้บนศกนั้น เมื่อเปลี่ยนสำเรทธิศก
 แล้วให้เขียนแผ่นดินเลข ๘ ไปกว่าจะเปลี่ยนศกใหม่เกิด
 ในรัชสมัยเจ้าเรทธิศักดิ์มีอธิการมาศเดือนแปดเป็น ๒ เดือน
 เป็นเดือนจันทรทั้ง ๒ เดือน เมื่อเขียนเลขครเดือน ๘ นั้น เขียนเลข ๘
 ตัวเดียว แล้วกำหนดไว้ข้างล่างดังอย่างนี้ ๘ ให้รู้ว่า
 เดือนแปดหลังจะมีในเดือน ๘ หลังจากนั้นเขียนเลข ๘ เป็นสอง
 ซ้อนกันไว้ท้ายครดังกล่าวนี้ ๘๘ เกิด วันพุธเดือนห้า
 ขึ้นสามค่ำขึ้นเมื่อยังเป็นนพศกวันหนึ่ง วันอังคารเดือนสิบ
 แรมสิบสามค่ำขึ้นเมื่อยังเจ้าเรทธิศักดิ์วันหนึ่ง สองวันนี้ เป็นวัน
 กำหนดถือเจ้าพระพิพัทธ์เจ้า ประภาศมาวันจันทร์ เดือนห้า
 ขึ้นค่ำหนึ่งขึ้นเมื่อยังเป็นนพศก เป็นวันที่ ๒๔๙๖ ในรัชกาล
 ประจวบนี้ พระยาโหราธิบดีจางวางกรมโหราแลพระยา
 ประสิทธิ์ฤทธิการว่าที่พระครูพิรามเป็นผู้รับสั่ง

ประกาศเรื่องผูกข

ประกาศมา ด้วยท่านเสนาบดี ผู้ใหญ่พร้อมกันให้
 ประกาศแก่ราษฎรไทยจีนทั้งปวง ให้ทราบทั่วกันว่า ขันเงิน
 กำหนดที่จะได้ผูกขเงินเกินช่วย การแผ่นดิน ตามเคยอย่าง
 แต่ก่อน ขันตาจีนทั้งปวง ที่ไม่ได้สัก ไม่มี จำนวน ในทเขียน
 ทางว่ากรมพระสัศตินั้น เสนให้ทำการ พระนครคนละเดือน
 ถ้าจะไม่ทำให้เสียเงินคนละตำลึง กษัตริกา สลึง ๑ ทุกคน
 ถ้าจีนคนใด จะไม่ให้ผูกขที่ค้อมือ จะขอแต่ ฎีกาเปล่าให้เสีย
 เงินค่าจ่ายราชการตำลึงกึ่ง ค่าฎีกาสองสลึง ถ้าจีนผู้ใด
 ผูกขปลอม รับขคนผูกขจับได้ จะปรับ ๑๐ ต่อเป็นเงิน
 ๑๐ ตำลึง แต่ผู้ทำตราไปขจีนด้วยให้ฎีกาผู้แกะตราปลอม
 ข้าราชการไปเป็นสัศย จะต้อง รับพระราชอาญา ๕๐ ที่ แล้ว
 ส่งตัวไปทพ่นฆ่าข้าง ไทยมิใช่จีน สขยาณไว้ผมเป็นจีน
 เพื่อจะได้ พันจันนั้น แต่ก่อนได้ประกาศไว้ว่า ถ้ายังไม่ได้สัก
 ให้เสียเงินผูกข บัละ ๕ ตำลึง สามปีเป็นเงิน ๑๕ ตำลึง
 ค่าฎีกาสามสลึง แต่ที่ สัก แล้วนั้นให้เสียแต่คนละตำลึงกึ่ง
 ค่าฎีกาสลึงเพียง แลในปีแกะสลักคันั้น พวกไทยสขยาณ
 ไว้เขียนเป็นจีนนั้นคิดเกะกะเก็ยโงงไปเป็นอันมาก ผู้ที่ขอม
 เสียเงินได้ ๑๕ ตำลึง แลตำลึงกึ่งตามประกษา นั้นน้อยตัว

เพราะฉะนั้นในคราวผูกข้อมือครั้งนั้น พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้า
 อยู่หัวทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม สั่งว่าคนไทย
 สุขสบายนั้นพวกนั้นซื้อทรงทอพระ ราชบัญญัติ แลความที่
 เสนาบดีพร้อมใจกันบังคับขืนไปนั้น แล้วทำตามโดยง่ายไม่คิด
 ออก ๆ แหก ๆ ก็กล้งนำถือตัวว่ารู้เท่ารู้ทัน แล
 ไม่ถือตัวว่าตัวเป็นพวกชาวสวรรค์กินทิพย์ หากความซอ
 ทาวิตทาเปรียบกับคนสุขอื่น ๆ เป็นอันมากนั้น ทรงยินดี
 แก่พวกนั้นที่ได้สารภาพตัวยอมไว้ เขี่ยเงิน
 คราวผูกข้อมือ ตามบังคับขืนไปเต็ม ตามคำประกาศในคราวผูกข้อมือ
 ข้เถาะสี่ปีตักนั้น แลครั้งนี้โปรดเกล้าฯ สั่งว่าพวกคนไทย
 ที่ไว้ เขี่ยเงิน เพราะสุขสบายที่ได้เสียเงินเต็มสิบห้าตำลึงโดยที่
 ในครั้งก่อนแล้วนั้น ให้เสียแต่ห้าตำลึงเท่านั้น อีกสิบห้าตำลึงยก
 พระราชทานให้เป็นรางวัลเพราะความซื่อตรงในครั้งก่อน แลคน
 สุขสบายไว้ เขี่ยเงินที่ได้ตักแล้วครั้งก่อน ให้เสียเงินตำลึงกึ่ง
 ตามบังคับขืนไปโดยง่ายในครั้งก่อนนั้น ครึ่งนี้ให้เสียแต่กึ่งตำลึง
 เท่านั้น คำสั่งหนึ่งยกพระราชทานให้เป็นรางวัลจึงว่าแล้ว
 ถัดคนที่ไปทักในครั้งนี้เสียแต่ห้าตำลึงนั้น ถ้าไม่ยอมเสียเงิน
 ก็ให้ทำเองๆ จ้างคนแทนตัว จ่ายใช้ราชการ ๑๐๐ วัน
 คนที่ตักแล้วจะต้องเสียกึ่งตำลึงในครั้งนี้นั้น ถ้าไม่ยอม

08/10/2566

เสียเงินก็ให้รับจ่ายใช้ราชการแต่สิบวัน แลคนไทยสขยาผัน
 ไร่เขยแผ่นดิน ครั้งก่อนยังไม่ไต่คัก จึงต้องเสียแต่สิบห้าตำลึง
 ไปแล้วนั้น ถ้าในครั้งนี้เป็นคนคักแล้วก็ให้เสียแต่ทั้งตำลึง
 ฤๅทำการแต่ ๑๐ วัน ทั้งคนที่คักแล้วไต่เสียแต่ตำลึงทั้ง
 ในครั้งก่อนนั้น แลซึ่งไปรทให้ลกสองส่วนเรียกแต่ส่วนหนึ่งนั้น
 ทรงพระมหากรุณาโปรดพระราชทาน เฉพาะแต่พวกคนไทย
 สขยาผันไร่เขยแผ่นดิน ซึ่งไต่ยอมเสียเงินถ้วน ตามพระราช
 ฤๅฤๅติกาในครั้งขี้เถาะ สิบทศกจำพวกเคี้ยว คนอื่นที่หลบหลีก
 ลี้หนี แลผิดเพี้ยน ออกนอกไป ตามความตริกวรของคนที่
 ถ้อทว่าไม่เสียชาติ ที่เกิดมาได้เช่นทเวคา ถินอาหารทิพย์
 มีสติปัญญามากคิดเถียงไปต่าง ๆ นั้น ไม่โปรดให้ลก
 แก่ผู้ใดเลย ขอยามาพาโลทุมเถียงเอาเลยไม่โปรดให้ ให้เรียก
 พวกนั้นเต็มตามพระราชฤๅฤๅติกาเดิมจงทุกคน แต่คำฎีกานี้
 ก็ให้เสียเหมือนกับเงินทั้งปวงเสียเจ็ด ก็อผูกขี้ให้เสียคนละสอง
 ขอแต่ฎีกาให้เสียคนละสองสลึง ถ้าต้องจำของเร่งรัดก็ให้เสียค่าทิม
 ค่าผู้คุมตามธรรมเนียมเดิม ให้ผู้คุมเรียกตามเคยมาแต่ก่อน ครั้งนี้
 ภารผูกขี้เงินจะไต่ส่งมือผูกที่พระคลังสินค้า หน้าพระบรม
 มหาราชวังบ้านสวนตกริมแม่น้ำเจ้าพระยา ตั้งแต่วันศุกร์
 เกือบห้าขึ้นห้าค่ำ ขี้มเฝยยังเป็นพศกไป เงินที่เป็น

ลูกจ้างคนมาค้าขายแต่ต่างประเทศก็คงต้องผูก^{ผู้} จะเอาเหตุ
 นั้นมาเถียงไม่ได้ด้วยผู้ครองต่าง^{ไทย} ได้ว่ากันกับทุกคนนอกประ
 เทศ ซึ่งมาทำสัญญาแต่แรกแล้ว เพราะฉะนั้นห้ามอย่าให้
 เงินที่ไม่รู้ข้อสัญญา สำคัญผิดเอาเหตุที่ตัวเป็นลูกจ้าง
 คนนอกประเทศ ซึ่งมาอยู่ณกรุงเทพมหานครนั้นมาทุ่มเถียง
 ให้ต้องต่อว่าต่อขาน เงินทั้งปวงจงมารับ^{ผูก} โดยที่ตามปรกติ
 อย่าหลบลิ้นหนีเข้าไปในบ้านเรือนคนนอกประเทศ ให้ต้อง
 คิดตามตัวว่ากล่าวกันวุ่นวายไป ถ้าเงินผู้ใดก่อเหตุให้มีความ
 ก็จะต้องรับอาญาเจ้าพนักงานโดยโทษานโทษ กวี่ยประกาศ
 มาตามบังคับท่านเสนาบดี ณวันจันทร์ เดือนห้า ขึ้นค่ำหนึ่ง
 ปีเม็ยยังเป็นพศก เป็นวันที่ ๒๔๙๖ ในรัชกาลประ
 ทุบนั้น พระยาศรีพิพัฒน์ แลพระรัตนโกษาเป็นผู้รับ
 บัญชาสั่งให้ขุนประสิทธิ์ อภิษร สากรมาลงพิมพ์

ประกาศเรื่อง อากรเตาสรากรงเก่า

ว่าเตาสรากรงเก่า ขน โสภณเพชรรัตน์ทำมา
 เป็นจำนวนเงินยี่สิบสองร้อยชั่ง ในยี่สิบสองปีเศษที่ล่วงไป
 แล้วนี้ คนชาวกรงเก่าขายเข้าไต่มา ก็ขอสุราภินมากชน
 อากรเตาสรามีก่าไร จึงมีผู้คิดชำระประมวลอากร ฝ่ายขน
 โสภณเพชรรัตน์ รู้ตัวว่าจะมีผู้ชิงชิงรับลงมาก่อนเอาเงิน
 สิบชั่งมาบวกทุกเกล้า ๑. ถวาย ว่าทำอากรมีก่าไร ถวาย
 ได้แต่เท่านั้น นอกจำนวน ส่วนในทางว่าหาขอบวก สักหลัง
 ทราไม่ ภายหลังเงินเขียนมาทำเรื่องรวบรวมประมวลเงินขึ้น
 ในพระคลังมหาสมบัติ สิบเจ็ดชั่ง ขึ้นในเจ้าต่างกรม
 เจ้ายังไม่ได้ตั้งกรมต่าง ๆ ก็สิบสามชั่ง เป็นเงินขึ้นถึง
 เก้าสิบชั่ง รวมกับเงินเคิม สิบสองร้อยชั่ง เป็นเงิน สิบสองร้อยเก้าสิบชั่ง
 เงินเขียนร้อยเผ่าเงินล่วงหน้าทั้ง สิบสองร้อยเก้าสิบชั่ง แต่แรกจะรับ
 ทราตั้งเป็นนาย อากรไปที่เดียว จึงทรง พระราชดำริให้
 เห็นว่าซึ่ง ขน โสภณเพชรรัตน์ มากกล่าวก่อน ว่าอากรมีภาษ
 เพียงสิบชั่งเท่านั้น ก็เป็นอันตัดขาด รับแพ้แก่คนใหม่
 ผู้ประมวล อยู่แล้ว แลเงินเผ่าล่วงหน้าวกของคนใหม่นั้น
 ถึง สิบสองร้อยเก้าสิบชั่ง ๐8/10/2566
 ถ้าจะคิดค่าช่วยการ เงินเป็นดังตอกเบี้ย
 ชั่ง ตะบาท นัยความเกินกว่าจะถึงงวดซึ่งจะได้ตั้ง ถ้าจะคิด

แต่ซึ่ง ละบาททุกเดือน ปีหนึ่ง ก็ จะมาก เกินกว่าเงินสิบซึ่ง
 ซึ่ง ขุน ไสภณเพชรรัตน มวกนั้นอีก ก็ ภาษีอากรต่าง ๆ
 ซึ่ง ประมล ช่วง ซึ่งกัน อยู่ทั้ง ปวง นั้น ที่ จะ ชื่น ใน คราว เตียว
 ครั้ง เตียว นั้น ถึง แยก สิบ ซึ่ง เก้า สิบ ซึ่ง รัชช ซึ่ง ตั้ง นี้ กี่ ห่าง ๆ นี้
 โดย ถ้า ขุน ไสภณเพชรรัตน นาย อากร คนเก่า จะ รัชช ประมล ทำ
 เท่านั้น ก็ ดี ฤมาก ไป เล็ก น้อย เพียง สิบ ซึ่ง ยี่ สิบ ซึ่ง ก็ ดี
 ความ ชอบ ใน ที่ อากร เจริญ ชื่น มาก ดัง นี้ ก็ หา เป็น ความ ชอบ
 ของ ขุน ไสภณเพชรรัตน ไม่ เป็น ความ ชอบ ของ ผู้ มา ประมล
 ชื่น ใหม่ ทั้ง สิ้น ถ้า จะ ให้ ขุน ไสภณเพชรรัตน ทำ ไป ก็ เป็น เหตุ
 จะ ให้ คน ซึ่ง มา ประมล ชื่น ใหม่ นั้น ติ เคียน ได้ ว่า ใคร มีความ ชอบ
 เห็น กับ แผ่นดิน ผู้ นั้น ไม่ ได้ เป็น นาย อากร ผู้ ที่ เมือ อากร
 มี ภาษี คิด เขี่ย คบ ัง เขา เป็น ฉานา ประ โยชน์ นั้น กลับ ได้ เป็น
 นาย อากร ก็ จะ เป็น ที่ ให้ เล่า ฤ ไป ว่า ขุน ไสภณเพชรรัตน มี ผู้
 แขง แรง อุด หนุน อากร ราย นี้ ใคร จะ ช่วง จะ ชื่น เห็น จะ ไม่ ได้
 เพราะ เหตุ นี้ จึง ได้ ไป รด ส่ง ให้ ตั้ง จิน เขี่ย เป็น นาย อากร ใหม่
 มี ชื่อ ตำแหน่ง ตั้ง ว่า ขุน พิ พัท มัทยา กร ทำ อากร เตา สุรา
 กรุงเก่า ตั้ง แต่ ยี่ ม เมีย สัม ฤ ทวิ คี ก นี้ ไป ขุน ไสภณเพชร
 รัตน เป็น คน มีความ ชอบ มา แต่ ก่อน ไป รด ให้ ยก เขา ไป ตั้ง
 รัชช เขี่ย หวัท อยู่ใน พวก กรม การ กรุงเก่า เป็น พนักงาน สำหรั

08/10/2566

ช่วยว่าความเงิน เงินสิบซึ่งที่ขุน ไสภณเพชรรัตน์มาบอก
 ทูลเกล้าฯ ถวายนั้น ก็โปรดพระราชทานคืนให้ไปไม่รับไว้
 ก็วิไลย อากรเตาสราแล่นบ่อนเบี้ยนี้ ทุกแห่งทุกตำบล
 ไม่ยังมีขึ้นอยู่ถึงภายในอื่น ๆ ขึ้นแล้วขาดแล้ว เปลี่ยนกัน
 มาเปลี่ยนกันไป ส่วนในรายที่ขึ้นในหลวงใต้ ก็ไปผ่อนใช้
 ส่วนในรายที่ร้องขาด ในจำนวนรวมแจกเบี้ยหวัดนั้นทุกปี
 ไม่มีกำไรแก่ในหลวงไปสักดอก ก็เมื่อขุนพิพัฒน์มัทยากร
 ทำอากรไปนานล่วงกาลแล้วก็เห็นจะร้องขาดลง ก็เมื่อขุน
 พิพัฒน์มัทยากรร้องขาดเมื่อใด ขุน ไสภณเพชรรัตน์จะรับ
 เข้าทำใหม่ให้สูงกว่าจำนวนซึ่งขุนพิพัฒน์มัทยากรจะรับ ในภายหลัง
 นั้นแต่สักเล็กน้อย ก็จะไปโปรดให้ ขุน ไสภณเพชรรัตน์
 คืนทำอากรเตาสรากรงเก่าต่อไปคอก เพราะขุน ไสภณ
 เพชรรัตน์ทำมาได้ยี่สิบเงินอากรก็ได้เกือบครึ่ง ให้คนทั้งปวง
 ทราบว่าเงินเบี้ย เช่นขุนพิพัฒน์มัทยากร นายอากรเตาสรากรงเก่า
 ใต้ โปรดสั่งให้ตั้งไปแล้วแต่วันอังคาร เดือนห้า ขึ้นเก้าค่ำ
 ยี่สิบเบี้ย ยังเปลี่ยนพักเป็นวันที่ ๒๕-๕ ในราชกาลประจุบันนี้
 ประกาศนี้ก็มาในวันนั้น ขุนปฏิภาณพิจิตรเป็นผู้รับสั่ง
 ๐8/10/2566
 อังใต้ขึ้นว่าขุน ไสภณเพชรรัตน์กล่าวอยู่ว่า นาย
 อากรใหม่ที่เปนนี่ ขุนพิพัฒน์มัทยากร ขึ้นเงินในประมูลครั้งน

ก็ไม่มากนัก ทักตอกน้อยกว่ากันว่าชนชั้นนอก ในหลวงถกหลวง
 ว่ามากจึงทรงยินยอมตั้งไป เพราะเมื่อชนโสภณเพชรรัตน์ทำ
 อยู่ชั้นใต้ ถวายเงินนอกทางว่าว แก่เจ้าต่างกรมมากกว่า
 ที่ประมาณอีก เงินชั้นของ คนใหม่น้อยกว่าจำนวนที่จก
 ในทางว่าวว่าชั้น คำซึ่งว่าตั้งนั้นก็ไม่ใช่ชอยเลย เพราะเงิน
 นอกทางว่าวไม่ได้ยื่นให้เจ้าพนักงานรู้เห็น ไม่ได้กราบทูล
 ในหลวงเห็นแต่ไม่ได้มีจำนวนในตราตั้งแล้ว ก็ชื่อว่าให้กันเอง
 ตามใจไม่ถือว่าเงินชั้นเลย เงินอย่างนี้ถึงส่งก็ไม่ขาดค่างเลย
 ไปสักชั้นก็ จะนับว่าเงินชั้นไม่ได้ ผิดกันกับเงินชั้นต่างกรมที่มี
 ในทางว่าว ด้วยเหตุหลายสถาน

(๑) คือเงินชั้นนอกจำนวนอย่างนี้ ถ้าค้างก็
 เบียดต่อผู้ที่เจ้าต่างกรม ขุนนางที่ใดรับขึ้น จะเกาะครอง
 นายอากรเร่งรัดไม่ได้ ถ้าเกาะครองเร่งรัด นายอากรร้อง
 ฟ้องว่าขบเหง้าต้องตัดศีรษะให้นายอากรชนะ ผู้เกาะต้องเสีย
 เบี้ยปรับ แลเขียนทำขวนโดยสถานเดิมที เพราะไม่ใช่หนี้สิน
 เกี่ยวค่าง เช่นแต่เมื่อมีเขาก็ให้กันเอง

(๒) ถ้าเจ้าต่างกรมแลขุนนาง ที่ได้เงินชั้นอย่างนี้
 เช่นนี้หลวงจะเอาเงินค่างนอกทางว่าวมาตัดตั้งเงินลูกนี้ ถ้า
 นายอากรไม่ยอมเสียก็เร่งไม่ได้ ถึงเมื่อหลวงไม่ได้ค่างเลย

แต่เมื่อเร่งเองไม่ได้แล้ว จะถวายเป็นค่างนั้นเป็นหลวงก็ดี ขอ
พระบารมีให้ช่วยเร่งให้ก็ได้ เร่งไม่ได้ทั้งนั้นทั้งสิ

(๓) เงินจำนวน นอกห้องตราเช่นนี้ เมื่ออากรร้อง
ขาด ในหลวง จะคิดเฉลี่ยให้ลดด้วยช่วยแผ่นดินก็ได้

(๔) เมื่อนายอากรอื่นมีเงินไป นายอากร จะให้
ต่อไปก็ได้ จะให้แต่หน้าชกก็ได้ ไม่ให้เลยก็ได้ ด้วยนายอากรเก่า
ให้กันเอง นอกห้องตราออกจำนวน

(๕) เมื่อเจ้าต่างกรมแล้วยังไม่ได้ตั้งกรม ถ้า
ขุนนางนั้นไม่มีตัวแล้วจำนวนนั้นก็สูญไป ไม่ได้เข้ามาในหลวง
เพราะฉะนั้น เงินนายอากรใหม่ซึ่งเป็นที่ ขุนพิพัฒน์มัทยากร
บอกว่าขึ้นเท่าไรก็ชื่อว่าขึ้นเท่านั้น ถึงจะขึ้นต่างกรมจะลดน้อยไป
ก็ได้ ควรจะว่าฟังขึ้นครั้งนี้ แต่ก่อนขึ้นกันนอกห้องตรา
จะเอามาว่าไม่ได้เลย ถ้าว่าดังนั้น ก็จะต้องมีกระทรวง
ให้กันทำไมนอกห้องตราออกจำนวน โดยที่เจ้าพนักงาน
จะไม่รับทำไมไม่รับของถวายในหลวง หน้าพระที่นั่งสุทไธยสวรรย์
เข้ามาไม่ได้ถ้า ถ้าไม่มีใครทูลให้ขึ้น แล

ประกาศจ่ายเงินภาษีเข้า บำรุงพระนคร

มีพระบรมราชโองการ ให้ประภาษแก่ราษฎรในกรุงนอกกรุง ให้ทราบทั่วกันว่า แต่ก่อนในหลวงห้ามยัดเข้าไว้ ไม่ได้เอาออกไปขายนอกประเทศ ขอมให้เอาไปแต่ขอเป็นเสียบยงคนทั้งปวงที่มีใช้ชาวนา แลพ่อค้าเรือต่างประเทศ ก็มีความสบายด้วยเข้าถูกเกวียนละตำลึงบ้าง ห้าบาทบ้าง ตำลึงกึ่งบ้าง แต่ชาวนาไม่ชอบใจ เพราะขายเข้าได้น้อยไม่พอกินต้องทิ้งนาให้เปลี่ยวร้าง แลเวรนาเสียหลายหมื่นไร่ ไปหากินอย่างอื่นถึงพ่อค้าก็ไม่ชอบใจ ด้วยอยาก จะขายเข้าออกไปนอกประเทศต้องลักลอบเอาไป ครั้นเจ้าพนักงานจับได้ก็ต้องปรับจึงต้องเป็นทุกข์ระงับตัว คนที่ซื้อเข้าเก็บไว้มากกินหมดไปซ้ำ เข้าก็ผูกเหเมนเสียไปใช้ไม่ได้ จึงพากันซื้อไว้แต่ครั้งมีฝนแล้งเข้าสัก ๕ วัน ๑๐ วัน ก็คืนกันซื้อเข้าว่าจะเก็บไว้กินเมื่อเข้าแพง ชาวนาที่ไ้ที่ กตภาคาเข้าให้ขึ้นไปถึงเกวียนหนึ่ง ถึงสิบตำลึงสิบสองตำลึงเรวที่เคียว ยักนี้ผู้ใหญ่ในกรุงพร้อมใจกัน ขอมยัดให้ลูกค้าต่างประเทศซื้อเข้าไปนอกประเทศได้ ราษฎรเป็นอันมากก็คืนกันค้าขายมาก ชาวนาที่ทำมากไม่มีว่างทุกแห่งทุกตำบล แต่คนที่มิใช่ชาวนามิใช่พ่อค้าเหน จะไม่ชอบใจบ้าง ด้วยราคาเข้า

ไม่ตกลง จนคำสั่งหนึ่ง ห้าบาทคำสั่งถึงตั้งแต่ก่อน ต้องเสีย
เงินซื้อเข้ากิน มากไปกว่าเดิม บัดนี้จึงทรงพระมหากรุณา
ตกเตือนสติพวกนั้น มาว่า จงอย่าเสียใจแลเถิดเถียน ว่า
เพราะเบียดเข้าออกไป ราคาเข้าแพง อยู่เสมอไม่ตกลง
ต้องเสียเงินซื้อเข้ากิน มากไปนี้ จงคิดว่าเมื่อไม่เบียดเข้า
คนทำนาน้อยไป ฝนแล้งก็ต้องเสียเงินซื้อเข้าแพงมาก ชกเขย
ยที่เสียช้อยเมื่อเข้า ถูกเหมือนกัน ฝ่ายชาวนาได้ผลประโยชน์
เพราะนาน้อย ครั้นถึงนารกร้างเสีย ค่อเกิดเข้าแพง
จึงคิดทำก็ต้องฉาดฉางมากกว่าจะเป็นนาขึ้นได้ ก็ยาก
เหน้อยแรง จะคืนเป็นนาได้ก็ น้อยไป เพราะฉะนั้นคนพวกที่ซื้อ
เข้ากินก็ จงมีใจเอนคคคิดถึง พวกชาวนา แลพ่อค้าด้วย
เมตตากฎหมาย่าง แลส่วนตัวเมื่อ เห็นว่าต้องเสียเงิน
ซื้อเข้ากินนั้นแรงกว่าแต่ก่อนไป ก็จงมีอุสาคคคิดอ่าน
หาที่ไร่นาทำนาเองบ้าง ฤกคคค้าขายทำมาหากิน
ต่าง ๆ บ้างเถิด บ้านเมืองจะได้รุ่งเรืองด้วย การไร่นา
ค้าขายที่ทุ่งนาว่างร้าง อยู่ไม่มีไร่นาถมไป ฯ เข้าที่คน
นอกประเทศซื้อไปนั้น เสียภาษีแก่พระคลังสำหรับแผ่นดิน
กัวยน ละคำสั่ง แลเงินภาษีเข้านั้น บัดนี้ทรงพระราชาดำริห์
ว่า เพราะเบียดเข้า ออกไปนอกประเทศ จึงเกิดขึ้นแก่ต้อง

08/10/2566

พระคลังหลวง ก็เพราะคนทั้งปวงชอบเข้ากันแรงราคาไปกว่า
แต่ก่อน ต้องเสียเงินมากไป เพราะเหตุที่เข็ญเข้าให้ขายไป
นอกประเทศนั้น จะวิตกว่าเงินของตัวตกเข้ามาเช่น ภาษีเข้า
จึงไปรคเกล้า ให้จ่ายเงินภาษีเข้าจัดซื้ออิศรขนาดใหญ่
พันละห้าคำถึง แล้วให้กรมเมืองก่อแลส้อมแซมถนนหนทาง
ในพระนคร แลยังจะให้สร้างตพานข้ามคลองในพระนคร
แลรอบพระนคร ให้แน่นหนาแข็งแรง ให้คนเดินไปมาสะดวก
สบายด้วยกัน การเช่นทั้งนี้คนทั้งปวงจงยินดีอนุโมทนา
เขาเถิดว่าเหมือนกับเรียไรกัน ส้อมแซมถนนหนทาง แลตพาน
ข้ามคลองให้เดินสบายด้วยกัน ทั้งพระแลภคิษฐ์ชาววัด
ชาวบ้านทั้งปวง ประภาคมาวันพฤษภุชย์ เดือนห้า ขึ้นสิบแฉกค่ำ
ยี่มเมียยังเป็นนพศก เป็นวันที่ ๒๕๐๗ ในรัชกาลประจจุบัน
พระศรีสุนทรโวหาร พักเป็นฉวีเหมือนทนาย ของท่านผู้หญิง
อิมขันตาน เช่นสถานพระยาศรีสังคเทพเพงเป็นผู้รับสั่ง

ประกาศพระราชทานนามคลอง

มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศให้ทราบทั่วกัน ทั้งในกรุงนอกกรุงว่า คลองขุดใหม่ แขวงเมืองนครไชยศรี ยากคลอง อยู่ท้ายบ้านท่ามา ปลายคลองจากพระปฐมเจดีย์นั้น บัดนี้ พระราชทานนามชื่อว่าคลองเจดีย์บูชา เพราะใกล้ทรงบริจาคนามพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้เป็นคลองขุด เพื่อจะให้เป็นคลองบูชาพระเจดีย์นั้น มิใช่คลองของผู้อื่นสร้าง เพราะฉะนั้นให้คนทั้งปวงเรียกนามตามพระราชทานนี้ เทอดู

ประกาศมาวันศุกร์ เดือนห้า ขึ้นสิบสองค่ำ ปีมีเมียยังเป็นนพศก เป็นวันที่ ๒๕๐๘ ในรัชกาลปัจจุบันนี้ ขุนปฏิภาณพิจิตรเป็นผู้นับสั่ง

หมายประกาศว่าด้วยคนเสพสุราในวันสงกรานต์

ด้วยเจ้าพระยามหาจักรีบรมราชชาติเสนางคนรินทรมหินทรราชบีภ
 ศรีวิไชยราชแม่ไทยศวรวยขริรักษภูมิพิทักษ์โลกาภรณ์ ทังท
 ฤทธิธร นครบาล สมุหบดี อภัยพิริยปรากรมพาศุ รัชพระ
 บรมราชโองการ ใต้เกล้าใต้กระหม่อม ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า
 โปรดกระหม่อมสั่งว่า เป็นเยี่ยงอย่างแต่โบราณ ยามตรศ
 ยามสงกรานต์นี้ผู้ชายโดยมาก เป็นนักเลงขี้เมาใช้หนักเลงขี้
 มากินเสพสุราเมามายไปทุกหนทุกแห่ง แล้วก็ออกเที่ยว
 เดินไปในถนนแลซอกซนเข้าไปในวัดวาอาราม ก่อถ้อยความ
 วิวาทชกตีแทงฟันกัน ตรศสามวันเป็น ๔ ทั้งวันจ่ายเป็น
 ๕ ทั้งวันส่ง สงกรานต์สามวันฤๅสี่วันเป็น ๔ ฤๅ ๕
 ทั้งวันจ่าย เป็น ๕ ฤๅ ๖ ทั้งวันส่งนั้น มักเกิดถ้อย
 ความวิวาทตีฟันฟันแทงกันหลายแห่งหลายตำบลนัก ทั้งใน
 กำแพงพระนคร แลภายนอกพระนคร เหลือกำลังที่นายอำ
 แเภอแลกองกระเวน จะระวังดูแล แต่นี้ไปในเวลาตรศแล
 สงกรานต์ ให้เจ้าของบ้านเอาใจใส่ระวังรักษานำบ้านของ
 ครัว ถ้ามีคนเมาสุรามาเอะอะ อ้อ อึงที่หน้าบ้าน ก็ให้จับ
 เอาตัวมาส่งกรมพระนครบาลที่หน้าหทัยเผย ให้ทันเวลาที่
 ผู้นั้นยังเมาอยู่อย่าให้ทันส่งมา แต่ห้ามไม่ให้พวกบ้านอื่น ๆ

08/10/2566

ประกาศทรงปฏิสังขรณ์พระราชมณเฑียรที่เมืองลพบุรี

ที่ในพระนารายณ์นิเวศวังเมืองลพบุรีนี้ ให้มีพระ

บรมราชโองการ ให้พระยาพิไชยสงคราม ๑ พระยาวิจิตรณรงค์ ๑

พระนรินทร์เสนา ๑ ขึ้นไปเป็นแม่กองทำการปฏิสังขรณ์

ขึ้นไว้ เพื่อจะได้เป็นที่ประทับในกาลอันควร เปนที่สบาย

แลจะให้เปนพระเกียรติยศ ซึ่งได้ริชชชพระเกียรติยศพระเจ้า

แผ่นดินแต่ก่อน ชื่อพระที่นั่งเก้าในพระราชมณเฑียรนี้คือได้

ตามหนังสือพระราชมณเฑียรโบราณของสมัย แลโคลง

สรรเสริญพระเกียรติแผ่นดิน พระบาทสมเด็จพระนารายณ์มหาร

าชสมัยหนึ่ง ให้ความเปนแน่ว่าพระที่นั่งหรือกลาง ซึ่ง

มีท้องพระโรง ออกมาจากผนังสถานตั้งพระมณฑปนี้ ชื่อว่า

พระที่นั่งคสุทศสุวรรณคัษัญญมหาปราสาท พระที่นั่งซึ่งอยู่ข้าง

ทิศใต้พระที่นั่งคสุทศสุวรรณคัษัญญมหาปราสาท มีพื้นดินต่ำกำแพง

คั้นอยู่นั้นชื่อพระที่นั่งสุทธาโธสุวรรณีย์ แลพระที่นั่งยาวด้านทิศ

เหนือพระที่นั่งคสุทศสุวรรณคัษัญญมหาปราสาท มีมุขเด็จออก

แจ้งนั้น ชื่อพระที่นั่งจักรพิศาลเปนแน่แล้ว ให้ข้าราชการ

ทั้งปวงเรียกชื่อแลใช้บาทหมายตามชื่อทั้งสามนั้นเถิด

๑๐๘/๑๐/๒๕๖๕

อนึ่งพระที่นั่งซึ่งไปสร้างลงใหม่ในระหว่างพระที่นั่งคสุทศ

สุวรรณคัษัญญมหาปราสาท แลพระที่นั่งจักรพิศาลนี้เองค

ใหญ่ ช้าง ๓ ตัว ตก พระราชทานนามว่าพระที่นั่งพิมาน
 มกฏ องค์ที่วัน ออกเป็นทอง พระโรงนั้น พระราชทานนามว่าพระ
 ที่นั่งวิสุทธวิจิตรณีย์ พระที่นั่งย่อมสององค์ ต่อออกไปจาก
 พระที่นั่งวิสุทธวิจิตรณีย์ ๓ วัน ออกนั้น องค์ข้างใต้พระราช
 ทานนามว่าพระที่นั่งไชยสาครารกร องค์ข้างเหนือพระราชทาน
 นามว่าพระที่นั่งอิทธรศาคราคม ให้นำงานแลกรมการ
 ผู้เขียนใบบอกราชการ แลข้าราชการอื่น ๆ ทุกตำแหน่งใช้ลง
 ใบบอกแก่ทั้งตรา แลบาทหมายทั้งปวงตั้งนามพระ
 ราชทานนี้เทอญ ๗๕

อนึ่งเมื่อทรงพระราชดำริห์ ให้ไปจับการปฏิสังขรณ์
 พระนารายณ์ราชนิเวศวัง เมืองลพบุรีนั้น ทรงพระราช
 วิตกหนักด้วยกลัวจะไม่ขึ้นน้ำใช้ในรถแล้ง ได้มีรับสั่งโปรด
 เกล้าฯ ให้นำงานเขิกอ่าเขตุสระแก้วในพระราชวังซึ่งตนขุดเสีย
 แล้วแต่ก่อนนั้นลงตุ ขุดรดลงไปใต้สี่วาเศษ ได้
 น้ำไหลซึมออกมามากเสมอจะวัดไม่แห้งเลย น้ำก็ใสสะอาด
 จึกสนิทกินแลอาบได้ ถึงในกำลังรถแล้งนี้ น้ำก็ไม่แห้ง เพราะ
 ฉะนั้น ให้ทำทั้งปวงทรมานเดิกล้ำแม่น้ำเจ้านายใด ๆ มีข้า
 ในกรมจะอยู่ใดที่เมืองลพบุรี แลข้าราชการพวกใด ๆ จะ
 มีญาติพี่น้องญาติๆ ย่าวไพร่จะอยู่ใดที่เมืองลพบุรี ถ้าเจ้านาย

แลขุนนางพวกนั้นคิดว่า ถ้าพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า
 เจ้าอยู่หัว จะเสด็จพระราชดำเนินไป ประพาส ประทับ อยู่ที่
 พระนารายณ์ราชนิเวศวัง เมืองลพบุรี นาน ๆ แล้ว จะต้อง
 โดยเสด็จพระราชดำเนิน ไป อยู่ด้วย ถ้าเป็นรถแลงกลัว จะหา
 ที่อาไศรยยาก เพราะเรือไปจอดไม่ได้ ก็ให้คิดหาที่ไว้ที่สวน
 ในเมืองลพบุรี เช่นที่ของในกรมเจ้านายแลเป็นของตัวของ
 ท่านขุนนางนั้น ๆ เองแล้วให้เข้าไปในกรมแลย่าวไพร่อยู่รักษา
 ปลุกปล้ำปลาฤๅทำหนักรัก ฤๅทำเนียบ ฤๅเรือนที่พัก
 ไว้ในที่นั้น ๆ แลคิดให้ขุดบ่อน้ำไว้ให้ฤๅ ๔ ๖ ๕ ๖
 เขาไม้ดี แม่เตาไฟกิน พังลงลงไปทุกชั้นก็จะไต่ น้ำใช้ในที่
 ไกล ๆ หลายแห่งหลายตำบลด้วยกันคอก ของงมื่อสาท
 กิด อ่านเทศอญ หนึ่งวัดน้อยริมพระนารายณ์นิเวศ
 วังข้างใต้ ข้างกำแพงริมพระที่นั่งสุททธารักษ์ ธารอัย สวริย ออกไป
 นั้นคนเช่นอันมากเรียกว่า วัดขวิดข้างวัดจันทร์ข้าง วัดนี้
 ไปรศพระราชทานนามให้เรียกว่า วัดกระวิศราราม มีพระราช
 ประสงค์ จะทรงปฏิสังขรณ์ขึ้นเป็นพระอารามน้อยสำหรับพระ
 สงฆ์รามัญจำเวียงพระปรีดี จะตามเสด็จไป ะไต่อาไศรย
 ไกลพระราชสถาน ๐๘/10/2566 หนึ่งชื่อเมืองนี้ว่าลพบุรี เช่นแน่ เพราะ
 แปลจากคำว่าเมืองละโว้ แต่ทุกวันนี้คนชาววัดอวรุโอร

ล้น ๆ ไป อุตริ เขียนว่า เมืองนพบุรี แปลว่าเมืองใหม่
 ฤาณพเคราะห์เห็นพคุณ นพรัตน อโร ๆ คึกเหลิง เจิงเหลิง แมวไป
 ไคร ๆ อย่างเข้าอย่างเขียน อย่างเรียกตาม ให้คงใช้ว่าเมือง
 นพบุรี ทั้งเรียกทั้งเขียนเทอญ ^{หนึ่ง}เมืองสระบุรี^{นี้}
 ในพระ ราชกำหนดกฎหมายมีมาแต่โบราณ ก็เรียกแต่เขียน
 ว่าเมืองสระบุรี แต่เดี๋ยวนี้ใครเล่าเป็น ตัว อุตริ อุตริ ขุนยาพิ
 ยาพิม มาเรียกข้าง เขียนข้างว่าเมืองสระบุรี สระแปลว่า
 คนกล้า ๆ ฤกกล้า อโร กัย ลาวในหลวงก็ไม่ได้ตั้งได้ แปลง ไคร
 เล่า อุตริ อุตริ มาตัด มาแปลง ชื่อ บ้าน ชื่อ เมือง ตั้งแต่ไป
 ห้าม อย่างให้ใครเรียกเขียนใส่คืนชื่อว่า สระบุรี เลยเป็น อัน
 ซากให้เรียกว่า สระบุรี แต่เขียนว่า เมืองสระบุรี อยู่ตามเดิม
 เทอญ ^{หนึ่ง}เมืองพรหมเมืองอินทรวงเมืองนี้ แต่
 ก่อนแม่ในพระราชกำหนด กฎหมายก็เขียนไว้ว่าเมืองพรหม
 บุรี เมืองอินทบุรี เหมือนกันก็เขียนอัน ถูกต้อง อยู่แล้ว ก็มา
 ใต้นี้ใครเล่าเป็นเจ้าขบเจ้ากลอน มาอุตริ เรียกเมืองพรหม
 บุรีว่าเมืองพรหมบุรินทร์ เพื่อจะให้กลอนติดกับเมืองอินทบุรี
 เล่า อย่างนี้ไม่ถูกเลย เพราะคำว่าบุรี แปลว่าเมือง คำว่า
 บุรินทร์ แปลว่า ^{เจ้าเมืองผู้ครองเมืองผู้ว่า}นั้น ใง่หนัก ไครอย่าง
 เอาอย่าง ^{หนึ่ง}เมืองอินทบุรี^{นี้} ^{หนึ่ง}เมืองอินทบุรี^{นี้}
 คงให้เรียกว่าเมืองพรหมบุรี เมืองอินทบุรี

อยู่ตามเดิม แต่ผู้สำเร็จราชการเมืองหริศบุรีนั้นมิเห็นว่า
 พระพรหมประสาธศิลปะ ผู้สำเร็จราชการเมืองอิเศรบุรีนั้นมิ
 นามว่าพระอินทรประสิทธิ์สร ให้ข้าราชการทุกตำแหน่งเรียก
 แต่เขียนให้ต้องกันเทอญ ประกาศมาวันพททเดือน
 ห้า แรมสองค่ำ ปีมะเมียยังเป็นนพศก เปร็ววันที่๒๕๑๒ ใน
 ราชกาลปัจจุบันนี้ ขุนมหาสิทธิโวหารเป็นผู้รับสั่ง

ประกาศตั้งภาษีน้ำตาลทราย แล

น้ำตาลทรายทุกเมืองในพระราชอาณาเขตแต่ก่อน
 มีเจ้าภาษีเก็บภาษีอยู่คนเดียว เมื่อมีโรง อัฐิ ตกนี้ น้ำ
 ตาลทรายซอขายกันมีราคามากขึ้นกว่าแต่ก่อน สมเด็จพระเจ้า
 พระยาบรมมหาพิไชยญาติเนตรนาราชสุริยวงษ์ จึง
 กราบขังคมทูลแต่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ เจ้าอยู่หัว
 ให้ทรงทราบใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทว่าน้ำตาลทรายมีราคาขึ้น
 โรงน้ำตาลทรายตั้งขึ้นอีกเป็นหลายโรง ในงวักขังแสง นพศก
 เงินภาษีก็ขึ้นได้ อีกมากเห็นว่ามีเจ้าภาษีอยู่คนเดียวเงิน
 จะมากนัก จะขอรับพระราชทานแยกออกเป็นสามเจ้าภาษี
 ให้เก็บภาษีตามลำน้ำเจ้าพระยาภาษี ๑ เก็บตามหัวเมืองฝ่าย
 ทวัน ออกภาษี ๑ เก็บตามหัวเมืองฝ่ายตะวันตกภาษี ๑ จึงทรงพระ
 กรุณาโปรดเกล้าฯ คำรับว่าชอบแล้ว ให้ปลุกษาเสนาบดีให้
 พร้อมกันก่อน จึงจะออกเป็นสามเจ้าภาษีได้ สมเด็จพระ
 เจ้าพระยาจึงปลุกษาเสนาบดีเห็นพร้อมกันแล้ว จึงให้นำคำ
 ปลุกษาขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณาอีกครั้งหนึ่ง จึงทรงพระ
 กรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งเงินสินเหนที่ขุนพิสุทธสินีภาษีเจ้าภาษี
 เก็บตามลำน้ำเจ้าพระยา ตั้งแต่เมืองสมทปรากฏ เมือง
 นครเขื่อนขันธ์ขึ้นไปจนถึงเมืองพิไชย เมืองสุวรรณคโลกย์ เมือง

กำแพงเพชร ๑๙ หัวเมือง ตั้งเงินกองหยเป็นชนภาคีสัน
 ยากรเจ้าภาษีเก็บตามหัวเมือง ฝ่ายตะวันออกคือ เมืองนครเขื่อนขันธ์
 เมืองนครนายก เมืองบ่อจันทรี เมืองพริกนคม เมืองชด
 ชบุรี เมืองบางลมุง เมืองระยอง เมืองตราข เมืองจันทบุรี
 รวมกัน ๙ หัวเมือง เป็เจ้าภาษีหนึ่ง ตั้งเงินเล็กเป็นชน
 สหะระสินพิทักษ์เจ้าภาษี เก็บตามหัวเมือง ฝ่ายตะวันตก
 เมืองสาครบุรี เมืองนครไชยศรี เมืองสุพรรณบุรี เมือง
 สมุทรสงคราม เมืองราชบุรี เมืองกาญจนบุรี เมืองเพชร
 บุรี เมืองปรานบุรี รวมกัน ๘ หัวเมือง เจ้าภาษีทั้งสาม
 คนนี้ขอรับพระราชทานทำสองปี ถึงจะเก็บภาษีชาดก็ไม่
 ฟ้อง ขาดจะส่งเงินให้ครบทั้งสอง จึงทรงพระกรุณาโปรด
 เกล้า พระราชทานยกเดือนเดือนมากในจำนวน ขัมเมยสัมเรทธิ
 ศกให้เดือนหนึ่ง เจ้าภาษีทั้งสามคนนี้เตรีบทำภาษีตั้ง
 แต่ฉวันอังคาร เดือนอ้าย ชนค้ำหนึ่ง ขัมแสงนพศกต่อ
 ไปถึงฉวันอาทิตย์ เดือนสิบสองแรมสิบห้าค่ำ ขัมเมยสัม
 เรทธิศก ก็ครบวงรอบหนึ่งแล้ว จะได้ทำต่อไปอีกวงหนึ่ง
 ตั้งแต่ฉวันจันทร์ เดือนอ้าย ชนค้ำหนึ่ง ขัมเมยสัมเรทธิศกไป
 จนฉวันพฤศศเดือนสิบสอง แรมสิบห้าค่ำ ขัมแมเอกศก จึง
 ครบอีกวงหนึ่ง ตามสัญญากรวยทุลเงินทั้งสองวงเท่ากัน

08/30/2566

เพราะเดือนอธิกมาศได้ ไพรกเกล้า ๑ ยกพระราชทานเสียแล้ว
 แลตั้งแต่วันอังคาร เดือนอ้าย ขึ้นค่ำหนึ่ง ขึ้นแสงนพศกไป
 จนวันพฤหัสบดี เดือนสิบสอง แรมสิบห้าค่ำ ขึ้นแม่เอกศกนั้น
 ห้ามมิให้ผู้ใดประมุขซึ่งทำภาชนะน้ำตาลทรายเลย . ต่อตั้งแต่
 วันศุกร์เดือนอ้ายขึ้นค่ำหนึ่ง ขึ้นแม่เอกศกไปจึงจะมีช่อง
 ถ้าใครจะประมุขซึ่งภาชนะก็ได้ . ถ้าไม่มีใครขึ้นเรื่องราว
 ประมุขซึ่งเข้าภาชนะ ๓ คนจะร้องขากบ้างก็ได้ . แต่ภายใน
 สองบั้งกำหนดไว้แล้วนี้ . เข้าภาชนะน้ำตาลทรายทั้ง ๓ คน
 จะร้องขากไม่ได้ตามได้สัญญาไว้เรื่องราวแล้ว . ประกาศมา
 ณวันพฤหัสบดีเดือนห้า แรม ๓ ค่ำ ขึ้นเม็บบังเป็นนพศก เป็นวัน
 ที่ ๒๕๑๓ ในรัชกาลปัจจุบันนี้ . พระยาวรพงษ์พิพัฑ
 ฒางวางมหาดเล็กเป็นผู้รับสั่ง

ประกาศไม่ให้เรียกเงินค่านา

ที่ราษฎรตากดางทำขึ้นใหม่ในปีแรกทำ

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทรงพระเมตตาการุณาพวกราษฎร อยู่ในพระราชอาณาจัก
ทรงเห็นว่าทุกวันนี้ เพราะไปรทให้ล็กค้ำต่างประเทศซ้อเข้า
ออกไปต่างเมืองบ้าง ราคาเข้าก็แพงขึ้นกว่าแต่ก่อน เมื่อเป็น
อย่างนั้นถึงเป็นผลประโยชน์แก่ชาวนา แลพ่อค้าวานิช
ซึ่งค้าขายเข้าเจริญมากก็ ข้าราชการราษฎรที่ไม่ได้ทำนา
ค้าขายเป็นแต่ซ้อเข้ากิน ต้องเสียเงินราคาเข้าเมื่อซ้อกิน
มากไปกว่าแต่ก่อนจะได้ความรำไร จึงทรงพระราชดำริ
จะให้มิผู้ทำนาโค่นสร้างดางพงทำต่อ ๆ ออกไปให้ได้ผล
เมื่เข้ามากขึ้นกว่าแต่ก่อน ทั้งนาทุ่งแลนาสวนราคาเข้าจะค่อย
ลดหย่อนลง ผลประโยชน์แก่ผู้ทำนา แลลูกค้าขายเข้าก็คงจะมี
ราษฎรที่ซ้อเข้ากินก็ จะไม่เสียเงินมาก เพราะราคาเข้าแพง
ไปกว่าปรกติขึ้น จึงได้ทรงบัญชาท่านเสนาบดีเห็นพร้อม
ตามกระแสพระราชดำริแล้ว ไปรทให้มีประกาศนี้ มาให้ผู้
สำเร็จราชการเมือง กรมการแลกำนันแลราษฎร ทุกหัวเมือง
ทุกแขวงทุกตำบลพอผลข้าหลวงเสนา ผู้ที่เจ้าพนักงานกรมนา
ตั้งแต่งไปเรียกหางเข้าค่านาทั้งปวงให้ทราบทั่วกัน แลแล้วแล

ทำตามพระราชบัญญัตินี้ว่า ตั้งแต่ขึ้นเมื่อสำเร็จศึก
 ไปทุกปี ๆ ในภายหน้า ในที่นาทุ่งนาหว่าน ถ้าราษฎร
 ใค่นสร้างฉางพงทำนาขึ้นใหม่ในขึ้นเมื่อสำเร็จศึกนี้ แลปี
 อื่น ๆ ค่อยไปภายหน้า ช้แรกทำอย่าให้ข้าหลวงเสนาเรียกค่านา
 แก่ราษฎรเลย ด้วยผู้ทำนาใค่นสร้างฉางพงลงใหม่ ใค่นความ
 ล้าชากยากเห็น้อยมากแล้ว ในช้แรกทำเมื่อค่อยไปเป็นช้ที่ ๒
 ที่ ๓ ที่ ๔ นั้นผู้ใค่นสร้างฉางพง จะทำก็คิ ผู้อื่นจะทำ
 ค่อยไปก็คิ ให้ข้าหลวงเสนาเรียกค่านาแต่ไร่ละเพองตาม
 ที่ใค่นทำ ถ้าที่นั้นเป็นนาขึ้นอยู่ครบ ๓ ช้ แล้วเจ้าของนั้น
 ทำก็คิ ผู้อื่นทำก็คิให้เรียกไร่ละ สลึง บวก เป็นนาคู้โค
 ถ้าเจ้าของ จะทิ้งนาเสีย ก็ให้เวนแก่ผู้สำเร็จราชการเมือง
 แลกรมการ ตาม อย่างนาคู้โค แต่ฝ่ายนาสวนนาช้ก็ ถ้าราษฎร
 ใค่นสร้าง ฉางพงทำช้แรกทำ ตั้งแต่ขึ้นเมื่อสำเร็จศึกไป
 ก็ไปรดยกค่านาพระราชทานให้เหมือนกัน อย่าให้ข้าหลวง
 เสนาเรียกค่านาแก่ราษฎร ในช้นี้เลย เมื่อค่อยไป ช้ที่ ๒
 ที่ ๓ ที่ ๔ จึงให้ ข้าหลวงเสนาเรียกค่านาแต่ไร่ละ สลึง
 ตามที่ใค่นทำ ถ้าที่นั้นเป็นนาเสมอไปส้ช้ อย่างนี้แล้ว จึงเรียก
 ไร่ละ สลึง เพองตาม ^{๑๐/2566}ธรรมเนียมนาช้กันนี้เกิด ถ้าช้านั้น
 เป็นนาเก่าหรือร้างคินาเก่ายังปรากฏอยู่ จะมาคู้เอาว่าเป็นนาใค่น

สร้างทางพงนี้ไม่ได้ ให้คงเรียกค่านาตามเคย อย่างแต่ก่อน
 นี้เทอดมู ๓๓ หนึ่งเมื่อแรก จะไค่นสร้างทางพงลงนี้
 ให้บอกกล่าวกับผู้สำเร็จราชการเมือง แลกรมการให้รู้
 มีบาญชีไว้ให้แน่นอน อย่าให้เป็นที่วิวาททู่มเถียงกับเสนา
 ข้าหลวงแลกำนันไปในภายหน้าได้ ประกาศมาฉวันเสาร์
 เดือนห้าแรมค่ำยี่มเมียยังเป็นพศก เป็นฉวันที่ ๒๓๖๕
 ในรัชกาลประจจุบันนี้ ขุนเสนาประเสริฐเป็นผู้รับสั่ง
 ประกาศมานี้ด้วยการนา ขอให้เข้าในนา อย่าเป็นเช่นผมผู้รับสั่ง
 ให้เข้าในนางอกงามทุกแห่งทุกตำบล ทวีไปในพระราชาณา
 เขตร เทอดมู

สำนักหอสมุด

ประกาศค่าธรรมเนียมตรากรม

มีพระบรมราชโองการ ให้ประกาศแก่ข้าหน้าไพร่พลวง
 ที่ได้รับพระราชทานตรากรมคุ้มห้ามให้รู้ทั่วกัน ด้วยทรง
 พระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ แก่หมู่ไพร่พลวงทั้งปวง ทรงแคลง
 พระราชฤทัยอยู่ว่า เจ้าพนักงานแลเจ้าหม่อมขุนนาย จะเรียก
 ค่าธรรมเนียมเหลือเกินไป จึงโปรดให้ประกาศให้ทราบทั่วกัน
 เปนแน่เปนแน่ แยกเดี่ยวว่าไพร่พลวงที่จะไปรับตรากรมนี้ ต้องเสีย
 ค่าธรรมเนียมคนหนึ่ง ๕๐ ค่ากระดาษ สลึงหนึ่ง ค่าพิมพ์
 เพลงหนึ่ง อาลักษณ์สองไพ ค่าตราพระคลังสองไพ ตราพระ
 ราชสี่สี่สองไพ ตราพระคลังมหาสมบัติสองไพ ค่าตรวจ
 แม่กองสองไพ มหาศไทยสองไพ กลาโหมสองไพ มหาศเล็ก
 สองไพ แล ๕๐ ค่าหางว่าวแม่กองสลึง อาลักษณ์สลึง กลาโหม
 เสมียนตราสลึง มหาศไทยพระราชเสนาสลึง คลังมหาสมบัติ
 เสมียนตราสลึง มหาศเล็กเจ้าหมื่นศรีศรีรักษ์สลึง รวมกัน
 ตรากรมใบหนึ่งต้องเสียเงินเก้าสลึงเพลง ถ้าเจ้าหม่อมขุนนาย
 แลเจ้าพนักงาน จะเรียกเอาเงินค่าธรรมเนียม เกินพิกักผู้
 มากขึ้นไป อย่าให้หมู่ไพร่พลวงยอมให้ ถ้ามีฟังก์ให้ไป
 ร้องทุกข์ ณวังพระเจ้าพี่ยาเธอกรมสมเด็จพระเทศาภิบาล ซึ่งเป็น
 ม่ม่งกอง ถ้าการมีตลอดไปก็ให้มาร้องถวายฎีกาในหลวงเทอด

จะโปรดให้ชำระเงินเดิมคืนให้ ประกาศมาณวันจันทร์
เดือนห้าแรมเจ็ดค่ำ ปีมเมียะยังเปนนพศักร เปนวันที่ ๒๕-๑๓
ในราชกาลประจุบันนี้

ขุนสารบระเสวีรุ เปนผู้รับสั่ง

สำนักหอสมุด

ใบปลิว

๑๔๕

ประกาศค่าธรรมเนียมหนังสือพิมพ์ ๑๐ ยก ๑๒ ยก ๑๕ ยก

มีพระบรมราชโองการ มาน พระยัฒนเศรษฐรังษาสินหาท ให้
 ประกาศแต่บัดนี้ตาชนหมื่น ในกรุงฯ ขนหมื่นกรมการ แต่ผู้ซึ่ง
 ใ้รับพระราชทานหนังสือพิมพ์ ๑๐ ยก ๑๒ ยก ๑๕ ยก
 ยก ให้รับทั่วกัน ด้วยทรงพระมหากรุณาแก่พวกชนหมื่น
 แต่ผู้ซึ่งใ้หนังสือพิมพ์ ๑๐ ยก ๑๒ ยก ๑๕ ยก ทั้ง
 ยวง ทรงแคลงว่าเจ้าหม่อมลนาย เจ้าพนักงาน จะเรียกค่าธรรมเนียม
 หนีบเหลือเกินไป จึงโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศให้ทราบทั่ว
 กันว่า ขนหมื่นในกรุงฯ คนหนึ่งต้องเสีย ค่าหางว่าว
 ๒ หาง ๆ ละสลึง เปนเงิน ๖ สลึง ค่าตรา ๒
 ทวง ๆ ละสลึง ค่าสอบเพอง ๑ ค่ากระดาษ สลึง ๑ ค่า
 พิมพ์เพอง ๑ รวมเงิน ๑๐ สลึง ขนหมื่นกรมการ
 คนหนึ่งต้องเสีย ค่าหางว่าว ๒ หาง ๆ ละสลึง ค่า
 ตรา ๒ ทวง ๆ ละสลึง ค่าสอบหางว่าวบนเพอง ๑
 ค่ากระดาษ ๒ สลึง ค่าพิมพ์เพอง ๑ รวมเงิน ๑๑ สลึง
 คนที่ ๑๐ ยก ๑๒ ยก ๑๕ ยก คนหนึ่งต้องเสีย
 ค่าหางว่าว ๒ หาง ๆ ละสลึง เปนเงิน ๖ สลึง ค่า
 ตรา ๒ ทวง ๆ ละสลึง ค่าตรวจเพอง ๑ ค่ากระดาษ ๒
 สลึง ค่าพิมพ์เพอง ๑ เปนเงิน ๙ สลึง ๆ รวมเงิน ๑๑ สลึง ๆ

08/10/2566

รวมกันหนึ่งสี่คัมคักใบหนึ่ง ต้องเสียบค่าธรรมเนียม
 ต่างกันอย่างนี้ ถ้าเจ้าหม่อมหลวงเจ้าพนักงานจะเรียกค่าธรรมเนียม
 หนึ่งสี่คัมคักขึ้นไปกว่านี้ อย่าให้พวกขุนหมื่น แลผู้ซึ่งจะได้
 หนึ่งสี่คัมคัก ๑๐ ยก ๑๒ ยก ๑๕ ยก ยอมให้ ถ้ามี
 ฟังให้มาฟ้องกล่าวโทษ ยื่นฟ้องแก่พระยาราชาสภาวดี ณะ
 หอพระสัจจกิติ ถ้าการมีตลอดไปไม่มีผู้ชำระเงินคืนให้ ก็
 ให้มาร้องถวายฎีกาในหลวง เทอญ ฯ
 ประกาศมาฉวันจันทร์ เดือนห้าแรมเจ็ดค่ำ ปีมเมียยังเพน
 นพศก เปนวันที่ ๒๕๑๗ ในราชกาลประจุบันนี้ ขุนสาร
 ประเสริฐ เปนผู้รับสั่ง

ประกาศว่าด้วยผู้จะถวายเรื่องราว

ขอข้าราชการแลราษฎร ในกรุงนอกกรุงทั้งปวงจงทราบ
ว่าพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในพระบรมมหาราชวัง
ทรงพระเมตตากรุณา แก่ไพร่บ้านพลเมืองทั้งปวงอยู่เป็นนิตย
ใคร ๆ มีคดีขัดขวางในโรงศาลใด ๆ ก็ให้ทำเรื่องราว
เขียนใส่ในกระดาษพับเป็นใบใบ อย่าให้ม้วนยาวให้ทรงยาก
ต้องคลี่ยืดยาวไป แลเขียนแต่ข้อความที่จริง อย่าเอาเท็จ
ใส่ให้ต้องชำระลำบากไป แลอย่าว่าเป็นสำนวนแง่จน
ค้อนคัต อ้อมค้อม แล อย่าว่าคำอธิบายซ้ำต่อผู้มิมีหน้าที่
ตามโทษ แลถ้าฟ้องว่าคำคำอย่างไร อย่าเขียนลง
ให้ว่าแต่คำทอ อธิบายซ้ำต่าง ๆ ก็พอเข้าใจ เมื่อเรื่องราว
เขียนแล้ว ถ้ามีตำแหน่งเผ้าก็ให้กรวยทูล ถวายทูลถวายเอง
หน้าพระที่นั่ง ถ้าไม่มีตำแหน่งเผ้าก็จงฝากเรื่องราวนั้น
แก่ข้าราชการฝ่ายหน้าฝ่ายในผู้ใดผู้หนึ่ง ซึ่งเป็นญาติพี่น้อง
เจ้าชนมุลหมาย เป็นนายหน้านำเรื่องราวทูลเกล้าฯ ถวาย
ในทีใดทีหนึ่ง เวลาใดเวลาหนึ่งก็ได้ไม่ห้าม ผู้นำเรื่องราวทูล
เกล้าฯ ถวาย ถ้าส่งตัวเจ้าของเรื่องราวได้แล้วก็ไม่ต้อง
ฝากออกจงเอาธุระแต่ญาติพี่น้องช่วยไปพร้อมด้วย ช่วยรับเรื่อง
ราวมาทูลเกล้าฯ ถวายเถิด วันใดเมื่อใดไม่ห้าม

ถ้าไพร่ไม่มีใคร จะจนเพราะที่ ถวายเรื่อง รวาทให้ ก็ให้คอยที่
 หน้าพระที่นั่ง สทฺโธ สรวรีย ใน วัน ไกล เป็น เบื้อง หน้า วัน พระ วัน คีล
 คช ชน เจตค้ำ แรม เจตค้ำ แล วันที่ เรียกว่า วัน โทณ คือ ชน สิบ
 สี่ แล แรม สิบสี่ ค้ำ ใน เดือน ถ้วน ฤ สิบสาม ค้ำ ใน เดือน
 ขาด เวลา ย่ำ เย็น ถ้า ไม่มี ราชการ อื่น สำคัญ แล ฝน ไม่ ตก
 พระบาท สมเด็จ พระ จอมเกล้า เจ้า อยู่ หัว จะเสด็จ ออก บัง พระ ที่
 นั่ง สทฺโธ สรวรีย ย่าง ที่ แทน เชนู จาน่า พระ ที่ นั่ง สทฺโธ สรวรีย
 ย่าง แล จะ ให้ ตี กลอง วินิจ ฉัย เภา รี เรียก คน มา ถวาย ฎีกา เมื่อ นั้น
 ให้ ผู้ ที่ จะ ใคร่ ถวาย ฎีกา ถู เรื่อง รวาท เข้า มา ชู ถวาย เทอญ ๗๕
 ถ้า ขาง วัน ไกล วัน พระ ไม่ ได้ เสด็จ ออก ก็ จะ ไป รด ให้ พระ
 เจ้า ลูก ยา เชนู กรม หมื่น มเหศวร ศี วิลาศ เสด็จ ไป คอย รับ เรื่อง
 รวาท มา ถลเกล้า ๗ ถวาย แล ให้ ตี กลอง วินิจ ฉัย เภา รี เรียก คน
 ถวาย ฎีกา มา เมื่อ นั้น จง ยื่น เรื่อง รวาท ถวาย แก่ พระ เจ้า ลูก ยา
 เชนู เทอญ ๗๖ คน ถวาย ฎีกา หน้า พระ ที่ นั่ง ให้ กรม พระ ตำ รวจ
 รับ ทัว ไว้ คน ที่ มา ยื่น ถวาย เรื่อง รวาท ร้อง ฎีกา แก่ พระ เจ้า ลูก
 ยา เชนู กรม หมื่น มเหศวร ศี วิลาศ ที่ หน้า พระ ที่ นั่ง สทฺโธ สรวรีย
 นั้น ให้ กรม ล้อม พระ ราช วง รับ ทัว ไว้ อย่า ให้ ชน โรง ชน ศาล
 เทิม แล เจ้า หมู มุล นาย ซึ่ง เชนู ฝัก ฝ้าย จำ เลสย ใน ความ ฎีกา
 ที่ ร้อง แล นั้น เภา ครอง เหา ไป เชนู ฝัก จำ ของ ได้ กว่า จะ ได้

จำเลย ความภูิกานี้ เป็นข้าหลวงในพระบรมราชวัง ก็
 จะต้องส่งไปถวายในพระบรมราชวัง ถ้าจะคืนเรื่องราวให้
 ไปร้องเอาเอง ในพระบรมราชวังบ้าง จะว่าให้ไต่ ก็ว่าให้
 บ้าง โดยสมควร ประกาศมาฉวันอังคารเดือนห้าแรมแปดค่ำ
 ขึ้นเมีย ยังเป็นพศักรเป็น วันที่ ๒๕๑๘ ในราชกาลประจุบันนี้
 พระศรีสุนทรโวหารเป็นผู้รับสั่ง พระคนนี้กลัวเมีย
 นัก เหมือนข่าวกลัวนายแต่ได้ยินว่าลักสมคบชายหญิง
 ของเมีย ๆ ว่าเขาหน้าค่านักเข้าไม่ใคร่สบาย

ประกาศ โปรดให้คัดเลขไพร่หลวงหัวเมืองชน

แดนของผู้ปลอมคัดเลข

ด้วย ขอกษาพระยาราชสุภาวดีศรีสังเทพนารายณ์
 สมหมาดยาธิบดี ศรีสุเรนทราเมศวร งามวางกรมพระสุ
 วัศวดี กลาง รัยพระบรมราชโองการได้เกล้าไล่กระหม่อม ทรง
 พระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมสั่งว่า เมื่อครั้งแผ่นดิน
 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ พระบาทสมเด็จพระ
 พระพุทธเลิศหล้านภาไลย พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้า
 อยู่หัวทั้ง ๓ พระองค์ ก็ทรงพระราชดำริห์การซึ่งจะรักษา
 พระราชอาณาจักร ด้วยจะเกบเอาจำนวนพลสกรรเพื่อจะ
 ได้ทราบว่าจะมีไพร่พลอยู่ในกรุงเทพมหานคร แลหัว
 เมืองซึ่งชนกับกรุงเทพมหานคร จะเป็นจำนวนคนสกรรควร
 ใช้ราชการไ้มาค่น้อยเมืองละเท่าใด จึงโปรดเกล้าฯ ให้
 สักเลขไพร่หลวงสมกำลังณกรุงเทพมหานคร แล้วโปรดเกล้า
 โปรดกระหม่อมให้แต่งข้าหลวงกำกับกันออกไปสักเลข ณหัว
 เมืองเอก เมืองโท เมืองตรี เมืองจัตวา ปากใต้ ฝ่ายเหนือ
 ซึ่งเป็นเมือง ชิน ชอม ชัน ชเสมา ตามอย่างธรรมเนียมการแผ่นดิน
 สยามมาแต่เดิมแต่ก่อน เมื่อการสักเลขเช่นไปดังนี้
 มีคนบางจำพวกที่เป็นคนใจเมาเกียจคร้านในราชการ ไม่ภ

ใจให้ กอง สัก สัก ท้อง มือ สัก หลัง มือ) กแล้ว จะมี ญาณ ชี้อยู่ เกน
 ใช้ราช การ จึง คบ คิค กัน ปลอม สัก กัน แล กัน หวัง จะมี ให้ ใช้
 ราชการ ครั้น จะ ไม่ สัก กั กแล้ว จะ จับ กุม มา ทำ โทษ ครั้น มี ผู้ ร้อง ฟ้อง
 ว่า กล่าว พิจารณา เปน สัจ ว่า คบ คิค กัน ปลอม สัก จริง จึง ให้
 ลง พระ ราช อาญา เข็ม ยนต์ ส่ง ไป จำ ไว้ ณ กุด ย่าง เปน ตะ พุน หน้ำ ช้าง
 ย่าง มือ ย่าง มา แแต่ ก่อน ๓๕ ครอง น พระ บาท สม เต็จ พระ จอม เกล้า
 เจ้า อยู่ หัว เสด็จ ถึง ราช สัม บั ตติ ยรม ราช ภา ณี เศก แล แล้ว จึง
 ไป รท เกล้า ไป รท กระ หม่อม ให้ สัก เลข ไข พร่ หลวง สม ก่า ลัง ณ กรง
 เทพ มทาน คร แล หัว เมือง ชน กับ กรง เทพ มทาน คร เหมือน
 อย่าง พระ บาท สม เต็จ พระ เจ้า อยู่ หัว ทั้ง ๓ พระ องค์ แแต่ ก่อน ๓๕
 ครอง น มี ข้า มิช หมาย ไข พร่ พวก กล่าว ไข พร่ หลวง อาษา เมือง สั พพร ณ
 บุรี ๑๐๒ คน คบ คิค กัน ปลอม สัก เหา เอง ทำให้ กอง สัก สัก ไม่
 ครั้น มี ใจ ทรวง ฟ้อง ว่า กล่าว ท่าน เสนา บั ตติ ส่ง มา ให้ กรม พระ
 สุวั ศวก ี่ ขำ ระ ร์ ขั เปน สัจ จึง นำ ข้อ ความ ชน กราย ยัง คม
 ทล พระ กร ณหา จึง ทรง พระ ราช คำ วิ ธี ว่า จะ ให้ ส่ง พระ ราช
 อาญา เข็ม ยนต์ ส่ง ไป จำ ณ กุด แล คัก เปน ตะ พุน หน้ำ ช้าง ทก คน
 เหมือน อย่าง แแต่ ก่อน ๓๕ ก็ ทรง พระ มหา กร ณหา แก่ ไข พร่ พล ทั เปน
 คน โฉก เซลา พล อย ผู้ อนุ ยอม ให้ ปลอม สัก ไป นั้น จะ ได้ ความ
 ยาก แแต่ ัน เตื่อ ทร ัน มาก นั ก จึง ไป รท ให้ เหา แแต่ ทั เปน ัน เหา ัน

คิด ๔ คน ไปลักเงินไพร่หลวง ทพุ่นหญ้าช้าง ไพร่ นอกนั้น
ไปรดให้ลัก แผลง เป็นไพร่หลวง คง ตามเดิม ให้เข้าเรือน
หนึ่ง ออกสองเรือน ถึงสามขัง ให้เข้าเรือนหนึ่ง ออกสามเรือน
เหมือนไพร่หลวงทั้งปวง ๕ ๖

แล้วจึง ทรงพระราชดำริห์ต่อไปว่า ไพร่หลวงไทย
ลาว สมข้าเจ้า ย่าวข้าราชการ ในกรุงเทพมหานคร แลหัวเมือง
ทั้งปวง จะคบคิดกัน ปลอมลัก หลังมือเหมือนไพร่หลวงลาว
อาสาเมืองสุพรรณบุรี ก็คงจะมีอยู่ยังหาสิ้นเชิงไม่ เพราะ
ฉนั้นจึงให้หมายประกาศว่า แค้นนี้เสียไปให้ข้าหลวง แลผู้สำ
เรจราชการ เมือง กรมการ นายบ้านนายอำเภอ ท่าน คอยทุกคำ
ยด แลราษฎรที่จงรักภักดีเห็นแก่แผ่นดิน ตรวจตราสืบสวน
กัน ถ้ารู้ว่าไพร่หลวงสมกำลัง พวกใด ณบ้านเมืองใด คบคิด
กัน ปลอมลัก หลังมือตามอำเภอใจไม่เข้ามาศักดิ์ ณะกรงเทพ
มหานคร แลหัวเมืองที่มีกองสัก ออกไปศักดิ์ทั้งนี้ ก็ให้
นำข้อความมาร้องฟ้องต่อข้าหลวง แลผู้สำเรจราชการ
เมือง กรมการ นายบ้านนายอำเภอ แลให้บอกส่งเข้ามา
ณะกรงเทพมหานคร ถ้าชำระเป็นสัก จะเป็นคนมากน้อย
เท่าใด จะให้ส่ง พระราชอาญาแก่ผู้กระทำผิดตามโทษา
นุโทษ แต่โทษนั้น จะได้ พระราชทานเงินตราเป็นบำเหน็จ

รางวัล ไม่น้อยกว่าชั่งหนึ่ง ไม่มากกว่าสอง ชั่งตามมีความชอบมากแลน้อย คนที่เป็นต้นเหตุ แลคนที่ยอมตัวให้สัก จะให้รับพระราชอาญา แลปรับใหม่ตามโทษานุโทษ คล้ายกับตัว อย่างซึ่งเป็นไปแล้วนี้ ให้มีหนังสือพิมพ์ประกาศ ออกมา แต่วันพฤษ์ เดือนหก ขึ้นสองค่ำ ยี่สิบสาม สำนเรทธิ ศก เป็นวันที่ ๒๕๒๒ ในรัชกาลประจุบันนี้

ประกาศพระราชพิธีจรดพระนังคัล

ประกาศมาให้ทราบทั่วกันทั้งหัวเมืองแลในกรุง ว่า

การพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนา ได้ทำแล้วณกรุงเทพมหานคร
 ณวันพฤหัสบดี เดือนหก ขึ้นสิบค่ำ ขึ้นเม็ยสัมฤทธิศก
 เจ้าพระยาบรมราชโขนแทนที่เจ้าพระยากระษेत्रราชพิบัติผู้ลงไป
 เจ้าจอมเจ้าแก้ว ๔ คน เจ้าจอมหมงขุนทรเจ้าพระยารัตนาธิเบศ ๑
 เจ้าจอมขลิบ ขุนพระศรีวิโรจนราชเสวรัฐ (ทิษ) ๑ เจ้าจอม
 เอมขุนทรจมนวิสุทธิ สมบัติ เรือง ๒ เจ้าจอมอุ่มขุนทรหลวงภักดี
 อากรสังข์) ๑ เป็นนางเทพีหยาเข้าปลุกทั้ง ๔ นาง เจ้าพระยา
 บรมราชโขนเข้าไต้สำรับอย่างกลาง พระโคกหินเข้าเปลือก ๑ ถั่ว ๑
 หญา ๑ น้ำ ๑ การก็เช่นตั้งปีหลัง ๒ ปี ๓ ปี มาแล้ว
 ได้ราษฎรเริ่มการนาในพระราชอาณาเขตร ตั้งแต่ณวันศุกร์
 เดือนหก ขึ้นสิบเอกค่ำ ไปเถิก ๖๕ อย่าคอยพระราชพิธีเลย
 ประกาศมา ณวันพฤหัสบดี เดือนหก ขึ้นสิบค่ำ ขึ้นเม็ยสัมฤทธิศก
 เป็นวันที่ ๒๕๓๕ ในรัชกาลปัจจุบันนี้ พระศรีสุนทรโวหาร
 เป็นผู้รับสั่ง

๗

ประกาศว่าด้วยผู้ใช้คำผิด แล

คำว่าสำเนา ๆ๑ เสร็จนี้ถ้าเขียนสลับโยกกับตัว ~~๕๓~~ ๑
 เห็นว่าจะเป็นคำเขมร แปลว่าแล้ว ว่าจบว่าสุดการ ฯ แต่คน
 วัตถุประสงค์ของ คือ ออกมามาก สงสัยว่าจะเป็นคำมาแต่ มคธ
 ที่เรียกกันว่ายาพินันว่าสมิทธิ จึงมักเขียนว่า สำเรทธิบ้าง
 สำเรทขบ้าง เสรทธิบ้าง เสรทขบ้าง ครั้นพิจารณาเหตุที่เป็น
 อันน่ารังเกียจ ว่าเป็น อุตริชาววัตถุประสงค์ก็ไป หนังสือ
 ฌย โยธาณ มีเขียนว่า สัมฤทธิ เหมือนกับชื่อของ สัมฤทธิ ก็มี
 คำนั้นแลเห็นจะมาแต่คัมภีร์ว่าสมิทธิแท้ แปลว่าเต็มว่าพร้อม
 ว่าไต่การ ว่าครบถ้วนเพราะฉะนั้น ตั้งแต่ไปเสีย ความที่ว่าแล้ว
 ให้เขียนว่า ~~๕๓~~ สำเนา แลเสร็จทั้งนี้ทุกแห่ง คำที่ว่าเต็มว่า
 พร้อมว่าครบถ้วนทั้งคำว่าผู้สำเรทธิราชการ แล สำเรทธิ
 ศกให้ ใช้ว่าสัมเรทขทั้งนี้ เทอญ สัมใน สัมเรทธิ ให้เขียนเป็น
 สัมทั้งนี้ จึง จะถูก เหมือนกับคำว่าคัมภีร์ ถ้าเขียนว่าสำ
 ในสำเรทธิ ก็จะไม่งามเป็นที่ รังเกียจเหมือน ว่าคำที่ต่างคน
 เขียน ในคำว่าคำภีร์นั้น ฯ ก็ฝ่ายคำว่าสำเนาที่แปลว่าแล้ว
 ว่าสุดว่าจบนั้น คงให้เขียนว่าสำเนาอย่าหลงเขียนว่าสัมเนาเลย
 ประกาศมาวันพฤหัสบดี เกษนศก ขึ้นสิบสองค่ำ ปีมเมียสัมฤทธิศก
 เป็นวันที่ ๒๕๓๗ ในราชกาลปัจจุบัน ขุนปฏิภาณพิจิตรเป็นผู้รับสั่ง

08/10/2566

ประกาศ ห้ามมิให้ขอทำภาษีพล

มีพระบรมราชโองการดำรัสว่า มีผู้^๒มีชื่อต่าง ๆ
ต่างนำข้างต่างในข้าง รัชชเอาเรื่องราวของจีนเป็นพวกฟ้อง
มาขึ้น ให้กราบทูลพระกรณารัชชอาษาว่าจะทำภาษีพล^๒ศก
พลแห่งพลนาย ว่าไปด้วยความคิดต่าง ๆ อย่าให้เล่าเลย
ตัดความเข้าก็คือเหตุ จะให้ใบพลแพ่งมีราคาขึ้นมากไปกว่าแต่
ก่อนทั้งสิ้น ทรงพระราชดำริเห็นว่าพลเป็นของต้องการ
กินอยู่ ก็แต่คนที่เข็นเข้าชวยขึ้นขลิมาทั้งสิ้น คนนอกประเทศ
คือฝรั่ง อัง กฤษ แยกเทศแลจีน แม้นซึ่งเข้ามาอยู่ในกรุงเทพ ฯ นี้
ก็ไม่มีใคร กินแลใช้พล มิได้เป็นสินค้าออกไปนอกพระราช
อาณาเขตเลย ไม่ควรที่จะก่อเหตุให้พลแพ่งไปกว่าแต่ก่อน
แลให้ลำบากแก่ชาวสวนพล ด้วยทั้งจีนหลายคนคิดนั้นเลย
การที่เกียสมพักษรสวนพล ตามพิภคอย่างเดิมนี้ ก็ที่อยู่แล้ว
เพราะทรงพระราชดำริเห็นดังนี้ จึงทรงพระคษนี้ภาพ
หนึ่ง อยู่หาได้สั่งให้ตั้งไปไม่ ก็ยังมีผู้กราบทูลถวายเรื่องราว
ขอทำภาษีพลแล้ว ๆ เล่า ๆ นัยมากก็กว่า๗ ครั้ง ๑๗ ครั้ง
มาแล้ว เพราะฉะนั้นจึงโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศให้ทราบ
ทั่วกัน ว่าอย่าให้จีนผู้ใด^๒ผู้หนึ่งคิดอ่านว่าจะทำภาษีพล ว่า
กล่าวก่อเหตุให้ชาวสวนพล แลราษฎรซึ่งออกพลไม่ได้

ของชอพลู กิน ได้ความสั้กเสทือนไปเสย แลอย่าได้
 ขำราช การฝ่ายหน้าฝ่ายใน นำเรื่องราวขอทำภษีพลูยิ่งกว่า
 สัมพัทษรตาม อย่างเก่าขึ้นกรายทูลข้าทรวกค่อไปเสย ไม่
 ไปรคแล้ว ให้มีแต่สัมพัทษรอยู่ตามเดิมเทอญ ประกาศ
 มาวันอาทิตย์ เดือนหกแรมห้าค่ำขึ้นเมษีสักฤทธิศัค
 ขนมหาสิทธิ ไวหาร ผู้กินเคน พระยามหาเทพ ปาด แล้วพระยา
 ราชสงครามกินเต่าเปนผู้วิสัง

สำนักหอสมุด

บระ ภาศ ^๕ชื่อพระที่ ^๕หนึ่ง ในกรงเทพ

ว่า ^๕ด้วย ^๕ชื่อพระที่ ^๕หนึ่ง ^๕ชลึงคพิมาน ^๕เรียกไ้ ^๕แต่

องค์เล็ก ^๕ริม ^๕น้ำ ^๕หลัง ^๕เทียบ ^๕นอก ^๕นั้น ^๕องค์ ^๕ใหญ่ ^๕ค้ำ ^๕เห็น ^๕ขอ ^๕เล ^๕องค์ ^๕ใหญ่
ค้ำ ^๕ได้ ^๕องค์ ^๕สูง ^๕ยัง ^๕ไม่ ^๕มี ^๕ชื่อ ^๕ซึ่ง ^๕จะ ^๕เรียก ^๕ว่า ^๕ชลึง ^๕คณ ^๕พิ ^๕มาน
ทั่ว ^๕ไป ^๕ทก ^๕หลัง ^๕ทั้ง ^๕จึง ^๕หวั ^๕คพระ ^๕คำ ^๕หณ ^๕ก้าน ^๕นั้น ^๕ไม่ ^๕ได้ ^๕เป ^๕รียบ ^๕เหมือน
ใน ^๕จิง ^๕หวั ^๕ค ^๕ท ^๕อง ^๕พระ ^๕โรง ^๕ก็ ^๕มี ^๕ชื่อ ^๕พระ ^๕ที่ ^๕หนึ่ง ^๕ต่าง ^๕ๆ ^๕พระ ^๕ที่ ^๕หนึ่ง
สน ^๕าม ^๕จัน ^๕ทร ^๕ก็ ^๕เป ^๕น ^๕ชื่อ ^๕พระ ^๕ที่ ^๕หนึ่ง ^๕องค์ ^๕เล็ก ^๕หลัง ^๕เทียบ ^๕ไม่ ^๕ได้
เป ^๕น ^๕ชื่อ ^๕ทั่ว ^๕ไป ^๕ทั้ง ^๕จิง ^๕หวั ^๕ค ^๕ท ^๕อง ^๕พระ ^๕โรง ^๕ฉ ^๕น ^๕ไ ^๕พระ ^๕ที่ ^๕หนึ่ง ^๕ช ^๕ล ^๕ง
ค ^๕ณ ^๕พิ ^๕มาน ^๕ก็ ^๕เป ^๕น ^๕ชื่อ ^๕พระ ^๕ที่ ^๕หนึ่ง ^๕องค์ ^๕เล็ก ^๕ริม ^๕น้ำ ^๕หลัง ^๕เทียบ
เหมือน ^๕กัน ^๕

๗

อน ^๕ง ^๕พระ ^๕ที่ ^๕หนึ่ง ^๕สร ^๕้าง ^๕ชน ^๕ใหม่ ^๕บน ^๕กำ ^๕แพ ^๕ง ^๕ตรง ^๕นำ ^๕พระ ^๕อ ^๕โย ^๕ส ^๕ถ
วั ^๕ค ^๕พระ ^๕ศรี ^๕วั ^๕ค ^๕น ^๕สา ^๕ค ^๕ตา ^๕ราม ^๕ชื่อ ^๕พระ ^๕ที่ ^๕หนึ่ง ^๕ไซ ^๕ย ^๕ช ^๕ม ^๕พล ^๕พระ ^๕ที่ ^๕หนึ่ง
ท ^๕ก ^๕ท ^๕อ ^๕สูง ^๕สำ ^๕ห ^๕ร ^๕บ ^๕ี ^๕ท ^๕อ ^๕ท ^๕พระ ^๕เน ^๕ตร ^๕เห ^๕น ^๕ไป ^๕ไ ^๕กล ^๕นี้ ^๕ชื่อ ^๕พระ ^๕ที่ ^๕หนึ่ง
ภา ^๕ว ^๕ถ ^๕ล ^๕ท ^๕ค ^๕ไ ^๕น ^๕ย ^๕๗ ^๕พระ ^๕ม ^๕หา ^๕ป ^๕รา ^๕สา ^๕ท ^๕บน ^๕กำ ^๕แพ ^๕ง ^๕ค้ำ ^๕น ^๕ท ^๕ว ^๕น ^๕ออก
ชื่อ ^๕พระ ^๕ที่ ^๕หนึ่ง ^๕ส ^๕ท ^๕ไซ ^๕ย ^๕ส ^๕ว ^๕ร ^๕ี ^๕๗ ^๕พระ ^๕ที่ ^๕หนึ่ง ^๕ท ^๕อง ^๕พระ ^๕โรง ^๕ใหม่ ^๕ใน ^๕ส ^๕ว ^๕น
ชื่อ ^๕พระ ^๕ที่ ^๕หนึ่ง ^๕อน ^๕น ^๕ค ^๕ส ^๕มา ^๕ค ^๕ม ^๕๗ ^๕พระ ^๕ที่ ^๕หนึ่ง ^๕องค์ ^๕สูง ^๕ค้ำ ^๕น ^๕หลัง ^๕พระ ^๕ที่ ^๕หนึ่ง
อน ^๕น ^๕ค ^๕ส ^๕มา ^๕ค ^๕ม ^๕ชื่อ ^๕พระ ^๕ที่ ^๕หนึ่ง ^๕บ ^๕ร ^๕ม ^๕พิ ^๕มาน ^๕๗ ^๕พระ ^๕ที่ ^๕หนึ่ง ^๕องค์
ค้ำ ^๕น ^๕ท ^๕ว ^๕น ^๕ท ^๕ก ^๕ท ^๕อ ^๕มา ^๕ซำ ^๕ง ^๕ใน ^๕ชื่อ ^๕พระ ^๕ที่ ^๕หนึ่ง ^๕น ^๕ง ^๕คร ^๕า ^๕ญ ^๕ส ^๕โม ^๕ล ^๕ร ^๕๗
พระ ^๕ที่ ^๕หนึ่ง ^๕องค์ ^๕ค้ำ ^๕น ^๕ได้ ^๕ชื่อ ^๕พระ ^๕ที่ ^๕หนึ่ง ^๕จัน ^๕ทร ^๕ท ^๕พ ^๕โ ^๕ภา ^๕ศ ^๕๗

08/10/2566

พระที่นั่งองค์ท่านเหนือ ชื่อพระที่นั่งภาณุมาศจรัสฉาย ฯ
 พระที่นั่งแฝดซึ่งเป็นพระตำหนักเดิมอยู่ท่านเหนือ ชื่อพระที่นั่ง
 มุขมณฑลไชยร ฯ หอพระปริตอยู่ท่านเหนือ พระที่นั่ง
 อนันตศมาคม ชื่อหอเสด็จบรมปริต ฯ ประกาศมา
 ๑๖๖๓ เดือนเจ็ดขึ้นเจ็ดค่ำ ยี่มเมียสัมฤทธิ์ศึก
 เป็นวันที่ ๒๕๖๒ ในรัชกาลประจวบนี้ พระศรีสุนทรโวหาร
 สันทานมากด้วยวิตกเกือบอกหักเป็นผู้รับสั่ง ฯ

ประกาศผู้ซึ่ง จะได้รับพระ ราชทาน เข็ม หัก

ประกาศมา ทวงวังเจ้าบัณฑิตที่มีพระ องค์เจ้าหม่อมเจ้า
จะประ สตร ออกมา แล้ว จะได้รับพระ ราชทาน เข็ม หัก ในชั้น
แต่บ้าน ขนนาง ที่มีบุตร จะได้รับพระ ราชทาน เข็ม หัก ทั้ง ปวง
นั้นให้ ทราบ ว่าตั้งแต่ นี้ไป ถ้าพระ องค์เจ้า แล หม่อมเจ้า ประ
สตร ใหม่ ๆ หม่อมราช วงษ์ราช นิกุล เกิดใหม่ เกิด ใน ชั้นนี้
ชั้น แรม ไต่ ก็ให้ มาแจ้ง ความ ที่ศาลา ท้าวศรี สัจจา ในพระ บรม
มหาราชวัง ในชั้นนี้ อย่าให้ ล่วง ชั้นไป ถ้าทำ บิด ๆ ง่า ๆ
อ้อม ๆ แอ้ม ๆ ตาม วิสัยใจ อย่างเก่า จะมาบอก เขา
ต่อถึง เข็ม หัก นั้นไม่ได้ ถ้าเมื่อ นำ เข็ม หัก จึง มาบอก เข้า ขาญชี
อย่างเก่า ก็ให้ คนไป สอบดู ถ้า เห็น ว่า บุตร นั้น ไต่ กว่า เกิด
ใน ชั้นนี้ ก็ จะ ยก เสีย ไม่ให้ เข็ม หัก เลย เพราะ ถ้า เป็น เจ้า ก็
เป็น เหมือน เจ้า มิติ ไป แล้ว ลง ตก เป็น บุตร บิดา ไม่นับ ถือ จึง ไม่
มาบอก ขาญชี แต่ แรก ๓๕ หนึ่ง พระ องค์เจ้า หม่อมเจ้า
ที่ ประ สตร ใหม่ แล หม่อมราช วงษ์ราช นิกุล ที่ เกิด ใหม่ ได้
บอก ขาญชี แล้ว ยัง ไม่ได้รับ พระ ราชทาน เข็ม หัก ก็คือ พระ องค์
เจ้า หม่อมเจ้า หม่อมราช วงษ์ราช นิกุล ที่มี ขาญชี แล้ว ใน เข็ม
หัก ก็คือ มี อันตราย ชีวิตร ลง ใน ชั้นนี้ ไต่ ก็ให้ มี ผู้มา แจ้ง ความ
ที่ศาลา ท้าวศรี สัจจา ใน ชั้นนี้ ถ้า สพบ เก็บ ไว้ แล ผัง ไว้ ก็ให้

08/10/2566

แข็งความก่อนสพยังไม่ได้เผาด้วย เพราะพระองค์เจ้าหม่อม
 เจ้าหม่อมราชวงศ์ราชินิกุลเหล่านี้ ก็เนื่องในพระ ราชวงษา
 นวษ มีพระราชประสงค์จะใคร่ทรง สงเคราะห์ ในการ
 ที่เป็นมงคล แดการ ที่เป็นอุบายโดยสมควร เสมอทั่วไป ก็ซึ่ง
 เจ้านาย ไม่ยกยอนั้นก็ด้วย รังเกียจด้วย ชื่อมารคา ฤๅกระไร แล
 ถ้ารังเกียจก็อย่าให้เอาชื่อมารคา มาขอกเลย ถ้ามารคามียัน
 ตาคักก็เป็นกระฎเจ้า นายฤๅบุตร หลานขุนนาง ในหลวง ทรง
 ทราบดี จะพลอยอินทิดด้วย เพราะบางคนมียันตาคักก็เพราะ
 เมีย เหมือนตาปักเป็นแต่เขา วิกเขาว่ามี วาสนาข้าง วิก มา
 ขอบปลัด ขอบผล ไปได้หลาน พระยาศรี สหเทพเพงเป็นเมีย
 เตยวันก็ไว้ตัวเหมือน พระยารวม พิชิต แลเจ้าหม่อมเสมอ
 ใจราชว่าเป็นพวกเดียวกัน ประกาศมาวันศุกร์ เดือนแปด
 บุรพาสาท ขึ้นค่ำหนึ่ง ยี่มีเมีย ส้ม ฤๅชค คักราช ๑๒๒๐
 เป็นวันที่ ๕๕๕๕ ในราชกาลประจุบันนี้

สำนักหอสมุด

ประกาศผู้ซึ่งจะถวายตัวเป็นมหาดเล็ก

มีพระบรมราชโองการ ให้ประกาศไว้แก่ขุนนาย
 ในมหาดเล็กตั้งแต่จางวางจนคุ้มแพรเป็นที่สุด ว่าถ้าบุตร
 แลหลานตรง ๆ คือบุตรของบุตรเจ้าพระยา แลพระยา
 พระหลวง แลบุตรหมื่นปลัดภกรมตำรวจแลคลังก็ดี แลบุตร
 จางวางหัวหมื่น หลวงนายเวรจำคุ้มแพร แลสหายบ้าน
 ในมหาดเล็กก็ดี บุตรแลหลานตรง ๆ บุตรของบุตร
 เจ้าพระยาแลพระยาแลพระซึ่งเป็นผู้สำเร็จราชการ แลบุตร
 พระยาพระปลัดภกรมบุตร แลผู้ช่วยราชการหัวเมืองเอก
 เมืองโทเมืองตรี แลบุตรหม่อมเจ้าที่มีประกันว่ามีใช้คนชั่ว
 คนพาล คนเช่นว่ามานี้มาขอให้อวยตัวก็ถวายให้ได้ ถ้าว่า
 คนนอกนี้ คือบุตรชนบุตรหมื่นแลกรมการผู้น้อยในหัวเมือง
 แลบุตรข้าหลวงเดิม แลข้าราชการฝ่ายใน แลใคร ๆ
 นอกจากกำหนดนี้ ฤ็กคนที่ว่าเปนหลานต่าง ๆ เคียง ๆ
 ของขุนนางผู้ใหญ่ผู้น้อยมิใช่หลานตรง ๆ ซึ่งเปนบุตร
 ของบุตรก็ดี การแปลกอย่างบังคับมาแต่ก่อนทั้งปวงนี้
 ใครจะถวายตัวก็ให้หาหมายนำ ฝ่ายว่าฝ่ายในกราบทูลผลของก่อน
 ถ้าได้พระกระแสโปรดแล้วจึงถวายตัวได้ ถ้ามิได้กราบทูล
 ผลของก่อนอย่าเพ้อภาควิถวายเลย แต่บุตรมหาดเล็กนั้นเป็น

หม่อมอยู่ แล้ว เขาตัวมาใช้ตามหม่อมถึงไม่ถวายตัวก็เคยใช้มา
 แต่เมื่อพิเคราะห์ไปโดยละเอียดก็ไม่ควร เพราะคนที่ในหลวง
 ไม่รู้จักแล้ว จะเปนมหาดเล็กใช้สอยใกล้ ๆ อย่างไร เพราะ
 ฉะนั้นให้ภาถวายตัวเสียก่อน จึงเอาเข้าตั้ง เข็มหวัดรับราชการ
 ถึงบิคาไม่ใช่ผู้มีชั้นศักดิ์ก็ คงว่ามาแล้วนั้นก็ถวายตัว
 ไปได้เพราะบิคาเปนมหาดเล็กมาแล้ว

ประกาศ ห้ามมิให้ทนาย ลูกหนี้ ไปเอาไครยวงเจ้าบ้านขนนาง

มีพระบรมราชโองการให้ประกาศ แก่ผู้กู้แลไพร่
 ทั้งปวง ที่กู้ยืมสินแลขายตัวแล้ว แลจะกู้ยืมสินขายตัว
 ไปในภายหน้าทำตัวเป็นทนาย เป็นลูกหนี้ท่านผู้ใดผู้หนึ่ง ในพระ
 บรมมหาราชวงศ์ใด ใคร ๆ เป็นผู้ขายทนายเหล่านี้ก็ดี
 จะมาเป็นนายประกันแก่ทนายแลลูกหนี้เหล่านี้ก็ดี ห้ามเป็นอัน
 ชาติอย่าให้หลบหลีกหนีไปแอบแฝงในที่ซัดขวาง อยู่ในพระบวร
 ราชวัง แลวังเจ้าต่างกรม แลบ้านเสนาบดีผู้ใหญ่ ที่
 เจ้าเขียนายเงิน แลเจ้าพนักงานเจ้ากระทรวง ทบวง การ
 รวิวาง นายอำเภอ จะไปติดตามค้นคว้าหาตัวยาก นั้น
 ที่เช่นนี้อ่าให้ทนายแลลูกหนี้ แลผู้ขายนายประกัน หลบหลีก
 ไปแอบแฝงอยู่เลยเป็นอันชาติ ถ้ามีผู้ใดมีฟังคำประกาศนี้
 ขึ้นไปแอบแฝงในที่ซัดขวาง ตามหาตัวยาก ตั้งว่าแล้วนั้น จน
 ความต้องกราบทูลพระกรุณาแล้ว ก็คงจะทรงพระราชดำริห์
 สืบสาวเสี้ยนขนผู้นำจับตัวได้จงได้ ถ้าจับตัวได้มาชำระ
 ได้ความว่าเข้าไปแอบแฝงซัดขวาง ในที่ซึ่งเจ้ากระทรวง
 ทบวง การ รวิวาง นายอำเภอ ประกิติ จะตามตัวยากตั้งนั้นจริง
 เงินสินขนในหลวงต้องเสี้ยนขนจับเท่าไร ตั้งแต่ ๓ ชั่ง
 ลงมา ๑๐ ทำลิ่งขึ้นไป จะได้เจ้าของวังเจ้าของบ้าน ๆ

08/10/2566

เจ้าพนักงานตำรวจ ซึ่งทนายแลลูกหนี้แลผู้ขายนาย ประกัน
 หลบหลีกหนีเข้าไป แอบแฝง อยู่ในที่ซ่อน ครบ ตัวผู้หนี เข้าไป
 แอบแฝงหนี ค่าตัวเท่าใดเงินที่ประกันนั้นเท่าใด ในหลวง
 จะรับใช้ให้นายเงิน ถ้าลูกหนีมีนายประกัน จะให้เต็ม ถ้าไม่มีนาย
 ประกัน จะให้แค่ ๒ ส่วน อ้ายอีผู้หนีไปแอบแฝงในที่ซุกซวาง
 ตามตัวยากนี้ จะเข้าไปประหารชีวิตเสีย เพราะมันเป็นผู้
 คิดอ่านก่อเยี่ยงอย่างจะเกิดชั่งชอนในบ้านในเมือง อนึ่งเพราะมัน
 วิ่งเข้าไปเป็นผองคิกิไ้ร่องท้าวผู้มียศไม่รู้ตัว แล้วจะเสียมเขา
 ควายให้ชีวิตกัน แลเมื่อเหตุมีขึ้นถ้าอ้ายอีผู้ใดผู้ ซึ่งหนีอย่าง
 นี้ต้องรับพระราชอาญาถึงประหารชีวิตจริง ท่านเสนาบดีแลท่าน
 ที่รู้พระราชกำหนดกฎหมายจะดำเนินคดีเทียบ ว่าพระราชอาญา
 เกินโทษไปไม่ได้ ด้วยได้ มีคำประกาศแจ้งมาดังนี้แล้ว เหตุบังเกิด
 ภายหลังคำประกาศนี้ไปแล้วจะคดีเทียบไม่ได้ ประกาศมาณวันอาทิตย์
 เดือนแปดขรพาสาทซนสามคำ ยี่มเมียมสัมฤทธิ์ศึก เป็นวันที่ ๒๕๘๗
 ในรัชกาลปัจจุบันนี้

ประกาศผู้ซึ่งจะช่วยคนแก่ได้กู้เงิน

มีพระบรมราชโองการให้ประกาศ แก่ท่านทั้งปวงทั้งผู้
 กี่แลไฟว์ ในพระบรมมหาราชวัง ว่าใคร ๆ จะช่วยคนแก่ได้
 กู้ยืม อย่าให้เข็ชื้อคนที่มาหาเงินง่าย ๆ แล้วแลช่วยเลื้อนลอย
 ให้มีนายประกันมั่นคง ถ้าแต่ก่อนผู้ใดได้ช่วยๆ ให้กู้ยืมสิน
 ใไปไม่มีนายประกัน มั่นคงก็ให้เร่งตัวทาส แลลูกหนี้ ให้หา
 นายประกันให้เสีย ในเดือนแปดขรพาสาทนี้ อย่าให้คนไม่มีประกัน
 เลื้อนลอย มีในพระบรมมหาราชวังนี้ ไต่เลยเขน อันชาติที่เกี่ยว
 ถ้าพันเคื้อขรแปด ขรพาสาทนี้ไป บ่าวไฟว์ แลลูกหนี้ ของผู้ใด
 ไม่มีประกัน เลื้อนลอยหลยหลักหนี้ หายไปอยู่ที่ซัดขวาง ต้อง
 ว่าความยากเพราะไม่มีประกัน ในหลวงต้องล่ายากแล้ว เงินที่ไต่
 มานี้จะหัก ถวาย ใน วัด พระศรีรัตน สาคคาราม ส่วน ๑ จะให้ แก่
 เจ้าเขี้ยนายเงิน ไปแต่ ๒ ส่วน ส่วนที่ ถวาย วัด พระศรีรัตน
 สาคคารามนี้ ให้เจ้าเขี้ยนายเงิน อนุ โมทนาเอา แต่ส่วนขุญ
 เดิก ประกาศมาฉวันอาทิตย์ เดือนแปดขรพาสาท ขึ้นสาม
 ค่ำ ยี่มเม็ยสัมฤทธิศัค เป็นวันที่ ๒๕๘๗ ในราชกาลประจุบันนี้ ๕

ประกาศห้ามมิให้เจ้าของวังเจ้าของบ้านเกลี้ยกล่อมคนไว้

มีพระบรมราชโองการให้ประกาศ แก่เจ้าต่างกรม
แลยังไม่ทันตั้ง กรม แลข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย ให้ทราบ
ทั่วกัน ตลอดลงไป จนข้าเจ้าย่าวนายแลราษฎรทั้งปวง ว่าทุก
วันนี้มีที่หลายแห่ง คือวังเจ้าบ้านขุนนางใหญ่ ๆ ที่คน
เล่าปากเพนที่ย่าเอง เก่งขาม เมื่อผู้คนข่าวไพร่ทาสลูก
ของ คน บันคา คักคิ น้อย แลราษฎร สามีญหนีเข้าไป แอบอิง
หาใครยอยู่ เจ้าหม่อมหลวงถึงรู้จะไปติดตามไม่ทัน จะว่า
เพนตั้งที่ช่องที่เขา วงก็คล้ายกัน

บัดนี้ มีพระราชบัญญัติให้ห้ามอย่าให้คนข้าง น่วข้าง ใน ที่ อยู่
ใน สถานที่ เช่นว่านั้น ถือว่าเจ้าวัง แฉง เจ้าบ้าน แรง แลแล้ว
แลกำเรียบ มารับรอง ฎาต่างคนมาเกลี้ย กล่อมเอาคน หลวง แล
คน ของ เจ้านาย แล ผู้มี บันคา คักคิ ที่ อยู่ใน พระบรมมหา วัง
วัง ไปแอบแฝง ซัก ขวางไว้ ในที่ตังว่านั้น เพน อัน ซาก ที่ เกี่ยว
ถ้ามี ผู้กล่าว ขึ้น ว่า ไป อยู่ ที่ นั้น ๆ เช่นว่ามานี้ จะต้อง ให้
ไป ค่อ ร่ำ ร่ำ ระ เช้า ตัว มา ให้ ได้ ขอ ท่าน ผู้ เป็น เจ้า ของ บ้าน
อย่า คิด หา เกียรติยศ คน อกริ กไป โดย ใจ อย่าง เก่า ๆ ด้วย คิก
เสียบ ใจ ว่า ซื่อ บ้าน ซื่อ ตัว ตัง ถึง กราย เพท กราย หลอ อาย เขา ผู้
ฟ้อง ร้อง กราย หลอ ไม่ เกรง หน้า เกรง ใจ จะ ไร ๆ อย่าง เก่า ๆ นั้น ก็ ก็

08/10/2566

ในหลวง ทรง ทราบ แล้ว ในหลวง ไม่ทรง เกรง ใจ เกรง หน้า
 ต่อว่า ให้ ช้อ ชื่น เป็น ความ อปยศ ก็ดี เรื่อง อย่าง เก่า ๆ
 อย่างนี้ ขอ เสีย อย่า วิตถ เลย ให้ ล้า ยาก ใจ ในหลวง ทรง เห็น แล้ว
 ว่า จะ ทำ อย่างไร ให้ บ้าน ใหญ่ วัง โต คน เป็น อัน มาก คน ใจ ที่
 ก็มี ใจ พาล กำ เหวิน ต่าง ๆ บ้าง ก็ คง มีความ ผิด บ้าง พลัง บ้าง
 ก็ คง มี เจ้า วัง เจ้า บ้าน ที่ ไหน จะ รู้ ทั่ว ไป ในหลวง ไม่ ขัด เคือง วัง เกียจ
 อะไร แก่ เจ้า วัง เจ้า บ้าน คอก เมื่อ ผู้ คน ย่าว ไพร่ ทาษ ลูก นี้ หนี เข้า ไป
 ขัด ขวาง อยู่ เจ้า หม่อม ล นาย เจ้า เขี้ย นาย เงิน เมื่อ เกรง บุญ
 บ้าน นั้น วัง นั้น อยู่ เข้า ไป ตัก ตาม ไม่ ใ้ ก็ คง จะ ไป เทียบ ช่น
 แล้ว ๆ เล่า ๆ ว่า ไป ใน ที่ นี้ ๆ อัน นี้ ก็ ไม่ เป็น เกียรติยศ
 แก่ เจ้า วัง เจ้า บ้าน ซึ่ง ผู้ ร้าย ผู้ ผิด เข้า ไป อา ไครย อยู่ นั้น เลย
 ก็ จะ เป็น เหตุ ให้ ผู้ ที่ ได้ ยิน คำ ครหา นั้น ครหา ต่อ ไป แล ให้ เป็น ที่
 หวาด หวั่น พร่น พร่ง ของ คน เป็น อัน มาก ที่ เป็น คน ส ภา
 ราช เรียบ ร้อย ช้อ ตรง ที่ มี ทาษ มี ลูก นี้ อยู่ บ้าง นี้ ไป แล บัด นี้
 ท่าน เจ้า วัง เจ้า บ้าน เช่น นี้ คน ทั้ง ปวง ก็ รู้ ว่า เป็น ที่ ใหญ่ ที่ โต แล้ว
 บ้าง จะ ยิ่ง ใหญ่ โต ขึ้น ไป อีก กว่า นี้ บ้าง ถึง ตัว ย่าว ไพร่ ทาษ
 ลูก นี้ ผู้ ที่ หนี เข้า ไป แอบ อิง อา ไครย จะ สร เสิญ บุญ คุณ ว่า
 เข้า มา พัง พ้น โภภ เจ้า หม่อม ล นาย เจ้า เขี้ย นาย เงิน ได้ ใคร จะ
 ได้ ยิน ไป ก็ จะ ไม่ สร เสิญ เป็น เกียรติยศ อะไร นี้ เพราะ คน พวก

นั้นเป็นผู้ผิด บางคน เช่นโจรผู้ร้ายลักสิ่งของมุลนายเจ้าเข็ญ
 นายเงินหนีไปก็มีเข็ญอันมาก ใครไต่ขิ้นไปก็คงเข้าใจว่า
 ผู้ใหญ่สมคณผู้ร้ายผู้ผิด ไม่เป็นเกียรติยศเหมือนหนึ่งว่า
 ถ้ามีสี่สะไม้คนเมาไล่ตีไล่ฟันใครมากก็ มีผู้ร้ายไล่ผู้ใดผู้
 หนึ่ง จะฉกชิง วังราวเอาทรัพย์สินสิ่งสิ้นในครัวในมือผู้ใดก็
 ด้ ผู้ที่ถูกสี่สะไม้แลผู้ร้าย วังเข้าไปในบ้านใหญ่วังโต
 พ้นจากมือคนสี่สะไม้แลผู้ร้ายไปได้ดังนี้ จึงเป็นเกียรติยศ
 แก่เจ้าบ้านเจ้าวังนั้นได้ วิไลยศคนที่เปนใหญ่แล้ว ๆ จัก
 เปนใหญ่ต่อไปในกาลบัดนี้ ควรจะต้องรักษาเกียรติยศ ให้
 มีเกียรติยศเล่า ๆ ว่า เมตตาปราณีแก่คนทั้งปวงไม่เข้าแก่
 ข้าวไพร่ของตน แลไม่เข้าแก่คนผิดแลคิต อนุเคราะห์แก่คน
 หาผิดมิได้ ไม่เลือกหน้าว่าผู้ใดจึงจะสมควร จะแสวงหา
 เกียรติยศให้เล่า ๆ แต่ว่ากลัวว่าหารทั้งข้าทั้งเจ้าทั้งข้าวทั้งนาย
 ไม่มีผู้ขึ้นกำเก็นกล่ากลายไต่ตั้งตำราเก่า ๆ นั้นไม่ต้องกับ
 การบ้านเมืองทุกวันนี้เลย คิตตุเกิดเพราะบ้านเมืองทุกวันนี้
 เย็ดแก่ชาวทะเล ไม่ยึดอยู่แต่กันเองเหมือน อย่างแต่ก่อน
 ถ้าผู้ใหญ่ในแผ่นดิน แบ่งอน ถือเขาถือเราต่อกัน ไม่มีสโม
 สรสามัคคีตอ กันมีนคงยังยืน แล้ว ก็จะเป็นที่หมิ่นประมาท
 ได้ โดยเร็วที่เคียว

ก็แลเจ้านายแลผู้มีบัณฑิตกิติใหญ่ น้อยฝ่ายใน ใน
 พระบรมมหาราชวัง ทั้งสิ้น ก็เป็นของในหลวง โดยสนิทชิดชม
 วิเศษ เหมือนกับพระองค์เจ้าหม่อมเจ้าเล็ก ๆ เจ้าจอมห้าม
 บุตรภรรยาญาติ วงษ์ เหลนหลาน ว่านเครือที่อยู่ในวังในบ้าน
 นั้น ๆ เป็นของเจ้านายแลขุนนางใหญ่ ๆ ซึ่งเป็นเจ้าวังเจ้านาย
 เป็นที่สนิทของเจ้าวังเจ้านายเจ้าครอบครัวนั้น ๆ เหมือน
 กันเพราะเหตุดังนี้ เมื่อทนายแลลูกนี่ของผู้ใด ๆ ที่อยู่ใน
 พระบรมมหาราชวังนี้ จะหลบหลีกหนีไป ชักขวางอยู่ที่วังเจ้า
 บ้านขุนนาง ที่เจ้าเขียนายเงินจะไปติดตามต่อว่าไม่ได้แล้ว
 เจ้าเขียนายเงินจะรู้ที่ไปร้องให้ใครช่วย ด้วยตัวไม้เท้าอยู่ที่
 สันก็ต้อมาร้องให้ในหลวงช่วย ก็ด้วยเหตุนี้ท่านเจ้าวัง
 เจ้านายที่มีชื่อชั้นดังนี้ จะมีความโกรธาพยายามหาหาฏ
 แค้นแก่ผู้กราบทูลนั้นก็ไม่ต้องที่เลย ในหลวงเมื่อทราบเหตุ
 ดังนี้ ก็จะต้องช่วยผู้ที่อยู่ในพระบรมมหาราชวัง ให้มาก
 กว่าการอื่นของราษฎรสามัญ เพราะคนที่อยู่ในพระบรม
 มหาราชวังนี้ ไม่มีที่พึ่งอื่นนอกจากในหลวงเลย ตั้งแต่
 นี้สืบไปถ้ามีผู้ใดในพระบรมมหาราชวังนี้ มากล่าวว่าทนาย
 แลลูกนี่หนีเข้าแอบอิงหาใครอยู่ที่หญิงชายในวังใด บ้านใด
 ได้ความแน่นอนแล้ว ในหลวงก็จะทรงจดหมายให้ผู้รับสั่ง

เป็นข้าราชการ ฝ่ายในฤๅฝ่ายหน้าโดยสมควร ไปต่อว่าเพททล
 แก่เจ้าวัง รำเรียนแก่เจ้าบ้านโดยดี ขอให้ชำระส่งตัว
 ให้ก็ถ้าหากว่าท่านเจ้าวังเจ้าบ้านแห่งใด จะมีใจมานะที
 ภาระทั้ง ภาระเบื้องไม่อยากแพ้เห็น แต่แก่ชนะ ด้วยหวังว่าจะหา
 เกียรติยศอย่างเก่า ๆ ตามวิสัยใจคนที่ฟังเสียงแต่ข่าวไพร่
 ของตัวเมามัวไปไม่ฟังเสียงใคร ๆ ข้างซ้ายข้างขวาจะเลือก
 ใสตัวทนายลูกนี้ให้หนีต่อไปฤๅจะยกยกออกซ่อนเร้นไว้ที่ไหนแล้ว
 จะปฏิเสธเสียว่าไม่มีไม่รู้ก็ดี ฤๅมันเป็นคนซื่อตรงอยู่ ถูก
 ถูกหลอกเมียหลวงข่าวไพร่ใส่โคลงพ้อให้หลงกลเชื่อถือไป ว่า
 ความไม่จริงปฏิเสธเสียว่าไม่มีไม่รู้ก็ดี ถ้าว่าปฏิเสธมาดังนี้
 ในหลวงจะบนผู้ มีชื่อด้วยสินบนแรง ๆ ทั้งแต่ซึ่งหนึ่งขึ้นไป
 ห้าซึ่งลงมาโดยสมควรให้สืบสวนนำจับตัวให้จงได้ ถ้าเทวดา
 เก่า ๆ ที่เคยรักษาแผ่นดินโดยธรรมอนุเคราะห์แก่คนชอบ
 ธรรมยังไม่จุติเสียหมก ถ้าด้วยฤทธิเทวดาฤๅอย่างไรก็เห็น
 จะจับตัวได้สัก รายหนึ่ง สอง ราย ถ้าได้ตัวแล้วในหลวง
 จะออกเงินหลวงให้สินบน แก่ผู้จับโดยเร็วแล้ว จะชำระ
 ตัวทนายแลลูกนี้ซึ่งหนีนั้น ว่าหนีไปอยู่ที่ไหนข้าง ๆ ถ้า
 มันซัดทอดว่าไปหาใครอยู่ก็แห่งที่ตำบล ผู้ที่ต้อนซัดมัน
 ไม่รับต่อสู ก็ จะสืบพยานรังวัดเอาความจริง ถ้าสมว่า

ก็ถ้าแม่ันทาษแลลูกนี้ของผู้ไท หลบหลักไปแอบอิง
 ชาติใครยอยู่ผู้อื่น ๆ นอกจากพระบรมมหาราชวังนี้ แต่
 ที่วังเจ้าบ้านขุนนางเป็นที่อำเภองเกรงขาม เจ้าเขียนนายเงิน
 จะไปติดตามเอาตัวไม่ได้แลพันวิไสยกำนันนายอำเภอ เจ้า
 กระทรวงทบวงกรม จะติดตามค้นคว้าหาตัว ๆ ฤๅต่อว่า
 ได้แล้วก็ให้เจ้าเขียนนายเงิน ทำเรื่องรวางมายื่นแก่พระยา
 เพชรพิไชย งามวางกรมล้อมพระราชวังเหมือนกัน ถ้าเกี่ยวข้อง
 ในพระบรมราชวัง เจ้าเขียนนายเงิน จะสมัครไปยื่นเรื่องรวาง
 แก่พระยามณฑัยรบาลเองก็ตาม ถ้ามายื่นกับพระเพชรพิไชย
 ก็ให้พระยาเพชรพิไชย ทอดโฉนดขาทหมายไป ให้พระยา
 มณฑัยรบาลสั่ง ถ้าเกี่ยวข้องในวังเจ้าบ้านขุนนางอื่น ๆ
 ก็ให้พระยาเพชรพิไชย ทอดโฉนดขาทหมายไป ฤๅจะเพ็ดทูล
 รำเรียนต่อว่าด้วยปากได้ ก็จงจัดแจงเอาตัวทาษแลลูกนี้
 ฤๅคืนเงินแลดอกเบี้ย มาคืนให้เจ้าเขียนนายเงินเสียจงได้
 ถ้าแม่ันทาษแลลูกนี้ ลุอำนาจแก่ฉันทาทิสายภาคินไป
 ไม่ชำระให้รอไว้ให้เนิ่นช้าเกินกว่า ๗ วัน ก็ให้ร้องถวาย
 ฎีกาเมื่อเวลาเสด็จออกพระที่นั่งสุทไธสวรรย ฤๅจะให้ญาติ
 พี่น้องพวกพ้องเป็นข้าราชการ ฝ่ายหน้าฝ่ายในผู้ใดผู้หนึ่ง ถวาย
 เรื่องราวให้ทักท้วงหนึ่ง เมื่อใดเมื่อหนึ่งก็ได้ไม่ห้าม ฯ ถ้าในหลวง

ทรงทราบแล้ว ก็ทรงเลือกต ก็ถ้าถึงที่ โจทยกล่าวว่
 ทาสแลลูกนี้หนีไป แอบอิง อาไครยนั้น เป็นพระบรมราชวัง
 เจ้าต่างกรมผู้ใหญ่ๆ ย้านท่านเสนาบดี ผู้ใหญ่ที่ท่านเจ้าวัง
 เจ้าบ้าน ควรจะเป็นตระลาการเป็นที่พึ่งแก่ราษฎรได้ ใน
 หลวงก็จะทรงมอบเรื่องราวกับตัว โจทยไปให้ท่านเจ้าวังเจ้าบ้าน
 ชำระให้เป็นที่แล้วแก่กัน โดยสมควรแก่สติปัญญาแลยศชั้นศักดิ์ศรี
 ของท่านที่เป็นเจ้าวังเจ้าบ้านนั้นๆ เจ้าเขียนนายเงินจะแพ้ๆ ณะ
 จะไต่ตัวทาสลูกนี้ไปๆ ไม่ได้ จะไต่ คั้นเงินแลตอกเขี่ย
 ครอบๆ ลกหย่อนประการใด ก็สุดแต่บุญแลวาสนาแลสติ
 ปัญญาของท่านเจ้าวังเจ้าบ้าน ซึ่งเป็นตระลาการแลตัว โจทย
 ตัวจำเลยฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งนั้นเกิด ไม่เอาเป็นกังวลแล้ว
 ถ้ามีชอบด้วยยุติธรรม สุกก็จะหอมงอมก็คล่องไปเอง
 เมื่อโจทยไม่ชอบใจ จะมาร้องถวายฎีกาอีก ก็จะส่งเรื่องราว
 ไปอีก ในหลวงไม่เอาเป็นกิจกังวลยิ่งกว่านั้น ว่าทั้งนี้
 จะให้เห็นว่าท่านที่เป็นเจ้าใหญ่ นายโต ก็ควรจะเป็นที่พึ่งแก่
 ราษฎรได้ เหมือนกับในหลวง แต่ถ้ามันไปเกี่ยวข้อง
 วังเจ้าเล็ก บ้านขุนนางน้อย มีสติปัญญา วาสนาไม่ควรจะเป็น
 ตระลาการได้ เช่นที่ โจทยจะส่งไปว่าลำเอียงเข้ากับบุตร
 ภรรยาข้าบ่าวของตัวไป แล้วในหลวงก็จะให้หาเจ้ากรม

ปลัดกรมจางนายเวรของเจ้า แลเรียกทนายของขุนนาง
 มาให้มีตระลาการ เกาะกุมเร่งรัดชำระว่ากล่าวโดยสมควร
 แก่ความแผ่นดินเมือง แต่ถ้าทนายแลลูกนี้หลบหลีกหนีไป
 อาไศรยในที่อื่น ๆ ไม่ใช่วังเจ้าบ้านขุนนางใหญ่ ๆ
 เปนที่เปนวิไลย ที่กำนันนายอำเภอเจ้ากระทรวงทบวงการ
 จะติดตามเกาะครองหาตัวได้ตามธรรมเนียมแล้ว ความเรื่องนั้น
 ไม่ใช่กระทรวงกรมล้อมพระราชวังจะเอามาชำระเลย จึงได้
 เจ้าเขียนนายเงินนำกำนันนายอำเภอไปจับกุมเอาตัวให้ ฤาจะ
 พ้องร้อง ณ โรงศาลตามธรรมเนียมก็ตาม เมื่อขัดขวาง
 ประการใด ก็อย่าให้มาขึ้นเรื่องราวแก่พระยาเพชรพิไชยเลย
 แลอย่าให้กรมล้อมพระราชวังไปเก็บเอาคดี อย่างนี้ มาว่าก่อน
 เจ้าหม่อมล นายเจ้าเขียนนายเงิน จึงเขียนเรื่องราวมา ฤามาที่
 กรมล้อมพระราชวัง ให้เขียนเรื่องราวให้มาร้องถวายฎีกาเทอญ
 ในหลวง จะโปรดให้ชำระตามอย่างความฎีกา ถ้าคดี
 ไม่ต้อง อย่างที่ จะมาร้องต่อกรมล้อมพระราชวัง ผู้ใดสมคบ
 คนในกรมล้อมพระราชวัง ให้เอาคดี อย่างนี้ มาชำระ
 ผู้สมคบ ก็ดีตระลาการผู้ชำระก็ดี จะมีโทษตามโทษานุโทษ
 ประภาคมาฉวัน อังคาร เดือนแปด ขุรพาสาท
 ขันห้าค่ำ ยี่มเมียสัมฤทธิศก เปนวันที่ ๒๕๕๙ ในรัชกาลประจจุบันนี้

08/10/2566

ประกาศว่าด้วยผู้มีความชั่วความผิด

ประกาศแก่คนทั้งปวง ทั้งไพร่ ทั้งผู้ดี นอกกรุง ในกรุง
 ว่า อ้ายคนสามคนนี้ เป็นคนไม่ดี คือ อ้าย อยู่ พัน สหวั ประจบ
 หม่อมไกรสร ซึ่ง เป็น โทษ ครอง หม่อมไกรสร คนหนึ่ง อ้าย นิน
 ซึ่ง เดิม เป็น หมื่น ย้าย ทลวง พัน กรม มหาค ไทย แล้ว พระ บารา ชวราน
 น กุด เอามา ตั้ง เป็น ทลวง คัก คี เสน่ พระ บารา ชวราน กุด
 แต่ง ให้ เป็น ข้ำ ทลวง ขึ้น ไป เมือง นคร จำ ป่า สัก ไป ช่วย
 ลาว ทำ ช่ม เห่ง ลาว ได้ ความ เดือด ร้อน ต้อง รับ พระ ราช อาญา
 จำ อยู่ ที่ กุด เจ้า พระ ยา ชรร มา ชิ กรม กราย ทล ให้ พัน โทษ
 ออกจาก กุด คน หนึ่ง อ้าย คล้าย เป็น ที่ เมือง เทพ ราช ชาน
 คน ก่อน เป็น นัก เลง สย ผู้ นอว สติ ชัย ญา ช่าง ตรี ก ช่าง ตรี ของ
 เจ้า สำ นวน ถ้อย ความ มาก คน หนึ่ง คน สาม คน นี้ มี กั ม์ ช้อ เสี่ยง
 เกิด ชน เหนอง ๆ แต่ ใน ทลวง จับ ไม่ ถนัด ก็ จึง ยิง ทรง หนึ่ง อยู่
 อย่า ให้ เจ้า ต่าง กรม แล ยัง ไม่ ได้ ตั้ง กรม แล ข้ำ ราช การ
 ผู้ ใหญ่ ผู้ น้อย หลง เชื้อ ถ้อ นึก จะ พา ให้ ได้ ความ ผิด หนึ่ง
 เมื่อ ไป ว่า กล่าว ถ้อย ความ ฎา อ่าง บัง คับ บัน ชา การ ที่ ไค
 ที่ หนึ่ง อย่า ให้ ใคร เชื้อ ถ้อ ถ้า ไป กต ชี้ ช่ม เห่ง ใคร
 ประ การ ไค กั ก็ ก็ ให้ มา ร้อง ถวาย ฎิ กา โดย เร็ว อย่า ไป ฟ้อง
 ร้อง ที่ โรง ศาล ให้ ข้ำ ไป เลย อ้าย คน สาม คน นี้ เป็น คน

ไม่ทันแล้ว ถึงเจ้านายขนนางผู้ใด ก็อย่าหนีถือเลย ยังอีก ๔ คน ก็มักโทษชนชั้น
 ของ ๆ คือ อ้ายพลับหลวงเทพราชชากานอกราชการหนึ่ง
 อ้ายเอี่ยมที่เป็นนายศรีภักดีนอกราชการหนึ่ง อ้ายสุก
 เป็นหลวงธรรมศาสตร์นอกราชการหนึ่ง อ้ายใจเป็นหลวง
 ภูเบศบรรยงนอกราชการหนึ่ง อ้าย ๔ คนนี้ก็เป็นผู้
 มีความผิดอยู่เก่า แต่ความผิดนั้นเขาก็ไม่ให้เข้าคุกจนตาย
 ไปรดให้พ้นโทษไว้ เมื่อเข้าฝากตัวท่านผู้ใดให้ใช้สอย
 ท่านผู้นั้นก็ระวังให้ดี ตัวมันเองก็ระวังตัวให้ดี ถ้า
 เกิดความซ้ำชนอีกก็ล้มเร็วที่เที่ยว ผู้ที่ถือท้ายถือหาง
 ก็ จะพลอยเสียไปด้วย ขอเตือนสติมา

สำนักหอสมุด

ประกาศว่าด้วยพระยาไชยา (กลับ)

ว่าพระยาวิชิตรภักดีศรีพิไชยสงคราม ผู้สำเร็จราชการเมืองไชยา คนเก่าชื่อท้าว นาย กลับ เค็มเป็นพระบริรักษ์ผู้ขรเมืองพังงา เป็นโทษแต่ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ๆ โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้หาตัว เข้ามาขังไว้ในกรุงถึง ๓ ปี มาจนถึงพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ใต้เสด็จเถลิงถวัลราชสมบัติแล้ว มีผู้ฟ้องกล่าวโทษพระบริรักษ์ผู้ขร กลับ คนนี้ ว่าเจอา ขยายข้าต่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ความที่เวลานั้น พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ทรงจำได้ ว่าเป็นโอรส ถ้อยคำขยายข้าว่าตามคำหม่อมไกรสร ซึ่งเปนชาติเวรต่อพระเดชพระคุณมาแต่ก่อนเป็นแน่ เพราะคำนั้นไม่เป็นวิสัยคนไพร่ผู้เป็นโจทย์ แลพระบริรักษ์ ขอรกลับ คนนี้ แต่ก่อนก็ไปประจบประแจง อยู่กับหม่อมไกรสร แลสมคบกับเจ้าฟ้าอาภรณ์ เมื่อกำลังฝากตัวเข้าเป็นหลานสนิท ของหม่อมไกรสร อยู่ นั้น เพราะฉะนั้นพระบริรักษ์ ขอรกลับ จะว่าคำขยายข้า นั้น ก็ช่วยได้มาแต่ปากหม่อมไกรสร ๆ เจ้าฟ้าอาภรณ์แล้ว ก็มาพูดต่อไปเป็นแน่ ด้วยเป็นความวิบัติ ๆ ภา ๆ พระ ๆ สง ๆ ตามวิสัยพวกนั้น ไม่เป็นวิสัยแก่

เจ้านาย ขุนนาง ข้าราชการ หมู่อื่น กรมอื่น นอก จาก หม่อมไกรสร
 แล เจ้าฟ้าอาภรณ์ ที่ ถนิตศา กำลิ่งข้าง วัต ๆ ภา ๆ มา นั้น เลย
 แต่ เพราะ ความ ขยาย ข้าง ฝั่ง พระยาท สมเด็จ พระ
 หนึ่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้ยกเสียด ๕ พระยาท สมเด็จ พระจอม
 เล่าเจ้าอยู่หัว ก็ ทรง เหน ชอบ ด้วย ทรง อนุ โมทนา ด้วย จึง
 ได้ โปรด ให้ ยก ความ นั้น เสียด ที่ เดียว ไม่ ให้ ขำระ ถึง พระบริ รักษ์
 ภูธร กลั บ จะ ทูล ขอม ขอ ให้ ขำระ ก็ ไม่ ทรง ขำระ เลย แล ทรง
 พระมหากรุณาโปรดตั้ง ให้ พระบริ รักษ์ ภูธร กลั บ ไป เป็น ที่ พระยา
 ไชยา ได้ ว่า ราชการ เมือง ไชยา มา ได้ ๔ ปี ภาย หลัง มี ผู้ พ้อง
 กล่าวโทษ พระยา ไชยา หลาย ข้อ จึง โปรด เล่า โปรด กระทบ หม่อม
 ให้ พระยาเทพวรชน หลวง นาย สิทธิ นาย จำ เขมม สัต ธิ ราช
 ออก ไป ขำระ ก็ มี ผู้ พ้อง กล่าว โทษ พระยา ไชยา เข้า อีก มาก
 มาก หลาย เรื่อง นึก นัย กว่า ๖๐ เรื่อง ๗๐ เรื่อง ขำระ ไป
 ก็ แพ้ โทษ ทุก เรื่อง แต่ พระยา ไชยา ไม่ อ่อน น้อม กระ ค้าง กระ
 เคือง ค่อ ติ ระลาการ ๆ จึง ได้ มี โยบ ออก กล่าว โทษ เข้า มา อีก
 จึง ทรง พระกรุณา โปรด เล่า โปรด กระทบ หม่อม ให้ มี ติ รา ตั้ง ให้
 เจ้าพระยา นคร ศรี ธรรม ราช ชิน มา ช่วย ขำระ เพราะ พี่ สาว
 พระยา ไชยา ได้ เป็น ภรรยาเก่า ของ เจ้าพระยา นคร ศรี ธรรม ราช
 มา แต่ ก่อน แต่ ด้ วั พระยา ไชยา นี้ ให้ มี ติ รา ออก ไป ถอด

ดอนเสียจากที่แล้วให้จำครวนไว้ แล้วไปรคเกล้าไปรคกระ
 หม่อม ตั้งพระยาสิงคิคุระ อุดลยภ มา ณ รักรัษ ผู้สำเร็จราชการ
 เมืองกำเนิตนพคุณ ไปเอนที่พระยาไชยาว่าราชการต่อไป
 ครั้นเจ้าพระยานครศรีธรรมราช ขึ้นมาชำระความอยู่ณเมือง
 ไชยาช่วยลงกรวย ถวายบังคมลา กลับลงไปเมือง นครศรี
 ธรรมราชความ ๖๐ ฎา ๗๐ เรื่อง ซึ่งราษฎรฟ้องกล่าวโทษ
 พระยาไชยานั้น ได้ความจริงเป็นสัตย์เป็นแน่แล้ว ๒๘ ฎา
 ๒๘ เรื่องแล้วยังค้างอยู่เป็นอันมาก ท่านเสนาบดีปฎิภาษาเห็น
 พร้อมกัน กรายทูลพระกรุณาว่าพระยาไชยาคนนี้ ครั้งใน
 แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อเป็นพระบริ
 รักษ์ภูธร อยู่เมืองพังงาก็มีความผิดเป็นอันมาก พระบาท
 สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นว่าจะให้อยู่ในเมือง
 พังงาไม่ได้ จึงไปรคให้หามาถักขังไว้ในกรุงเทพมหานคร
 นครนี้ ไม่ไปรคให้กลับออกไป ครั้งนี้ทรงพระมหากรุณา
 จะชดเชยเลี้ยง ให้มีขันทาคักติ สมควรแก่ชาติตระกูล ได้ไปรค
 เล่าให้เจ้าพระยาศรีสุริยวงษา เอาจัญญาทานบนแล้ว
 จึงไปรคให้ไปเอนที่พระยาไชยา พระยาไชยากลับมีใจอีก
 เข็มหนักไป คิดว่าไกลพระเนตรพระกรรณเมื่อได้ยศ คักติ
 เป็นผู้สำเร็จราชการเมืองแล้ว ก็เห็นเป็นช่องที่จะหาลาภ

08/10/2566

หาผล จึงทำการคุมเหิงราษฎรทำให้เดือดร้อนมากมาย
 หลายเรื่อง ไม่ควร จะเอาไว้ว่ขอรับ พระราชทานให้ประหาร
 ชีวิตเสีย อย่าให้เป็นเยี่ยงอย่างแก่ผู้ซึ่ง จะทรงพระมหา
 กรุณาชบเลี้ยงให้เป็นผู้สำเรทธราชการหัวเมืองไกล ๆ ต่อไป
 แลอ้ายกลีบพระยาไชยา ทำความคุมเหิงราษฎรมากมายหลาย
 เรื่องนัก ถ้าจะชำระไปก็ จะไม่รู้ สิ้นรู้ สักลง เหมือนกับ
 ครั้งความหม่อมไกรสร ทำคุมเหิงคนเป็นอื่น มากมาช้านาน
 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้า โปรดกระ
 หม่อม ให้ชำระความก็เกิดทึบ ๆ มากหลายร้อยเรื่องต่อ ๆ
 ไป ไม่สุดลงจนต้อง โปรดให้ลูกขุนณศาลาแลลูกขุนศาล
 หลวงปฤกษา ก็ต้องพร้อมกันขอรับพระราชทานไปให้สำ
 เร็จโทษ ใช้ทกรราษฎรทั้งปวง เสียเช่นตัวอย่างที่สุด ถ้าจะ
 ว่าโดยตัวอย่างที่ต่ำก็เหมือนอ้ายม่วง อ้ายเมือง ที่เป็นขุน
 ขำนาญแลหมื่นรามทองกระบือ ของสมเด็จพระเจ้าพระยา
 องค์น้อย อยู่บ้านนาเวียง แลอ้ายปานซึ่งเป็นที่หมื่นรักษาพล
 กองนอกชั้นในกรมพระกลาโหมอยู่แขวงเมืองราชบุรี คนสาม
 คนนี้ได้ออกฉลักข้างแลโคกระบือ ปล้นกลางทางเปลี่ยว
 แลสมคม ทาศลกนี้หนีเจ้าเขี้ยนายเงินไปเป็นอื่นมากนึ้ เรื่อง
 ไม่ถ้วน จะชำระไปไม่สุดสิ้น จึงต้องพร้อมกันขอรับ

08/10/2566

พระราชทานให้ประหารชีวิต ให้เป็นอันใช้ทุกซ์แก่ราษฎร
 เสีย ในปีเถาะสัปตศกเป็นอย่างมาแล้ว ครั้งนี้ อ้าย กลั๊
 - พระยาไชยา คนนี้ ก็ ขอร้องพระ ราชทาน ให้ทรง พระ อนุญาต
 ให้เสนาบดี มี ท้อง ทราย คับ สั่ง ให้ประหาร ชีวิต ใช้ ทุก แก่
 ราษฎร ซึ่ง ได้ ทุก ข์ เพราะ อ้าย กลั๊ พระยาไชยา ทำ นั้น เสีย ตาม
 - แขน อย่าง ทั้ง อย่าง สูง อย่าง ต่ำ นั้น เทอญ จึง ทรง พระราช
 คำ รั้ ว่า ความ คืด ของ ท่าน เสนาบดี ว่า ถึง นี้ ก็ ขอบ ด้วย
 ราชการ หนัก หนา แล้ว แต่ ทรง พระราช คำ รั้ ว่า จะ ให้ มี ท้อง
 ทราย ออก ไป ให้ ประหาร ชีวิต เสีย ตาม คำ ท่าน เสนาบดี
 ญาติ พี่ น้อง ของ อ้าย กลั๊ พระยาไชยา ที่มี อยู่ใน กรุง ย่าง ก็ จะ
 ไป อ้อน วอน พระ ส่อง ให้ มา ทล ขอ ครั้ง นี้ จะ ไม่ พระราชทาน
 พระ ส่อง ก็ ดี เทียน ว่า ไม่ ทรง ทำ ตาม ขรม ี กะ โอวาท ของ
 สมณ พราหมณ จะ พระราชทาน เล่า บุญ คุณ ความ ก็ จะ ตก
 อยู่ กับ พระ ส่อง ฝ่าย เทียว ดู เหมือน พระ เจ้า แผ่นดิน ไม่มี พระ
 ราช ฤทธิ เมตตา กรุณา แก่ สัตว์ เลย ถ้า จะ ตรั้ ตอบ พระ ส่อง ว่า
 การ เรื่อง นี้ สุก แต่ ท่าน เสนาบดี เด็ด เพราะ เช่น ความ คืด
 ท่าน เสนาบดี ๐๖/๑/๒๕๑๖ พวก พ้อง อ้าย กลั๊ พระยาไชยา ก็ จะ รย
 ภาวน พระ ส่อง ให้ ไป ขอ แต่ ท่าน เสนาบดี มิ ให้ ประหาร ชีวิต
 ท่าน เสนาบดี ก็ จะ อ่าง รั้ สั่ง ใน หลวง เล่า การ ก็ จะ โย ๆ เย ๆ

เพลิดเพลินกัน ไปไม่ เปรน ราชการ แผ่นดิน บัดนี้ จึง ทรง พระ
 ราชดำริที่ตักสิน การที่ควร ให้เห็นพร้อมกัน ว่า อ้าย กลั๊บ
 พระยาไชยา เมื่อ ออกไป เปรน พระยาไชยาก็ มีความ ชอบอยู่ ด้วย
 เมื่อ ผู้ใด ผู้หนึ่ง จะ ล่วง บัง คับ การงาน สิ่ง ไร ที่ ขัด ต่อ การ แผ่นดิน
 นอก จาก ท้อง トラ พระ คช สีห ใหญ่ ที่ ออก ไป จาก กรม พระ กระ ลา
 โทมแล้ว อ้าย กลั๊บ พระยาไชยาก็ ไม่ เชื้อ ฟัง เลย เชื้อ ฟัง
 แต่ ท้อง トラ พระ คช สีห ซึ่ง ไป แต่ กรม พระ กระ ลา โทม อย่าง
 เดียว อัน นี้ เปรน ความ ชอบ ต่อ ราชการ แผ่นดิน มาก อยู่ ครั้น
 จะ ให้ ประหาร ชีวิต อ้าย กลั๊บ พระยาไชยา ตาม ที่ ท่าน เสนา
 ยศี พร้อม กัน กรม ทูล พระ กรุณา ใช้ ทฤษฎ์ ของ ราช ฎีกา ที่ ได้
 ความ เตือน ระวัง เพราะ อ้าย กลั๊บ นี้ เล่า คน ทั้ง ปวง จะ ไม่ รู้ ว่า
 ประหาร ชีวิต ด้วย เรื่อง ไร ก็ จะ เปรน เหตุ เล่า ภา กัน ไป ผิด ๆ
 ถูก ๆ ต่าง ๆ จึง ทรง พระ กรุณา โปรด ให้ เจ้า พระ ยา ศรี สิริ ย
 วงษ์ ที่ สมุห พระ กระ ลา โทม ออก ไป ลง พระ ราช อาญา เปรน
 อ้าย กลั๊บ พระยาไชยา สาม ยก แล้ว ให้ ตะเวน ยก สาม วัน
 ตะเวน เรือ สาม วัน แล้ว เขา ชิน ชา อย่าง ประจักษ์ ว่า เปรน โทษ
 เพราะ ได้ ทำ ราช ฎีกา ให้ ได้ ความ เตือน ระวัง จึง ต้อง รับ พระ
 ราช อาญา อย่าง นี้ แล้ว ให้ รับ ราช รมยา ทว อ้าย กลั๊บ พระยา
 ไชยา ให้ สิ้น เชิง แล้ว รวบรวม เขา ทรัพย์ สิ้น เงิน ทอง บั้น คามี่

แด่สิ่งของมีราคาควร จะขาย ได้ก็ให้ขายเอาเงินเพิ่มเข้าแล้ว
 จึงเฉลี่ยแจกใช้ให้แก่ราษฎรทุก เรื่อง ความที่ อ้าย กลีบได้คุม
 เหนงนั้น โดยสมควร แต่บุตร ภรรยา ทายช่วยหญิง ของ อ้าย
 กลีบนั้น จะเคยเข้ามาเป็น หลวงที่มีค่าตัว จะพระราชทาน
 เงิน หลวงตามค่าตัว ที่ไม่มีค่าตัวจะพระราชทาน ตาม กระเสี้ยว
 ชาญ เขาไปรวมแจกให้ราษฎร จนสิ้น เพื่อจะมีให้ใคร กุ
 เยี่ยง อย่างต่อไป พระราชดำริหคังนี้ เมื่อท่านเสนาบดีผู้
 ไทไม่เห็นชอบด้วย ก็ให้กราบทูลพระ กรุณาขอ ให้ยักย้าย
 อย่าง ไต่ก็ตาม เมื่อทรง เห็นชอบด้วยก็จะทรง ประพจน์ตาม
 ระยะเวลา มา ณวันศุกร เดือนแปด ขรพาสาทชน แยกคำ
 ขมเฝ้า สัมมุทธิ ศก เป็นวันที่ ๒๕๓๒ ในรัชกาลปัจจุบันนี้

ประกาศ ขอน้ำฝน ต้นเข้าแลหำมิให้ฤาการผิด

มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศแก่ข้า

ทูลองฯ ผู้ใหญ่ผู้น้อยแลราษฎรในกรงนอกกรงให้ทราบ

ทั่วกันว่า ฝนเดือนเจ็ดข้างขึ้น มาถึงเดือนแปดขรพาสาท

ข้างแรม บั้มเมียบั้มฤทธิศักดิ์ สมทวันตกพัตถ์กล้าฝนตก ๔

วัน ๕ วันตก ตกก็แต่ประปราย แลบั้มก็มีอีกมาคคที่ฝน

จะแล้งอยู่สัก ๖๐ วัน ค่อถึงเดือน ๘ พระอาทิตย์ค้ำเนินตรง

สี่ตะ ที่กรุงเทพฯ เมื่อเวลาเที่ยง จึงจะมีฝนมาก แต่ครั้น

จะบึคเข้าเสีย ไม่ให้ลูกค้ำจำหน่ายออกไปนอกประเทศแล้ว

การก็ยังไม่แน่ว่า ฝนจะแล้งมาก ฤาจะฝนแต่เล็กน้อย แล

คิดเห็นว่าถ้าเข้าจะมีราคาขึ้นมากไป ลูกค้ำต่างประเทศก็

จะไม่ซื้อเขาจะหยกไปเองไม่ต้องห้ามดอก เพราะฉะนั้นโปรด

ให้ลูกค้ำได้ซื้อขายโดยปรกติอยู่ เมื่อข้าราชการแลราษฎร

คะโตมีข่าวไพร่ใช้สอยมาก ถลัวเข้าจะมีราคาแพงมากไป

ก็ให้เร่งซื้อขึ้นไว้ให้ถอกินไปตลอดปี อย่าให้พากันบ่นว่า

ในหลวงไม่ทรงพระมหากรุณาการสั่งให้ บึคเข้า เข้าจึงได้มี

ราคาแพงไป อมึง อย่าให้ พระสงฆ์ สามเณรคนเถน ๆ วัด ๆ

บ้า ๆ เถอน ๆ 08/10/2566 เล่าตือกันว่าฝรั่ง อัง กฤษ มาลงขอเขาเข้า

ไปเทน้ำทะเลเสีย ที่ว่าอย่างนี้เคอะหนักงันัก ทั่วเงินที่

เขาเข้ามาซื้อเข้านั้นฝรั่งก็ไม่หาได้ง่าย ทั้งกรรทกรายในทะเล
 อย่างว่าฝรั่ง อังกฤษ ลงเขาไปให้ฉนวนเมื่อถึงที่ที่ก็อยู่ เจ็บ
 จะได้ มาก ขึ้น ในบ้านในเมืองของไทย คือกว่าเข้าเก็บไว้เหลือ
 กินแล้วเสีย ฤๅคนทำน่าน้อยไปจนที่นารถเสียแล้ว อ้าย
 ฉนวนก็เข้าไปมัน จะมาทำไมกับไทยก็ให้มันมา ฤๅฤๅกันว่า
 อังกฤษ กับ ฉนวนกลมเกลียวเป็นอันเดียวกันนั้น ฉนวนเฟนพ่อ
 อังกฤษ เมื่อไร ทำบุญคุณกับฝรั่ง อังกฤษ เมื่อไร อย่างที่นั่น
 ไม่ถูกเลย เหมือนเมื่อครั้งราชทูตไปเมืองอังกฤษ พระสงฆ์
 สามเณรคนเถร ๆ วัฑ ๆ แดควบ้ำ ๆ ฤๅกันว่าอังกฤษ
 เขาตดไทยไปซังให้ตายเสียข้าง ว่าเขาไปขายให้ฉนวนข้าง
 การนั้นจริงทั้งฤๅฤๅ ถ้าจริงทำไมเหตุจึงไต่ถัดขึ้นมาโดยศุข
 สวัสดิ์เล่า เพราะฉะนั้น การเช่นนั้นอย่าให้ถือกันผิด ๆ ไป
 อย่างถือว่าเขาว่ากันมาก ประกาศมาฉนวนเสาร์ เดือนแปด
 บุรพาสาท แรมแปดค่ำ ยี่สิบเมียดมีฤๅฤๅคือ เป็นวันที่ ๒๖๐๗
 ในราชกาล ประจุบันนี้ พระศรีสุนทรโวหารเป็นผู้รับสั่ง .

ประกาศยก อากรเก็บตลาด เรียกเงินภาษี

มีพระบรมราชโองการ มีพระบรมราชโองการ ให้ประกาศแก่พระราชวงษานวงษ์ แลข้าทูลออก ขลิตพระบาท
 ผู้ใหญ่ผู้น้อย ทั้งฝ่ายหน้าฝ่ายใน อาณาประชาราษฎร์ ทั้งปวง
 ให้รู้แจ้งทั่วกัน ด้วยมีพระบรมราชโองการ โปรดเกล้าโปรดก
 ษระหม่อมสั่ง ท่านเสนาบดีว่า เช่น ขบรมเนียมแต่โบราณมา
 ให้เรียกเงินค่าที่ แต่ผู้ที่ลกรค้ายังเห็นเที่ยว ค่าขาย ของ
 ต่าง ๆ ในแผ่นดินชั้นแก่แผ่นดินใต้ ชื่อเรียกกันว่าเสียค่า
 เบิกตลาดนั้น มาจับจ่าย ใช้การบ้านเมืองทุกข้มาแต่ก่อน
 ตามเคยแต่กาล ยี่สิบ ราษฎร ที่ทุรอน น้อยต้องเสียค่าตลาด
 แรงหนัก เพราะกำนันตลาดมีทุกบ้านทุกเมือง ราษฎร ลูกค้า
 ไร่ค่าขายถึงบ้านใดเมื่อไร ก็เรียกค่าตลาดมาทุกบ้านทุก
 เมือง ทรงพระมหากรุณาส่งสาร แก่ราษฎร ที่มีทุรอนน้อย
 จะใคร่ให้ เลิก การเก็บตลาดเล็กน้อย แต่ราษฎร ที่ขายของ
 ซึ่งทำขึ้นแล้วหามาแล้ว เมื่อขายไม่หมด จะพึงเหนียวตเห็นว
 แห้งไปเสียต้องขาดทุนเปล่า เพราะของเหนียวนานไม่ได้ ทั้งปวง
 นั้นเสีย จะคิด ผู้เป็นเจ้าของใด จะคิด จะให้ ราษฎร ที่ยาก จนต้อง
 เสียเงินอากร แค่น้อย ให้ท่านเสนาบดี ปกษาหาจากัน ท่าน
 เสนาบดี ปกษาพร้อมกัน ให้เลิก อากรตลาดนั้นเสีย เปลียน

08/10/2366

เรียกเป็นภาษีที่ช้อขาย เพราะเห็นว่าผู้ที่มีทรัพย์สินตั้งโรงงานไว้
 ใ้สินค้ของตัวบ้าง ให้เข้าบ้างหาเรือไปขึ้นทุกสินค้บ้าง
 รัยจ้างบ้าง มีผลประโยชน์มากไม่ต้องเสียค่าที่จะให้เรียกภาษี
 เป็นค่าที่แต่พวกเจ้าของโรงงานเรือนเรือ ซึ่งเป็นที่ขายแลให้เข้า
 ทั้งปวงนั้นโดยสมควร แลจะยกเบ้ตราษฎรที่มีทุนรอน
 ค้ขายเล็กน้อยในแฝงลอบแลเรือขาย แลเรือเรือขายของราคา
 ต่ำกว่าตำลึงลงมาทั้งปวง ไม่ให้ต้องเสียเงินอากรเลย แล
 ราษฎรที่มีทุนรอนมากจะขึ้นทุกสินค้ใหญ่ ๆ มาก ๆ ราคา
 กว้ตำลึงขึ้นไป เข้ามาขายโดยคง จะต้องเสียอากร อยู่
 ก็จะได้เสียเงินอากรแต่แห่งเดียว ไม่ต้องเสียซ้ำ ๆ เป็น
 หลายแห่ง จึงให้หาตัวพระยาพิศาลศุภผล หลวงบริบูรณ์สุรา
 กรผู้เข้าส่วรบชัยเขียนทำอากรตลาดกรุงเทพ ๆ เมืองนนท
 ยรี มาถามว่าจะไปรทเกล้า ให้เลิกอากรตลาด จะให้
 เรียกเป็นภาษีที่ช้อขายทั้งท่านเสนาบดีคิดกันขึ้น พระยาพิ
 ศาลศุภผลหลวงบริบูรณ์สุรากร จะทำได้ทุกมิได้ พระยาพิ
 ศาลศุภผลหลวงบริบูรณ์สุรากรรัยใส่เกล้า ว่าจะขอรัยพระ
 ราชทานเรียกภาษีแต่เจ้าของที่ค่าเช่าค่าจ้าง ที่บ้านเรือนโรง
 รัยที่กแพที่ใส่ย่อน้ำต่าง ๆ เจ้าของทำไว้ให้เช่าราคามาก
 น้อยเท่าใด กำหนดเอาค่าเช่าเรียกภาษีตามราคาเช่า ๑๒

ชก ๑ ให้ชกภาษีแต่ผู้^๒เจ้าของที่ไต่ค่าเช่า ฯ เรือใหญ่
เรือน้อยเจ้าของเรือรับจ้าง^๑บันทึกสินค้า ให้เช่าราคามาก
น้อยเท่าใด กำหนดเอาค่าจ้างค่าเช่า เรียกภาษีตามราคา
รับจ้างราคาให้เช่า ๑๒ ชก ๑ ให้ชกเอาภาษีแต่ผู้^๒
เจ้าของที่ไต่ค่าจ้างค่าเช่า ฯ ที่บ้านเรือนโรงร้านค้า
แพ เจ้าของใส่สินค้าซึ่ง^๓ซื้อมาแต่อื่น^๔เป็นของตัวไว้ขาย ให้
เรียกเอาตามบ้านเรือนโรงร้านค้าแพ เท่ากันกับผู้^๑ที่ให้เช่า
แต่แพที่ซื้อสินค้ามาไว้ขายนั้นไม่เสมอกัน ใหญ่บ้างเล็กบ้างให้
เรียกตามแพใหญ่แพเล็ก ตั้งแต่แพละ ๒ ตำลึงลงมา
เรียกภาษีค่าที่ ๑๒ ชก ๑ ให้ชกเอาแต่ผู้^๒เจ้าของ ฯ
เรือใหญ่ เรือน้อยเจ้าของเรือบันทึก^๑สินค้าของตัวไว้ขาย ให้
เรียกเอาเท่ากันกับเรือที่บันทึก^๑รับจ้าง เรือที่ให้เช่าบันทึก
สินค้าเรียกภาษี ๑๒ ชก ๑ ให้ชกเอาแต่ผู้^๒เจ้าของเรือ
เช่าราคาเช่า^๑เที่ยวหนึ่งศอกละ สติงลงมา ฯ เข้าในนาของ
ในสวนในไร่ เป็นสินค้าของตัว^๑เจ้าของเอามาใส่ไว้ ในที่^๑บ้าน
เรือนโรงร้านค้าแพของตัว^๑เอาไว้ เพื่อจะ^๑ใช้ กินแลเหลือ^๑กิน
อยู่บ้าง จะ^๑ซื้อขายก็ได้^๑นั้น เพราะ^๑ด้วยมิได้^๑ซื้อขาย^๑ไว้
เพื่อ^๑ประโยชน์ จะ^๑เป็น^๑สินค้า^๑ขาย^๑ให้แก่^๑ผู้อื่น^๑หาก^๑ไร^๑อีก
ต่อ^๑หนึ่ง ๓๑ จะ^๑ซื้อ^๑ไว้^๑บันทึก^๑เรือ^๑ของ^๑ตัว^๑ที่^๑จะ^๑ไป^๑ค้า^๑ต่าง^๑ ฯ

08/10/2566

ประเทศก็ไม่เสียภาษีที่ไว้ จะต้องเสียแต่ภาษีปากเรือ
 ออกตามธรรมเนียม ถ้าซื้อไว้เพื่อประโยชน์จะขายเอากำไร
 อีกต่อหนึ่ง จึงต้องเสียภาษีโรงเรือนตามที่ไว้ของนั้น ฯ
 แลที่บ้านเรือนโรงร้านค้าแพเจ้าของทำไว้สำหรับให้เช่า ลก
 ค้ำไม่ได้เช่าเจ้าของไม่ได้ใส่สินค้ำไม่ต้องเสียภาษี เรือเที่ยว
 ๕ ซอชายถ้ามีสินค้ำอยู่ในลำเรือนั้น ราคาสินค้ำตั้งแต่ค่าถึง
 ลงมาไม่ต้องเสียภาษี ฯ หนึ่งเลขไฟว์หลวงที่ได้รับ
 พระราชทานตราภูมิแต่ก่อน ใต้ทรงพระกรุณาโปรดให้ยก
 อากรตลาตสัมภักษรค่าน้ำ ๓ ประการ ให้แก่ไฟว์หลวง
 มีกำหนดในตราภูมิ คนละ ๘ บาทข้าง ๗ บาทข้าง ๖ บาทข้าง
 ๕ บาทข้าง ๔ บาทข้าง ต่าง ๆ กันตามหมู่ตามกรม ซึ่ง
 มีราชการหนักแรงเบาต่าง ๆ ครั้นบัดนี้โปรดให้เลิก
 อากรเสีย เลขไฟว์หลวงสังกัดพื้นที่เคยเสียค่าตลาต
 แลไม่เคยเสียค่าตลาตก็ลงเป็นไม่ต้องเสียเสมอกัน แต่ตรา
 ภูมิของเลขไฟว์หลวงนั้นค้ำภาษีอื่น ๆ ก็ไม่ได้ เพราะไฟว์
 หลวงต้องเสียภาษีอื่น ๆ เหมือนคนทั้งปวงอยู่ เมื่อเป็นดังนี้
 คำว่าตราภูมิค้ำค่าตลาต ก็เช่นขาดประโยชน์ไม่ต้อง การไป
 ครั้นโปรดตั้งภาษีที่บ้านเรือนโรงร้านค้าแพเรือขึ้นใหม่ แล้ว
 จึงทรงพระมหากรุณาโปรดให้ยกเลิกส่วนภาษีนี้อย่างนี้ พระราช

ทานให้แก่ไพร่หลวง ตามกำหนดในตราภูมิเศษคุ้ม ตลาด
 มาแต่ก่อน แทนเข้า ถ้าเจ้าภาษีไปเรียกภาษี ถ้าไพร่หลวง
 เป็นเจ้าของเรือน โรงร้าน ตักเรือแพ ซึ่งจะต้องเสียภาษีราย
 รั้ว แล้วก็ให้ไพร่หลวงเชิญตราภูมิมาให้เจ้าภาษิต ใน
 ตราภูมิว่าคุ้มค่าตลาด ไร่เท่าใด ก็ให้ยกภาษีที่ขึ้นเรือน
 โรงร้าน ตักเรือแพ ให้ตามในตราภูมิกำหนดว่าคุ้มค่าตลาดนั้น
 ถ้าภาษีมากกว่าตราภูมิที่คุ้มได้ ก็ให้คิดลดยกให้แก่
 ไพร่หลวงเสียแต่ตามกำหนด เงินเหลือเท่าใดให้เสียภาษี
 ให้แก่เจ้าภาษีตามมากแลน้อย แลการซึ่งไปรคเกล้าไปรค
 กระหม่อม ให้เลิกอากรตลาดเสียทั้งนี้ เพราะทรงพระมหากรุณา
 เมตตาแก่ราษฎร ว่าต้องเสียค่าตลาดมาก ๆ น้อย ๆ
 ไม่เสมอกัน ถ้าเจ้าภาษีเรียกเอาภาษีเหลือเกินจากพิกัต
 ที่ประกาศมานี้ ก็ให้มาร้องต่อพระยาราชนิกิตี พระยา
 พิพิชโกไชยสวริย เจ้าจำนวนพระศรีมหาสมยิตี ถ้า
 พระยาราชนิกิตี พระยาพิพิชโกไชยสวริย เจ้าจำนวน
 มิว่ากล่าวชำระให้ ฤๅคัดสินให้เรียกภาษีเหลือเกินไป ก็
 ให้ทำเรื่องราวขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายแปลความฎีกา จะทรง
 พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตระลาการชำระถ้าได้ความจริงว่า
 เจ้าภาษีเรียกเหลือเกินจากพิกัตนี้ ก็จะมีปรับใหม่แก่เจ้าภาษี

ตามมากแล่น้อย แลท่าโทษแก่ผู้ไปเกยภาษีให้ตามสมควร
 ประกาศมาณวันเสาร์ เดือนแปด ขรพาสาทแรมแปดค่ำ ปี
 มเมีย สัมฤทธิศก คักราช ๑๒๒๐ เป็นวันที่ ๒๖๐๗ ในรัชกาล
 พระจุฬินทน์ ขุนสารประเสริฐ เหนือผู้รับสั่ง

สำนักหอสมุด

ประกาศให้ข้าราชการที่จะถวายเรื่องราวฎีกา

ลงชื่อประทับตรา

มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศแก่พระ
 ราชวงษานุวงศ์ แลข้าทูลของฯ ผู้ใหญ่ผู้น้อย ฝ่ายทหาร
 พลเรือนพระบรมมหาราชวัง พระบวรราชวัง ให้ทราบจงทั่วกัน
 ด้วยเมื่อก่อนแต่จะไปคดีหลายเรื่องลูกขุนปรึกษาอาณัติฯ ไปข้าง
 มีผู้ร้องถวายฎีกา มีรับสั่งให้เรียกคำปรึกษามาทรงทอดพระ
 เนตร ครั้นทรงพระราชดำริคดีเรียบร้อยแล้ว ลูกขุนบางนายออก
 ทิวว่าไม่ทราบ ทิวช่วยอยู่ข้างมีกิจธุระไม่ได้มารับราชการ
 บ้าง ลูกขุนผู้เรียงลักเอาชื่อใส่ลงคอก จึงมีพระบรมราช
 โองการดำรัสสั่งว่าตั้งแต่นี้ไปลูกขุนผู้ใดจะลงชื่อ ในคำ
 ปรึกษาพร้อมกันก็ให้ลงในคำแย้งก็ให้ในคดีเรื่องใด ๆ ให้
 ลงลายมือเขียนชื่อตัวเอง ฎีกาถ้าให้คนอื่นเขียนก็ให้เขียน
 ลงในกระดาษขาวแล้ว ประทับตราตามตำแหน่งของตัวทุกคน
 ในคดีทุกเรื่องตั้งแต่นั้นมา เมื่อขุนศาลตระลาการพิจารณา
 ความเสร็จสิ้นสำนวนแล้ว นำข้อความขึ้นเสนอลูกขุนณศาล
 หลวง ๆ ปรึกษากันเรียงความคิดความแน่ลงแล้วเห็นความ
 08/10/2566
 ประการใด ก็ลงชื่อเองบ้างให้ผู้อื่นเขียนแทนบ้างแล้วประทับตราตาม
 ตำแหน่งไว้เป็นสำคัญทุกเรื่อง ตามพระราชโองการดำรัส

สิ่งนี้มานานแล้ว เมื่อการผิดชอบอย่างไรไม่เปน
 ที่ถูกเถียงกันได้แต่การอื่น ๆ นอกจากคดีความนั้น ชัดชัด
 ด้วยเหตุสิ่งใด ทรงปรุฎษาพระราชวงษานุวงษ แลท่านเสนา
 ยักษ์ข้าราชการ ก็กราบบังคมทูลพระกรุณาตามเหิน เมื่อทรง
 เสนอขอด้วยก็โปรดเกล้าฯ 1 คำรัสสั่งเจ้าพนักงานไปตามกาล
 ถ้าไม่ทรงเห็นชอบด้วยก็ทรงตีเทียบทุกท่วงข้างผู้อื่นสักเขียนชื่อส่ง
 เข้ามาทูลเกล้าฯ 1 ถวายจะจับเอาเหตุมาต่อว่าก็ไม่มี สลัก สำ
 คัญ เพราะฉนั้นแต่ตั้งไปภายหน้า จะทรงปรุฎษาทด้วยการ
 บัญเมืองแลการทั้งปวง ๆ พระราชวงษานุวงษท่านเสนา ยักษ์
 ข้าราชการผู้ใด ๆ ทำเรื่องราวจดหมายทางว่าด้วยเหตุสิ่งใด
 ปรุฎษาพร้อมด้วยผู้ใด ก็ให้ลงชื่อว่า ข้าพระพุทธเจ้า (คนนั้น)
 ขอพระราชทานกราบบังคมทูลพระกรุณาว่า (อย่างนี้) จนสิ้น
 ข้อความ ชื่อนี้ จะลงที่ต้นหนึ่ง ลือ ๆ จะลงที่ท้ายวันท้ายศึก
 ก็ตาม แต่ให้เขียนด้วยลายมือของตัวลงในสมุดฎากระตาดไว้
 เปนสำคัญจงทุกฉบับ ถ้าเป็นกระตาดจะประทับตราของผู้ที่
 มีชื่อลงในเรื่องราว จดหมายทางว่า ก็ตาม จึงจะบันทึกชื่อคือ
 สำคัญนั้นคงแก่มี

ประกาศมาฉวันพฤหัสบดี เดือนเก้า ขึ้นห้าค่ำ ยี่สิบสามศก
 ศก เปนวันที่ ๒๗๐๒ ในรัชกาลประจุบันนี้ ๗๘

ประกาศเรื่องดาวหาง

มีพระบรมราชโองการ หมายพระบัณฑูรสุรัสวดี ให้นำ
ให้ประกาศให้รู้ทั่วกันว่า วันเสาร์เดือนสิบแรมค่ำ นายจวบคช
คิดทรงขาชวาทไ้เห็นดาวหางดวงนี้ ครั้นณวันพฤหัสบดี เดือน
สิบ แรมสิบห้าค่ำ เจ้านายแลข้าราชการซึ่งไ้เห็นด้วยกัน
มาก ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ไ้ทรงทอด
พระเนตรแล้ว ทรงดำรัสว่าดาวดวงนี้ทรงจำไ้ ว่าไ้เคย
มีมาแต่ในแผ่นดิน พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
ครั้งหนึ่งแล้ว เมื่อยังมีเมียบโศก จุลศักราช ๑๑๗๒ ไ้ ๔๘ ปี
มาแล้ว คราวนั้นก็มาในเดือน ๑๑ ในทิศนี้ในราษี
แสดฤกษ์กาลเวลาเช่นนี้ ก็ไม่มีเหตุอะไรนัก มีแต่ความใช้ทวีศ
แลกระปือล้มมามาก แลฝนแล้งแล้วก็ไ้พระยาเสวตร
กฤษณา มา ในขั้มแมตริศกนั้น ถึงคนมีอายุมากไ้เห็นแล้ว
แต่ไม่ไ้สังเกตุก็จำไ้ไม่ได้ คนอายุน้อยก็ไ้ไ้เคยเห็น
ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงจำไ้แน่ แล
พระยาโหราธิบดีก็จำไ้ แต่ชาวประเทศยุโรป ไ้เห็น
ในประเทศยุโรปนานหลายเดือนนั้น ไ้ลงหนังสือพิมพ์ตั้งแต่
เดือนหกมา แลดาวอย่างนี้ มีคติแลทางที่ดำเนินยาวไป
ในท้องฟ้า ไม่เหมือนดาวพระเคราะห์อื่น แลดาวที่ข้งฟ้าทั้งปวง

เพลนของสัญญาจะไปนานหลายปีแล้วก็กลับมาได้ เหนือในประเทศ
 ข้างนี้อีก เพราะเหตุนี้ขออย่าให้ราษฎรทั้งปวงตื่นกันแลคิดวิตก
 เล่าถู่ไปต่าง ๆ ทั่วว่ามิใช่จะไต่โทษแต่ในพระนครนี้ แล
 เมืองที่ใกล้เคียงเท่านั้นหามิไต่ ย่อมไต่โทษทุกบ้านทุกเมือง
 ทั่วพิภพอย่างไต่โทษนี้แล ประกาศมาฉวันอาทิตย์
 เดือนสิบเอ็ด ขึ้นสิบค่ำ ปีมะเมียสัมฤทธิ์ศักราช เป็นวันที่ ๒๒๗๑๓๓
 ในราชกาลประจุบันนี้

ประกาศว่าด้วยผู้ซึ่ง ถวายเรื่อง รวบรวมฎีกา

มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศ

แก่พระราชวงษา วงษ์แล ข้าทูลละอองทูลีพระบาทผู้ใหญ่ผู้น้อย
ฝ่าย ทหาร ฝ่าย พลเรือน ในพระบรมมหาราชวัง ขวรราชวัง

ให้ทราบ จงทั่วกัน ด้วยเมื่อก่อนแต่ขิ้นไป คดีหลายเรื่อง

ลูกขุนปฎักษาผิด ๆ ไปยังมีผู้ร้อง ถวายฎีกา มีพระบรม
ราชโองการให้เรียกคำปฎักษามาทรง ทอดพระเนตร ครั้น

บางที่ ทรง พระราชดำริคดีเตียนแล้ว ลูกขุนบางนาย ออกตัว
ว่าไม่ทราบ ด้วยอยู่ข้างมีกิจธุระไม่ได้มารับราชการบ้าง

ลูกขุนผู้เรียงลักเอาข้อลงไปคอก จึงมีพระบรมราชโองการ
ดำรัสสั่งว่า ทั้งแต่กาลนั้นไป ลูกขุนผู้ใดจะลงชื่อในคำ

ปฎักษาพร้อมกันก็คี่ จะลงในคำแย้งก็คี่ในคดีเรื่องใด ๆ ให้
ลงลายมือเขียนชื่อตัวเอง ฎีกาให้คนอื่นเขียนก็ให้เขียนลง

ในกระดาษขาว แล้วประทับตราตามตำแหน่งของตัว แล้ว
จึงฉีกเข้ากับสมุคคำปฎักษา ฎีกาลงชื่อแล้วประทับตราคำ

แห่งในใบสัตย ทับหลังสัตยแล สิ่งฟ้อง ทุกนายในคดีทุก
เรื่องชั้นศาลผู้ได้ปฎักษา ทั้งแต่ขิ้นมา การใด ๆ ซึ่งลูก

08/10/2566

ขุนได้ปฎักษานั้น เมื่อลูกขุนผู้ประชุมปฎักษาในเรื่องนั้น ๆ
เมื่อเห็นพร้อมกันเรียง ความลงแล้ว ก็ลงเองบ้างให้ผู้อื่น

เขียนแทนข้าง แล้วประทับตราตามตำแหน่งไว้เป็นสำคัญ
 ทุกเรื่องตามพระราชโองการดำรัสนั้นสั่งมานานแล้ว ภายหลัง
 ราษฎรผู้มาร้องถวายฎีกา ข้างเสมีयरเขียนมาข้างมาให้การ
 คดีให้เจ้าพนักงานเรียบเรียงที่กรมล้อมพระราชวังข้าง เมื่อ
 เรืองราวถวายแล้ว ครั้นได้ทรงทอดพระเนตรเรื่องราวบางเรื่อง
 ทรงดำริเห็นให้ ผู้ถวายฎีกาเสียเปรียบไปตามความในคำ
 ของผู้นั้นเฮรข้าง โปรดให้มีผู้ซักถามข้างผู้ถวายฎีกา
 กลับให้การว่า ตัวไม่รู้หนังสือเขียนไม่ได้ เจ้าพนักงานฤาผู้
 รัยเขียนแต่งความผิดไปไม่ต้องความจริงข้าง เขียนเกิน ๆ
 ขาด ๆ ข้าง เช่นที่ทุ่มเถียงกันเนื่อง ๆ หลายเรื่อง
 เพราะฉนั้นแต่นี้สืบไป มีพระบรมราชโองการ ให้ประกาศทั่วไป
 ทุกตำแหน่ง ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยผู้ใดจะทำเรื่องราว
 ทุลเกล้าฯ ถวายว่าด้วยเหตุสิ่งใดก็ให้ลงชื่อเป็นลายมือ
 ของตัวในที่ ที่ข้าพระบาทเจ้า (ชื่อ) ทั้งนี้ เป็นสำคัญ
 จงทุกฉบับ ถ้าราษฎรจะทำเรื่องราวทุลเกล้าฯ ถวายด้วย
 ไปให้เจ้าพนักงานกรมล้อมพระราชวังเรียงความ แลเขียน
 เรื่องราวได้ เมื่อเรื่องราวแต่งเขียนแล้ว ให้ผู้แต่งอ่าน
 ให้เจ้าของเรื่องราว ฟังแล้วให้เจ้าของเรื่องราวรัยไป วาน
 ให้ผู้อื่นอ่านให้ฟังให้หลายครั้ง แล้วลงชื่อเป็นลายมือของตัว

08/10/2565

ประจําเป็นสำคัญ ฤๅวานผู้^๑อื่น^๒ที่^๓ตัว^๔เชอ^๕ถอ^๖ลง^๗ชอ^๘หมาย^๙ลาย^{๑๐}มือ^{๑๑}
 แทน^{๑๒}ใน^{๑๓}เรอ^{๑๔}ง^{๑๕}ราว^{๑๖}น^{๑๗}ง^{๑๘}ท^{๑๙}ก^{๒๐}น^{๒๑}ย^{๒๒}ย^{๒๓} ว่า^{๒๔}ข้า^{๒๕}พระ^{๒๖}พท^{๒๗}เจ้า^{๒๘} ช^{๒๙}อ^{๓๐}น^{๓๑}
 ชอ^{๓๒}บ^{๓๓}ใจ^{๓๔}แล้ว^{๓๕} จ^{๓๖}ง^{๓๗}น^{๓๘}ำ^{๓๙}มา^{๔๐}ถ^{๔๑}ว^{๔๒}าย^{๔๓}ให้^{๔๔}เป^{๔๕}น^{๔๖}ที่^{๔๗}เชอ^{๔๘}พ^{๔๙}ง^{๕๐}ไ^{๕๑}ถ^{๕๒}เ^{๕๓}ย^{๕๔}ง^{๕๕}ม^{๕๖}ไ^{๕๗}ด^{๕๘}
 อ^{๕๙}น^{๖๐}ง^{๖๑}ย^{๖๒}า^{๖๓}ง^{๖๔}ที่^{๖๕}ท^{๖๖}ร^{๖๗}ง^{๖๘}พ^{๖๙}ระ^{๗๐}ก^{๗๑}ร^{๗๒}ณ^{๗๓}า^{๗๔}ไ^{๗๕}ป^{๗๖}ระ^{๗๗}ก^{๗๘}เก^{๗๙}ด^{๘๐}ำ^{๘๑} ใ^{๘๒}ห^{๘๓}้^{๘๔}พ^{๘๕}ระ^{๘๖}ร^{๘๗}า^{๘๘}ช^{๘๙}ว^{๙๐}ง^{๙๑}ษ^{๙๒}า^{๙๓}น^{๙๔}ว^{๙๕}ง^{๙๖}
 แล^{๙๗}ท^{๙๘}ำ^{๙๙}น^{๑๐๐}เส^{๑๐๑}น^{๑๐๒}า^{๑๐๓}ย^{๑๐๔}ก^{๑๐๕} ใ^{๑๐๖}ห^{๑๐๗}้^{๑๐๘}ข้า^{๑๐๙}ท^{๑๑๐}ล^{๑๑๑}อ^{๑๑๒}อ^{๑๑๓}ร^{๑๑๔}ช^{๑๑๕}ล^{๑๑๖}ี^{๑๑๗}พ^{๑๑๘}ระ^{๑๑๙}บ^{๑๒๐}า^{๑๒๑}ท^{๑๒๒}ผู้^{๑๒๓}ใ^{๑๒๔}ห^{๑๒๕}ย^{๑๒๖}ใ^{๑๒๗}ห^{๑๒๘}
 ป^{๑๒๙}ก^{๑๓๐}ษ^{๑๓๑}า^{๑๓๒}ท^{๑๓๓}ว^{๑๓๔}ย^{๑๓๕}ช^{๑๓๖}อ^{๑๓๗}ร^{๑๓๘}า^{๑๓๙}ช^{๑๔๐}า^{๑๔๑}ร^{๑๔๒}า^{๑๔๓}ร^{๑๔๔}า^{๑๔๕} ใ^{๑๔๖}ห^{๑๔๗}้^{๑๔๘}เร^{๑๔๙}อ^{๑๕๐}ง^{๑๕๑}ราว^{๑๕๒}ช^{๑๕๓}ง^{๑๕๔}ผู้^{๑๕๕}ใ^{๑๕๖}ห^{๑๕๗}ย^{๑๕๘}ผู้^{๑๕๙}น^{๑๖๐}อ^{๑๖๑}
 เป^{๑๖๒}น^{๑๖๓}อ^{๑๖๔}น^{๑๖๕}ม^{๑๖๖}าก^{๑๖๗} ใ^{๑๖๘}ห^{๑๖๙}้^{๑๗๐}เ^{๑๗๑}อ^{๑๗๒}ก^{๑๗๓}น^{๑๗๔} ใ^{๑๗๕}ห^{๑๗๖}้^{๑๗๗}กร^{๑๗๘}า^{๑๗๙}ย^{๑๘๐}บ^{๑๘๑}ง^{๑๘๒}ค^{๑๘๓}ม^{๑๘๔}ท^{๑๘๕}ล^{๑๘๖}พ^{๑๘๗}ระ^{๑๘๘}ก^{๑๘๙}ร^{๑๙๐}ณ^{๑๙๑}
 ว^{๑๙๒}่า^{๑๙๓}ท^{๑๙๔}ว^{๑๙๕}ย^{๑๙๖}ห^{๑๙๗}ศ^{๑๙๘}ล^{๑๙๙}ง^{๒๐๐} ใ^{๒๐๑}ห^{๒๐๒}้^{๒๐๓}ใ^{๒๐๔}ถ^{๒๐๕}ง^{๒๐๖}ช^{๒๐๗}อ^{๒๐๘}ท^{๒๐๙}ว^{๒๑๐}ย^{๒๑๑}ล^{๒๑๒}า^{๒๑๓}ย^{๒๑๔}ม^{๒๑๕}ือ^{๒๑๖}ของ^{๒๑๗}ท^{๒๑๘}ำ^{๒๑๙}น^{๒๒๐}ผู้^{๒๒๑}น^{๒๒๒} ใ^{๒๒๓}ห^{๒๒๔}้^{๒๒๕}
 ฤๅ^{๒๒๖}ป^{๒๒๗}ระ^{๒๒๘}ท^{๒๒๙}บ^{๒๓๐}ี^{๒๓๑}ท^{๒๓๒}ร^{๒๓๓}า^{๒๓๔}มา^{๒๓๕}เป^{๒๓๖}น^{๒๓๗}ส^{๒๓๘}ำ^{๒๓๙}ค^{๒๔๐}ัญ^{๒๔๑}ง^{๒๔๒}ท^{๒๔๓}ุ^{๒๔๔}ก^{๒๔๕}ร^{๒๔๖}ั้ง^{๒๔๗} ใ^{๒๔๘}ห^{๒๔๙}้^{๒๕๐}ย^{๒๕๑}า^{๒๕๒}ให้^{๒๕๓}เป^{๒๕๔}น^{๒๕๕}ที่^{๒๕๖}ท^{๒๕๗}ร^{๒๕๘}
 ร^{๒๕๙}ิง^{๒๖๐}เก^{๒๖๑}ย^{๒๖๒}ว^{๒๖๓}ว^{๒๖๔}า^{๒๖๕}ผู้^{๒๖๖}อ^{๒๖๗}น^{๒๖๘}เ^{๒๖๙}า^{๒๗๐}แ^{๒๗๑}แต่^{๒๗๒}ช^{๒๗๓}ือ^{๒๗๔}ท^{๒๗๕}ำ^{๒๗๖}น^{๒๗๗}บ^{๒๗๘}าง^{๒๗๙}ช^{๒๘๐}ง^{๒๘๑}ค^{๒๘๒}ำ^{๒๘๓}ย^{๒๘๔}ก^{๒๘๕}น^{๒๘๖} ใ^{๒๘๗}ห^{๒๘๘}้^{๒๘๙}ใ^{๒๙๐}ห^{๒๙๑}
 ใ^{๒๙๒}ห^{๒๙๓}้^{๒๙๔}ใ^{๒๙๕}ห^{๒๙๖}้^{๒๙๗}พ^{๒๙๘}ัง^{๒๙๙}ค^{๓๐๐}ำ^{๓๐๑}ป^{๓๐๒}ก^{๓๐๓}ษ^{๓๐๔}า^{๓๐๕}แล^{๓๐๖}เร^{๓๐๗}อ^{๓๐๘}ง^{๓๐๙}ราว^{๓๑๐}น^{๓๑๑}เ^{๓๑๒}ล^{๓๑๓}ย^{๓๑๔} ใ^{๓๑๕}ห^{๓๑๖}้^{๓๑๗}ท^{๓๑๘}ำ^{๓๑๙}มา^{๓๒๐}ใ^{๓๒๑}ห^{๓๒๒}้^{๓๒๓}ใ^{๓๒๔}ห^{๓๒๕}
 บ^{๓๒๖}ง^{๓๒๗}ค^{๓๒๘}ย^{๓๒๙}ม^{๓๓๐}า^{๓๓๑}น^{๓๓๒}ี้^{๓๓๓}ใ^{๓๓๔}ห^{๓๓๕}้^{๓๓๖}ท^{๓๓๗}ว^{๓๓๘}ั^{๓๓๙}ก^{๓๔๐}น^{๓๔๑} ใ^{๓๔๒}ห^{๓๔๓}้^{๓๔๔}พ^{๓๔๕}ระ^{๓๔๖}ก^{๓๔๗}า^{๓๔๘}ค^{๓๔๙}มา^{๓๕๐}ฉ^{๓๕๑}ว^{๓๕๒}น^{๓๕๓}พ^{๓๕๔}า^{๓๕๕}ห^{๓๕๖}ี^{๓๕๗}ค^{๓๕๘} ใ^{๓๕๙}ห^{๓๖๐}้^{๓๖๑}เ^{๓๖๒}ื่อ^{๓๖๓}ห^{๓๖๔}ล^{๓๖๕}ย^{๓๖๖}เ^{๓๖๗}ื่อ^{๓๖๘}
 ช^{๓๖๙}น^{๓๗๐}ล^{๓๗๑}ย^{๓๗๒}ล^{๓๗๓}ี^{๓๗๔}ค^{๓๗๕}ำ^{๓๗๖} ใ^{๓๗๗}ห^{๓๗๘}้^{๓๗๙}ใ^{๓๘๐}ห^{๓๘๑}้^{๓๘๒}เ^{๓๘๓}ย^{๓๘๔}ใ^{๓๘๕}ห^{๓๘๖}้^{๓๘๗}ใ^{๓๘๘}ห^{๓๘๙}้^{๓๙๐}ค^{๓๙๑}ี^{๓๙๒}ก^{๓๙๓} ใ^{๓๙๔}ห^{๓๙๕}้^{๓๙๖}เ^{๓๙๗}น^{๓๙๘}ว^{๓๙๙}ที่^{๔๐๐} ๒๕๗๓๑๑
 ใ^{๔๐๑}ห^{๔๐๒}้^{๔๐๓}ใ^{๔๐๔}ห^{๔๐๕}้^{๔๐๖}ใ^{๔๐๗}ห^{๔๐๘}้^{๔๐๙}ใ^{๔๑๐}ห^{๔๑๑}้^{๔๑๒}ใ^{๔๑๓}ห^{๔๑๔}้^{๔๑๕}ใ^{๔๑๖}ห^{๔๑๗}้^{๔๑๘}ใ^{๔๑๙}ห^{๔๒๐}้^{๔๒๑}ใ^{๔๒๒}ห^{๔๒๓}้^{๔๒๔}ใ^{๔๒๕}ห^{๔๒๖}้^{๔๒๗}ใ^{๔๒๘}ห^{๔๒๙}้^{๔๓๐}ใ^{๔๓๑}ห^{๔๓๒}้^{๔๓๓}ใ^{๔๓๔}ห^{๔๓๕}้^{๔๓๖}ใ^{๔๓๗}ห^{๔๓๘}้^{๔๓๙}ใ^{๔๔๐}ห^{๔๔๑}้^{๔๔๒}ใ^{๔๔๓}ห^{๔๔๔}้^{๔๔๕}ใ^{๔๔๖}ห^{๔๔๗}้^{๔๔๘}ใ^{๔๔๙}ห^{๔๕๐}้^{๔๕๑}ใ^{๔๕๒}ห^{๔๕๓}้^{๔๕๔}ใ^{๔๕๕}ห^{๔๕๖}้^{๔๕๗}ใ^{๔๕๘}ห^{๔๕๙}้^{๔๖๐}ใ^{๔๖๑}ห^{๔๖๒}้^{๔๖๓}ใ^{๔๖๔}ห^{๔๖๕}้^{๔๖๖}ใ^{๔๖๗}ห^{๔๖๘}้^{๔๖๙}ใ^{๔๗๐}ห^{๔๗๑}้^{๔๗๒}ใ^{๔๗๓}ห^{๔๗๔}้^{๔๗๕}ใ^{๔๗๖}ห^{๔๗๗}้^{๔๗๘}ใ^{๔๗๙}ห^{๔๘๐}้^{๔๘๑}ใ^{๔๘๒}ห^{๔๘๓}้^{๔๘๔}ใ^{๔๘๕}ห^{๔๘๖}้^{๔๘๗}ใ^{๔๘๘}ห^{๔๘๙}้^{๔๙๐}ใ^{๔๙๑}ห^{๔๙๒}้^{๔๙๓}ใ^{๔๙๔}ห^{๔๙๕}้^{๔๙๖}ใ^{๔๙๗}ห^{๔๙๘}้^{๔๙๙}ใ^{๕๐๐}ห^{๕๐๑}้^{๕๐๒}ใ^{๕๐๓}ห^{๕๐๔}้^{๕๐๕}ใ^{๕๐๖}ห^{๕๐๗}้^{๕๐๘}ใ^{๕๐๙}ห^{๕๑๐}้^{๕๑๑}ใ^{๕๑๒}ห^{๕๑๓}้^{๕๑๔}ใ^{๕๑๕}ห^{๕๑๖}้^{๕๑๗}ใ^{๕๑๘}ห^{๕๑๙}้^{๕๒๐}ใ^{๕๒๑}ห^{๕๒๒}้^{๕๒๓}ใ^{๕๒๔}ห^{๕๒๕}้^{๕๒๖}ใ^{๕๒๗}ห^{๕๒๘}้^{๕๒๙}ใ^{๕๓๐}ห^{๕๓๑}้^{๕๓๒}ใ^{๕๓๓}ห^{๕๓๔}้^{๕๓๕}ใ^{๕๓๖}ห^{๕๓๗}้^{๕๓๘}ใ^{๕๓๙}ห^{๕๔๐}้^{๕๔๑}ใ^{๕๔๒}ห^{๕๔๓}้^{๕๔๔}ใ^{๕๔๕}ห^{๕๔๖}้^{๕๔๗}ใ^{๕๔๘}ห^{๕๔๙}้^{๕๕๐}ใ^{๕๕๑}ห^{๕๕๒}้^{๕๕๓}ใ^{๕๕๔}ห^{๕๕๕}้^{๕๕๖}ใ^{๕๕๗}ห^{๕๕๘}้^{๕๕๙}ใ^{๕๖๐}ห^{๕๖๑}้^{๕๖๒}ใ^{๕๖๓}ห^{๕๖๔}้^{๕๖๕}ใ^{๕๖๖}ห^{๕๖๗}้^{๕๖๘}ใ^{๕๖๙}ห^{๕๗๐}้^{๕๗๑}ใ^{๕๗๒}ห^{๕๗๓}้^{๕๗๔}ใ^{๕๗๕}ห^{๕๗๖}้^{๕๗๗}ใ^{๕๗๘}ห^{๕๗๙}้^{๕๘๐}ใ^{๕๘๑}ห^{๕๘๒}้^{๕๘๓}ใ^{๕๘๔}ห^{๕๘๕}้^{๕๘๖}ใ^{๕๘๗}ห^{๕๘๘}้^{๕๘๙}ใ^{๕๙๐}ห^{๕๙๑}้^{๕๙๒}ใ^{๕๙๓}ห^{๕๙๔}้^{๕๙๕}ใ^{๕๙๖}ห^{๕๙๗}้^{๕๙๘}ใ^{๕๙๙}ห^{๖๐๐}้^{๖๐๑}ใ^{๖๐๒}ห^{๖๐๓}้^{๖๐๔}ใ^{๖๐๕}ห^{๖๐๖}้^{๖๐๗}ใ^{๖๐๘}ห^{๖๐๙}้^{๖๑๐}ใ^{๖๑๑}ห^{๖๑๒}้^{๖๑๓}ใ^{๖๑๔}ห^{๖๑๕}้^{๖๑๖}ใ^{๖๑๗}ห^{๖๑๘}้^{๖๑๙}ใ^{๖๒๐}ห^{๖๒๑}้^{๖๒๒}ใ^{๖๒๓}ห^{๖๒๔}้^{๖๒๕}ใ^{๖๒๖}ห^{๖๒๗}้^{๖๒๘}ใ^{๖๒๙}ห^{๖๓๐}้^{๖๓๑}ใ^{๖๓๒}ห^{๖๓๓}้^{๖๓๔}ใ^{๖๓๕}ห^{๖๓๖}้^{๖๓๗}ใ^{๖๓๘}ห^{๖๓๙}้^{๖๔๐}ใ^{๖๔๑}ห^{๖๔๒}้^{๖๔๓}ใ^{๖๔๔}ห^{๖๔๕}้^{๖๔๖}ใ^{๖๔๗}ห^{๖๔๘}้^{๖๔๙}ใ^{๖๕๐}ห^{๖๕๑}้^{๖๕๒}ใ^{๖๕๓}ห^{๖๕๔}้^{๖๕๕}ใ^{๖๕๖}ห^{๖๕๗}้^{๖๕๘}ใ^{๖๕๙}ห^{๖๖๐}้^{๖๖๑}ใ^{๖๖๒}ห^{๖๖๓}้^{๖๖๔}ใ^{๖๖๕}ห^{๖๖๖}้^{๖๖๗}ใ^{๖๖๘}ห^{๖๖๙}้^{๖๗๐}ใ^{๖๗๑}ห^{๖๗๒}้^{๖๗๓}ใ^{๖๗๔}ห^{๖๗๕}้^{๖๗๖}ใ^{๖๗๗}ห^{๖๗๘}้^{๖๗๙}ใ^{๖๘๐}ห^{๖๘๑}้^{๖๘๒}ใ^{๖๘๓}ห^{๖๘๔}้^{๖๘๕}ใ^{๖๘๖}ห^{๖๘๗}้^{๖๘๘}ใ^{๖๘๙}ห^{๖๙๐}้^{๖๙๑}ใ^{๖๙๒}ห^{๖๙๓}้^{๖๙๔}ใ^{๖๙๕}ห^{๖๙๖}้^{๖๙๗}ใ^{๖๙๘}ห^{๖๙๙}้^{๗๐๐}ใ^{๗๐๑}ห^{๗๐๒}้^{๗๐๓}ใ^{๗๐๔}ห^{๗๐๕}้^{๗๐๖}ใ^{๗๐๗}ห^{๗๐๘}้^{๗๐๙}ใ^{๗๑๐}ห^{๗๑๑}้^{๗๑๒}ใ^{๗๑๓}ห^{๗๑๔}้^{๗๑๕}ใ^{๗๑๖}ห^{๗๑๗}้^{๗๑๘}ใ^{๗๑๙}ห^{๗๒๐}้^{๗๒๑}ใ^{๗๒๒}ห^{๗๒๓}้^{๗๒๔}ใ^{๗๒๕}ห^{๗๒๖}้^{๗๒๗}ใ^{๗๒๘}ห^{๗๒๙}้^{๗๓๐}ใ^{๗๓๑}ห^{๗๓๒}้^{๗๓๓}ใ^{๗๓๔}ห^{๗๓๕}้^{๗๓๖}ใ^{๗๓๗}ห^{๗๓๘}้^{๗๓๙}ใ^{๗๔๐}ห^{๗๔๑}้^{๗๔๒}ใ^{๗๔๓}ห^{๗๔๔}้^{๗๔๕}ใ^{๗๔๖}ห^{๗๔๗}้^{๗๔๘}ใ^{๗๔๙}ห^{๗๕๐}้^{๗๕๑}ใ^{๗๕๒}ห^{๗๕๓}้^{๗๕๔}ใ^{๗๕๕}ห^{๗๕๖}้^{๗๕๗}ใ^{๗๕๘}ห^{๗๕๙}้^{๗๖๐}ใ^{๗๖๑}ห^{๗๖๒}้^{๗๖๓}ใ^{๗๖๔}ห^{๗๖๕}้^{๗๖๖}ใ^{๗๖๗}ห^{๗๖๘}้^{๗๖๙}ใ^{๗๗๐}ห^{๗๗๑}้^{๗๗๒}ใ^{๗๗๓}ห^{๗๗๔}้^{๗๗๕}ใ^{๗๗๖}ห^{๗๗๗}้^{๗๗๘}ใ^{๗๗๙}ห^{๗๘๐}้^{๗๘๑}ใ^{๗๘๒}ห^{๗๘๓}้^{๗๘๔}ใ^{๗๘๕}ห^{๗๘๖}้^{๗๘๗}ใ^{๗๘๘}ห^{๗๘๙}้^{๗๘๙}ใ^{๗๙๐}ห^{๗๙๑}้^{๗๙๒}ใ^{๗๙๓}ห^{๗๙๔}้^{๗๙๕}ใ^{๗๙๖}ห^{๗๙๗}้^{๗๙๘}ใ^{๗๙๙}ห^{๘๐๐}้^{๘๐๑}ใ^{๘๐๒}ห^{๘๐๓}้^{๘๐๔}ใ^{๘๐๕}ห^{๘๐๖}้^{๘๐๗}ใ^{๘๐๘}ห^{๘๐๙}้^{๘๑๐}ใ^{๘๑๑}ห^{๘๑๒}้^{๘๑๓}ใ^{๘๑๔}ห^{๘๑๕}้^{๘๑๖}ใ^{๘๑๗}ห^{๘๑๘}้^{๘๑๙}ใ^{๘๒๐}ห^{๘๒๑}้^{๘๒๒}ใ^{๘๒๓}ห^{๘๒๔}้^{๘๒๕}ใ^{๘๒๖}ห^{๘๒๗}้^{๘๒๘}ใ^{๘๒๙}ห^{๘๓๐}้^{๘๓๑}ใ^{๘๓๒}ห^{๘๓๓}้^{๘๓๔}ใ^{๘๓๕}ห^{๘๓๖}้^{๘๓๗}ใ^{๘๓๘}ห^{๘๓๙}้^{๘๔๐}ใ^{๘๔๑}ห^{๘๔๒}้^{๘๔๓}ใ^{๘๔๔}ห^{๘๔๕}้^{๘๔๖}ใ^{๘๔๗}ห^{๘๔๘}้^{๘๔๙}ใ^{๘๕๐}ห^{๘๕๑}้^{๘๕๒}ใ^{๘๕๓}ห^{๘๕๔}้^{๘๕๕}ใ^{๘๕๖}ห^{๘๕๗}้^{๘๕๘}ใ^{๘๕๙}ห^{๘๖๐}้^{๘๖๑}ใ^{๘๖๒}ห^{๘๖๓}้^{๘๖๔}ใ^{๘๖๕}ห^{๘๖๖}้^{๘๖๗}ใ^{๘๖๘}ห^{๘๖๙}้^{๘๗๐}ใ^{๘๗๑}ห^{๘๗๒}้^{๘๗๓}ใ^{๘๗๔}ห^{๘๗๕}้^{๘๗๖}ใ^{๘๗๗}ห^{๘๗๘}้^{๘๗๙}ใ^{๘๘๐}ห^{๘๘๑}้^{๘๘๒}ใ^{๘๘๓}ห^{๘๘๔}้^{๘๘๕}ใ^{๘๘๖}ห^{๘๘๗}้^{๘๘๘}ใ^{๘๘๙}ห^{๘๙๐}้^{๘๙๑}ใ^{๘๙๒}ห^{๘๙๓}้^{๘๙๔}ใ^{๘๙๕}ห^{๘๙๖}้^{๘๙๗}ใ^{๘๙๘}ห^{๘๙๙}้^{๙๐๐}ใ^{๙๐๑}ห^{๙๐๒}้^{๙๐๓}ใ^{๙๐๔}ห^{๙๐๕}้^{๙๐๖}ใ^{๙๐๗}ห^{๙๐๘}้^{๙๐๙}ใ^{๙๑๐}ห^{๙๑๑}้^{๙๑๒}ใ^{๙๑๓}ห^{๙๑๔}้^{๙๑๕}ใ^{๙๑๖}ห^{๙๑๗}้^{๙๑๘}ใ^{๙๑๙}ห^{๙๒๐}้^{๙๒๑}ใ^{๙๒๒}ห^{๙๒๓}้^{๙๒๔}ใ^{๙๒๕}ห^{๙๒๖}้^{๙๒๗}ใ^{๙๒๘}ห^{๙๒๙}้^{๙๓๐}ใ^{๙๓๑}ห^{๙๓๒}้^{๙๓๓}ใ^{๙๓๔}ห^{๙๓๕}้^{๙๓๖}ใ^{๙๓๗}ห^{๙๓๘}้^{๙๓๙}ใ^{๙๔๐}ห^{๙๔๑}้^{๙๔๒}ใ^{๙๔๓}ห^{๙๔๔}้^{๙๔๕}ใ^{๙๔๖}ห^{๙๔๗}้^{๙๔๘}ใ^{๙๔๙}ห^{๙๕๐}้^{๙๕๑}ใ^{๙๕๒}ห^{๙๕๓}้^{๙๕๔}ใ^{๙๕๕}

ประกาศเรื่องยิงปืน

มีพระบรมราชโองการ ให้ประกาศแก่ข้าราชการ
แลราษฎรให้ทราบทั่วกันว่า แต่ก่อนนี้ได้ มีพระบรมราชโองการ
โปรดเกล้าฯ ให้มีพระราชบัญญัติห้ามว่าคนในประเทศคน
นอกประเทศ อย่าให้ผู้ใดยิงปืนใหญ่ น้อย ที่บ้าน ที่เรียน
ที่แพ ที่เรือ ถ้าจะทำการ สิ่งหนึ่ง สิ่งใด จะขอยิงปืนใหญ่
น้อย ให้ผู้นั้นมาบอก ต่อเจ้าพนักงาน ให้ทราบก่อน จึงยิงได้
ถ้าไม่บอกเจ้าพนักงาน ให้ทราบก่อน แลยิงปืนใหญ่ น้อย ได้
ผู้นั้นต้องเสียค่าปรับใหม่เป็นเงินสอง ชั่ง แลบัดนี้ยังคง
ประมาท อยู่หาเอาใจใส่ทำตามไม่ เพราะมีเหตุ ชั้น คือ นาย
กล่อมบุตร หลวง ฤทธิ สำแดง เจ้ากรมฝรั่งยิงปืนใหญ่ ไม่ มา
บอก ต่อเจ้าพนักงาน เอง อย่างเคยแต่ก่อน เป็นแต่สั่งให้หมื่น
นิพนธ์ อักษรช่าง คอกไม้ มาบอกกล่าว ว่า จะขอทำการ ยิง ฅวัน
เสาร์ เดือนสิบ แรมสิบค่ำ จะมีคอกไม้เพลิงพลสามตัย
แลคอกไม้เพลิงอื่น ๆ ไม่บอกว่าจะยิงปืนเลย หมื่นนิพนธ์
อักษรมิใช่เจ้างาน การบุญค่างฝรั่ง มาทำจดหมาย อ้างชื่อ
นาย กล่อม นี้น มาขึ้น ต่อเจ้าพนักงาน กรมมหาดไทย กระลา
โหมกรมวังสามตัยแล้ว นายกล่อมยิงปืนใหญ่ ที่วัดฝรั่ง ปาก
คลองผดุงกรุงเกษมข้างใต้ ในวันที่นั้นเสียงปืนดังหลาย นัด

จึงทรงพระดำริศถามเจ้าพนักงาน ๆ กราบบังคมทูลพระ
 กรุณาว่า ไม่มีผู้ใดขอก้วยการยิงปืน มีแต่จดหมาย หมั้น
 นิพนธ์ อภิษร มายันต่อกรมมหาดไทยว่า นายกล่อมฝรั่ง จะขอ
 ขุดดอกไม้เพลิง จึงมีพระบรมราชโองการดำรัสสั่ง พระยา
 อนุรักษ์ราชผลเสวย ให้เอาตัวนายกล่อมกับหมั้นนิพนธ์ อภิษร
 ช่างดอกไม้ มาชำระไล่เลียงใต้ถามการยิงค้าง อยู่ในวิ
 อาทิตย เดือนสิบ แรมสิบเอ็ดค่ำ แลวันนั้นได้มีพระบรม
 ราชโองการดำรัสสั่ง กรมพระนครบาลให้ให้นายอำเภอยะภาค
 ห้ามอย่าให้ผู้ใดยิงปืนใหญ่ น้อย โดยลำพังไม่ได้ขอก
 สลาก่อนเลยเช่นอันขาดจงทุกอำเภอ แลในวันอาทิตย
 เดือนสิบ แรมสิบเอ็ดค่านั้น เวลาบ่ายแล้วทรงไต่ปืนเสียง
 ยิงใหญ่อีกครั้งหนึ่ง มีพระบรมราชโองการดำรัสสั่ง ให้
 กรมพระนครบาลไปสืบถามพระอินทราชาภิเษกที่ ศรีราชรองเมือง
 ไต่ตัวอ้ายไซอ้ายเท็งสองคนมาถามไต่ความว่า อ้ายไซ อ้าย
 เท็ง อ้ายแหยม อ้ายเกด ๔ คน คบคิดกันเอาดินตัยพลูใส่ใน
 กระบอกไม้ไผ่ จุดไฟยิงเล่นแทนปืนที่ลานหน้าวัดสุทัศนเทพวร
 าราม ทรงพระราชดำริว่าบัดนี้ชรอยคนพวกนี้จะเมา ไต่
 ยิงเสียง ^{08/10/2566} ยิงฝรั่งยิง ก็ชรอยจะคิดว่าฝรั่งเมาสุรายิงปืนเล่นได้
 ก็พลอยยิงเล่นบ้าง เข้าใจว่าไม่มีใครว่าไต่แล้ว ทั้งนี้เป็น

เหตุ จะให้คนอื่นดู อย่างต่อ ๆ ไป การก็จะไม่สงบลง จึงทรง
 คำว่าสั่งให้กรมพระตำรวจเอาตัวนาย กล่อม หมื่นนิพนธ์อักษร
 อ้ายไซ อ้ายเท้ง อ้ายแหยม อ้ายเกศ ๖ คน ไปลงพระ
 ราชอาญา เข็มย่น คนละ ๕๐ ที่ ในที่ขังขังนั้นแล้ว ให้ทวนยก
 สามวัน ทวนเรือสามวัน เพื่อจะมิให้มีผู้ตบเคียงอย่าง
 แล้วละ คนนั้นให้จำไว้เพราะมีโทษมาก แต่นายกล่อมฝรั่งนั้น ทรง
 พระกรุณาโปรดให้ปล่อยให้ไปพักโทษ เพราะการขังขังที่วัด
 ฝรั่งนั้น เป็นการเคยมาแต่ก่อนไม่สู้ผิดนัก แลบัดนี้ให้ประกาศ
 เข้ามาให้นั้นคงแข็งแรงว่า ตั้งแต่เข้าไปถ้าผู้ใดจะขังใหญ่
 มีเสียงดังมาก เช่นที่ส่งไสยว่า ขังในพระราชวังขังขังสัญญา
 เพลิงไหม้ มิใช่ขังนอกแลคยาสิลา ที่ขังหักขังเข้าในวังเจ้า
 บ้านขุนนางแล้ว ให้ผู้นั้นจดหมายมาขึ้นต่อ กรมพระนครบาล
 ด้วยฉบับหนึ่ง เพื่อจะให้ประกาศให้ทราบให้ทั่วพระนคร ก่อน
 วันนั้นวันหนึ่ง ๒ วัน แลให้บอกสาสามมหาดไทยสาสามกระ
 ลาโหม กรมวังตามเคยจึงจะขังได้ ถ้าจะขังขังคยาสิลาแล
 ขังชนวน ทองแดงที่ใกล้พระราชวัง ก็ให้ผู้นั้นจดหมายมา
 บอกต่อ กรมมหาดไทยกรมพระกลาโหม กรมวังตามเคยอย่าง
 แต่ก่อน ถ้าผู้ใดขังใหญ่ขังน้อยด้วยไม่มีจดหมายมาขึ้น
 ต่อกรมพระนครบาล กรมมหาดไทย กรมพระกลาโหม กรม

วจก่อน ทำการล่วงพระราชบัญญัติเช่นนี้อีก จะให้ตั้ง
 พระราชอาญาแก่ผู้นั้นเช่น ๕๐ แล้วจำไว้ณคุก ถ้าคน
 ค้างประเทศจะให้กงสุลปรับไหมเสียเงิน ๒ ซึ่งตามกฎหมาย
 ท้องน้ำ ประกาศมาณวันศุกร เดือนสิบเอค ขึ้น ๑๕ ค่ำ
 ๔ ๖ เมษสัมฤทธิศก เชนวันที่ ๒๗๑๘ ในรัชกาลพระจุพนัน

สำนักหอสมุด

ประกาศ ทรง อนุญาตให้ข้าราชการ ฝ่าย ใน ออกนอก ราชการ
 มีพระบรมราชโองการ ให้ประกาศ แก่พระราชวงษา
 นวษั แลข้าทูลของ ขลุ้พระบาทผู้ใหญ่ผู้น้อย ให้ทราบ
 ทักกันว่า เมื่อครั้ง ขลุ้ชาลฉคกนั้น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
 ให้ประกาศมา คยัขหนึ่งแล้ว ครนข้มเมือ สัมฤทธิ คัก
 จึงโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศ ข้มมาอีก เพื่อจะให้ทราบ มั่นคง
 ตาม คยัขเดิม มีเนื้อความว่า (ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า
 เจ้าอยู่หัว ประกาศ ปรุฎิ ญาณไว้ เยนความ สัจความจริง
 แก่เจ้าจอม อยู่งาน ชันใน ชันกลาง ชันนอก ทั้งปวง เว้นแต่
 เจ้าจอมมารดา ในพระเจ้าลูกเธอ แลหม่อมพนักงาน ทุก
 ตำแหน่ง แลเจ้าจอมเต้าแก่ แลท่านเต้าแก่ แลนางจำ
 บ่าเรอ ทั้งปวง ทุกคน ด้วยขัตนี้ ไม่ทรง หวง แหนท่านผู้ใด
 ผู้หนึ่ง ไว้ ในราชการ ด้วย การ ข้มเหง กัก ขัง คอก ทรงพระ
 มหากรุณา ขยขเลียง ตาม ส้มกั แลเห็น แก่ตระกล แลความ
 ชอบ ของ ท่าน ทั้งปวง จึงทรง พระกรุณา ขยขเลียง พระ
 ราชทาน เขย หวคิ ฝ้าย แลเครื่องยศ ขันคาศักคิ ตาม ส้มควรว ขัตนี้
 ท่าน ทั้งปวง ก็ทำราชการ มานานแล้ว ใคร ๆ ไม่สยาย
 จะใคร่ งาม ขลุ้ ขลุ้ ขลุ้ ขลุ้ ขลุ้ ขลุ้ ขลุ้ ขลุ้ ขลุ้ ขลุ้ ขลุ้ ขลุ้ ขลุ้ ขลุ้ ขลุ้
 ๐๘/๑๐/๒๕๖๖
 บ้านขุนนาง บ้านนิคามารดา จะมีลูกมีผิว ให้สยายประการใด

ก็อย่าให้กลัวความผิดเลย ให้กราบทูลถวาย บังคมลาโดยตรง
แล้วถวายเครื่องยศคืนเสีย แล้วก็ จะ ไปรทให้ไปตามปราศูนา
โดย สทวทไม่กักขังไว้ แลไม่ให้มีความผิดแก่ตัวผู้ นั้น
แลผู้ที่ จะเขนฉั้วนั้นเลย ห้ามแต่อย่าให้สน สือหาชู้หาฉั้ว
แต่ตัวยัง อยู่ใน ราช การ ด้วย อบายทาง ไตทางหนึ่ง ก่อน
กราบบังคมทูล พระกรรณาเป็น อัน ชาติที่ เกี่ยว เขนทั้ง นั้น
จะเสีย พระราชกำหนดสำหรับ แผ่นดินไป เมื่อไป อยู่นอก
พระราชวัง แล้วถ้าเป็นคนมี ตระกูล อยู่ ไป อยู่กับบิดามารดา
ญาติพี่น้อง ฎาเขนนางห้าม เจ้านายที่ ทรง พระมหากรณา
ให้มีบัณฑิตกัก ใหญ่ ๆ ฎาเขนภรรยาข้าราชการ ที่มีศักดิ์ นาน
มาก ก็ จะ พระราชทานเบี้ยหวัด อยู่ข้าง โดย สมควร อนึ่ง
ถ้าเจ้าจอม อยู่งานชั้นในเห็น ว่าพระราชบัญญัติ บังคับ ๆ แคน
ใจหนัก จะถวาย บังคม ลา ออกนอก ราชการ ก็ อาย อต ส
อยู่ชั้นในไม่ สบาย จะขอรับ พระราชทาน ไอ กาย เลื่อนออกมา
เขนชั้น กลาง ชั้นนอก แลพนักงาน ทำราชการ ผลอง พระเดช
พระคุณ ตาม อย่าง แล บังคับ เจ้าจอม อยู่งาน ชั้นกลาง ชั้น
นอกแลพนักงาน แลนาง รำบำเรอ ก็ ตามแต่จะ ชอบใจ
แต่ได้กราบทูล ก็นั้น ๐๙/1๖/๒๕๖๖ อย่าเพื่อทำการ ประพฤติ แชน เขื่อน
เกิน อย่างเจ้า จอม อยู่งาน ชั้นใน ก่อน กราบทูล ขอ ออกตัว

ะทรง พระกรุณาโปรดให้ลดแต่เครื่องยศ แลเบี้ยหวัด
 อย่างเจ้าจอมอยู่งานชั้นในเสีย ให้คงได้ตั้งเจ้าจอมอยู่งาน
 ชั้นกลาง ชั้นนอก แลพนักงานแลนางรำขำเรอโดยสมควร
 แต่เจ้าจอมมารดาใน พระเจ้าลูกเธอ จะโปรดให้ออกนอก
 ราชการไปมีผิวไม่ได้ จะเสียพระเกียรติยศพระเจ้าลูกเธอไป
 เมื่อจะใคร่ออกนอกราชการ เพียงจะอยู่กับพระเจ้าลูกเธอ
 ไม่มีผิวก็ทรงพระกรุณาโปรด กระแสพระบรมราชโองการ
 ดังนี้ ก็ไต่มีพระราชดำริศมาหลายครั้งแล้ว แต่ทที่
 จะหาไม้ใครเชื่อไม่ ด้วยเข้าใจว่าตรัสเล่นที่ที่ประชดก็ดี
 อันการนี้แปลสุจริตสักจริง จึงโปรดเกล้าฯ ให้ตีพิมพ์
 ประกาศพระราชทานแปลสำคัญสัญญาไว้ให้มันคง ให้ท่าน
 ทั้งปวงเชื่อว่าไม่ทรงหวงแหน กักขังจริง ๆ แลพระราชดำริศ
 นั้นเป็นความจริง ความตรง ให้ท่านทั้งปวงรักษาศักดิ์ไว้
 แปลสำคัญ ถ้าการไปข้างหน้ามิได้เป็นจริงดังนี้ ก็ควรที่
 ท่านทั้งปวง แลเทพยุคา มนุช จะครหาติเขียน อยู่แล้ว อนึ่ง
 เจ้าจอมมารดาพระองค์เจ้าในแผ่นดินล่วงแล้วมา ถ้ายังมี
 พระองค์เจ้าอยู่ก็อย่าให้มีผิว ถ้าอยากจะมีผิวให้โตก็ให้มา
 กราบทูลพระกรุณา ว่าดีตรอนพระองค์เจ้าให้ขาดเสียก่อน
 อย่าให้เรียกว่าเจ้าจอมมารดาเลย ถ้าพระองค์เจ้ายอมตัด

ไม่นับถือแล้ว จะโปรดให้มีผิวตามสหาย ถ้าไม่ได้กราบทูล
 พระกรณาราชินีมีผิว ถ้าผิวเช่นพระองค์เจ้าก็จะโปรดตกเขี้ยวหัว
 เสีย กิ่งหนึ่ง ถ้าผิวเช่นหม่อมเจ้า เช่นข้าราชการมีบัณฑิตกิติ
 กิติ จะยกเขี้ยวหัวเสีย แล้วจะให้เสียภาษีปีละ ๑๒ ตำลึง
 ถ้ามีผิวเช่นข้าราชการมีบัณฑิตกิติน้อย แลไพร่ จะให้ลง
 พระราชอาญาแล้ว ผิวจะให้วิยราชบาทแล้ว เขาส่งหญ้าช้าง
 หัวหนึ่งให้ลงพระราชอาญาจำไว้จนตาย ถ้าพระองค์เจ้า
 ลงสารกราบทูลขอ ก็จะพระราชทานให้ ไปอยู่กับพระองค์เจ้า
 วิยพระราชทานเขี้ยวหัวเหมือนอย่างนางนม ให้เรียกแต่ว่า
 มารดา ไม่ได้ใส่คำนำเรียกว่าเจ้าจอม อนึ่งบัณฑิตามารดา
 หม่อมเจ้าในพระองค์เจ้าที่ตั้งกรมแล้ว แลยังไม่ได้ตั้งกรม
 ทั้งปวงซึ่งสิ้นพระชนม์แล้ว เมื่อหม่อมเจ้ายังมีตัวอยู่
 ถ้าไม่มีผิวก็ได้รับพระราชทานเขี้ยวหัว ๖ ตำลึงข้างยิ่งกว่า
 นี้บ้าง ถ้ามีผิวให้เล็กเขี้ยวหัวเสีย ให้ผิวที่เขี้ยวไพร่
 มีไซ้เจ้าเสียภาษีปีละ ๖ ตำลึง เช่นเขี้ยวเลี้ยงแก่หม่อมเจ้า
 ไปทุกเดือนกว่าหม่อมเจ้าจะไม่มีตัว ภาษีนี้ใครขงคิดว่าแรง
 เพราะมิได้เรียกเอามาเป็นหลวงแต่สักเพียงหนึ่ง พระราชทาน
 ให้หม่อมเจ้าผู้บุตรทั้งสิ้น เช่น การจะกตขี่คนที่เขี้ยวผิว มารดา
 หม่อมเจ้า ให้ปฏิบัติหม่อมเจ้าไป อนึ่งเมื่อมารดาหม่อมเจ้า

ไม่มีผิว พระราชทานเขี้ยวหัวทักด้วย ก็เพื่อจะให้เขี้ยวกำลัง
 เลียงหม่อมเจ้าไป ก็เมื่อไม่อยู่เลียงหม่อมเจ้าไปไม่มีผิว
 ก็ควรให้คนผู้เปะผิวเสียภาษีให้แก่หม่อมเจ้า เท่าเขี้ยวหัว
 ชงพระราชทานเมื่อไม่มีผิวจึงชอย ถ้ามารดาหม่อมเจ้า
 ที่มีผิวโกรชกับผิวถึงอย่าร้างขาดจากผิวเมื่อกัน ถ้าสาขาน
 ไต่ทั้ง สองข้าง อย่างกันแต่เดือนใด ก็ให้ยกภาษีแต่เดือนนั้นไป
 โกรชกันเล็กน้อย ถึงว่าไม่ได้ อยู่ด้วยกัน ถ้าสาขานไม่ได้
 ว่าขาดกันก็ไม่พ้นภาษี ถ้าอยาก จะไม่เสียภาษีมาทน สาขาน
 แล้วไปก็กัน ฤๅสลับไต่ความจริงว่ายังดีกัน อยู่ จะปรียบ
 ให้ใช้ภาษีสองต่อขอเหมือนที่ชำระความ ถ้ามารดาหม่อมเจ้า
 มีผิวแปด พระองค์เจ้าไม่เสียเกียรติยศ อันใด เช่นแต่โปรด
 ให้ยกเขี้ยวหัวเสีย ไปให้พระองค์เจ้าผู้ผิวเลียงเถิด ฤๅจะได้
 เขี้ยวหัวก็จะได้ด้วยอำนาจพระ องค์เจ้าทแยงผิวใหม่ ถ้า
 มารดา หม่อมเจ้าไปไต่ผิวใหม่แปดหม่อมเจ้า ถ้าหม่อมเจ้า
 ผู้บุตรยอมยินดีเขาแปดปีก็แล้วไป ถ้าหม่อมเจ้าผู้บุตร
 มิยอมยินดีด้วย ก็ จะทรงพระกรุณาโปรดชักเขาเขี้ยวหัว
 ของหม่อมเจ้าที่เข้ามาแปดปีนั้น แบ่งสามส่วน ยกเอาส่วนหนึ่ง
 ให้แก่หม่อมเจ้าผู้บุตรแปดปีทุกปีไป เพราะทำให้หม่อมเจ้า
 ผู้บุตรไต่ความ อับอาย ลักษณะ พระราชกำหนดนี้ โปรดเกล้า !

ให้ประกาศมาให้ท่านทั้งปวงทราบด้วยจงทั่วกัน) ประกาศ
มาฉวันอาทิตย์ เดือนสิบสอง ขึ้นสองค่ำ ยี่มเมีย สัมฤทธิ์ศักร
เปณวันที่ ๒๗๓๔ ในรัชกาลประจุบันนี้ ๗๕

สำนักหอสมุด

ประกาศข้าราชการฝ่ายใน ทูลลา ออกนอกราชการ
 มีพระบรมราชโองการ ให้ประกาศแก่ท่านทั้งปวง
 ให้ทราบว่า เพราะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ใ้ไว้แต่ก่อน
 ว่าบัณฑิตข้าราชการฝ่ายในแก่สารปานกลางใด ๆ เว้นไว้
 แต่เจ้าจอมมารดา มีพระองค์เจ้า นอกนั้นถ้าใครจะใคร่
 ออกนอกราชการเอง ฤ็าบิดามารดาจะขอให้ ออกนอก
 ราชการ ก็โปรดให้ ออกโดยสะดวก ไม่ห้ามปราม กักขัง
 ติงขรรณเนียมเก่าแลที่อื่น ๆ ในปิ่นเกล้าสัมฤทธิ์ศักดิ์
 มีคนค้างใน ๑๒ คน กราบถวายบังคมลา ออกนอกราชการ
 ไม่รับพระราชทานเบี้ยหวัด ก็โปรดเกล้าฯ ให้ ออกโดยสะดวก
 คน ๑๒ คนนั้น มีชื่อตัวแลชื่อบิดา แลกำหนดอายุ
 ประมาณดังนี้ ๑ แฉกบุตรพระยาประสาธน์พิศคน อายุ ๓๘ ปี
 ๒ แฉกบุตรพระยาเพชรภูษาธิ์อัย อายุ ๓๘ ปี ๓ หุ่นบุตร
 พระสุไทย อายุ ๒๓ ปี ๔ ตาคบุตรนายศรี มหาดเล็ก อายุ
 ๓๓ ปี สี่คนนี้ ถวายตัวแต่ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้า
 เจ้าอยู่หัว คนที่ ๑ ที่ ๒ เปนเจ้าจอมอยู่งาน คนที่ ๓ ยังว่างอยู่
 คนที่ ๔ เปนพนักงานชวลา ครั้นมาแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้า
 พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวบัดนี้ ที่ ๑ ที่ ๒ ตกเปนพนักงานชวลา
 พนักงานพระสุธารศ ๒ คน ที่ ๓ ยกขึ้นมาเปนเจ้าจอมอยู่งาน

คนที่ ๔ คงเป็นพนักงาน อยู่ตามเดิม บัดนี้ทั้งสี่คนนี้ เห็นว่า
 จะไต่ความ สบายกายสบายใจ ทั่ว ออก อยู่นอกพระราชวัง
 จึงกราบถวายบังคมลาออกก็ไปวัดให้ ออก ๑ เลี่ยมบุตรพระยา
 ราชภักดี ศรีรัตนราชสมบัติ อายุ ๒๖ ปี ๒ พุ่มบุตรพระยาประ
 ชาชีพกระต่าย อายุ ๑๖ ปี ๓ กลีบบุตรพระยาประชาชีพ
 กระต่าย อายุ ๑๕ ปี ๔ สัจวารบุตรพระราชสมบัติ อายุ ๑๘ ปี
 ๕ ปลีกบุตรหลวงอุดมจินดา อายุ ๑๖ ปี ๖ เลี่ยมบุตรหลวงอุททยา
 นาธิกรณ อายุ ๑๕ ปี ๗ สारภบุตรขุนบริบทเร่า อายุ ๑๕ ปี
 ๘ พุ่มบุตรขุนชำนาญคดี อายุ ๑๕ ปี แยกคนนี้ ถวายตัว
 ใหม่แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนี้ คนที่ ๑
 เป็นพนักงานพระแสงขี้บ่บ่ฝนสนับตามแจ้งขอออก ที่ ๒ ที่ ๓ นั้น
 เข้ามาถวายตัวเมื่อมีกาตายแล้ว ฤๅเป็นเหตุที่จะไต่มีรฎกมาก
 เพราะทำราชการ ครั้นไต่มีรฎกแล้วก็ขอออก ที่ ๔ ที่ ๕
 ที่ ๖ ที่ ๗ ที่ ๘ เปเลกรามีวิชารู้เต็นร์ราอยู่ คนที่ ๔ ที่ ๕ นั้น
 บิดาไม่ยอมให้ออก อยากรให้อยู่ทำราชการฉลองพระเดช
 พระคุณ แต่มารดา มาขอให้ออกตัวก็หยาก ออกก็ไปวัดให้ออก
 ตามใจตัวแลมารดา ที่ ๖ นี้ว่ากันในพระราชวังว่า หดา
 น้ากลัวหนักจิตใจก็ออกเสีย บิดามารดาก็เห็นชอบด้วย
 ที่ ๗ นี้รูปพรรณก็เห็นชอบกล อยู่ ครั้นจะทรงพระกรุณา

08/10/2566

ชยเสียงเป็นเจ้าจอมอยู่งาน ก็ทรงเห็นว่ามิถิวิยาแห่งอน
 ลักขมา มากเกินการไป ทรงเห็นว่าจะเป็นที่ชอขใจของคน
 ที่ชอขอย่างนั้นเป็นอันมาก จึงโปรดว่าจะออกเสียบก็ตามเดี
 จึงออกเสียบ ที่ ๘ นั้นเป็นคนมือไว ทำความเนื่อง ๆ ไม่มีใคร
 รัชเสียงไว้ ผู้ใหญ่ในพระราชวังบังคับให้ออกเสียบคนทั้ง
 ๑๒ คนนี้ พ้นจากราชการแล้วไม่เกี่ยวข้องในราชการแล้ว
 ถ้าจะไปดวระตัวในวังเจ้าก็คิ จะ รัชไว้ก็ได้ จะเข้าฝากตัว
 ในบ้านขุนนางระรัชไว้ก็ได้ ถ้าเจ้านายแลขุนนางผู้ใดชอขใจ
 คนใด จะเกลี้ยกล่อมลู่ขอไปจากบิตามารดา เขาไปเสียง
 เป็นนางห้ามเช่นภรรยาก็ตาม ทรงทราบจะทรงยินดีโดยสุจริต
 ไม่กระตาคกระเคื่องเคื่องชิตอะไรเลย เพราะมีพระราชประสงค
 จะให้ผู้ที่ใครได้ภรรยาได้ภรรยา และให้ผู้ที่ออกไ้ชื่นชม
 สมประสงค์ด้วย ครั้นจะยกพระราชทานมาตามทรงพระราชดำริห์
 ก็กลัวชายแลหญิงจะไม่ต้องใจกัน แลบิตามารดาของหญิงจะไม่
 ยินดี ก็จะเป็นที่วาร์อนรนไป พระราชประสงค์จะให้ราชธรรมนิยม
 ใหม่อันนี้ ปรากฏเป็นอย่างไรในภายหน้า แลเป็นพระเกียรติยศด้วย
 คนที่ออกไม่ต้องเสียงเงินทองอะไร ดังครั้งแผ่นดินก่อน ๆ มาเคย
 ประภาคมาฉวันจันทร์ เดือนอ้าย ขึ้นค่ำหนึ่ง ยี่มีเมยสัมฤทธิศก
 เป็นวันที่ ๓๒๑๓ ในรัชกาลประจุบันนี้ ท้าวฮายค่างในเป็นผู้รัชสั่ง ฯ

ประกาศขณจิบผู้ร้ายทิ้งไฟ

มีพระบรมราชโองการ มารพระขันธ์ ทูลกระซิ่งสนทนาท
ให้ประกาศให้รู้ทั่วกันทั้งพระนครว่า ผู้ร้าย รอยวางไฟเพื่อจะให้
ไหม้เรือน ย่อมมีโทษมากกว่าผู้ร้ายอื่น ๆ โดยความพระ
อภัยการ ก็เพราะว่าของหลวงคือยังวางคลังไว้สิ่งของโรง
รองงาน เรือนสำหรับรับแขกเมือง โรงเรือหลวงพระอาราม
แลอื่น ๆ ย่อมมีอยู่แทบทุกแห่งทุกทิศทุกทาง ถ้าเกิด
เพลิงเกิดแล้วของหลวงนั้น ๆ ก็ไหม้เสียไปด้วย ผู้จุดไฟขึ้นนั้น
ชื่อว่าประทุษร้ายต่อพระเจ้าแผ่นดิน แลว่าโดยยศีธรรมเล่า
ถ้าไหม้บ้านข้าราชการ แลบ้านราษฎรเจ้าของบ้านเรือน
เสียทรัพย์สินสิ่งของเป็นอันมาก ลางคนหนีเพลิงไม่พ้น ตาย
ในเพลิงก็มี ฤๅชาวบ้านที่อยู่ใกล้เคียงเพลิงมิได้ไหม้ก็พลอย
เสียทรัพย์สินสิ่งของไป ท้ายแตกตื่นคว่นขนของ กระจุกกระจาย
เสียแลตายเป็นอันมาก แต่ว่าแต่ก่อนนั้น เมื่อมีผู้ลอบ
วางไฟทิ้ง มีผู้จับได้มาฤๅชำระไต่ความเป็นสัจแล้ว บางที
ต้องรับพระราชอาญาเข็มน ต้องตัดมือเป็นแต่จำคุกไว้บ้าง
เป็นแต่ตัดสินไว้ว่าโทษถึงตายบ้าง แลแล้วก็เลยไปหาได้ประหาร
ชีวิตหรือไม่ ยัตนี้ให้มีประกาศไว้แม่นยำว่าแต่ผู้สืบไป
เมื่อน่า ถ้าผู้ใดจับตัวผู้ร้ายลอบวางไฟทิ้งเช่นนี้ให้

08/10/2566

จะพระราชทานรางวัลเงินปันอันมากให้แก่ผู้จับ แต่ตัวอ้ายผู้ร้าย
 ลอยวางไฟทิ้งนั้น จะให้ประหารชีวิตเสียเช่นแน่ที่เดียว
 ไม่ได้ชีวิตเลย ถ้าทนายของผู้ที่ลอยวางไฟทิ้งที่เรือนนั้น
 ก็คือ เรือนอื่นก็คือนายเงินจับตัวทนายมาส่งโดยสุจริต
 ชำระไต่ความเปนลัทธิ แลนายเงินไม่พอใจด้วยทนายจะโปรด
 พระราชทานเงินหลวงใช้ค่าตัวทนายนั้น ให้แก่นายเงิน
 ตามมากแลน้อย ประการมาฉวันอาทิตย์ เดือนธ
 ษณ ๘ คำ บมเมยลัมฤทธิศก เป็นวันที่ ๒๖๕๓
 ในรัชกาลปัจจุบันนี้

ประกาศเตือนผู้จะเฝ้า

กรมหมื่นถาวร

กรมหมื่นอลงกฎ

ประกาศให้สั่งต่อ ๆ ไป ในข้าราชการ ในพระบรม
 มหาราชวัง ทุกหมู่ทุกกรม ว่ากรมหมื่นถาวรบรรด
 กรมหมื่นอลงกฎกิจปรีชา เมื่อเสด็จอยู่วังมักทรงเมาโดยมาก
 เพราะฉะนั้นเห็นเสียบแก่คนในกรมผู้พ่าย แลเกณฑ์จากภวาศนาม
 ซึ่งเป็นกรมชั้นกรมหมื่นถาวรบรรด ได้ทรงบังคับบัญชาอยู่
 แลกรมแสงชั้นแลช่างในกรมแสง ซึ่งกรมหมื่นอลงกฎ
 กิจปรีชาได้ทรงบังคับบัญชาอยู่นั้นแล้ว ห้ามอย่าให้คนอื่น
 นอกนี้ ไปเฝ้าที่วังด้วยขระใด ๆ ก็ดี ถึงจะมีผู้มาบอก
 ว่าจะให้หาที่อย่าให้ไป ให้คอยเฝ้าเอาเมื่อเสด็จเข้ามาใน
 พระราชวังนี้เถิด อย่าไปเฝ้าที่วังเลย เพราะไปพบเสด็จ
 กำลังเฝ้าอยู่ เกล็ดอกจะทรงกริ้วด้วยเหตุอันมิได้ควร แล้ว
 จะทรงเตะถีบชกตองทำการเกิน ๆ ถ้าแต่เหตุนี้เกิดวิวาท
 กบฏเข้าในกรม แลผู้ใด ๆ ที่วังนั้นชั้นด้วย ก็จะทำ
 พยานยาก ผู้ตัดสินก็จะตัดสินยาก เพราะได้ประกาศไว้แต่ก่อน
 แล้ว ว่าอย่าให้ผู้ใดเข้าไปวิวาทกับเจ้าของบ้าน ถ้าใคร
 เข้าไปวิวาทจะเอาเป็นแพ้เจ้าของบ้านดังนี้ ก็วังเจ้าต่างกรม
 สองวังนี้พระองค์เจ้าเจ้าวัง มิปรกติดมักทรงเมาอยู่ไว้ใจยาก

มักจะทำอะไรง่าย ๆ เพราะฉันให้ข้าราชการตำแหน่งอื่น
 นอกจากกรมที่ยังคับไว้ฉัน เว้นเสียอย่าเข้าไปเลย ถึงมีเหตุ
 ที่ควร จะฝากให้คอยเฝ้าในพระราชวังนี้เถิด แลกรมที่บอกชื่อ
 มาก่อน ว่าเช่น กรมขึ้น อยู่ในบังคับพระองค์เจ้าสองกรมนั้น
 เมื่อมีเหตุในราชการควรไปเฝ้า ฎามีรับสั่งให้หาไปสั่ง
 ราชการก็ต้องไปเฝ้า ถึงกระนั้นก็ให้ระวังเมื่อเวลาเจ้า
 ทรงเฝ้าอยู่ อย่าเข้าไปเฝ้าแล อย่าถึงถึงให้ขัดเคืองฉันได้
 ฉันดำมีการทวนฎาการที่ควรข้าราชการ จะไปที่วังทั้งสองนั้น
 คือมีพระบรมราชโองการ รับสั่งให้ไปเชิญเสด็จก็ตี ทลถาม
 การงานใด ๆ ก็ตี เชิญพระอาการก็ตี เมื่อไปถึงพบเสด็จ
 ฎามีพบเสด็จฎาไปพบเฝ้าอยู่อย่างไร เมื่อไม่ได้ราชการ
 ตามพระราชประสงค์ ให้กลับมารายทูลพระกรุณาในทันที
 อย่ารอไว้ช้า เมื่อเสด็จขึ้นแล้ว ก็ให้จดหมายส่งเข้ามาข้างใน
 ตามเสด็จนั้น ในการที่มีพระบรมราชโองการ รับสั่งให้ไป
 ถึงมีวิวาทขาดคล้องฉันจะเอาตามประกาศไว้ก่อนไม่ได้ ชื่อว่า
 ข้าในกรมข่มเหงผู้ถือรับสั่ง หนึ่งใคร ๆ ก็ตี เมื่อ
 เจ้าบ้านเจ้าวังไปเชิญไปหาตัว คนบ้านอื่นมาในวังในบ้าน
 ของตัวแล้ว ผู้ที่ต้องเชิญต้องให้ตามมาเองก็ ๆ แต่มาพูดจา
 ขัดตอกกับเจ้าของวัง เจ้าของบ้านชกตีกับเจ้าของวังเจ้าของ

บ้านฉัน จะตัดสินเอาเงินยกรุกไม่ได้ เพราะเจ้าของวัง
 เจ้าของบ้านไปทามาเอง ยอมให้เข้าไปเองต่อผู้ที่มานั้น
 คุณสมักพักพวกก็ดี แต่ตัวก็ที่ยกรุกเข้าไปเองไม่มีความยอม
 แก่เจ้าของวังเจ้าของบ้านก่อน จึงควรเรียกว่ายกรุกได้
 ประทศมาณวันเสาร์ เดือน ๕ ขึ้นสิบสองค่ำ ปีมะเมียสัมฤทธิ์ศักราช
 เป็นวันที่ ๒๘๕๗ ในรัชกาลปัจจุบันนี้ พระศรีสุนทรโวหาร
 เป็นผู้รับสั่ง

ประกาศให้ผู้คุมคนไทย มาบอกมลานายของตัว

เมื่อขณมีผู้มาซึ่งเขาคนไทย ไป

ประกาศให้ส่งต่อ ๆ กันไปว่า ยันตาโรงศาลแลทิม
แลคุกแลที่จำที่ซึ่งคนไทย ๆ คนเป็นนี้ หลวงก็ตี ทุกหมู่
ทุกกรมในพระบรมมหาราชวัง แลเจ้าหมู่ นายหมวด
ยันตาที่คุมเลขไพร่ หลวงจ่ายเดือน ๆ ไพร่หลวง กอง ส่วย
ต่าง ๆ ในกรุง นอกกรุงก็ตีให้ทราบทั่วกันว่า การทุกวันนี้
เจ้าเลกนายน้อย ก็มักมีที่เลื่อง ๆ ไปดังได้ ยิน อยู่ด้วยกัน
กลุ่ม ๆ คนทั้งปวงก็มัก ถ้อตามคำคนมาก กลัวเกรงตามไป
เมื่อเป็นดังนี้ คนไทยในทิมในคุก แลลกความที่จะแพ้
ในศาลแลตัวไพร่หลวง แลลก หมู่ไพร่หลวง ก็เช้อถ้อทั้งนั้น
ก็หลบหลีกหนี คุกหนีทิม หนีโรงศาลหนี หมู่หนี กรม
ไปแอบแฝงฝากตัวอาไศรยที่เจ้านายนั้น ๆ ก็มักดั้น ๆ รัยเอา
ตัวไว้ง่าย ๆ แลเป็นที่ล้านักอาไศรยของคนพวกนั้นมีมาก
หลายราย ฝ่ายผู้คุมชนโรงชนศาลก็ไป กรังเกรงกลัวเสีย
ไม่ติดตามไป ว่ากล่าวทวงถามว่า เรือนแพทูล ภาภันทำการ
ให้เป็นเหตุให้คนพวกนี้รีบทั้งไพร่ทั้งผู้ตี ทั้งแต่นี้ไป
ถ้าเกิดความชนดังที่เบนแล้วนี้ คือมีผู้มาฆุทลากแย่ง
ซึ่งคนไทยไปแต่ผู้คุมถ้าในกรมพระนครบาล ให้ผู้คุม

มาบอกเล่าต่อมุลนายในกรมพระนครบาลทุกคน ถ้าในกรม
 พระตำรวจให้ผู้คุมมาแจ้งความต่อมุลนาย ในกรมพระ
 ตำรวจจงทุกคน ถ้าเป็นลูกความอยู่ณโรงศาล ก็ให้ผู้คุม
 มาบอกเล่าต่อมุลนายตามกระทรวงนั้น ๆ ทุกคนในเจกวัน
 อย่างหนึ่งไว้ให้ซ้ำ ถ้ามุลนายไม่กราบทูลพระกรุณา ให้ผู้คุม
 ทำเรื่องราวถวายฎีกา อย่างหนึ่งไว้ให้ซ้ำนานวันไป ถ้าแ
 ทรวงทราบมาด้วยเหตุอื่น ๆ ผู้อื่นข้างหน้าข้างในกราบทูล
 พระกรุณา จะปรับใหม่ให้ผู้คุมแลตัวนายที่ทราบเรื่องความนั้น
 แล้วหนึ่งเสีย ไม่กราบทูลพระกรุณานี้ให้ใช้แทน ถ้าเป็น
 ลูกความให้ใช้ความทั้งเรื่อง ถ้าเป็นนี้หลวงให้ใช้นี้หลวง
 จงครบ ถ้าเป็นไพร่หลวงให้ใช้ตัวไพร่หลวง เมื่อไม่มีตัว
 ไพร่จะใช้ ให้คิดเงินใช้ให้สามสิบตำลึงแทนไพร่หลวงเทอญ
 ประกาศมาณวันอาทิตย์ เดือนนี้ ขึ้นสิบสามค่ำ บรมเมษสัมฤทธิศก
 เป็นวันที่ ๒๘๕๘ ในรัชกาลประจจุบันนี้

พระศรีสุนทรโวหาร เช่นผู้รับสั่ง

ประกาศว่าด้วยวันสงกรานต์ บรมแม่เอกศก

มีพระบรมราชโองการ มารพระบัณฑูรสุระสีหนาท ให้

ประกาศแก่ข้าราชการ ผู้ใหญ่ผู้น้อย แลราษฎรในกรุง
 นอกกรุง ให้รู้ทั่วกันว่า ในบรมแม่ณัษัตรเอกศก ๓
 เดือน ๕ ขึ้น ๑๐ ค่ำ เป็นวันมหาสงกรานต์ วัน ๔ เดือน ๕
 ขึ้น ๑๑ ค่ำ เป็นวันเนา วัน ๕ เดือน ๕ ขึ้น ๑๒ ค่ำ เป็นวัน
 เถลิงศก เป็นวันนักษัตรฤกษ์พิเศษเพียงสามวัน ให้ข้าราชการ
 ผู้ใหญ่ผู้น้อย แลราษฎรในกรุงนอกกรุงทำบุญ
 ให้ทาน ในเขตมหาสงกรานต์นี้ เหมือนอย่างเคยทำมา
 แต่ก่อน เมื่อวันสุดท้ายสงกรานต์สามวันแล้ว มักได้ถาม
 กันว่า บรมสงกรานต์อะไรดีอะไร นิ่งนอนอย่างไร กินอะไร
 เรืองอย่างนี้จะบอกมาได้ แจงก็ได้ แต่หาประโยชน์ไม่
 ถ้าจะใคร่รู้ให้มาคอยตรียมมหาสงกรานต์ ซึ่งเขียนแขวนไว้
 หน้าพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ในวันที่ถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา
 แล้วนั้นเถิด บรมแม่เอกศกนี้ พุทธศักราช ๒๔๐๒ นับตั้งแต่
 วัน ๓ เดือน ๖ แรมค่ำหนึ่งไป เป็นปีที่ ๔ ในราชกาลประจ
 บัสนี้ มหาศักราช ๑๗๘๑ จุลศักราช ๑๒๒๑ ตั้งแต่
 วัน ๕ เดือน ๕ ขึ้น ๑๒ ค่ำไป บรมไม่มีอธิกมาส
 แลอธิกวาร ๓ เดือน ๕ ขึ้น ๓ ค่ำวันหนึ่ง วัน ๗

08/10/2566

๒๑๒๒

เดือน ๑๐ แรม ๑๓ ค่ำ วันหนึ่ง เปรวันทอหน้า
พระพิพิทสัตยา ประกาศมาฉวัน ๖ เดือน ๔ ขณ ๕๕ ค่ำ
ข่มเมียนกษัตริศมฤทธิศัก

๗๕

สำนักหอสมุด

ประกาศให้ผู้เป็นเจ้าของข้า ให้ระวังคนข้า

มีพระบรมราชโองการ มาร พระบัณฑิต สุรสิงหนาท ให้

ประกาย แก่ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย แลราษฎรทั้งปวง

ให้รู้ทั่วกันว่า บัณฑิตคนซึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่ในกำแพงพระนคร

แลนอกกำแพงพระนครโดยรอบ แลที่วัดทุกพระอาราม

ซึ่งไปมาตลอดถึงกัน ถ้าญาติพี่น้องบุตรหลานยาว ทาย

ของผู้ใด แลลูกวัดภิกษุ สามเณร สิกข์ของพระองค์ไร

เสียจริตเป็นบ้าคลุ้มคลั่ง ฤๅคลุ้มตีคลุ้มร้ายเป็นคราว ๆ

มีอยู่ ก็ให้ผู้นั้นเอาใจใส่รักษาพยาบาลกักขังระวังให้แน่นหนา

มั่นคง อย่าปล่อยให้เที่ยวไปมาตามลำพังได้ ถ้าคนเสียจริต

พลัดแปลงหลบหนีไปเมื่อใด ก็ให้เจ้าของบ้าน เจ้าของเรือน

ญาติพี่น้อง ฤๅผู้ที่รับคนเสียจริตไว้รักษานั้นมาอายัดขอรูปรู

พรรณสันฐาณ ทำนุกิจรักษาอาการต่อเวณกรมวังให้แน่นหนาแล้ว

ให้กรมวังจดหมายว่าวันนั้นเดือนนั้น ปีนั้นคนนั้นชื่อหนึ่ง เป็น

เจ้าของข้ามาบอกอายัดประตูต่อเวณกรมวัง เว้นนั้นชื่อหนึ่ง

เป็นผู้ใดรับอายัดว่าข้าจำไว้หนีไป รูปพรรณสันฐาณ

อาการกิจทำนุห่มอย่างนั้น แล้วให้เขียนทกลงบัญชี

08/10/2566

แล้วมอบให้นายประตวิเศศไชยศรี ฌชัยหนึ่ง ประตเทวารัททิกษ

ฌชัยหนึ่ง ประตพิทักษ์บรร ฌชัยหนึ่ง ประตสุนทรทิกษา

ฌบิขัหนึ่ง ประตเทวาทิรมฌบิขัหนึ่ง เขาไว้ที่เวณชาววัง
 ฌบิขัหนึ่ง ใ้กับัผู้ที่มาอาัยตไปฌบิขัหนึ่ง แล้วใ้กรมวัง
 ผู้ริบ อาัยตเรียกเอาเงินค่าอาัยตแต่บาทหนึ่ง แล้วจึงใ้เจ้า
 ของบ้ำไปบอกค้อกรมพระนครบาลใ้ช่วยตามจับ แลใ้
 เจ้าของบ้ำเร่งคิดตามจับเสียใ้ไ้ตัวโดยเร็ว อย่าใ้มี
 นอนใจเสีย ถ้าญาติพวกพ้องเหลือกำลังที่จระวังคุดแลร์ษา
 ก็ใ้เอาตัวคนเสียจริตนั้น มามอบหมายส่งใ้กรมพระนคร
 บาล ทั่วยไปรคเกล้าฯ พระราชทานเข้าหลวงไว้สำหรับแจก
 ใ้เลี้ยงคนเสียจริต ถ้าไม่มีผ้าหุงผ้าห่มใ้กรมพระนครบาล
 ไปรับที่โรงทานมาใ้ ทรงพระกรุณาโปรดใ้ใ้ชคุดหยาก
 ชิตสน หนึ่งถ้าญาติพวกพ้องรับคนเสียจริตไว้รักษา
 พยาบาล ปล้อยทิ้งไว้ใ้เที่ยวไปมาใ้ตามลำพัง ถ้าคน
 เสียจริตนั้นเข้ามาในพระบรมมหาราชวังถึงชั้นใน คือล่ง
 เข้ามาในประตูพิมานไชยศรี ประตูคสิตาราม ประตูศรีสุนทร
 ประตูอนงคลินตา เจ้าพนักงานจับใ้ใ้ถ้ามีสาตราวุชทั่วย
 ใ้ปรับใ้ใหม่ญาติพวกพ้องของคนเสียจริตเป็นเงินตราสามชั่ง
 ถ้าไม่มีเครื่องสาตราวุชใ้ปรับใ้ใหม่สองชั่ง ถ้าจับใ้ที่
 ชั้นกลาง คือล่งเข้ามาในประตูวิเสศศรี ประตูเทวาทิภักษ
 ประตูรัตนพิศาล ถ้ามีอาวุชใ้ปรับใ้ใหม่สองชั่ง ถ้าไม่มี

อาวุธให้ปรีชใหม่ซึ่งสืบคำสั่ง ถ้าจับได้ที่ชั้นนอก ก็
 ล่วงเข้ามาในประตูพิทักษ์ ขวร ประตูสุนทรทศิศ ประช
 เทวาริรมย ถ้ามี อาวุธให้ปรีชใหม่ซึ่งสืบคำสั่ง ไม่มี อาวุธ
 ให้ปรีชใหม่ซึ่งหนึ่ง ถ้าจับได้ที่ชั้นรอบนอก จังหวัด พระ
 ขรรคมหาราชวัง มีสาตราวุธให้ปรีชใหม่ห้าคำสั่ง ไม่มี
 สาตราวุธให้ปรีชใหม่สามคำสั่ง แลเงินค่าปรีชใหม่ทั้งยวงนี้
 จะพระราชทานเปนรางวัลแก่เจ้าพนักงานผู้จับ แลให้กรม
 มหาดไทย กรมพระกลาโหม กรมพระคลังคดี กรมเมือง
 นายอำเภอสังฆการี หมายประกาศแก่ข้าราชการฝ่ายทหาร
 พลเรือน เจ้าต่างกรมเจ้ายังไม่ได้ตั้งกรมในพระบรมมหา
 ราชวัง ในพระบรมราชวัง แลพระอารามในกำแพง
 พระอาราม นอกกำแพง พระนคร ราษฎรทุกบ้านทุกอำเภอ
 ทั่วไป หมายประกาศตีพิมพ์มาฉวันอาทิตย์ เดือนห้า
 ขึ้นสืบห้าค่ำ ๔ เมษายน ๒๔๖๕